विषय सूची

खण्ड १ : नगरपालिकाको परिचय १

१.१ नगरपालिकाको परिचय १

१.२ नदी तथा खोलाको विवरण ४

१.३ पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण ५

१.४ मुख्य वस्ती सम्बन्धी विवरण ७

१.५ खेल मैदानसम्बन्धी विवरण ९

१.६ पर्यटन १०

१.६.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण (धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक) १०

१.६.२ होटेल, रिसोर्ट,र होमस्टेसम्बन्धी विवरण १३

१.६.३ स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरुको विवरण १८

खण्ड २ : जनसाङ्ख्यिक विवरण २१

२.१ वडागत घरधुरी संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण २१

२.२ उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण २४

२.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवारको विवरण २७

२.४ जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण २८

२.५ नगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण ३०

२.६ धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण ३१

२.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण ३२

२.८ घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण ३५

२.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण ३६

२.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण ३७

२.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण ३८

२.१२ सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण ३९

२.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण ४१

२.१३.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४२

२.१३.२ शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४३

२.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उत्तीर्ण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४४

२.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४५

२.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४६

२.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४७

२.१४ व्यक्तिगत घटना दर्ता ४८

२.१५ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण ४८

२.१६ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण ४९

२.१७ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरधुरीको वितरण ५०

२.१८ उमेर र लिङ्गअनुसार मृत्यु संख्याको वितरण ५१

खण्ड ३ : भू-उपयोग ५३

३.१ नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगसम्बन्धी विवरण ५३

३.१.१ भू-क्षेत्रको वर्गीकरण ५३

३.१.२ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरधुरीहरुको विवरण ५६

३.३ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवारको विवरण ५७

३.४ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरुको वडागत विवरण ५८

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति ५९

४.१ नगरपालिकाको वित्तिय स्थिति ५९

४.१.१ स्थानीय करहरुको विवरण ५९

४.१.२ वडागत रूपमा करदाताहरुको विवरण ६१

४.१.३ घर तथा जग्गा बहाल सम्वन्धी ६१

४.१.४ व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण (किराना, मासु, तरकारी, फलफुल आदि) ६२

४.१.५ व्यवसायीक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति ६३

४.१.६ पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण ६४

४.१.७ जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु संकलन केन्द्र ६५

४.१.८ प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्रि तथा निकाशी ६५

४.१.९ स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण ६६

४.१.१० सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन ६७

४.१.११ नगरपालिकाको आय विवरण ६७

४.१.१२ नगरपालिकाको खर्च विवरण ६९

४.१.१३ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण ६९

४.१.१४ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था ६९

४.१.१५ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैयाँमा) ७१

४.१.१६ वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण ७५

४.१.१७ आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) ७८

४.१.१८ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरधुरीको विवरण ७९
४.१.१९ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरधुरीको विवरण ८०
४.१.२० कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने परिवारले नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) ८१
४.१.२१ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य बिरामी खर्च, न्यानो कपडा र झुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण ८३
४.१.२२ ऋणका आधारमा परिवारको विवरण ८६
४.१.२३ परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण ८७
४.१.२४ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) ८८
४.१.२५ ऋण लिएको स्रोतको आधारमा परिवारको विवरण ९०

४.२ उद्योग, बैंक तथा सहकारी ९१
४.२.१ सहकारी संस्थाको विवरण ९१
४.२.२ उद्योगसम्बन्धी विवरण ९८
४.२.३ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको विवरण ९९

४.३ व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण १०२

खण्ड: ५ कृषि तथा पशुपालन १०३

५.१ कृषि १०३
५.१.१ कृषिजन्य बालीसम्बन्धी विवरण १०३
५.१.२ वार्षिक कृषि उत्पादनसम्बन्धी विवरण १०४
५.१.३ जग्गाको किसिमअनुसारको विवरण १०५
५.१.४ आधुनिक कृषि तथा पशु फार्महरुको विवरण १०५
५.१.५ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरुको विवरण ११९
५.१.६ कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण ११९
५.१.७ कृषि बजारसम्बन्धी विवरण १२०
५.१.८ पशु हाट बजारसम्बन्धी विवरण १२१
५.१.९ कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्रहरुको विवरण १२१
५.१.१० कृषि बालीमा लाग्ने रोग १२१
५.१.११ कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण १२५
५.१.१२ तालिम तथा गोष्ठि १२६
५.१.१३ कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १२७
५.१.१४ कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरधुरीको विवरण १२९
५.१.१५ कृषि बाली उत्पादनको आधारमा परिवारको विवरण १३०
५.१.१६ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवारको विवरण १३२

५.१.१७ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपंक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण १३३
५.१.१८ पशुपंक्षीहरुको उत्पादन आधारमा परिवारको विवरण १३४
५.१.१९ पशुपंक्षी बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण १३५

५.२ उद्योग, बैंक तथा सहकारी १३६

५.२.१ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण १३६

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार १३७

६.१ सडक, सवारी तथा यातायात १३७

६.१.१ विद्यमान सडक सञ्जाल १३७
६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरुको विवरण १३८
६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण १३९
६.१.४ पुल तथा पुलेसा १४०
६.१.५ नगरपालिका क्षेत्रभित्र रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरुको विवरण १४१
६.१.६ सवारी पार्किङ्गसम्बन्धी विवरण १४१
६.१.७ सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण १४२
६.१.८ दमकमा सञ्चालनमा रहेका हलुका सवारी साधन (ट्याक्सी) को विवरण १४२
६.१.९ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय १४२
६.१.१० वडा केन्द्रबाट नगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय १४३
६.१.११ नगरपालिकाका हालका भवनहरु १४४
६.१.१२ सरकारी भवनहरुको विवरण १४४

६.२ सञ्चार १४५

६.२.१ एफ.एम रेडियोसम्बन्धी विवरण १४६
६.२.२ टेलिभिजनसम्बन्धी विवरण १४६
६.२.३ दुरसञ्चारसम्बन्धी विवरण १४७
६.२.४ हूलाक सेवा १४७
६.२.५ पत्रपत्रिका १४८

६.३ विद्युत तथा सौर्य उर्जा १४८

६.३.१ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतको आधारमा घरपरिवारहरुको विवरण १४८
६.३.२ बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवारको विवरण १४९
६.३.३ घरपरिवारले खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण १५१
६.३.४ नगरपालिका क्षेत्रमा विद्युत वा सौर्य उर्जा आयोजनाहरूको विवरण १५२
६.३.५ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत १५३

६.४ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण १५३

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा १५५

७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि) **१५५**

७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण १५६

७.१.२ बालविकास केन्द्रको विवरण १५८

७.१.३ विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरु १५८

७.१.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरुको विवरण १५९

७.१.५ विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण १६०

७.१.६ विद्यालयहरुमा शौचालयको विवरण १६१

७.१.७ तहगत शिक्षक विवरण १६२

७.१.८ शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता १६३

७.१.९ शैक्षिक सत्रमा भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण १६४

७.१.१० विद्यालयको भौतिक विवरण १६५

७.१.११ विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्पुटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण १६६

७.१.१२ विद्यालयको प्रशासन र व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण १६७

७.१.१३ विद्यालय गुणस्तर सुधारसम्बन्धी विवरण १६८

७.१.१४ विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण १६९

७.१.१५ विद्यालय संरचनागत विवरण १७०

७.१.१६ सूचनाको हकसम्बन्धी व्यवस्था १७०

७.१.१७ शैक्षिक क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरू १७२

७.१.१८ निजी शिक्षण संस्थाहरुको विवरण १७३

७.१.१९ जातजातिअनुसार पाँच वर्षभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति (५.३) १७७

७.१.२० ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका र नगएका/छाडेका उमेर समूहअनुसार विवरण १७७

७.१.२१ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका वा नगएका/छाडेका जनसंख्याको उमेरसमूहअनुसार वडागत विवरण १७८

७.१.२२ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका जनसंख्याको वडागत विवरण १७९

७.१.२३ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण १८१

७.१.२४ वडाअनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण १८२

७.१.२५ उमेर समुहअनुसार तहगत शैक्षिक स्तर सम्बन्धी विवरण १८४

७.१.२६ लैङ्गिक आधारमा ५ वर्षदेखि २४ वर्षको उमेर समुहका जनसंख्या मध्ये हालसम्म विद्यालय वा कलेज गएका वा नगएका जनसंख्याको विवरण १८६

७.१.२७ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समुहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण १८७

७.१.२८ परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्चको विवरण १८९
७.१.२९ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका/छाड्नुका कारणका तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण १८९
७.१.३० विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण १९१

७.२ स्वास्थ्य १९३

७.२.१ नगरपालिकामा विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरु १९४
७.२.३ ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण १९७
७.२.४ २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण १९८
७.२.५ खोप सेवा छोड्ने बालबालिकाको विवरण १९९
७.२.६ पोषण सम्वन्धी विवरण १९९
७.२.७ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण २००
७.२.८ १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरुले जन्म दिएका सन्तानहरुको आधारमा वडागत विवरण २०१
७.२.९ शिशुहरुको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरुको विवरण २०५
७.२.१० १५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरुको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण २०६
७.२.११ दीर्घ रोगको प्रकारअनुसार दिर्घ रोगीहरुको जनसंख्या विवरण २०७
७.२.१२ परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण २०८
७.२.१३ २०७३/०७४ का नगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरुको विवरण २०९
७.२.१४ नगरपालिकामा संचालित अस्पतालहरु २१०
७.२.१५ औषधि पसलसम्बन्धी विवरण २१०
७.२.१६ गाउँघर क्लिनीक र नियमित खोप २१०

७.३ महिला तथा बालबालिका २१०

७.३.१ बालबालिकासम्बन्धी विवरण २१०
७.३.२ बालक्लब २११
७.३.३ बाल सञ्जालको अवस्था २१२
७.३.४ परिवार बिहिन बालबालिकाहरुको विवरण २१२
७.३.५ बालश्रमको अवस्था २१३
७.३.६ महिलासम्बन्धी विवरण २१३
७.३.७ महिला हिंसासम्बन्धी विवरण २१४
७.३.८ आमा समूहको विवरण २१५
७.३.९ महिला सहकारी संस्था २१६

७.४ खानेपानी २१६

७.४.१ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरधुरीको विवरण २१६
७.४.२ परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण २१८
७.४.३ खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरधुरीको विवरण २२०
७.४.४ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरधुरीको विवरण २२१
७.४.५ नगरपालिका भित्र सञ्चालित खानेपानीका सार्वजनिक आयोजना एवम् निजी उद्योगसम्बन्धी विवरण २२२
७.४.६ नगरपालिका भित्र सञ्चालित खानेपानी आयोजना, माग, आपूर्ति, महसुलसम्बन्धी विवरण २२२
७.४.७ खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तरसम्बन्धी विवरण २२२
७.४.८ खानेपानीको संभावित श्रोतहरु २२३

७.५ सामाजिक सुरक्षा प्राप्त व्यक्तिको विवरण २२३
७.५.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता २२३
७.५.२ अपाङ्गताको विवरण २२४
७.५.३ पक्की तथा कच्ची ढलसम्बन्धी विवरण २२५
७.५.४ वातावरणीय, रसायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमा २२५
७.५.५ नगरपालिकाले फोहोर संकलनको लागि निजी कम्पनीसँग सम्झौता २२६
७.५.६ सार्वजनिक शौचालयसम्बन्धी विवरण २२६
७.५.७ घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण २२६
७.५.८ ढल निकासको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण २२७

७.६ व्यक्तिगत घटना दर्ताको वार्षिक विवरण २२८
७.६.१ अपांगताका आधारमा जनसंख्या २२९

७.७ फोहोरमैला तथा सरसफाई २३०
७.७.१ फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण २३०
७.७.२ स्वास्थ्य संस्थाको फोहरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण २३०

खण्ड ८ : वन तथा वातावरण २३२

८.१ प्राकृतिक वन तथा वनस्पती २३२
८.२ जैविक विविधता सम्वन्धी विवरण २३२
८.३ सामुदायिक वनसम्बन्धी विवरण २३३
८.४ निजी वन २३५
८.५ वन पैदावारको माग र आपूर्ति २३५
८.६ जडिबुटीसम्बन्धी विवरण २३५
८.७ वन संरक्षणका लागि चाल्नु पर्ने कदम २३५

८.८	**हावापानीसम्बन्धी विवरण**	२३६
८.९	**मुख्य वातावरणीय समस्याका प्रकारका कारण पीडित परिवारको विवरण**	२३७
८.१०	**विपद् व्यवस्थापन**	२३७
	८.१०.१ प्राकृतिक विपद वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण	२३८
	८.१०.२ विपद्को ऐतिहासिक विवरण	२३९
	८.१०.३ नगरपालिकामा हुन सक्ने बिपद्को स्तरीकरण	२४०
	८.१०.४ समुदायको जोखिम तथा क्षमताको बिश्लेषण तालिका	२४१
	८.१०.५ नगरपालिकामा गत वर्ष भएको विपद् र क्षतिको विवरण	२४२
	८.१०.६ संस्थागत विश्लेषण तथा सम्बन्ध चित्र	२४३
	८.१०.७ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच	२४५
	८.१०.८ प्रकोपको पात्रोको विवरण	२४८
खण्ड ९ : मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास विवरण		**२४९**
९.१	**परिवारमुलीको लिङ्गको आधारमा प्रतिपरिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण**	२४९
९.२	**विपन्नता सुचकाङ्क**	२५०
९.३	**सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण**	२५१
९.४	**सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण**	२५२
९.५	**नगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू**	२५३
९.६	**सामुदायिक संस्था विवरण**	२५४
९.७	**नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण**	२५४
९.८	**गैर सरकारी संस्थासम्बन्धी विवरण**	२५५
९.९	**जनचेतनामुलक तालिम प्राप्त गरेका जनशक्तिको विवरण**	२५६
खण्ड १० : विविध		**२५७**
१०.१	**नगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा**	२५७
१०.२	**नगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरू**	२५७
१०.३	**नगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण**	२५८
१०.४	**नगरपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरूको विवरण**	२५८
१०.५	**नगरपालिका क्षेत्रका सरकारी कार्यालयहरूको नाम, टेलिफोन विवरण**	२५९
१०.६	**व्यवसायिक खेलाडीको विवरण**	२५९
१०.७	**शवदाह स्थलको विवरण**	२६२
१०.८	**नगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण**	२६२
१०.९	**कार्यपालिकाको पदाधिकारीहरूको विवरण**	२६३
१०.१०	**जननिर्वाचित प्रतिनिधिको विवरण**	२६४

१०.११ नगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका सूचीहरू

तालिका नं. १ : नदी तथा खोला ५
तालिका नं. २ : नगरपालिकामा रहेका पार्क तथा उद्यान ६
तालिका नं. ३ : नगरपालिकामा रहेका पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जन स्थल सम्बन्धी विवरण ६
तालिका नं. ४ : बस्ती मुख्य बस्तीसम्बन्धी विवरण ७
तालिका नं. ५ : खेलमैदानसम्बन्धी विवरण ९
तालिका नं. ६ : धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक स्थलहरूको विवरण १०
तालिका नं. ७ : होटेल, रिसोर्ट तथा होमस्टेसम्बन्धी विवरण १३
तालिका नं. ८ : जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण १९
तालिका नं. ९ : वडागत घरधुरी संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण २१
तालिका नं. १० : उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण २५
तालिका नं. ११ : परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण २७
तालिका नं. १२ : वडाअनुसार जातजाततिको विवरण २८
तालिका नं. १३ : नगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण ३०
तालिका नं. १४ : धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण ३१
तालिका नं. १५ : घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण ३४
तालिका नं. १६ : घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण ३५
तालिका नं. १७ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण ३६
तालिका नं. १८ : परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण ३७
तालिका नं. १९ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण ३८
तालिका नं. २० : सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण ३९
तालिका नं. २१ : अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण ४१
तालिका नं. २२ : उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४२
तालिका नं. २३ : अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४३
तालिका नं. २४ : लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४४
तालिका नं. २५ : अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४५
तालिका नं. २६ : अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४६
तालिका नं. २७ : अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण ४७
तालिका नं. २८ : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा जनसंख्याको विवरण ४८
तालिका नं. २९ : घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरधुरीको वितरण ४९
तालिका नं. ३० : विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरधुरीको वितरण ५०
तालिका नं. ३१ : उमेर र लिङ्गअनुसार मृत्यु संख्याको वितरण ५१
तालिका नं. ३२ : घर बनेको जमिनको लालपुर्जासम्बन्धी विवरण ५६
तालिका नं. ३३ : घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण ५७
तालिका नं. ३४ : कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण ५८
तालिका नं. ३५ : स्थानीय तथा प्रदेश तहले संकलन गर्ने कर सम्वन्धी विवरण ५९

तालिका नं. ३६ : वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण ६१
*नोटः नीजि घरसंख्या मात्र (सार्वजनिक तथा गुठी वाहेक) ६१
तालिका नं. ३७ : भाडाको घरमा बस्ने परिवार तथा व्यवसायीहरुले मासिक रुपमा तिर्ने भाडाको रकम ६२
तालिका नं. ३८ : व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण ६२
तालिका नं. ३९ : व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति ६३
तालिका नं. ४० : पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण ६४
तालिका नं. ४१ : जडिबुटी संकलन केन्द्र ६५
तालिका नं. ४२ : प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्रि तथा निकाशी ६६
तालिका नं. ४३ : स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण ६६
तालिका नं. ४४ : सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन ६७
तालिका नं. ४५ : नगरपालिकाको प्रस्तावित र यथार्थ आय विवरण (रकम रु हजारमा) ६७
तालिका नं. ४६ : नगरपालिकाको खर्च विवरण (रकम रु हजारमा) ६९
तालिका नं. ४७ : घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण ६९
तालिका नं. ४८ : वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था ७०
तालिका नं. ४९ : वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैँयामा) ७१
*माथि उल्लेखित आम्दानिको श्रोत बाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी । ७५
तालिका नं. ५० : वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण ७६
*माथि उल्लेखित खर्च शिर्षक बाहेक अन्य खर्च जस्तै मनोरञ्जन, भ्रमण, परामर्श, मुद्दामामिला आदि । ७७
तालिका नं. ५१ : आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित) ७८
*माथि उल्लेखित आम्दानिको श्रोत बाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी । ७८
तालिका नं. ५२ : परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरधुरीको विवरण ७९
तालिका नं. ५३ : आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरधुरीको विवरण ८१
तालिका नं. ५४ : नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण ८२
*माथि उल्लेखित व्यवस्था बाहेक अन्य व्यवस्था जस्तै सहयोग लिएको, दान लिएको, मागेर चलाएको आदि । ८२
तालिका नं. ५५ : परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमताअनुसार परिवारको विवरण ८३
तालिका नं. ५६ : जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण ८४
तालिका नं. ५७ : आवश्यकताअनुसार लामखुट्टेको झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण ८५
तालिका नं. ५८ : ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण ८६
तालिका नं. ५९ : परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण ८७
तालिका नं. ६० : ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण ८८
तालिका नं. ६१ : ऋण लिने श्रोतका आधारमा घरधुरीको विवरण ९०
तालिका नं. ६२ : सहकारी संस्थाको नामावली ९१

तालिका नं. ६३ : साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण ९९
तालिका नं. ६४ : बैंकसम्बन्धी विवरण १००
तालिका नं. ६५ : व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण १०२
तालिका नं. ६६ : वार्षिक कृषि उत्पादनसम्बन्धी विवरण १०४
तालिका नं. ६७ : जग्गाको किसिमअनुसारको विवरण १०५
तालिका नं. ६८ : गाई फार्म १०५
तालिका नं. ६९ : गाई उत्पादन १०६
तालिका नं. ७० : भैंसी फार्म १०७
तालिका नं. ७१ : भैसी उत्पादन १०७
तालिका नं. ७२ : पाडा फार्म १०७
तालिका नं. ७३ : बाखा फार्म १०८
तालिका नं. ७४ : बाखा उत्पादन १०८
तालिका नं. ७५ : बंगुर फार्म १०८
तालिका नं. ७६ : बंगुर उत्पादन १०९
तालिका नं. ७७ : लेयर्स कुखुरा फार्म ११०
तालिका नं. ७८ : ब्रोइलर कुखुरा फार्म ११०
तालिका नं. ७९ : कुखुरा उत्पादन ११२
तालिका नं. ८० : . पशु वधशालाको विवरण ११३
तालिका नं. ८१ : डेरी पसल तथा निजी स्तरमा दुध संकलन गरी विक्री गरिने हरूको विवरण ११३
तालिका नं. ८२ : डेरी उद्योगहरू ११४
तालिका नं. ८३ : खसी मासु पसल ११४
तालिका नं. ८४ : बंगुर मासु पसल ११५
तालिका नं. ८५ : कुखुरा मासु पसल ११६
तालिका नं. ८६ : राँगा मासु पसल ११६
तालिका नं. ८७ : पशु औषसध पसल ११७
तालिका नं. ८८ : पाराभेटहरू ग्रा.प.स्वा.का.र पशुऔषधी पसलहरूको विवरण ११७
तालिका नं. ८९ : दाना पसलहरूको विवरण ११८
तालिका नं. ९० : कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरूको विवरण ११९
तालिका नं. ९१ : कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायीक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण १२०
तालिका नं. ९२ : बजारको नाम र प्रकृति (थोक, हाट, संकलन केन्द्र) १२०
तालिका नं. ९३ : पशु हाट बजारसम्बन्धी विवरण १२१
तालिका नं. ९४ : कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्रहरूको विवरण १२१
तालिका नं. ९५ : बालीमा लाग्ने रोग विवरण १२२
तालिका नं. ९६ : कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण १२६
तालिका नं. ९७ : तालिम तथा गोष्ठि १२६
तालिका नं. ९८ : २०७३/०७४ मा पशु उत्पादन गाई/भैसीपालन, युवासम्वन्धी लक्षित अनुदान कार्यक्रमको विवरण १२७

तालिका नं. ९९ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण १२८
तालिका नं. १०० : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिँचाई सुविधासम्बन्धी विवरण १२९
तालिका नं. १०१ : कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरधुरीको विवरण १३०
तालिका नं. १०२ : कृषि बाली उत्पादनको आधारमा घरधुरीको विवरण १३०
तालिका नं. १०३ : कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण १३२
तालिका नं. १०४ : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपंक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण १३३
तालिका नं. १०५ : पशुपंक्षीहरूको उत्पादन घरधुरीको विवरण १३४
तालिका नं. १०६ : पशुपंक्षी बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण १३५
तालिका नं. १०७ : बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण १३६
तालिका नं. १०८ : सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था १३८
तालिका नं. १०९ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण १३८
तालिका नं. ११० : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण १३९
तालिका नं. १११ : पुल तथा पुलेसाको विवरण १४०
तालिका नं. ११२ : रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू १४१
तालिका नं. ११३ : बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्गसम्बन्धी विवरण १४१
तालिका नं. ११४ : सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण १४२
तालिका नं. ११५ : टाढाको वस्ती देखी वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण १४३
तालिका नं. ११६ : वडा केन्द्र देखि नगरपालिका केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण १४३
तालिका नं. ११७ : नगरपालिकाका हालका भवनहरूको विवरण १४४
तालिका नं. ११८ : सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरूको विवरण १४४
तालिका नं. ११९ : एफ.एम. रेडियो १४६
तालिका नं. १२० : टेलिभिजनसम्बन्धी विवरण १४६
तालिका नं. १२१ : मोबाइल तथा टेलिफोन सञ्चालनसम्बन्धी विवरण १४७
तालिका नं. १२२ : हुलाकको विवरण १४७
तालिका नं. १२३ : पत्रपत्रिकासम्बन्धी विवरण १४८
तालिका नं. १२४ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण १४८
तालिका नं. १२५ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा घरधुरीको विवरण १५०
तालिका नं. १२६ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण १५१
तालिका नं. १२७ : नगरपालिकामा उर्जा उपयोगको अवस्था १५३
तालिका नं. १२८ : ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत १५३
तालिका नं. १२९ : परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण १५३
तालिका नं. १३० : नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण १५६
तालिका नं. १३१ : बाल विकास केन्द्रसम्बन्धी विवरण १५८
तालिका नं. १३२ : नगरपालिकामा रहेका क्याम्पस तथा विश्वविद्यालयहरूको विवरण १५९
तालिका नं. १३३ : विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरूको विवरण १५९
तालिका नं. १३४ : विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण १६१
तालिका नं. १३५ : विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरण १६१
तालिका नं. १३६ : तहगत शिक्षक विवरण १६२

तालिका नं. १३७ : शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता १६३
तालिका नं. १३८ : शैक्षिक सत्र २०७४ भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण १६४
तालिका नं. १३९ : शैक्षिक सत्र २०७३ भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण १६५
तालिका नं. १४० : विद्यालयको भौतिक विवरणसम्बन्धी विवरण १६५
तालिका नं. १४१ : विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्युटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण १६७
तालिका नं. १४२ : विद्यालयको प्रशासन र व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण १६७
तालिका नं. १४३ : विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण १६९
तालिका नं. १४४ : विद्यालय संरचनागत विवरण १७०
तालिका नं. १४५ : सूचनाको हकसम्बन्धी व्यवस्था १७१
तालिका नं. १४६ : निजी शिक्षण संस्थाहरूको विवरण १७४
तालिका नं. १४७ : मन्टेश्वरीको विवरण १७५
तालिका नं. १४८ : क्याम्पसहरूको विवरणहरू १७६
तालिका नं. १४९ : प्राविधिक कलेजको विवरण १७६
तालिका नं. १५० : जातजातिअनुसार ५ वर्षभन्दा माथिल्लो उमेर समुहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति १७७
तालिका नं. १५१ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका र नगएका/छाडेका उमेर समूहअनुसार विवरण १७७
तालिका नं. १५२ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका वा नगएका/छाडेका जनसंख्याको उमेरसमूहअनुसार वडागत विवरण १७८
तालिका नं. १५३ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेज नगएका/छाडेको जनसंख्याको वडागत विवरण १७९
तालिका नं. १५४ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण १८१
तालिका नं. १५५ : वडाअनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण १८२
तालिका नं. १५६ : उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार तहगत शिक्षा सम्बन्धी विवरण १८४
तालिका नं. १५७ : ५ वर्षदेखि २४ वर्षको उमेर समुहका जनसंख्या मध्ये हालसम्म विद्यालय वा कलेज गएका वा नगएका जनसंख्याको विवरण १८६
तालिका नं. १५८ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समुहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण १८८
तालिका नं. १५९ : शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण १८९
तालिका नं. १६० : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानु/छाड्नुका कारणहरूकको आधारमा जनसंख्याको विरण १९०
तालिका नं. १६१ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण १९२
तालिका नं. १६२ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण १९४
तालिका नं. १६३ : खोपसम्बन्धी विवरण १९६
तालिका नं. १६४ : ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण १९७
तालिका नं. १६५ : २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण १९८
तालिका नं. १६६ : खोप सेवा छोड्ने बालबालिकाको विवरण १९९

तालिका नं. १६७ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था २००
तालिका नं. १६८ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण २०१
तालिका नं. १६९ : १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्मभएका सन्तानहरूको वडागत विवरण २०१
तालिका नं. १७० : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण २०५
तालिका नं. १७१ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण २०६
तालिका नं. १७२ : दीर्घरोग रोगको प्रकारअनुसार जनसंख्याको विवरण २०७
तालिका नं. १७३ : परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण २०८
तालिका नं. १७४ : रोगहरूको विवरण २०९
तालिका नं. १७५ : नगरपालिकामा संचालित अस्पतालहरू २१०
तालिका नं. १७६ : बालक्लबको विवरण २१२
तालिका नं. १७७ : बाल सञ्जालको अवस्था २१२
तालिका नं. १७८ : परिवार बिहिन बालबालिकाहरूको विवरण २१२
तालिका नं. १७९ : महिला हिंसासम्बन्धी विवरण २१५
तालिका नं. १८० : आमा समूहको विवरण २१५
तालिका नं. १८१ : महिला सहकारी संस्थासम्बन्धी विवरण २१६
तालिका नं. १८२ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरधुरीको विवरण २१६
तालिका नं. १८३ : परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण २१९
तालिका नं. १८४: खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरधुरीको वितरण २२०
तालिका नं. १८५ : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरधुरीको विवरण २२१
तालिका नं. १८६ : नगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजनासम्बन्धी विवरण २२२
तालिका नं. १८७ : खानेपानी आयोजना, माग, आपूर्ति र महसुलसम्बन्धी विवरण २२२
तालिका नं. १८८ : खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तरसम्बन्धी विवरण २२२
तालिका नं. १८९ : खानेपानीका संभावित श्रोतहरू २२३
तालिका नं. १९० : नगरपालिकामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाएका व्यक्तिहरूको विवरण २२३
तालिका नं. १९१ : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण २२४
तालिका नं. १९२ : वातावरणीय, रसायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमा २२५
तालिका नं. १९३ : नगरपालिकाले फोहोर संकलनको लागि निजी कम्पनीसँग सम्झौता २२६
तालिका नं. १९४ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण २२६
तालिका नं. १९५ : घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण २२६
तालिका नं. १९६ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण २२७
तालिका नं. १९७ : व्यक्तिगत घटना दर्ताको बार्षिक विवरण २२९
तालिका नं. १९८ : फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण २३०
तालिका नं. १९९ : स्वास्थ्यखसंस्थाको फोहोर मैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण २३०
तालिका नं. २०० : सामुदायिक वनसम्बन्धी विवरण विवरण २३५

तालिका नं. २०१ : मौसमको विवरण २३६
तालिका नं. २०२ : मुख्य वातावरणिय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण २३७
तालिका नं. २०३ : प्राकृतिक विपद वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण २३९
तालिका नं. २०४ : समुदायको जोखिम तथा क्षमताको बिश्लेषण तालिका २४१
तालिका नं. २०५ : प्रकोपले भएको क्षतिको विवरण २४१
तालिका नं. २०६ : प्रकोपले भएको क्षतिको विवरण २४२
तालिका नं. २०७ : संस्थागत विश्लेषण २४३
तालिका नं. २०८ : स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच २४५
तालिका नं. २०९ : प्रकोपको पात्रोको विवरण २४८
तालिका नं. २१० : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रतिपरिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण २४९
तालिका नं. २११ : सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण २५१
तालिका नं. २१२ : सम्पन्नता सूचकांकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण २५२
तालिका नं. २१३ : नगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू २५३
तालिका नं. २१४ : सामुदायिक संस्था विवरण २५४
तालिका नं. २१५ : जनचेतनामुलक तालिम प्राप्त गरेका जनशक्तिको विवरण २५६
तालिका नं. २१६ : नगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण २५७
तालिका नं. २१७ : नगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण २५८
तालिका नं. २१८ : नगरपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरूको विवरण २५८
तालिका नं. २१९ : नगरपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरूको नाम र टेलिफोन २५९
तालिका नं. २२० : व्यवसायिक खेलाडीसम्बन्धी विवरण २५९
तालिका नं. २२१ : शवदाह स्थलको विवरण २६२
तालिका नं. २२२ : नगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण २६२
तालिका नं. २२३ : कार्यपालिकाको पदाधिकारीहरूको विवरण २६३
तालिका नं. २२४ : जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूको विवरण २६४
तालिका नं. २२५ : नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण २७२

खण्ड १ : नगरपालिकाको परिचय

१.१ नगरपालिकाको परिचय

पूर्वी नेपालको समथर तराई भूभागको सूदुर पूर्वको पश्चिमी क्षेत्रमा अवस्थित प्रदेश नं १ अन्तर्गत साविक मेची अञ्चलको झापा जिल्लामा पर्ने दमकको उत्तर तर्फ ईलाम जिल्लाको चुलाचुली गाउँपालिका दक्षिणतर्फ गौरादह नगरपालिका, पश्चिमतर्फ मोरङ जिल्लाको मधुमल्ला गाउँपालिका र उर्लावारी नगरपालिका र पूर्वतर्फ चुलाचुली गाउँपालिका र कमल गाउँपालिका रहेका छन् । यस दमक नगरपालिकाको कुल क्षेत्रफल ७५.८५ बर्ग कि.मि रहेको छ ।

बिभिन्न जातजातिहरूको बसोवास रहेको यस नगरमा खास गरी बाहुन, क्षेत्री, धिमाल, लिम्वु, राई, मगर, सतार, राजवंशी, कुमाल, दमाई, कामी, तामाङ, गुरुङ, थारु, मुस्लिम, सुनुवार, माझी आदिको वाहुल्यता रहेको पाईन्छ । बि.सं. २०३९ सालमा तत्कालिन नगर पंचायतका नाउँमा स्थापित यो नगरपालिकाको क्षेत्रफल ७५१३ हेक्टर रहेको छ । यस नगरपालिकाका साविकका १९ वटा वडाहरू नेपाल सरकारद्वारा मिति २०७३/११/२७ गते गरिएको पुनर्संरचनाअनुसार हाल १० वटा वडामा कायम गरी दमक नगरपालिका, नगरकार्यपालिकाको कार्यालय भएको छ ।

नामाकरण

लिखित इतिहासमा उल्लेख भएअनुसार धिमालहरू १००० ई.पू. वर्ष भन्दा धेरै पहिला आर्यहरूको आगमन भन्दा पहिला नै भारतीय उपमहाद्विपको उत्तर पूर्व हिमालय क्षेत्रमा आएर बसोबास गरेका किराँतीहरूको एक शाखाभित्र धिमालहरू पर्दछन् (रेग्मी, ई.१९९१स दिवस, २०३९ वि.सं.) । जनश्रुति वंशावलीअनुसार किँरातइङवाका दश भाइ छोराहरू मध्ये कान्छा थाङदावाका जेठा छोरा धिकोम्पाका सन्तानहरू धिमाल भएका हुन् (दिवस, २०३५, २०३९ विसं.) ।

धिमालहरू किराँती दाजुभाइहरूबाट छुट्टिएर भोगटेनी राजारानी धिमाल डाँडा स्थित बसोबास गर्न थाले । त्यसैताका कमलझोडा, कीर्तिमान फरानी, लेटाङ, वाराङ्गी, जाँते खेरुवा जस्ता ठाउँहरू अवादिका साथै नामाकरण गरी बसोबास गर्न थाले । वि.सं. १८९० भन्दा अगावै धिमालहरूको बसोबास यिनै स्थानहरूमा पाइन्थ्यो । त्यसपछि वा १९औ शताब्दीको शुरुवात बाट मात्र धिमालहरू तराईको चारकोसे झाडी, घनाजंगल तराई औलो लाग्ने कालापानी क्षेत्रतिर बसाइँसराइँ गरी यत्रतत्र छरिएर बस्न थालेको इतिहास पाइन्छन् (धिमाल, ई.२०१२) । त्यसपछि धिमालहरू दोहोलु साखुवारा, रिंगुवा, बालाइ, सुनझोरा, बेलबारी, भिन्डाहा पोर्ताघारी, धिमालधुरा, बुढीझार, लक्ष्मीझार, तिलाइझार, नागाराडुब्बा, रा सोम्ब्री, रा धाम्पाल, भुँडे सिमल, दमक, उर्लाबारी, नकलबन्दा, बिर्ता लगायतका क्षेत्र तथा ठाउँहरूमा बसोबास गरेका पाइन्छन् । औलो रोग वा ज्यानमारा रोगका कारण न त पहाड, न त दक्षिण भारतबाट मानिसहरू यस कालापानी वा औलोग्रस्त क्षेत्रमा बसोबास गर्न नै सकेका थिए । त्यसताका यस क्षेत्रको निरन्तर स्थायी बसोबास गर्नेमा धिमाल आदिवासी नै पर्दछन् ।

धिमालहरू मोरङ, झापा र सुनसरी जिल्ला स्थित ९७ धिमाल गाउँटोलहरूमा बसोबास गरिआएका छन् । ती मध्ये ७२ गाउँटोलमा धिमाल समुदायका साझा पुजा गर्ने धार्मिक ग्रामथानहरू छन् भने २५ गाउँटोलको पुजा गर्ने धार्मिक ग्रामथान छैन् (धिमाल, सोम, स्थलगत सर्वेक्षण २०६४) । विभिन्न अध्ययन

तथा अनुसन्धानलाई हेर्दा धिमाल समुदायको बसोबास थातथलो भनेको पश्चिममा कोशी नदी पूर्व, पूर्वमा ब्रम्हपुत्र र टिष्टा नदी हुँदै आसाम वर्मासम्म, उत्तरमा चुरे पहाडदेखि दक्षिण, दक्षिणमा हुलाकी मार्ग उत्तर भुभाग कछार क्षेत्र नै धिमाल बसोबास क्षेत्रहरू पर्दछन् ।

दमक नामाकरण कसरी रहन गयो भन्ने प्रश्नमा जनश्रुति तथा स्थलगत अध्ययन गर्दा पहिला हालको दमक बजार स्थित दलदल सिमसार थियो । धिमाल भाषामा “दालदालि दोमोमोका” (टाढाबाट हेर्दा - रमणीय सिमसार) बाट पछि दमक भएको कुरा छ । दक्षिण पश्चिम तिरबाट हेर्दा रमणीय सिमसार दलदल स्थल भएकोले धिमाल भाषामा दमक भएको भन्ने छ ।

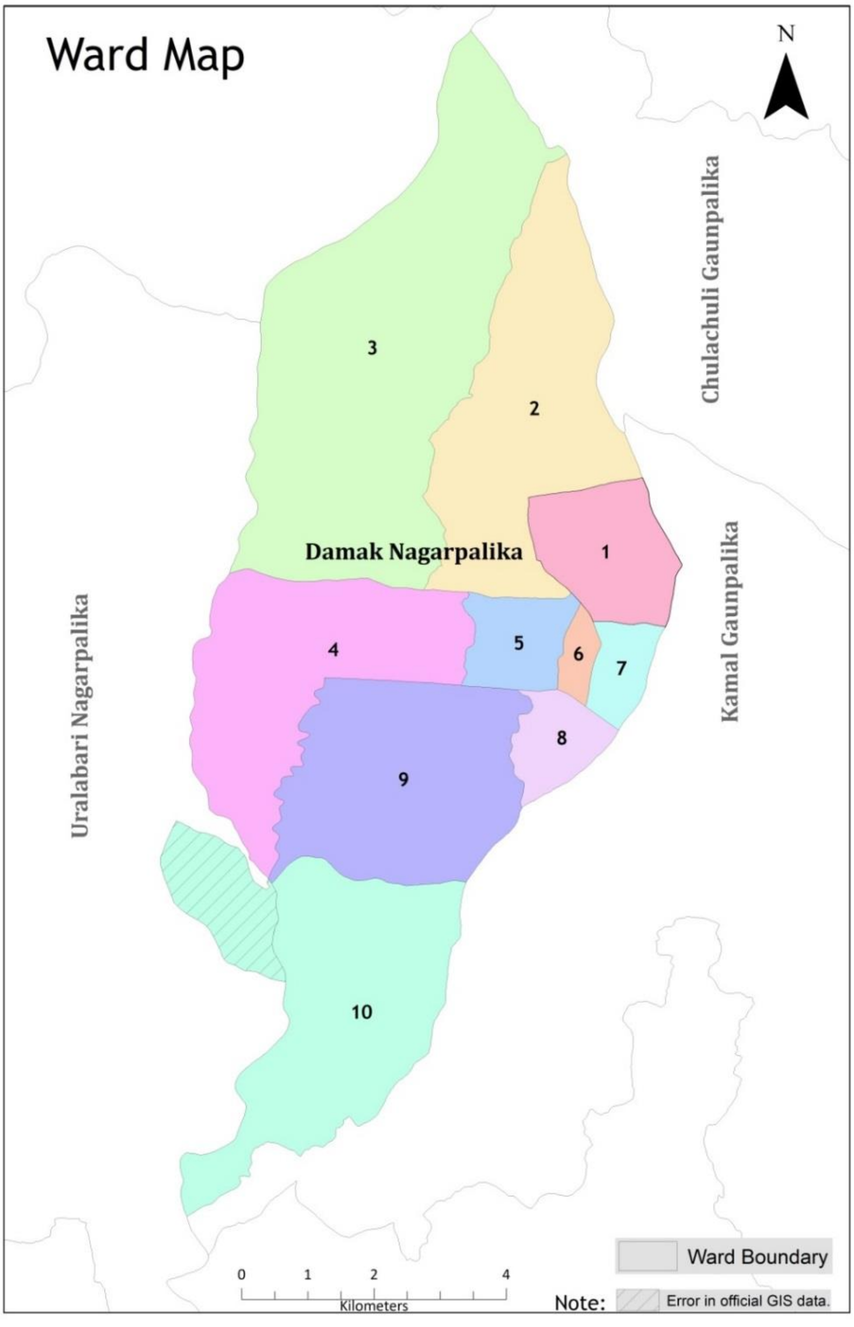

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

ऐतिहासिक पृष्ठभूमि

वडाहाकिम सन्तवीर लामाले दमक शहर लाई व्यवस्थीत गरेका हुन् भन्ने जनविश्वास रहेको छ । धिमालहरूको सवालमा १९औं शताब्दीको सुरुवातमै धिमालहरू यस क्षेत्रमा झारफाड गरी बसोबास गर्न थालेको कुरा ऐतिहासिक धिमालग्रामथानहरू प्रमाणका रूपमा छन् । धिमाल समुदायमा परम्परागत संस्था "माझिवाराङ" तथा प्रथाजनित कानुन मार्फत गाउँटोल तथा बस्तीहरू सञ्चालन भएको प्रमाणहरूबाट पनि धिमाल समुदाय दमक क्षेत्रका पहिला बासिन्दाहरू भएको प्रमाण प्रष्ट देखिन्छन् ।

दमक नगरमा आजभन्दा १०० बर्षअघि घना जंगल रहेको थियो । १९७० सालतिर सुरुमा पूर्वी पहाडी जिल्लाहरू र भारतको आसामबाट पशुपालन र अन्य सिलसिलामा मानिसहरू आउनथालेपछि जंगल फडानी शुरु भयो । औलोको महामारी थियो र त्यसैले बसोबास सहज थिएन । १९७० सालदेखि दमकका बसोबासका लागि आउने कम सुरु भएपनि त्यसअघि नै धिमाल कुमाल, मेचे, सतार, राजवंशी, ताजपुरिया आदि जातिको वस्ती रहेको थियो । २००७ सालदेखि औलो उन्मुलन कार्यक्रम सुरु भएपश्चात २०१२ देखि उत्तरी क्षेत्र र २०२० सालदेखि दक्षिणी क्षेत्रमा वस्ती विस्तार हुन थालेको पाईन्छ ।

दमकको नामाङ्कनको बिषयमा केही भनाई तथा तथ्यहरू रहेका छन् । पहिले जिमिन्दारी पटुवारी प्रथा रहेको बेला आठमौजा अन्तरगत दमक धनपुरा ईकाईमा पर्दथ्यो । दमनलाल मेचे नाम गरेका व्यक्तिले घना जंगल फडानीको नेतृत्व गरेकोले दमन अपभ्रंश हुदै दमक भएको एक थरीको भनाई छ । यस ठाउंमा दलदल रहेको हुदा धिमाल तथा कुमाल भाषामा दमक भनिएको अर्को मत छ भने माटोको ढिस्को उठेको ठाउं भएकोले "ढिमक" भन्दाभन्दै अपभ्रंश भई दमक हुन गएको मत अझ प्रबल देखिन्छ । नेपाली शब्दकोषले दमक शब्दको अर्थ प्रकाशयुक्त वस्तुको चम्चमावट, चमक, हिंड्दा आउने पदचपको ध्वनी, पैतालाको चाल वा दम्को भनी अर्थ्याएको छ ।

दमक नगरपालीका भित्र बसोबास गर्ने मुख्य जातजातिहरू :

१. धिमाल - दमकका पहिलो आदिबासी जनजाती ।
२. लिम्बु (याक्थुङ) - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
३. नेवार - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
४. राई (खम्बु) - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
५. राजवंशी - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
६. मगर - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
७. तामाङ्ग - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
८. ताजपुरीया - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
९. गुरुङ्ग - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
१०. माझी - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
११. सन्थाल - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
१२. याक्खा - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।
१३. शेर्पा - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ ।

१४. सुनुवार - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

१५. थारु - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

१६. कुमाल - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

१७. भुजेल - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

१८. मेचे - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

१९. थामी - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

२०. दनुवार - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

२१. बोटे जाती - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

२२. उराव जाती - आफ्नै भाषा, संस्कार र संस्कृति छ।

स्रोत - दमक दर्पण

दमकका पुराना बस्तिहरूको नाम :

ढुंगे, दुम्से हम्से, बेलडाँगी, बाग्खोर, गोलाटर, दोघरे, डिपु, ताराबारी, कृष्ण मन्दिर, कामीडाँडा, ढुकुरपानी, पिपीरे, दावगछी, टुकुरे, आमचोक, भालुकुड़ी, मिल डाँडा, चादे गाउँ, यासोके गाउँ, भांगबारी, खरखरे माथिलो र तल्लो, जिरायत, डाकीनि, डाडागाउँ, मदनडाँगी, दमक, बिरान, पटकी बिरान घुमाउने, बाह्रघरे, लामागाउँ, प्रधान टोल, सिलोक गाउँ, देवसिंह गाउँ, तेलपाने गाउँ, अर्नाखाडी, परेवाडाँगी, जहदा, सेतुमारी, सिंहदेवी, पिंग डाँडा, चिया दोकान, इट्टाभट्टा, नौलो गाउँ, नयाँफडानी, नलबाडी, धरधरे, चरकपाडा, पल्टेगाउँ, पुरानो भांगबारी, तीत्रीबोटे, देवान गाउँ

स्रोत - मेघराज तिम्सिना (२०७४)

१.२ नदी तथा खोलाको विवरण

नगरपालिकाका विभिन्न भौगोलिक क्षेत्र तथा वडाहरूमा फैलिएर रहेका नदी, खोलानाला तथा पोखरीहरूले विभिन्न किसिमका जलचरहरू र पशुपंछीहरूलाई सुरक्षित बासस्थानको रूपमा आश्रय दिइरहेको पाइन्छ। साथै यस्ता जलाधार क्षेत्रबाट पशुहरूले पानी पिउने र किसानहरूले समेत सिंचाईको लागि पानीको प्रयोग गर्दछन्। मानव वस्तीको क्रमिक विकास साथै अनुत्पादक पशुहरूको चरीचरण र उपयोगले प्राकृतिक जलक्षेत्रहरू सुक्ने साथसाथै नदी नाला तथा खोला छेउछाउ अव्यवस्थित बसोवास र त्यहाँ बाट निस्किएका फोहोर र ढलले नदी तथा खोलाको स्वरूप बिग्रिने सम्भावना रहन्छ। त्यसकारण यी प्राकृतिक ताल तलाउ तथा खोलानालालाई संरक्षण गरी पर्यटकीय आकर्षण केन्द्रको रूपमा विकसित गर्दै लैजानुपर्छ।

दमक नगरपालिकामा भएर बग्ने खोलाहरूमा रतुवा खोला, मावा, बेतनी आदि प्रमुख खोलाहरू हुन जसको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १ : नदी तथा खोला

क्र. सं	नदी तथा खोला	नदिले छोएका वस्तीहरू	लम्बाई (कि.मि.)
१	रतुवा	वडा १,२,३,७, ८, ९ र १० को को पूर्वी पाटो	२२
२	मावा	वडा ३, ४ र १० को पश्चिम पाटो	१९
३	बेतनी	वडा २, ३, ४,९ र १० अडियामल, हिमालय चियाबगान, कृष्ण मन्दिर	१५
४	ढुकुरे	वडा ३ र ४	७
५	भालु	भालुखुड़ी वडा २, ३, ४, ९, १०	१९
६	राते होलि	वडा ७,८, आइतबारे	४
७	दिपिनी	वडा१, २, ५, ८,९ दिपिनी	५
८	खरखरे	वडा २,३,,५,९,१०	४
९	बाह्रघरे	वडा ४ र ९ चरकपारा, चियाबगान सानो बाह्रघरे	४

स्रोत: नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

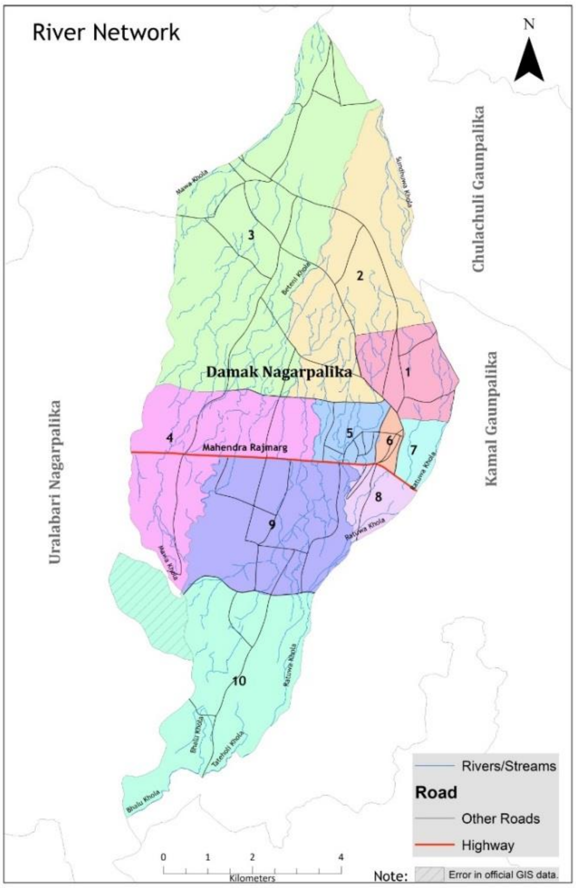

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

१.३ पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण

क्रमशः विकास भैरहेका बजार क्षेत्र तथा नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा रहेको पार्क तथा उद्यानहरू सार्वजनिक सम्पत्तीहरू हुन् । विशेषत नगरपालिका क्षेत्रको पर्यावरणीय प्रणालीलाई सुदृढ बनाउन खुल्ला क्षेत्रहरूलाई जोगाइ राख्न यस्ता क्षेत्रहरूको संरक्षण गर्न जरुरी हुन्छ । यी क्षेत्रहरूले नगरपालिकाको सुन्दरता कायम राखी स्वच्छ वातावरण निर्माणमा सहयोग पुर्‍याउँछन् ।

तालिका नं. २ : नगरपालिकामा रहेका पार्क तथा उद्यान

क्र. सं.	पार्क तथा वाल उद्यानको विवरण	वडा नं.	स्थान	क्षेत्रफल	सञ्चालक	कैफियत
१.	शहिद वन बाटिका	२	बेलडाँगी	१५ बिघाहा	हम्से दुम्से वन	निर्माणाधीन
२.	नमुना मार्ग	६	पोखेल मार्केट	१५० मीटर	दमक नगरपालिका	संचालन मा रहेको
३.	रोज पार्क	७	पशुहाट	१० कठ्ठा	दमक नगरपालिका	निर्माण मा रहेको
४.	चन्द्रमा बाल बाटिका	९	घुमाउने टोल	७ बिघाहा	दमक नगरपालिका	निर्माण मा रहेको
५.	पाथीभरा पार्क	२	पाथीभरा कोलोनी	४कठ्ठा	समुदाय	संचालन मा रहेको
६.	सिपिनी सिमसार	२	पंग्मी चोक पूर्व		दमक नगरपालिका	निर्माण मा रहेको
७.	बिज्ञान पार्क	१०	सुर्यचोक	४ बिघाहा	दमक नगरपालिका	विस्तृत परियोजना प्रतिबेदन (डि पी आर) सम्पन्न

स्रोतः नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

दैनिक नियमित कामकाजबाट टाढा रही मानसिक स्फूर्ति र स्वच्छताका लागि मनोरञ्जनको आवश्यकता पर्दछ । मनोरञ्जनका विभिन्न उपायहरूमध्ये स्वच्छ तथा प्राकृतिक वातावरणमा रमाउने तथा वनभोज गर्ने चलन सर्वव्यापी र प्राचिन चलन हो । यस नगरपालिकाको वडा नं ५ मा मनोरञ्जन स्थलको रूपमा पाथीभरा चलचित्र मन्दिर र दमक चलचित्र मन्दिर रहेका छन् । यस प्रकारका अन्य स्थलको खोजी तथा विद्यमान स्थलहरूको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नु जरुरी छ ।

तालिका नं. ३ : नगरपालिकामा रहेका पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जन स्थल सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	स्थलको नाम	उपयोग	स्वामित्व
१	पाथीभरा चलचित्र मन्दिर दमक चलचित्र मन्दिर	मनोरंजन	निजि
२	चियाबगान	पिकनिक	निजि
३	लाजे को बन	मनोरंजन	दमक नगरपालिका
४	इन्द्रेणी ताल	पिकनिक	दमक नगरपालिका
५	झुल्के पानीको मुहान	मनोरंजन	निजि

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१.४ मुख्य वस्ती सम्बन्धी विवरण

दमक नगरपालिकामा क्रमशः वस्तीहरूको विकास बढ्दै गैरहेको छ । नगरपालिकाको केन्द्रतिर बाटो, बजार तथा स-साना घरेलु उद्योग देखिएता पनि समग्रमा नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सेवा तथा सुविधाहरु समुचित रुपमा पुग्न सकेको छैन । नगरपालिकाले विकासका धेरै आयामहरूको अभ्यास गरिरहेको छ । दमक नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा सडक सञ्जाल विकास भएको छ तर सबै वाटोहरुको स्तर समान छैन । स्वास्थ्य, संचार जस्ता सुविधाहरूको पहुँचमा नगरपालिकाले आफ्ना नागरिकको जनसंख्याको अनुपातमा सेवाको उचित प्रवन्ध गर्नु पर्ने देखिन्छ । मुख्य शहर वाहेकका अन्य क्षेत्रहरूमा व्यवस्थित बस्ती विकासको संरचना नदेखिएकोले ती स्थानमा व्यवस्थित नगर योजना बनाएर बाटो, खानेपानी तथा अन्य सामाजिक र भौतिक पूर्वाधारको समयमै विकास गर्नसकेमा नगर भित्र उच्च जन संख्याको चापलाई नियन्त्रण गरि नगरपालिकाले व्यवस्थित वसोवासको व्यवस्था मिलाउन सक्छ। नगरपालिकाबासीलाई घरदैलोमा सेवा प्रवाह गर्ने ध्येयका साथ वडा समिति कार्यालयहरू, सम्बन्धित वडा मै स्थापना गरी सेवा प्रवाह भैरहेका छन् । यसका अतिरिक्त दमक नगरपालिकाले नगरको विकासका लागि योजना तयार गर्ने दौरानमा वडा भेला, लगायत वडा कार्यालय, सरकारी निकायहरू, राजनैतिक पार्टीहरू, गैरसरकारी संस्थाहरू, सामुदायिक संस्थाहरू, टोल विकास संस्थाहरू, बुद्धिजिवीहरू, समाजका प्रतिष्ठित व्यक्तित्वहरू, व्यवसायिक संस्थाहरू, संचारकर्मीहरू तथा योजना तर्जुमा टोली आदिलाई समावेश गरी बढीभन्दा बढी छलफल गरी प्रत्येक टोलका मुख्य तथा सहायक सडकहरूमा सोलार बत्ती जडान, टोल टोलमा सार्वजनिक खानेपानी र खानेपानीको परियोजना, सार्वजनिक शौचालय तथा पूर्वाधार आदि विकास निर्माणका योजनाहरू तयार गरिरहेको र उक्त कार्यलाई थप परिमार्जन सहित प्रभावकारी योजना बनाई संचालन गर्न सकेमा दिगो विकासले गति लिन सक्नेछ । यस नगरपालिकामा रहेको मुख्य बसोबास क्षेत्र अर्थात् बस्ती विकास भैरहेका क्षेत्रसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४ : बस्ती मुख्य बस्तीसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	मुख्य वस्ती/गाउँ/टोलको नाम
१	बुद्ध टोल, बरगाछी टोल, हिमालय टोल, श्रीजंगा टोल, लुंगधुंग टोल, ओमशान्ति टोल, सुर्यदर्शन टोल, शिवालय टोल, पंचामुखी टोल, शान्ति टोल, महालक्ष्मी टोल, कन्चनजंघा टोल, प्रगति टोल, पाथीभरा टोल, सिर्जनसिल टोल, दुर्गा टोल, सरस्वती टोल, सगरमाथा टोल, डाडागाउँ टोल, सवाल टोल, एकता टोल, लालिगुरास टोल, मनकामना टोल, भृकुटी टोल, फुलबारी टोल, दमक रबि स्टेन्ड टोल, महागुरु फाल्गुनन्द टोल, गजुरमुखी टोल, मदन डाँगी टोल, हिम्ज्योती टोल, सुनौलो टोल, कन्काई टोल, आदर्श टोल, नौलो सिर्जना टोल, संचार टोल, नवदुर्गा टोल, फाल्गुनन्द टोल, पालिका टोल, संगम चुलाचुली टोल
२	चौतारी टोल, सरस्वती टोल, नवसृजना टोल, जिरायित टोल, जिरायित प्रगतिसिल टोल, संगम टोल, सिर्जना टोल, बिहानी टोल, हिमाली टोल, शान्ति टोल, सरस्वती टोल, शिवालय टोल, नवजीवन टोल, त्रिबेणी टोल, सुर्योदय टोल, भालुखुड़ी टोल, बेलडाँगी टोल, चन्द्रसूर्य टोल, आदर्श टोल, मिलन टोल, देविथान टोल, अरनिको टोल, भाडबारी टोल, तेरथुमे टोल, हिमालय टोल, सिपिनी टोल, एवेरेस्ट टोल, कन्काई टोल, देविथान टोल, पाथीभरा टोल, आफन्त टोल, कन्चनजंघा टोल, बिरेन्द्र स्मृति टोल, मिलन डाडा टोल, सहयोगी टोल
३	चुलाचुली टोल, खजुरगाछी मधुमल्ला टोल, लालीगुरास टोल, नवकिरण टोल, बाघखोर टोल, आमचोक टोल, सगरमाथा टोल, सुर्य टोल, पिपृइरे जागरण टोल, पिपिरे टोल, उधमी टोल, जमुना टोल, चेतना टोल, सुर्यज्योती, ओमशान्ति टोल, नवजागरण टोल, प्रगति टोल, हिमाली टोल, बुद्ध टोल, सयपत्री टोल, शान्ति समुदाय टोल, तिन्घरे मेलमिलाप टोल, जम्मुभार टोल, दाउगाछी टोल, जनता टोल, पाथिभरा

वडा नं.	मुख्य वस्ती/गाउँ/टोलको नाम
	टोल, कंचनजंघा टोल, अरुणोदय टोल, पशुपति टोल, बरगाछी टोल, डीएपी टोल, सगरमाथा टोल, नवज्योति टोल, संगम टोल, दुवारा टोल, काबेली टोल, किशन टोल, त्रिबेणी टोल, पुल्चोक टोल, अन्नपुर्ण टोल, प्रगति टोल, बिहानी टोल, मिलिजुली टोल, शान्ति टोल, महाराजस्थान टोल, बुढाठाकुर टोल, सिर्जना टोल, अमरज्योति टोल, जीवनज्योति टोल, जनज्योति टोल, पाथिभरा टोल, सिंहदेवी टोल, दीपज्योति टोल, नमुना टोल, कोपिला टोल, चन्द्रमुखी टोल,
४	शान्ति टोल, सयपत्री टोल, पाथिभरा टोल, सगरमाथा टोल, संगम टोल, मनकामना टोल, लालीगुरास टोल, ताराबारी डिपु, बेतानी टोल, ताराबारी टोल, सुन्दर टोल, जलप टोल, शिव सुन्दर, सितल टोल, शुभारम्भ टोल, जनसेवा टोल, सत्यमर्गा टोल, मदनाश्रित टोल, नमुना टोल, सुनौलो एकता टोल, पिपल टोल, मनकामना टोल, हरियाली टोल, जानकी टोल, कंचनजंघा टोल, सुधार टोल, शान्ति टोल, सापमारा टोल विकास, त्रिवेणी, ढङ्गढङ्गे, मित्रता, पशुपती, प्रगती, कुशल, भावना, सानो बाह्रघरे, शान्ती, कञ्चन, सिध्येश्वरी
५	चादनी टोल, सिर्जना टोल, उन्नती टोल, नवसृजना टोल, सयपत्री टोल, सुनाखरी टोल, नारायण गोपाल टोल, सुन्दर समाज, खरखरे टोल, धनेस्वोर टोल, जलदेवी टोल, सुन्दर टोल, जेस्ठ नागरिक टोल, प्रसंती टोल, बनेस्वोर टोल, समाबेशी टोल, त्रिबेणी टोल १, सगरमाथा टोल, आदर्श टोल, नमुना टोल, सिखर टोल, शान्ति टोल, लालीगुरास टोल, मनकामना टोल, नारायण टोल, आरती टोल, मुनाल टोल, उन्नती टोल, नवसिर्जना टोल, बिकाश टोल, सुधार टोल, देविथान टोल, पृथ्वी टोल, बिहानी टोल, चन्द्रसूर्य टोल, बौध दिपिनी, हरि ओम कोलोनी टोल, नबिन टोल, बिउ हरि ओम कोलोनी टोल, बुद्ध टोल, जागृति टोल, एकता टोल, संगम टोल, सज्जन टोल, दीपज्योति टोल, ओम शान्ति टोल, त्रिबेणी टोल २ , दिपिनी टोल, पारिजात टोल, शान्ति दिपिनी, कन्चन टोल, प्रगति टोल, रमाइलो टोल, आनन्द टोल, भृकुटी टोल, गोरखाली टोल, अनाथ टोल, कन्काई टोल, सृस्ठी टोल, गोधुली टोल, इन्द्रेणी टोल, मोडेल टोल
६	बसपार्क, सप्तरङ्गी, पशुपती, पाथिभरा, दाहिनेगढि, जुटविकास, गुरास, भगवान, वि.पि.मार्ग, राधाकृष्ण, सन्तवीर, शान्तीमार्ग, सगरमाथा, महाविर, नमुना, कस्तुरी, अनमोल, शान्तीनगर, नवसृजना, नगरज्योती, सि.टी.सेन्टर, प्रतिभा
७	सरक्षण, जनसेवा, सुधार टोल, सृजना टोल, क्षितिज टोल, सयपत्री, मानब धर्म, कल्याण, लालीगुरास, रजतजयन्ती, बुद्धमार्ग, लक्ष्मीटोल, आत्मज्ञान टोल, पञ्चमुखी, गजुरमुखी, प्रगती, कालिका, हनुमान, राधाकृष्ण, बगैचा, पृथ्वी टोल, नवसृजना, मनकामना, निलकण्ठ
८	पशुपति टोल, लक्ष्मीटाल, शहिदमार्ग, बालुवाटार नासके, अद्वेत, विकासमार्ग (क), आइतबारे, बसन्तटोल, लक्ष्मीमार्ग, बुद्धटोल, निराजन, बालुवाटार, शुभसृजना, मनकामना, सृजना, नमुना, विकासमार्ग(ख), ज्योती, विराट, युनिक, चक्रपथ, शान्तीमार्ग, शान्ती, शुभलक्ष्मी, सरस्वती, मकालु, मंगल ज्योती, नमुना, बन्धुविकास, सुर्योदय, कन्चन क्रियाशील
९	चरक पारा, सानो बाह्रघरे, सानो अर्ना खाडी, प्रधान टोल, बिरान (पुरानो नाम) विजय, दिपेन्द्र, शिखर, हिमाली, सिद्धार्थ, बुद्ध, साहार, जितपुर, सृजनशील, प्रगती, शान्ती, आनन्द, इटाभट्टा, बहुमुखी क्याम्पसमोड, मित्र, विन्दवासिनी, सरस्वती, एकता, आदर्श, क्याम्पसमोड, सुर्योदया, पुर्णिमा, शिव, लालीगुरास, राधाकृष्ण, दिपज्योती, इन्द्रेणी, दिलकुनर, झरना, पाथीभारा, सगरमाथा, नवज्योती, शान्ती, मिलन, चन्द्रमा, कञ्चनजङ्गा, आदर्श, सुर्योदय, चरकपाडा, पशुपती, चेतनशील, प्रगती, जनजागृति, जागरण, देउराली, जनज्योती, पुर्वेली, सानो अर्नाखारी
१०	सापमारा टोल विकास, त्रिवेणी, ढङ्गढङ्गे, मित्रता, पशुपती, प्रगती, कुशल, भावना, सानो बाह्रघरे, शान्ती, कञ्चन, सिध्येश्वरी, धराने, किँरातमार्ग, पिङ्गडाडा, संगम, हिमचुली, ज्ञानज्योती, सिर्जना, सगरमाथा, घुमाउने, विरेन्द्रडागी, सिंहदेवी, शंकरटोल, सुर्यमखी, नवज्योती, पारिजात, प्रगतीशील, इन्द्रेणी, शान्ती, सगरमाथा, लालीगुरास, जहदा

स्रोतः नगर कार्यपालिकाको कार्यालय/जनप्रतिनिधि, २०७४

१.५ खेल मैदानसम्बन्धी विवरण

राज्यको सामाजिक न्याय र समावेशीकिरणको नीति अन्तर्गत स्वस्थ्य, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकुद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने नीति रहेको छ । खेलकुद क्षेत्रमा स्वस्थ, प्रतिस्पर्धी जनशक्ति उत्पादन गरी नगरपालिकाको चौतर्फी विकासलाई बल पुऱ्याउन सकिन्छ भन्ने मान्यताअनुसार यस नगरपालिका खेलकुदको विकास लागि प्रयासरत रहेको छ। यसको लागि नगरपालिकाले विभिन्न खुला स्थानहरू छाडेको छ। ती स्थानहरूमा खेलकुदको लागि पूर्वाधारहरू निर्माण गर्नपर्ने देखिन्छ। खेलकुदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तराष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रको पहिचान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा बिकास गर्ने देशको नीतिअनुसार विभिन्न तहमा विभिन्न प्रतिस्पर्धाहरूको आयोजना गरी खेलकुदको विकासमा योगदान पुऱ्याइरहेका छन्। यसका अतिरिक्त नेपाल सरकारद्वारा विगतमा गठन हुने जिल्ला खेलकुद विकास समितिबाट पनि कतिपय राष्ट्रिय दिवसहरूमा कतिपय खेलहरूको आयोजना गर्ने गरिएको छ। समग्रमा भन्नुपर्दा बालबालिका एवं युवा जनशक्तिको स्वस्थ शारिरीक विकासको लागि नभई नहुने खेलकुदको क्षेत्रमा अत्यन्त न्यून लगानी हुने गरेको देखिन्छ । यस नगरपालिकामा रहेका खेल मैदानसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ५ : खेलमैदानसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खेल मैदानको किसिम	अनुमानित क्षेत्रफल	वडा नं.	स्थान	उपयोगको अवस्था
१	फुटबल र भलिबल	५ कट्ठा	२	बेलडाँगी प्रवेश	स्थानीयवासीले
२	फुटबल र भलिबल	१० कट्ठा	३	चुलाचुली नि.मा.वि नजिक	हम्सेदुम्से वन
३	फुटबल	१२ कट्ठा	४	बेतनी टोल	हिमालय चियाबगान को जग्गा स्थानीयवासीले उपयोग
४	फुटबल	३ बिघा	१०	नलबाडी	नगरपालिका को स्वामित्व स्थानीयवासीले उपयोग

स्रोतः नगर कार्यपाकयगलिकाको कार्यालय/जनप्रतिनिधि, २०७४

नगरपालिकामा स्थानीय युवा क्लवको स्तरोन्नतिको लागि विभिन्न खेलकुद सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने, सामुदायिक रूपमा समन्वय गरी चिल्ड्रेनपार्कको व्यवस्था हुनपर्ने, खेलकुद प्याराफिट सहित खेलमैदान, वडा स्तरिय खेल मैदानमा आवश्यक चारैतिर पक्की नाली सहित माटो भरान, वडाका सबै क्लवहरूलाई खेलकुद सामाग्री उपलब्ध गराउने आदि जस्ता कार्यहरू खेलकुद विकासको लागि गर्नुपर्ने देखिन्छ। नगरपालिकामा रहेका बालबालिका तथा युवाहरूमा रहेको खेलकुदप्रतिको रुचि मध्यनजर गर्दै नगरपालिकामा रहेका संभावना पहिचान गरेको खण्डमा राष्ट्रिय खेलकुदमा टेवा पुग्ने देखिन्छ । यस नगरपालिकामा व्यवस्थित रूपमा कुनै पनि खेल मैदानको स्थापना भएको पाइँदैन । तर नगरपालिकामा रहेका माथि उल्लेखित खुल्ला सार्वजनिक स्थाहरूको सहि सदुपयोग गर्न सके खेलकुद विकासमा ठूलो योगदान पुग्ने देखिन्छ ।

१.६ पर्यटन

एउटा विशिष्ट भौगोलिक संरचनाले श्रृजना गरेको हावापानी, जनजीवन, वन वनस्पति र वन्यजन्तु तथा साँस्कृतिक विविधताको कारण नेपाल विश्वमा एउटा प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य स्थलकोरूपमा परिचित छ। पर्यटन हाम्रो लागि प्रकृतिले वरदान दिएको सम्पत्ति हो। अत्यन्त रमणीय विश्वकै उच्च हिमश्रृंखलाहरू, अनवरत बग्ने कञ्चन नदीहरू, तालतलैया, प्राकृतिक गुफा, विविधतायुक्त वन जंगल यहाँको प्राकृतिक निधिहरू हुन । यहाँको संस्कृतिक चालचलन तथा रहनसहन समेत पर्यटनका आकर्षक पक्षहरू हुन् । यी सम्पुर्ण पर्यटकीय सम्पत्तिको पूर्ण सदुपयोग गरेमा देशको आर्थिक सम्वृद्धिमा उल्लेखनीय योगदान पुग्न गइ देशको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन सकिने निश्चित छ । तसर्थ पर्यटन नीति, २०६५ ले मुलभूतरूपमा पर्यटन मार्फत स्वरोजगार श्रृजना, गरिबी न्युनिकरण, मूर्त तथा अमूर्त सम्पदाको खोज अनुसन्धान, हवाई तथा स्थलमार्गको थप विकास, विस्तार तथा स्तरोन्नती गर्ने र पर्यटन पूर्वाधारलाई दिगो विकासको अवधारणा अनुरूप अगाडि बढाउने उद्देश्य लिएको छ ।

दमक नगरपालिकाको प्राकृतिक सौन्दर्यता, नदीहरू र धार्मिक स्थलहरूको रमणीयतामा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरूको आकर्षण हुने गर्दछ। दमक नगरपालिकामा रहेको साँस्कृतिक विविधता र प्राकृतिक सौन्दर्यता पर्यटकिय आकर्षण हो । यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकिय स्थलहरूको विवरण निम्नानुसार रहेका छन् ।

१.६.१ पर्यटकीय स्थलहरुको विवरण (धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक)

तालिका नं. ६ : धार्मिक/ऐतिहासिक/पुरातात्विक स्थलहरूको विवरण

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)	स्वामित्व	विशेषता
१.	दुर्गा पञ्चायन मन्दिर	१	पुगेको	२	सामुदायिक	धार्मिक
२.	श्री नवदुर्गा मन्दिर (सिद्धिदात्री शक्ति पीठ)	१	पुगेको	१	सामुदायिक	धार्मिक
३.	साकेला थान बुद्ध टोल	१	पुगेको	२	साम्प्रादायिक	धार्मिक
४.	ज्योति चर्चका अनुसार दमक मा ३८ वटा चर्च रहेको	१ देखि १०	पुगेको	२	साम्प्रादायिक	धार्मिक
५.	भुटानी शरणार्थी शिबिर	२	पुगेका	३	नेपाल सरकार	ऐतिहासिक
६.	देविथानग्रामथान,गजकाली समुदायिक मन्दिर, सिद्धेश्वर सिवालय,	२	पुगेको	३.५	सामुदायिक	धार्मिक
७.	श्री शिवाश्रम मन्दिर सामाजिक सेवा समिति	२	पुगेको	३.५	सामुदायिक	धार्मिक
८.	गजलकाली मन्दिर	२	पुगेको	३.५	सामुदायिक	धार्मिक
९.	मृत्युञ्जय महादेव शिवालय मन्दीर	२	पुगेको	३.५	सामुदायिक	धार्मिक

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)	स्वामित्व	विशेषता
१०.	त्रिपुरेश्वर शिवालय मन्दिर	२	पुगेको	३.५	सामुदायिक	धार्मिक
११.	किँरात साम्यो मिंसो माङ्गहिम	२	पुगेको	३.५	साम्प्रादायिक	धार्मिक
१२.	दोघरे ग्रामथान	३	पुगेको	३	धिमाल जति	धार्मिक
१३.	रामेश्वर शिव पंचायान मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१४.	जालपादेवी एवम् त्रिकालेस्वर मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१५.	राधाकृष्ण मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१६.	श्री विश्वेश्वर शिवापंचयान मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१७.	श्री लक्ष्मीनारायण मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१८.	श्री रामचन्द्र मन्दिर संरक्षण समिति	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
१९.	शीद्धेस्वर शिवापन्चायान मन्दिर	३	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२०.	जम्मु झार, टुकुरे, अडिय मल, ग्रमथान	४	पुगेको	३	धिमाल जति	धार्मिक
२१.	श्री दाहाल बन्धु प्रतिष्ठान	४	पुगेका	३	सामुदायिक	धार्मिक
२२.	श्री राधाकृष्ण मन्दिर	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२३.	श्री यम्बकेश्वर शिवपञ्चायन मन्दिर	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२४.	श्री कृष्ण मन्दिर	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२५.	श्री दुर्गा मन्दिर	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२६.	श्री भट्टराई कुलबन्धु प्रतिष्ठान, शिव मन्दिर	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२७.	श्री निलकण्ठेश्वर शिवालय मन्दिर (बोहोरा बन्धु प्रतिष्ठान)	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२८.	सुतर कार्की सेवा समिति पूर्वाञ्चल क्षे. का.	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
२९.	पोखेल कुल प्रतिष्ठान	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
३०.	श्री निलकण्ठेश्वर शिवालय मन्दिर (बोहोरा बन्धु प्रतिष्ठान)	४	पुगेको	३	सामुदायिक	धार्मिक
३१.	धनेश्वर महादेव शिव पाञ्चायन मन्दिर	५	पुगेको	१	सामुदायिक	धार्मिक

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)	स्वामित्व	विशेषता
३२.	ओमशान्ति मन्दिर	५	पुगेको	५	साम्प्रदायिक	धार्मिक
३३.	श्री साङ्गे छोईलिङ्ग गुम्बा	५	पुगेको	१	साम्प्रदायिक	धार्मिक
३४.	श्री लक्ष्मीनारायण मन्दिर (जेष्ठ नागरिक सम्मान प्रतिष्ठान परिसर)	५	पुगेको	०.५	सामुदायिक	धार्मिक
३५.	श्री सत्य साही केन्द्र	५	पुगेको	०.५	साम्प्रदायिक	धार्मिक
३६.	सिद्ध कमेश्वोर मन्दिर (पशुपति मन्दिर)	६	पुगेको	०५	सामुदायिक	धार्मिक
३७.	किराँत मन्दिर	६	पुगेको	०५	साम्प्रदायिक	धार्मिक
३८.	पंचमुखी हनुमान	६	पुगेको	०५	सामुदायिक	धार्मिक
३९.	जामे मस्जिद	६	पुगेको	०५	साम्प्रदायिक	धार्मिक
४०.	किराँत युमा माङ्गहिम भि.सी. प्रतिष्ठान	६	पुगेको	०५	साम्प्रदायिक	धार्मिक
४१.	गणेश मन्दिर	६	पुगेका	०५		
४२.	राधाकृष्ण मन्दिर	७	पुगेको	०५	सम्बन्धित धर्मावलम्बी	धार्मिक
४३.	ओम्फा कुलबन्धु प्रतिष्ठान खेचरेश्वर महादेव शिव पाञ्चायन मन्दिर	८	पुगेको	१	सामुदायिक	धार्मिक
४४.	श्री सन्तमहा सत्सगं मन्दिर बूढा ठाकुर	८	पुगेको	१	सामुदायिक	धार्मिक
४५.	राधामधाव मन्दिर	८	पुगेको	१	साम्प्रदायिक	धार्मिक
४६.	धिमाल ग्रामथान (चरक पारा), धिमाल ग्रामथान(सानो अर्ना खाडी),	९	पुगेको	२ देखि ३	सामुदायिक धिमाल जाती र स्थानीय मन्दिर को	धार्मिक
४७.	श्री शिव मन्दिर	९	पुगेको	२ देखि ३	सामुदायिक	धार्मिक
४८.	नामग्याल बौद्ध गुम्बा	९	पुगेको	२ देखि ३	साम्प्रादायिक	धार्मिक
४९.	श्री सतीदेवी मन्दिर	९	पुगेको	२ देखि ३	सामुदायिक	धार्मिक
५०.	श्री शिव मन्दिर	९	पुगेको	२ देखि ३	सामुदायिक	धार्मिक
५१.	नामग्याल बौद्ध गुम्बा	९	पुगेको	२ देखि ३	साम्प्रदायिक	धार्मिक
५२.	श्री दुर्गा मन्दिर, अनाथ बाल बृद्धाश्रम	९	पुगेको	२ देखि ३	सामुदायिक	धार्मिक
५३.	श्री कृष्णप्रणामी मन्दिर	९	पुगेको	२ देखि ३	साम्प्रदायिक	धार्मिक

क्र. सं.	स्थलको नाम	वडा नं.	सडकको अवस्था	नजिकको बजार केन्द्र सम्मको दुरी (कि.मी.)	स्वामित्व	विशेषता
५४.	सेतुमारी, नल बारी	१०	पुगेको	६.५	धिमाल जाती	धार्मिक
५५.	श्री धनेश्वर पशुपति मन्दिर	१०	पुगेको	६.५	सामुदायिक	धार्मिक
५६.	श्री सिंहदेवी देवस्थल	१०	पुगेको	६.५	सामुदायिक	धार्मिक
५७.	श्री राधाकृष्ण मन्दिर	१०	पुगेको	६.५	सामुदायिक	धार्मिक
५८.	श्री निलकण्ठेश्वर शिव पाञ्चायन मन्दिर	१०	पुगेको	६.५	सामुदायिक	धार्मिक
५९.	अलेख महिमा मन्दिर	१०	पुगेको	६.५	सामुदायिक	धार्मिक

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

नगरपालिकामा अवस्थित दुर्गा पंचायण मन्दिर, श्री शिव मन्दिर, देविथान ग्रामथान, गजकाली सामुदायिक मन्दिर, सिद्धेश्वर सिवालय जस्ता धार्मिक तथा पर्यटक भित्रने ऐतिहासिक धार्मिक र पर्यटकीय स्थलहरूको थप प्रचार प्रसार तथा पर्यटक मैत्री वातावरणको प्रर्वद्धन गर्न सके दमकको आर्थिक विकास र रोजगारी श्रृजनामा महत्वपूर्ण योगदान हुन सक्ने देखिन्छ साथै अन्य संभावित स्थलहरूलाई थप विकास गरी पर्यटक संख्या वृद्धि गर्नसके आर्थिक उपार्जन र प्रचार प्रसारमा वृद्धि हुने सम्भावना देखिन्छ ।

१.६.२ होटेल, रिसोर्ट,र होमस्टेसम्बन्धी विवरण

पर्यटनले आन्तरिक आर्थिक कारोबारलाई वृद्धि गरी अर्थतन्त्रलाई चलायमान राख्दछ । यसबाट रोजगारीको श्रृजना हुने, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अन्तरकृया बढ्ने तथा सम्पदाहरूको जगेर्ना गर्न प्रोत्साहन मिल्दछ । यस दमक नगरपालिकामा पर्यटनको संभावना राम्रो रहेको भएतापनि यसलाई थप विकसित गर्न थप कार्यक्रम तथा योजना निर्माण गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ७ : होटेल, रिसोर्ट तथा होमस्टेसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	होटेल, रिर्सोट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
१.	भवानी होटल	दमक ९ झापा	मोहन प्रसाद ओली	०२३-५८२९१५
२.	नेक्स टु होटल	दमक ३ झापा	कल्पना राई	९८४२४१९०१५
३.	होटल मिझोर	दमक १ झापा	चन्द्र बहादुर थापामगर	९८०४९६६४४९
४.	होटल परपर	दमक ४ झापा	रन्जना श्रेष्ठ बस्नेत	९८०६०६०५२७
५.	होटल डि.बि.	दमक ३ झापा	देवी प्रसाद लुईटेल	९८६१९८३९७३
६.	क्यु एण्ड क्यु मो मो	दमक ३ झापा	अजित कुमार गुप्ता	९८०८७४५७९३
७.	रोमान्स होटल	दमक ३ झापा	ज्ञानेन्द्र पौडेल	९८०८७४५७९३
८.	होटल हलेसी	दमक ३ झापा	कुमार खत्री	९८१३६०९७४८
९.	होटल रमाईलो	दमक ३ झापा	तिल बहादुर खत्री	९८१४९२३१००

क.सं.	होटेल, रिर्सोट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
१०.	होटल कानपुरे दाई	दमक ३ झापा	टिकाराम देवान	९८१५९३१०५०
११.	आयुष्मा होटल	दमक १ झापा	उमादेवी पौडेल	९८०४९२६१९०
१२.	स्टार खाजाघर एण्ड सेकुवा कर्नर	दमक ३ झापा	दिलेन्द्र राई	९८१६९८२६५८
१३.	न्यु ताजपुरिया होटल	दमक ३ झापा	मन्जु ताजपुरिया	९८२३७९८१४५
१४.	महिमा होटल	दमक ३ झापा	बिष्णुमाया अधिकारी	९८४२७९१४७५
१५.	होटल हव एण्ड लज	दमक ४ झापा	बबिता चिमरिया	
१६.	सिद्धान्त होटल	दमक ४ झापा	नरेन्द्र बहादुर ढुंगाना	
१७.	राधा होटल	दमक १ झापा	राधा राई	९८१५०२६३४५
१८.	गेवालिस होटल	दमक १ झापा	पासाङ गोले	९८४२६७०९५४
१९.	आर आर मो मो सेन्टर	दमक ३ झापा	चन्द्र बहादुर तामाङ	९८०३२६३९६४
२०.	सन्दिप एण्ड सुदिप होटल	दमक ३ झापा	मेदनी सिवाकोटी	९८२३७६७६९५
२१.	होटल फ्रेन्डस	दमक ४ झापा	निता निरौला	९८०६०९७८६३
२२.	होटल ग्रिन एप्पल	दमक ३ झापा	महेश बस्नेत	९८२४०६५६७४
२३.	सौगात होटल	दमक ३ झापा	कमल खड्का	९८१६९१२६३२
२४.	नमस्ते होटल	दमक ३ झापा	बिमला चिमरिया	९८६२६१३२६०
२५.	मिनुस्था होटल	दमक ३ झापा	सुरेश कुमार लुंगेली	९८१७०९६३२३
२६.	पाथिभरा मम सेन्टर	दमक ३ झापा	बिनु पन्थाक	९८२४९०१३९४
२७.	मनिष खाजाघर	दमक ४ झापा	कमला भण्डरी	९८१५९८९९११
२८.	बाराही गेष्ठ हाउस	दमक ३ झापा	दिपक कुमार फुयँल	९८५२६७५३३४
२९.	झापाली होटल	दमक ३ झापा	दिलमाया धिमाल	९८०४९००३१४
३०.	न्यु हलेसी होटल एण्ड लज	दमक ३ झापा	फिरोज बस्नेत	९८०४९७३५०५
३१.	पाँचथरे होटल	दमक १ झापा	लक्ष्मण राई	९८६२६४७२२४
३२.	खरायो कटेज	दमक २ झापा	टंक प्रसाद आङदेम्बे	९८४४९८५५७३
३३.	पाँचथर होटल एण्ड लज	दमक ४ झापा	टिकाराम भट्टराई	९८०६०८४७४९
३४.	गिता सिता होटल	दमक ६ झापा	गिता श्रेष्ठ	९८०४९४७७२६
३५.	गिता होटल	दमक ६ झापा	गिता श्रेष्ठ	०२३-५८२४७९
३६.	रेनु होटल	दमक ६ झापा	रिनु कुमारी राई	०२३-५८००८४
३७.	झापाली होटल	दमक ५ झापा	डिल्लीराम श्रेष्ठ	०२३-५८२५५३
३८.	पाथिभरा होटल	दमक ९ झापा	किसन कुमार मगर	०२३ -५८४३९१

क.सं.	होटेल, रिसोर्ट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
३९.	सुमन होटल	दमक ३ झापा	जित बहादुर माझी	९८१७९८०३२४
४०.	हिमाली होटल	दमक ८ झापा	हिमादेबी सुब्बा	९८०४०८३३३३
४१.	कन्चन होटल	दमक ३ झापा	सम्बर बहादुर लिङदेन	९८११२३५५७४
४२.	मनिका होटल	दमक ३ झापा	ज्ञानुमाया श्रेष्ठ	०२३ -५८१४९९
४३.	आरती होटल	दमक ३ झापा	शान्तिदेवी राई	९८०७९४२०८४
४४.	रोश्नी होटल	दमक ३ झापा	जितमाया डाँगी	९८१५९२२३५१
४५.	रिया होटल	दमक ६ झापा	चन्द्र बहादुर श्रेष्ठ	९८४२६५०२५६
४६.	गोरखा होटल	दमक ६ झापा	तारादेवी राई	०२३ -५८२७६७
४७.	सनराईज होटल	दमक ५ झापा	निर्मला लामा	९८५२६०४१५०
४८.	भोजपुरे होटल	दमक ५ झापा	ज्ञान बहादुर कार्की	०२३ -५८०७८२
४९.	सौगात होटल	दमक ५ झापा	लक्ष्मी प्रसाद गिरी	०२३ -५८४९३६
५०.	भेना होटल	दमक ५ झापा	राम प्रसाद राई	९८४२६८६२८०
५१.	दमक तास हाउस	दमक ८ झापा	चन्द्रकला पोखेल	९८४२६८८०७७
५२.	माया होटल	दमक ६ झापा	राम बहादुर मुखिया	९८४२६२५२६७
५३.	न्यु श्रेष्ठ होटल	दमक ६ झापा	सरद प्रकाश श्रेष्ठ	९८४२६८७२००
५४.	पुर्बेली होटल	दमक ६ झापा	निधीनाथ दाहाल	९८४२६५५९४
५५.	आसाम होटल	दमक ८ झापा	सरिता देवी सुबेदी	९८०४९५२५११
५६.	एम एम होटल	दमक ५ झापा	रनमाया थापा	०२३-५८०६१७
५७.	ओझा होटल	दमक ४ झापा	नरमाया ओझा	०२३-५८५७४९
५८.	होटल फाईन एण्ड रेष्टुरेण्ट	दमक ८ झापा	राजेन्द्र राई	०२३-५८००५६
५९.	रिमझिम होटल	दमक ४ झापा	दुर्गा प्रसाद गौतम	०२३-५८१२४२
६०.	दमक न्यु होटल एण्ड लज	दमक १० झापा	कृष्णमाया उप्रेती	९८५२६७००६५
६१.	न्यु शारदा होटल	दमक ६ झापा	शारदा राई	०२३ -५८२५६७
६२.	रोयल गेष्ट हाउस	दमक ३ झापा	ममता सिंह राजपुत	९८५२७८३१४५
६३.	पिसजोन रेष्टुरेण्ट	दमक ६ झापा	दिपेन्द्र तिम्सिना	९८४६११८९६६
६४.	पाथिभरा होटल	दमक ५ झापा	कमला चौहान	९८०४९३८५५४
६५.	डिलाईट रेष्टुरेण्ट	दमक ८ झापा	सुशिल कुमार राई	९८४२६३११३९
६६.	होटल फोर सिजन एण्ड लज	दमक ५ झापा	मकर बहादुर लिम्बु	०२३ -५८०६०६
६७.	होटल द वशिष्ट एण्ड लज	दमक ५ झापा	देवी भट्टराई	०२३ -५८२९६७

क.सं.	होटेल, रिसोर्ट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
६८.	रुद्राक्ष होटल एण्ड लज	दमक ६ झापा	कृष्ण प्रसाद धिमाल	९८५२६४५६७५
६९.	के.सि. होटल	दमक ६ झापा	गोबिन्द के.सि.	०२३-५८०१५२
७०.	नेको क्वालिटी रेष्टुरेण्ट	दमक ५ झापा	मदन ढकाल	०२३-५८४०९४
७१.	लामा होटल	दमक ७ झापा	मान बहादुर तामाङ	९८४२६८३१५६
७२.	न्यु प्रतिमा होटल	दमक ४ झापा	हरि बहादुर कुँवर	९८१६९०७१५२
७३.	ताईची बिबि क्यु कर्नर	दमक ९ झापा	पवन कुमार श्रेष्ठ	९८४२६५०३६७
७४.	ओसिस होटल	दमक ४ झापा	हेमन गुरुङ	०२३-५८४७०५
७५.	ग्रिनल्याण्ड होटल	दमक ५ झापा	गंगा बहादुर लिम्बु	९८०७९७८१३०
७६.	फ्रेण्ड फेमिली रेष्टुरेण्ट एण्ड लज	दमक ४ झापा	राजेन्द्र राई	९८१५९३४४८९
७७.	न्यु दमक फास्ट एण्ड फुड रेष्टुरेण्ट	दमक ५ झापा	मन ब हादुर खत्री	९८४४६०७३६०
७८.	न्यु सनराईज होटल	दमक ६ झापा	बिष्णुमाया तामाङ	९८४२७६०९२२
७९.	डि.बि. माछा फ्राई एण्ड ढावाघर	दमक ५ झापा	गणेश पोदार	९८१७९१९३६६
८०.	देवराज शाकाहारी चिया पसल	दमक ९ झापा	ज्ञानेश्वर पोदार	९८१७९७४०१८
८१.	ताप्लेजुङ होटल एण्ड लज	दमक ६ झापा	मोहन कुमार नागले	९८४२६५८६२९
८२.	कन्काई मटन कर्नर	दमक ५ झापा	शिव उप्रेती	९८०६०४८७९८
८३.	सेन्टर पोईण्ट होटल	दमक ५ झापा	कमला न्यौपाने	०२३-५८४९०८
८४.	कलस गेष्ट हाउस एण्ड रेष्टुरेण्ट	दमक ५ झापा	बाबुराम गैरे	०२३ -५८३३४०
८५.	किरण कोल्ड सेन्टर	दमक ४ झापा	टिका पोखेल	९८०४९१२१६६
८६.	बिशाल होटल	दमक ५ झापा	दुर्गा प्रसाद राजवंशी	९८०७९३८१४३
८७.	अमृत होटल	दमक ६ झापा	बिध्या निरौला	९८४२६४०३२२
८८.	सुर्य होटल	दमक ५ झापा	सुर्य बहादुर लिम्बु	९८४४९६३७९३
८९.	होटल अत्री एण्ड गेष्ट हाउस	दमक ५ झापा	सरस्वती चापागाई	९८४२६१९३१६
९०.	दिनेश कोल्ड सेन्टर	दमक ४ झापा	सन्देश चापागाई	९८१७९११७०८
९१.	आशिष होटल	दमक ४ झापा	शान्त काफ्ले	९८१५९५३५८७
९२.	हार्डरक सिसा क्याफे	दमक ४ झापा	तेज बहादुर राई	९८०४९४८०५५
९३.	सनसाईन बार	दमक ३ झापा	सन्चमाया राई	९८४२६२२८८८
९४.	हिमाल होटल एण्ड लज	दमक ५ झापा	बालकृष्ण पोखेल	९८१६९०१२०८
९५.	देउराली होटल एण्ड लज	दमक १० झापा	सुधिर प्रधान	०२३ -५८१५६०
९६.	पुकार होटल	दमक ४ झापा	धनपती खतिवडा	९८४२६६५८५५

क.सं.	होटेल, रिर्सोट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
९७.	नबिन होटल	दमक ४ झापा	नबिन बस्नेत	९८४२७९५५३०
९८.	सम्झना होटल	दमक ३ झापा	मान बहादुर खापुङ	९८४६५५०९६५
९९.	राधे क्याटरिङ एण्ड स्वीट्स होटल	दमक ३ झापा	सन्जय मण्डल	९८१५९५३२३२
१००.	सामेल होटल	दमक ५ झापा	पोकीमाया तामाङ	९८१४९३६१३१
१०१.	दुर्गा होटल	दमक ७ झापा	बुद्धिमान बिष्ट	९८०१६०१६९०
१०२.	चुलाचुली होटल	दमक ५ झापा	अनन्त सुव्बा	९८४२६५८५८७
१०३.	पाथिभरा चिल्ड्रेन पार्क एण्ड होटल	दमक ६ झापा	रोशन शर्मा	९८५२६७७२८९
१०४.	सिरसिरे होटल	दमक ४ झापा	चन्द्र बहादुर कटुवाल	९८१९३१५६०२
१०५.	होटल झापाली	दमक ६ झापा	पार्वता राजवंशी	९८१७९०२५०४
१०६.	होटल फबजिन एण्ड सेकुवा कर्नर	दमक ४ झापा	सरिता दास	९८४२६९२७४८
१०७.	पाथिभरा होटल	दमक ५ झापा	जंग बहादुर कुमाल	०२३-५८२५२९
१०८.	रेजिना होटल	दमक ५ झापा	निरमाया गुरुङ	०२३ -५८२३७४
१०९.	न्यु एसियन होटल	दमक ६ झापा	हरि थापा	०२३ -५८३७४३
११०.	कावेली होटल	दमक ४ झापा	पोष्ट बहादुर कार्की	९८४२३२८७४०
१११.	न्यु सिंहदेवी कोल्ड सेन्टर	दमक १ झापा	बिरेन्द्र प्रसाद रिजाल	०२३ -५८१५५९
११२.	राहुल होटल	दमक ६ झापा	राजन बहादुर कार्की	९८४२७६०५१६
११३.	त्रिबेणी रेष्टुरेण्ट एण्ड लज	दमक ६ झापा	धर्मराज ढकाल	९८४२६७५८८६
११४.	दिलिप रेष्टुरेण्ट एण्ड लज	दमक ८ झापा	आँसु मदक	९८१४९२९१५८
११५.	कान्तिपुर स्वीट्स हाउस	दमक ७ झापा	विशाल साह	९८१७९६७१६६
११६.	राज होटल एण्ड लज	दमक ५ झापा	राज कुमार श्रेष्ठ	९८१८०८०६५६
११७.	सेवारो गेष्ट हाउस	दमक ६ झापा	केर सिंह योङहाङ	९८०८८६१७२७
११८.	भिन्तुना खाजाघर	दमक ६ झापा	ईन्दिरा प्रधान	०२३ -५८४२६२
११९.	क्षितिज होटल	दमक १ झापा	टेकनाथ पोखेल	९८२२३४५२५७
१२०.	राधा होटल	दमक १ झापा	राधा राई	९८०६०५१६०५
१२१.	फ्रेन्डस होटल	दमक ८ झापा	निता निरौला	९८५११४४७६७
१२२.	होटल पाथिभरा एण्ड फास्टफुड	दमक ८ झापा	सन्तोष खड्का	०२३ -५८२९९८
१२३.	सिद्धिबिनायक गेष्ट हाउस	दमक २ झापा	रुद्र बहादुर श्रेष्ठ	९८४२४८१६७९
१२४.	मयुर रेष्टुरेण्ट एण्ड बार	दमक ३ झापा	ईन्द्र कुमार लिम्बु	९८१४९०५९३६
१२५.	ग्लु स्काई होटल	दमक ६ झापा	धन बहादुर शेर्मा	०२३(५८५९७७

क.सं.	होटेल, रिर्सोट र होमस्टेको नाम	ठेगाना (वडा नं सहित)	संचालक	सम्पर्क नं.
१२६.	लामा होटल एण्ड लज	दमक ८ झापा	घनश्याम मगर	९८१६३७७११४
१२७.	त्रिबेनी गेष्ट हाउस	दमक ६ झापा	निर्मल गुरुङ	९८५२६७०६९०
१२८.	होटल अबिन	दमक १ झापा	बिजयचन्द्र सुव्वा	९८२२३५४००७
१२९.	ईलाम खाजाघर	दमक ६ झापा	मुना लिम्बु	९८१४९४०५१४
१३०.	जोसव होटल	दमक ५ झापा	सन्त कुमार तामाङ	९८१४९५९६६२
१३१.	नाईस रेष्टुरेण्ट	दमक ८ झापा	रमेश खनाल	९८४२६३०५५२
१३२.	पाथिभरा गेष्टहाउस एण्ड रेष्टुरेण्ट	दमक ५ झापा	राजेन्द्र दंगाल	९८५२६७०७३१
१३३.	होटल ग्यालेक्सी रेष्टुरेण्ट	दमक ५ झापा	बशन्त बिक्रम कुवँर	९८४४६७६७६७
१३४.	नमस्ते रेष्टुरेण्ट	दमक १ झापा	टंक प्रसाद श्रेष्ठ	०२३(५८४३४३
१३५.	फाईन रेष्टुरेण्ट	दमक ८ झापा	डम्बर राई	९८५२६६७०५६०
१३६.	नाईस रेष्टुरेण्ट	दमक ७ झापा	रमेश खनाल	९८४२६३०५५२
१३७.	सुमन होटल एण्ड लज	दमक ६ झापा	पृथ्वी नारायण जिमी	०२३(५८४१६१
१३८.	पाथिभरा होटल	दमक ४ झापा	राजेश राई	९८१८२००५८०
१३९.	सिनियर होटल एण्ड लज	दमक ५ झापा	नन्द प्रसाद चाम्लागाई	९८४२६९३२४१
१४०.	होलिडे रेष्टुरेण्ट	दमक ६ झापा	दिपकला राई	९८०८६८३००७
१४१.	सेभेन सेभेन्टी लज	दमक ८ झापा	प्रकाश लामा	९८४२६४९४०७
१४२.	बिश्वास फाष्टफुड	दमक ८ झापा	बेद प्रसाद कडरिया	९८१४९४९७२३
१४३.	न्यु बिष्ट होटल	दमक ५ झापा	गोबिन्द साह	०२३ -५८०६१७
१४४.	होलिडे रेष्टुरेण्ट	दमक ९ झापा	मोहन प्रसाद ओली	०२३ -५८२९१५
१४५.	सेभेन सेभेन्टी लज	दमक ३ झापा	कल्पना राई	९८४२४१९०१५
१४६.	बिश्वास फाष्टफुड	दमक १ झापा	चन्द्र बहादुर थापामगर	९८०४९६६४४९
१४७.	न्यु बिष्ट होटल	दमक ४ झापा	रन्जना श्रेष्ठ बस्नेत	९८०६०६०५२७

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१.६.३ स्थानीय चाडपर्व, जात्रा तथा मेलाहरुको विवरण

यस दमक नगरपालिकामा विभिन्न जाती, धर्म सम्प्रदाय र भेषभुषाका मानिसहरू बसोबास गर्दछन्। यहाँ अधिकांश हिन्दू धर्म मान्ने पहाडी मूलका मानिसहरू रहेका छन् भने बौद्ध, इस्लाम र क्रिस्चियन धर्म मान्ने मानिसहरू पनि छन्। सबै जातजाती र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति र चालचलनहरू छन्। जसमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, श्रीकृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैते दशैं, साउने र माघे संक्रान्ति, मातातीर्थ औंसी, अक्षय तृतीया, हरिशयनी-हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन (जनैपूर्णिमा), कुशे औंसी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत

पूर्णिमा, श्री स्वस्थानी पूर्णिमा, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, कर्कट संक्रान्ति, बुद्धजयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू, ईद, वकरईद, इदुलफितर, क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असारे १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकामा मनाईने जात्रा मेलासम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ८ : जात्रा तथा मेला सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	नाम	स्थान	मनाउने महिना	तिथि	मनाउने जातजाती
१.	नव बर्ष	दमक	वैशाख १		नेपाल भरी
२.	माता तिर्थ औसी, आमाको मुख हेर्ने	दमक			हिन्दु
३.	अक्षय तृतीया	दमक	वैशाख		सबै हिन्दु
४.	चण्डी पुर्णिमा, किराँत, राई, लिम्बु जातिको उभ्यौली पर्व,	बुद्ध टोल दमक १	वैशाख १७		किँरात जाति
५.	बुद्ध जयन्ती	दमक	वैशाख	पुर्णिमा	सबै नेपाली
६.	सीर्जत पूजा र मेला	दमक ९	वैशाख र जेष्ठ		धिमाल
७.	धिमाल जातरी मेला	दमक ५	जेष्ठ		धिमाल
८.	दहिचिउरा खाने दिन	दमक	असार १५		सबै नेपाली
९.	साउने सङ्क्रान्ति, लुतो फाल्ने	दमक	श्रावण		सबै हिन्दु
१०.	हरिशयनी एकादशी व्रत, तुलसी रोप्ने	दमक	श्रावण		सबै हिन्दु
११.	गुरु पुर्णिमा	दमक	श्रावण		सबै नेपाली
१२.	खिर खाने दिन	दमक	श्रावण १५		सबै हिन्दु
१३.	नाग पंचमी	दमक	श्रावण ३१		सबै हिन्दु
१४.	जनैपूर्णिमा, रक्षा बन्धन, ऋषितर्पणी	दमक	भाद्र १०		सबै हिन्दु
१५.	गाईजात्रा	दमक	भाद्र		सबै नेपाली
१६.	श्रीकृष्ण जन्माष्ठमी र रथ यात्रा	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु
१७.	कुशे औंशी, बुबाको मुख हेर्ने दिन	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु
१८.	दर खाने दिन	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु महिला
१९.	हरितालिका तीज	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु महिला
२०.	गणेश चतुर्थी	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु
२१.	ऋषि पंचमी	दमक	भाद्र		सबै हिन्दु महिला
२२.	विश्वकर्मा पूजा	दमक	असोज		सबै हिन्दु
२३.	घटस्थापना, नवरात्री आरम्भ	दमक	असोज		सबै हिन्दु
२४.	फूलपाती	दमक	असोज		सबै हिन्दु
२५.	महाअष्ठमी, काल रात्री	दमक	असोज		सबै हिन्दु
२६.	महानवमी	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
२७.	बिजया दशमी, दशैंको टिका	दमक	असोज		सबै हिन्दु
२८.	करवा चौथ	दमक	कार्तिक		सबै मधेशी महिला

क.सं.	नाम	स्थान	मनाउने महिना	तिथि	मनाउने जातजाती
२९.	काग तिहार, धन्वन्तरी जयन्ती	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३०.	कुकुर तिहार, नरक चतुर्दशी	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३१.	लक्ष्मी पुजा , दिपावली	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३२.	गोवर्द्धन पूजा, मह पुजा	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३३.	भाई टिका, किजा पुजा	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३४.	छठ पर्व	दमक	कार्तिक		सबै हिन्दु
३५.	हरिबोधिनी एकादशी व्रत, तुलसी विवाह	दमक	मंसिर		सबै हिन्दु
३६.	फाल्गुनन्द जयन्ती	दमक	कार्तिक २५		सबै नेपाली बिशेष दमक बाशी
३७.	धान्य पुर्णिमा, उधौंली पर्व, धनेश्वर मेला	दमक	पुस		सबै किराँत जातजाति
३८.	क्रिसमस डे	दमक	पुस		सबै क्रिस्चियन
३९.	तमु ल्होसार	दमक	पुस		
४०.	माघे संक्रान्ति, माघी पर्व	दमक	माघ १		सबै हिन्दु
४१.	स्वस्थानी व्रत आरम्भ	दमक	माघ		सबै हिन्दु
४२.	सोनाम ल्होसार	दमक	माघ		
४३.	सरस्वती पूजा, वसन्त पंचमी	दमक	माघ		सबै बिद्यार्थी
४४.	महाशिवरात्रि	दमक	फागुन		सबै हिन्दु
४५.	ग्याल्वो ल्होसार	दमक	फागुन		
४६.	फागु पुर्णिमा	दमक	चैत्र		सबै हिन्दु

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

खण्ड २ : जनसाङ्ख्यिक विवरण

२.१ वडागत घरधुरी संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण

२०७४ सालमा दमक नगरपालिकामा सम्पन्न गरिएको घरधुरी तथ्याङ्क संकलन बाट प्राप्त तथ्याङ्कअनुसार ७०.८५ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस नगरपालिकाको २२,४४२ घरधुरीमा कुल ८६,८९० जनसंख्या रहेको छ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा लैङ्गिक अनुपात प्रति १०० जना महिलाहरूमा पुरुषको जनसंख्या भने कम अर्थात् ८६.४६ रहेको देखिन्छ । अर्कोतर्फ प्रतिवर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा १२२६ जनाको दरमा जनघनत्व रहेको देखिन्छ । अर्थात् नगरपालिकाको कूल क्षेत्रफलले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा प्रतिवर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलमा १२२६ जनसंख्या पर्न आउँछ । घरधुरी संख्या र जनसंख्याको हिसाबले वडा नं. ५ सबै भन्दा ठुलो छ । सबैभन्दा कम जनसंख्या वडा नं. ६ भए तापनि यस वडाको जनघनत्व सबैभन्दा उच्च रहेको छ । त्यसैगरी सबैभन्दा कम घरधुरी वडा नं. १० मा रहेको देखिन्छ । यस तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा दुई पक्षहरू स्पष्ट देख्न सकिन्छ । पहिलो जनघनत्व दोस्रो लैङ्गिक अनुपात । जनघनत्वको हिसाबले वडा नं. १, ५, ६, ७ र ८ सबैभन्दा बढी जनघनत्व भएका वडाहरू हुनुका पछाडि अन्य वडाहरूको तुलनामा यी वडाहरूमा रहेका विभिन्न मानवीय सुविधाहरू जस्तै :- शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार, आवास, सुरक्षा, व्यापार आदीको सघनता हो । तसर्थ योजना निर्माणमा जनघनत्व र त्यसलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने तत्वहरूको अध्ययन गर्नु अर्थात् जनसंख्या वितरणलाई क्षेत्रगत हिसाबले सन्तुलनमा राख्न मानवीय सुविधाहरूमा केन्द्रित हुनुपर्दछ । अर्कोतर्फ पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसंख्या बढी हुनु समेत जनसांख्यिक विश्लेषणको महत्वपुर्ण पाटो हो । सामान्यतया छोरा वा छोरी जन्मनु एक विशुद्ध प्राकृतिक वा जैविक घटना भएतापनि नेपाली सामाजिक संरचना र परम्परालाई हेर्दा पितृसत्तात्मक स्वरूपको समाजमा छोराको चाहना पुरा गर्ने मनोविज्ञानका कारण छोरीहरूको संख्या अप्रत्यक्ष ढङ्गले बढेको देखिन्छ । अर्कोतर्फ छोरीहरूको संख्या बढ्दा महिलाहरूको विशिष्ट आवश्यकताहरू जस्तै : प्रजनन् स्वास्थ्य, महिला शिक्षा, महिला अधिकार जस्ता विषयहरू लाई सम्बोधन गर्ने योजनाहरू राज्यद्वारा निर्माण हुनु आवश्यक देखिन्छ । साथै लैङ्गिक अनुपातमा रहेको अन्तर वृद्धि हुँदै जाँदा त्यसले सामाजिक स्वरूपमा नै लैङ्गिक रूपमा परिवर्तित गरिदिन्छ । यसतर्फ समग्र समाजको ध्यान जानु आवश्यक छ । थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९ : वडागत घरधुरी संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या	लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि.
१	३,०५५	५,१०८	६,२०४	११,३१२	८२.३३	३.७०	३.६८	३०७४
२	२,१४५	३,९६४	४,५४०	८,५०४	८७.३१	३.९६	११.०९	७६७
३	२,३२६	४,५२४	५,२३३	९,७५७	८६.४५	४.१९	२०.६१	४७३
४	२,२६५	४,१६४	४,८७४	९,०३८	८५.४३	३.९९	९.५४	९४७
५	३,३८१	५,६०१	६,६५४	१२,२५५	८४.१७	३.६३	२.०५	५९७८
६	१,४१६	२,६०७	२,७९१	५,३९८	९३.४१	३.८१	०.६२	८७०६
७	१,३४९	२,५८८	२,८८४	५,४७२	८९.७४	४.०६	१.२३	४४४९

वडा नं.	परिवार संख्या	पुरुष	महिला	जम्मा जनसंख्या	लैंगिक अनुपात	औषत परिवार आकार	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	जनघनत्व प्रति वर्ग कि.मि.
८	२,३०८	४,०८७	४,६९८	८,७८५	८६.९९	३.८१	१.७२	५१०८
९	२,८८६	५,०४१	५,७७०	१०,८११	८७.३७	३.७५	९.७	१११५
१०	१,३११	२,६०६	२,९५२	५,५५८	८८.२८	४.२४	१०.६२	५२३
जम्मा	२२,४४२	४०,२९०	४६,६००	८६,८९०	**८६.४६**	**३.८७**	**७०.८६**	**१२२६**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

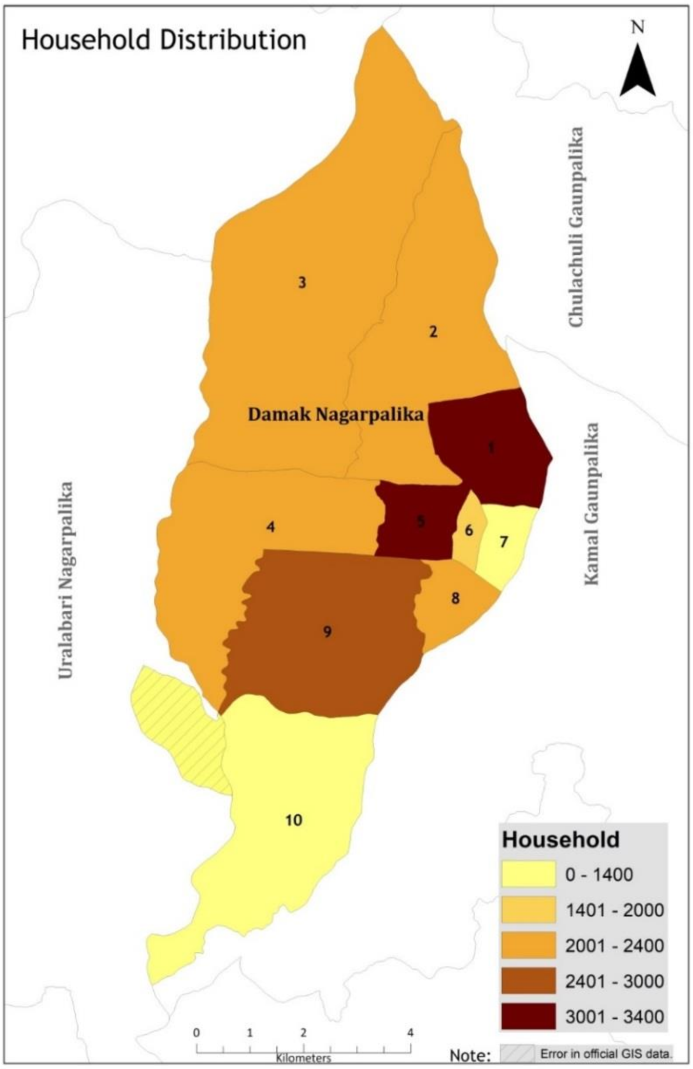

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरीहरूमा ४०,२९० पुरुष र ४६,६०० महिलाहरू गरी कुल ८६,८९० जनसंख्या रहेको छ। वडागत विवरणअनुसार सबैभन्दा धेरै घरधुरीहरू वडा न. ५ मा ३,३८१ घरधुरीहरू र सबैभन्दा कम वडा नं. १० मा १३११ घरधुरीहरू रहेका छन्। वडागत जनसंख्याको महिला/पुरुषको अनुपात अर्थात् लैङ्गिक अनुपात विवरण असमान किसिमको देखिन्छ। प्रत्येक वडामा महिलाको जनसंख्या पुरुषको भन्दा बढी देखिन्छ।

लैङ्गिक अनुपातलाई हेर्दा प्रति १०० जना महिलामा ८६.४६ पुरुषको संख्या देखिन्छ । अर्थात्

$$\text{लैङ्गिक अनुपात} = \frac{\text{पुरुषको संख्या}}{\text{महिलाको संख्या}} \times १०० = \frac{४०२९०}{४६६००} \times १०० = ८६.४६ \text{ जना पुरुष}$$

लैङ्गिक अनुपात ८६.४६ : १००

यसको अर्थ नगरपालिकामा प्रति १०० जना महिलाको जनसंख्यामा पुरुषको जनसंख्याको आँकडा मिलाउँदा जम्मा ८६.४६ जना मात्र पुरुषहरू पर्दछन् । यो विवरण नगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्या वाहेक (अक्सर वसोवास गर्ने जनसंख्या) लाई आधार मानेर तयार गरिएको छ ।

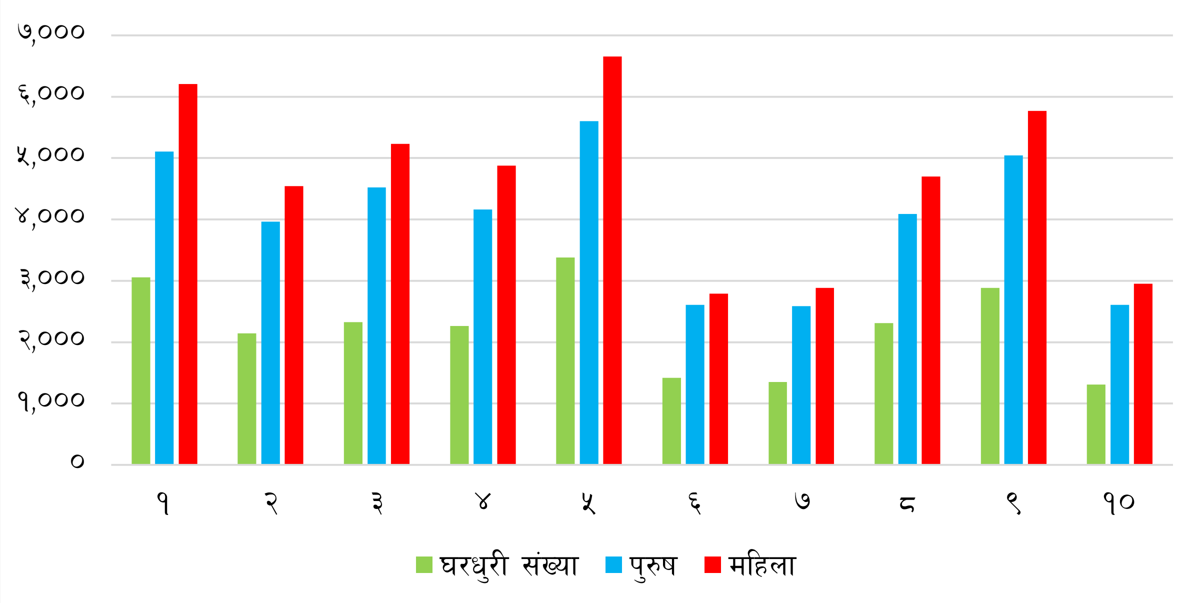

वडागत घरधुरी संख्या तथा लिङ्गको आधारमा जनसंख्याको वितरण

वडा नं.	परिवार संख्या	अक्सर बसोबास गर्ने जनसंख्या			अनुपस्थित जनसंख्या			जम्मा जनसंख्या		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	३,०५५	५,१०८	६,२०४	११,३१२	१,३५०	३१५	१,६६५	६,४५८	६५१९	१२,९७७
२	२,१४५	३,९६४	४,५४०	८,५०४	७२३	१२५	८४८	४,६८७	४६६५	९,३५२
३	२,३२६	४,५२४	५,२३३	९,७५७	९७०	१९८	१,१६८	५,४९४	५४३१	१०,९२५
४	२,२६५	४,१६४	४,८७४	९,०३८	१,०३१	२१०	१,२४१	५,१९५	५०८४	१०,२७९
५	३,३८१	५,६०१	६,६५४	१२,२५५	१,३५९	३९०	१,७४९	६,९६०	७०४४	१४,००४
६	१,४१६	२,६०७	२,७९१	५,३९८	४०८	१७४	५८२	३,०१५	२९६५	५,९८०
७	१,३४९	२,५८८	२,८८४	५,४७२	४५४	१५४	६०८	३,०४२	३०३८	६,०८०
८	२,३०८	४,०८७	४,६९८	८,७८५	९०६	२६०	१,१६६	४,९९३	४९५८	९,९५१
९	२,८८६	५,०४१	५,७७०	१०,८११	१,०८३	२०२	१,२८५	६,१२४	५९७२	१२,०९६
१०	१,३११	२,६०६	२,९५२	५,५५८	५६४	८१	६४५	३,१७०	३०३३	६,२०३
जम्मा	२२,४४२	४०,२९०	४६,६००	८६,८९०	८,८४८	२,१०९	१०,९५७	४९,१३८	४८७०९	९७,८४७

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

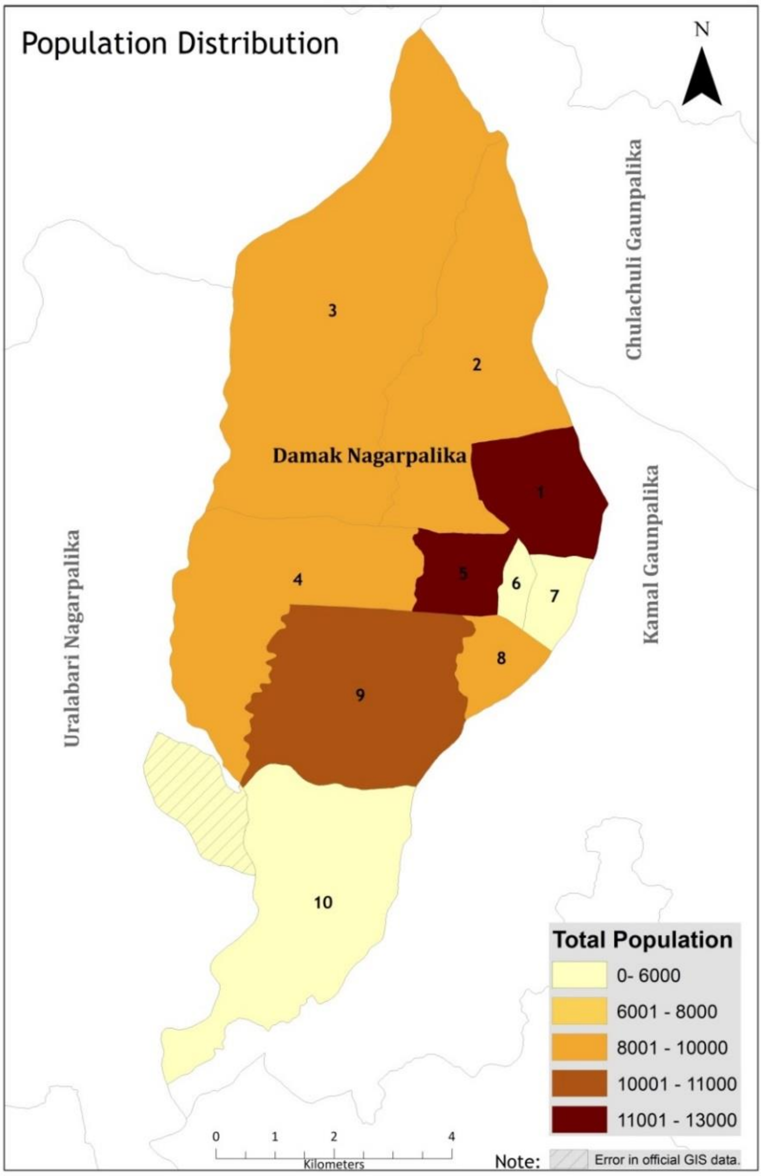

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

२.२ उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण

दमक नगरपालिकामा १५-१९ वर्षका बालबालिकाको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा उच्च अर्थात् ८,३३९ (९.६० प्रतिशत) देखिन्छ। कुल जनसंख्याको सबैभन्दा ठुलो हिस्सा अर्थात् ५० प्रतिशत भन्दा बढी ० वर्षदेखि ३४ वर्ष सम्मको उमेर समूह रहेको छ। यसमा पनि पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या बढी भएकाले बालबालिका, महिला र युवा लक्षित कार्यक्रमहरू लाई प्राथमिकतासाथ निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्न जरुरी हुन्छ। अर्कोतर्फ ०-२४ वर्षको उमेर समुहको जनसंख्या भने आत्मनिर्भर भैनसकेको र अध्ययन वा वृत्तिविकासमा केन्द्रित हुनुपर्ने उमेर समुह भएकाले राज्यले व्यापक लगानी गरी शिक्षा, स्वास्थ्य तथा बाल र युवा मनोविज्ञानमा आधारित योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई कार्यान्वयन गर्नुपर्ने हुन्छ । यूवा उमेरको जनसंख्या बढी हुनु राम्रो भएतापनि राज्यले उनीहरूको शिक्षा, स्वास्थ्य तथा मानव संसाधन विकासमा व्यापक लगानी गर्नुपर्ने हुन्छ।

अर्कोतर्फ यूवाहरूलाई सही दिशातर्फ उन्मूख गराउनु र रोजगारीका अवसरहरू श्रृजनागरी राष्ट्र निर्माणमा सरिक बनाउनु समाज र राज्यको दायित्व हुन आउँछ । बालबालिका तथा शिशुहरूको संख्या कम हुनुले क्रमशः भविष्यमा प्रजनन दर घट्दै जाने संकेत गर्दछ भने बृद्धहरूको तथा प्रौढहरूको संख्या कम हुनुले औषत आयू अन्य देशहरूको तुलनामा कम हुनु र प्रौढाअवस्थामा लाग्ने रोगका कारण पाका उमेरको जनसंख्याको मृत्यूदर बढी हुनु भन्ने जनाउँछ । यद्यपि बढ्दो उमेरको जनसंख्या कम हुनु स्वाभाविक हो । उमेरअनुसारको जनसंख्याको विश्लेषण गर्दा प्रत्येक उमेर समूहका आवश्यकताहरू सम्बोधन गरी उनीहरूको उचित व्यवस्थापन गर्नु नै चुनौतीपूर्ण हुन्छ । बालबालिकाको पोषण र स्याहार तथा शिक्षा, यूवालाई उचित शिक्षा र रोजगारी र बृद्धहरूलाई आवश्यक सामाजिक सूरक्षा तथा स्वास्थ्य सेवा र स्याहार राज्यले निर्वाह गर्नुपर्ने दायित्वहरू भित्र पर्न आउँछन् । नगरपालिकाले यसतर्फ ध्यान पुऱ्याउन आवश्यक छ । वडागत उमेर समूहअनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १० : उमेर र लिङ्गअनुसार वडागत जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	उमेर समुह																उल्लेख नगरिएको	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५४-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६४-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५वर्ष भन्दा माथि		
१	पुरुष	४६८	६४०	६२२	५५५	३८१	३५६	३६२	३८४	३३२	२२२	१९७	१४५	१३२	१०६	८१	१२५		५,१०८
	महिला	४५०	५८३	५९९	५९५	६४६	६४४	६९४	५५१	३३८	२२८	२२३	१५७	१६५	११७	९०	१२४		६,२०४
	जम्मा	९१८	१,२२३	१,२२१	१,१५०	१,०२७	१,०००	१,०५६	९३५	६७०	४५०	४२०	३०२	२९७	२२३	१७१	२४९		११,३१२
२	पुरुष	३५७	४६६	३९७	४०३	२८४	२५४	२८४	२६६	२५८	२३६	२०५	१२०	१३९	९८	८४	११३		३,९६४
	महिला	३१८	३६८	३९१	४१४	४५३	४७७	४४१	३४९	२७३	२४३	२१५	१५०	१२५	९७	१०१	१२४	१	४,५४०
	जम्मा	६७५	८३४	७८८	८१७	७३७	७३१	७२५	६१५	५३१	४७९	४२०	२७०	२६४	१९५	१८५	२३७	१	८,५०४
३	पुरुष	३५०	४३३	४४३	४४५	३४४	२८२	३०९	३०४	२८४	२३९	२७३	२१८	१८२	१३८	९८	१८२		४,५२४
	महिला	३६७	४१७	४२२	५०७	५०७	४४२	४३८	३८८	३२४	३१५	२५२	२३०	१९५	१४९	१०७	१७३		५,२३३
	जम्मा	७१७	८५०	८६५	९५२	८५१	७२४	७४७	६९२	६०८	५५४	५२५	४४८	३७७	२८७	२०५	३५५		९,७५७
४	पुरुष	३६८	४२९	४०३	३८४	३२७	२५९	२५१	२८५	२७६	२६८	२१३	१८२	१४०	१४१	९२	१४६		४,१६४
	महिला	३१८	४१४	३९५	३८४	५११	४२८	४५०	३८०	३१९	२७९	२५७	१८०	१५४	१५०	१०६	१४९		४,८७४
	जम्मा	६८६	८४३	७९८	७६८	८३८	६८७	७०१	६६५	५९५	५४७	४७०	३६२	२९४	२९१	१९८	२९५		९,०३८
५	पुरुष	४८३	६०१	५८९	५६०	३८९	३५१	४०४	४१७	४१५	३६१	२८२	२१७	१७१	११०	९५	१५५	१	५,६०१

वडा नं.	लिङ्ग	उमेर समुह																उल्लेख नगरिएको	जम्मा
		०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४४-४९ वर्ष	५०-५४ वर्ष	५४-५९ वर्ष	६०-६४ वर्ष	६४-६९ वर्ष	७०-७४ वर्ष	७५वर्ष भन्दा माथि		
	महिला	३९०	५४५	५३०	६६१	७१३	७३१	६५५	५९३	४५०	३३३	२७५	२२५	१५२	१४२	८९	१७०		६,६५४
	जम्मा	८७३	१,१४६	१,११९	१,२२१	१,१०२	१,०८२	१,०५९	१,०१०	८६५	६९४	५५७	४४२	३२३	२५२	१८४	३२५	१	१२,२५५
६	पुरुष	२१९	२८१	२६९	१९९	२१२	१८४	२०९	२१३	२३०	१६३	१०४	९०	७४	६०	४०	५१	९	२,६०७
	महिला	१७०	२३७	२५१	२०३	२६९	२७१	३२६	२४६	२१४	१२४	११६	९७	७८	६४	४७	७३	५	२,७९१
	जम्मा	३८९	५१८	५२०	४०२	४८१	४५५	५३५	४५९	४४४	२८७	२२०	१८७	१५२	१२४	८७	१२४	१४	५,३९८
७	पुरुष	१९५	३१४	२४८	२४०	२२४	२१३	२२१	१९२	१६६	१४१	१०९	९८	८१	६१	४०	४५		२,५८८
	महिला	१९६	२४०	२८२	२९३	२६२	३०५	२८८	२३५	१७६	१६५	११६	८७	७८	६१	४३	५७		२,८८४
	जम्मा	३९१	५५४	५३०	५३३	४८६	५१८	५०९	४२७	३४२	३०६	२२५	१८५	१५९	१२२	८३	१०२		५,४७२
८	पुरुष	३६९	४३३	४०६	३८८	२९७	२६१	२९७	२९६	२८६	२२४	२१५	१६८	११९	१२६	८३	११९		४,०८७
	महिला	२८५	४०१	४००	४२०	४४६	४९०	४४३	४१०	३०७	२४३	१८८	१६४	१७१	११२	७८	१४०		४,६९८
	जम्मा	६५४	८३४	८०६	८०८	७४३	७५१	७४०	७०६	५९३	४६७	४०३	३३२	२९०	२३८	१६१	२५९		८,७८५
९	पुरुष	४३८	५३७	५४७	५५९	४११	३१६	३१४	३३१	३५३	३२५	२५४	१८०	१३४	११२	८५	१४५		५,०४१
	महिला	३४७	४७९	४९३	५७९	५७४	५७८	५४२	५५१	३६०	२७९	२३१	१८४	१५२	१५७	११५	१४९		५,७७०
	जम्मा	७८५	१,०१६	१,०४०	१,१३८	९८५	८९४	८५६	८८२	७१३	६०४	४८५	३६४	२८६	२६९	२००	२९४		१०,८११
१०	पुरुष	२२१	२४७	२५६	२९२	२२९	१५२	१५८	१९६	१६५	१२९	१२६	९३	९३	१०२	५२	९५		२,६०६
	महिला	१९५	२६६	२७७	२५८	२८९	२५८	२४६	२१३	१८०	१४४	१५०	१०६	१३१	९०	६७	८२		२,९५२
	जम्मा	४१६	५१३	५३३	५५०	५१८	४१०	४०४	४०९	३४५	२७३	२७६	१९९	२२४	१९२	११९	१७७		५,५५८
समग्र	पुरुष	३,४६८	४,३८१	४,१८०	४,०२५	३,०९८	२,६२८	२,८०९	२,८८४	२,७६५	२,३०८	१,९७८	१,५११	१,२६५	१,०५४	७५०	१,१७६	१०	४०,२९०
	महिला	३,०३६	३,९५०	४,०४०	४,३१४	४,६७०	४,६२४	४,५२३	३,९१६	२,९४१	२,३५३	२,०२३	१,५८०	१,४०१	१,१३९	८४३	१,२४१	६	८६,८९०
	जम्मा	६,५०४	८,३३१	८,२२०	८,३३९	७,७६८	७,२५२	७,३३२	६,८००	५,७०६	४,६६१	४,००१	३,०९१	२,६६६	२,१९३	१,५९३	२,४१७	१६	८६,८९०
	प्रतिशत	७.४९	९.५९	९.४६	९.६०	८.९४	८.३५	८.४४	७.८३	६.५७	५.३६	४.६०	३.५६	३.०७	२.५२	१.८३	२.७८	०.०२	१००.००

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

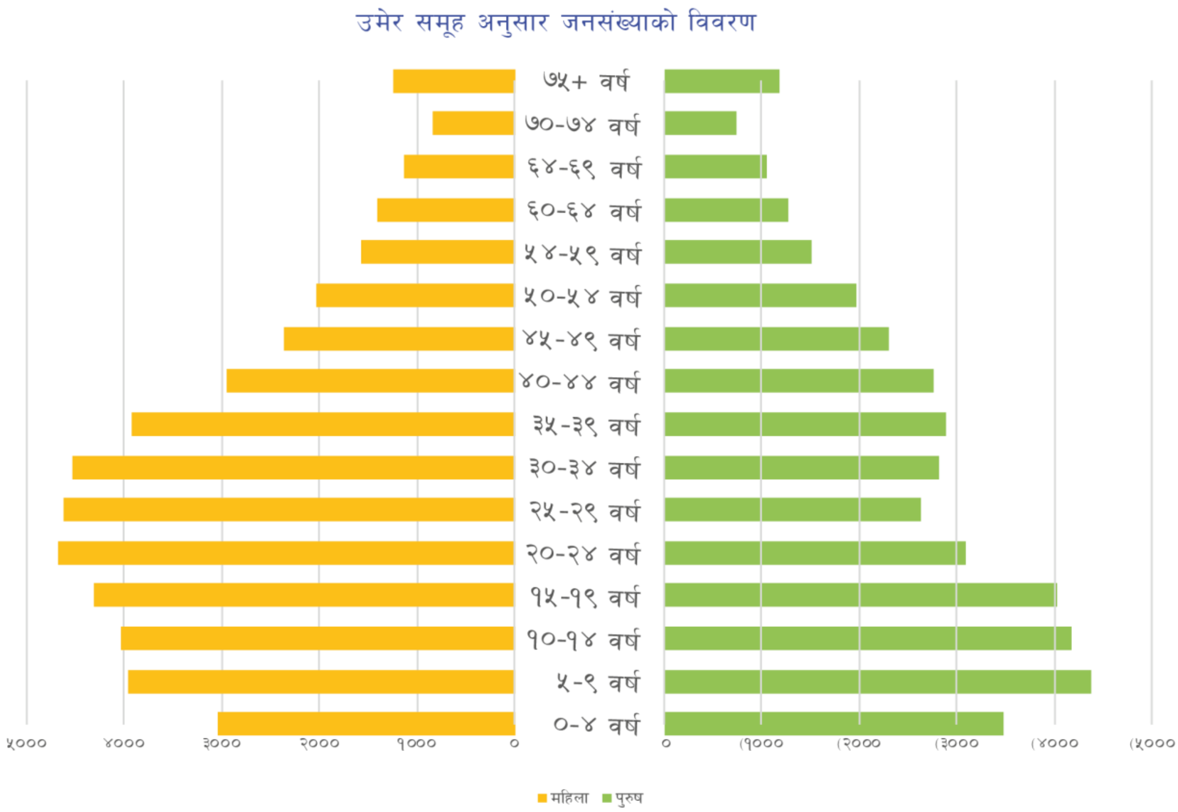

२.३ परिवारको आकारको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ११ : परिवारमा रहेको सदस्य संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या						जम्मा संख्या	औषत परिवार संख्या
	१ जना	२-३ जना	४-५ जना	६-७ जना	८ जना भन्दा भढि	उल्लेख नगरिएको		
१	१५०	१,४१६	१,११९	२८९	८१		३,०५५	३.७०
२	५७	८४६	९०९	२७३	६०		२,१४५	३.९६
३	७६	७९५	१,००४	३४१	११०		२,३२६	४.१९
४	७२	८६१	९८३	२७५	७२		२,२६५	३.९९
५	१८६	१,५६५	१,२३५	३०१	९२		३,३८१	३.६२
६	७३	६०९	५२५	१५७	५१		१,४१६	३.८१
७	७५	५०१	५३८	१६८	६७		१,३४९	४.०६
८	९९	१,००१	८८६	२४९	७३		२,३०८	३.८१
९	१५७	१,२१४	१,१३३	२९७	८४		२,८८६	३.७५
१०	४७	४१५	५७१	२१८	६०		१,३११	४.२४
जम्मा	९९२	९,२२३	८,९०३	२,५६८	७५०	६	२२,४४२	**३.८७**
प्रतिशत	४.४२	४१.१०	३९.६७	११.४४	३.३४	०.०३	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कूल २२,४४२ परिवार मध्ये २ देखि ३ जना सदस्य संख्या भएको परिवार सबैभन्दा धेरै ९,२२३ अर्थात् ४१.१० प्रतिशत रहेको छ। दोस्रोमा ४ देखि ५ जना सदस्य संख्या भएको परिवार ८,९०३ अर्थात् ३९.६७ प्रतिशत र तेस्रोमा ६ देखि ७ जना सदस्य संख्या भएको परिवार २,५६८ अर्थात् ११.४४ प्रतिशत रहेका छन्। त्यस्तै १ जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवार ९९२ अर्थात् ४.४२ प्रतिशत रहेका छन् भने ८ जना भन्दा बढी सदस्य संख्या भएको परिवार ७५० अर्थात् ३.३४ प्रतिशत रहेको छ। केही परिवारको विवरण उल्लेख नगरिएको छ जसको संख्या ६ रहेको छ। समग्र तथ्याङ्कलाई हेर्दा परम्परागत संयुक्त परिवारमा रहने परिपाटी परिवर्तन भई सामान्यतया बाबु-आमा र तिनका अविवाहित छोराछोरीहरू रहेको २ वा ३ त्यस्तै ४ वा ५ जनाको परिवारको नै बाहुल्यता बढेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। अर्कोतर्फ एक जना मात्र सदस्य संख्या भएको परिवार भने अविवाहित एकल, विवाहित तर विधवा वा विधुर भएको कारणले हुनसक्छ। यस बाहेक विवाहित तर पारपाचुके गर्ने वा पारिवारीक जटिलता वा बेमेलका कारण छुट्टीएर एक्ला एक्लै बस्ने गरेको समेत पाइन्छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

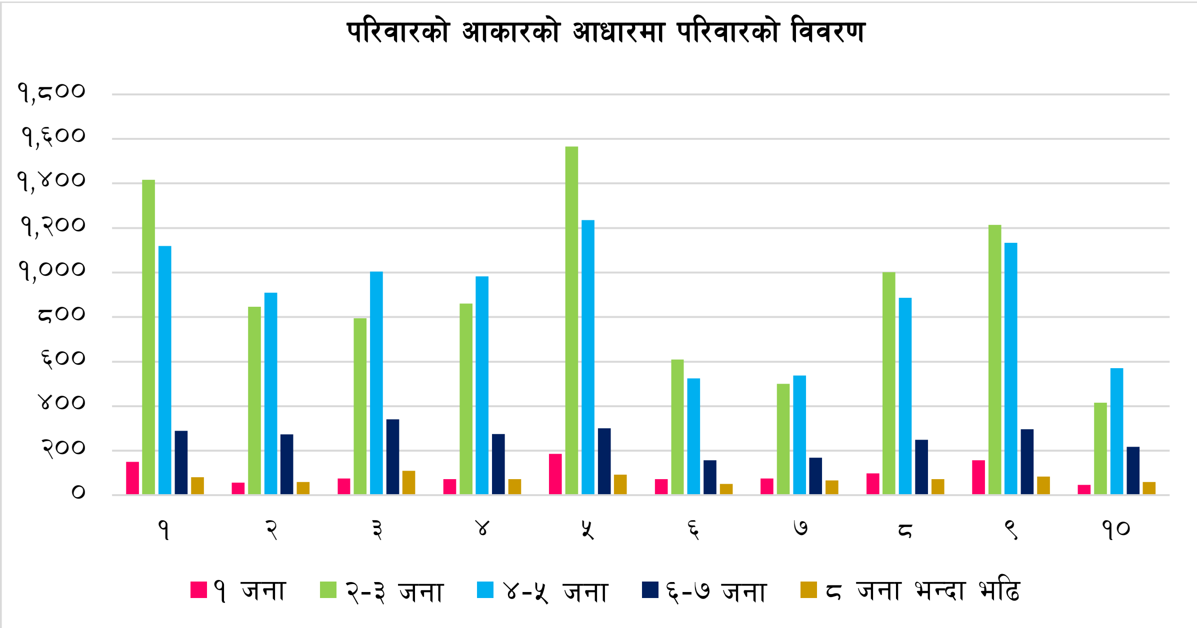

२.४ जातजातीको आधारमा वडागत जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १२ : वडाअनुसार जातजातिको विवरण

जातजाति	वडा नं.										जम्मा	
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	संख्या	प्रतिशत
ब्राम्हण	१,४६७	२,२३१	२,३७४	२,९२३	३,६१०	१,११३	५३८	३,४१६	२,३१०	१,३०२	२१,२८४	२४.५
क्षेत्री	१,८९५	१,५७९	२,७३५	१,९९०	३,२५१	९६६	१,५१८	१,५०६	२,८६२	१,५०८	१९,८१०	२२.८
लिम्बु	२,३९५	१,२६८	४८२	४१८	१,१९३	४२५	४८१	७६०	५१३	४१२	८,३४७	९.६
राई	१,७८६	६८०	४७८	३२४	९८८	४६२	५३१	५४५	५३२	२६३	६,५८९	७.६
धिमाल	३४	७१४	७६०	१,१४३	११८	१८	१०	२४	६५१	१,१४१	४,६१३	५.३
नेवार	५९५	४२४	४०१	३९२	४४३	४८२	३२७	२९७	५७९	२३२	४,१७२	४.८

बि. क	४१२	४९७	६५३	४३३	२१५	१९४	२०८	१५१	४४८	१३०	३,३४१	३.८
तामाङ्ग	४१२	२४९	४५०	२७९	३५९	११६	१३०	२१७	५५१	६१	२,८२४	३.३
दर्जी	३४७	१६७	४२२	२४२	१८५	२७	२५०	१६६	२९६	१८२	२,२८४	२.६
मगर	४६९	२८०	१८५	८७	२१५	६३	८८	८९	२९३	४०	१,८०९	२.१
* तराई अन्य	२१०		६	५६	३१	२१५	६४	२०५	८४	४	८७५	१.०
* अन्य	१,०६६	३२७	७५६	६२४	१,५६९	१,१४९	१,०३१	९६०	१,५३३	२३५	९,२५०	१०.६
थाहा नभएको अन्य	२२२	८७	५५	१२३	७०	१५४	२९६	४३८	१२१	४४	१,६१०	१.९
विदेशी	२			४	७			११	३८	४	६६	०.१
उल्लेख नगरिएको		१			१	१४					१६	०.०
जम्मा	११,३१२	८,५०४	९,७५७	९,०३८	१२,२५५	५,३९८	५,४७२	८,७८५	१०,८११	५,५५८	८६,८९०	१००.०

* तराई अन्य र अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित जात बाहेक अन्य जाती भन्ने बुझ्नु पर्छ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा जातजातिका आधारमा जनसंख्याको विवरणलाई हेर्दा सबैभन्दा धेरै २१,२८४ अर्थात् २४.५ प्रतिशत ब्राह्मण, दोस्रोमा १९,८१० अर्थात् २२.८ प्रतिशत क्षेत्री, तेस्रोमा लिम्बु, चौथो र पाँचौमा क्रमश राई, धिमाल रहेका छन् भने नेवार, कामी, तामाङ, दमाई, मगर, तराई अन्य पनि उल्लेख्य रूपमा रहेका छन्। त्यसैगरी यस नगरमा अन्य नगन्य रूपमा रहेका धेरै जातजातिको संख्या ९,२५० अर्थात् १०.६ प्रतिशत रहेको छ भने विदेशी पनि केहि रहेको देखिन्छ। यसरी जातिय हिसाबले विविधतायुक्त समाजमा स्थानीयहरू सामाजिक सहिष्णुताका साथ वसेको पाइन्छ। नगरपालिकामा विशेषगरी पूर्वी पहाडी जिल्लाहरूबाट औलो उन्मुलन पश्चात बसाइ सरि आएका ब्राह्मण, क्षत्री र आदिवासी समूहको बाहुल्यता रहेको पाइन्छ। नगरपालिकामा तराइ आदिवासीका रूपमा रहेका धिमालहरूको संख्या समेत उल्लेख्य छ। यी जातीहरूका आफ्नै विशिष्ट संस्कृति र परम्परा रहेको छ। विस्तृत विवरण वडागत रूपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

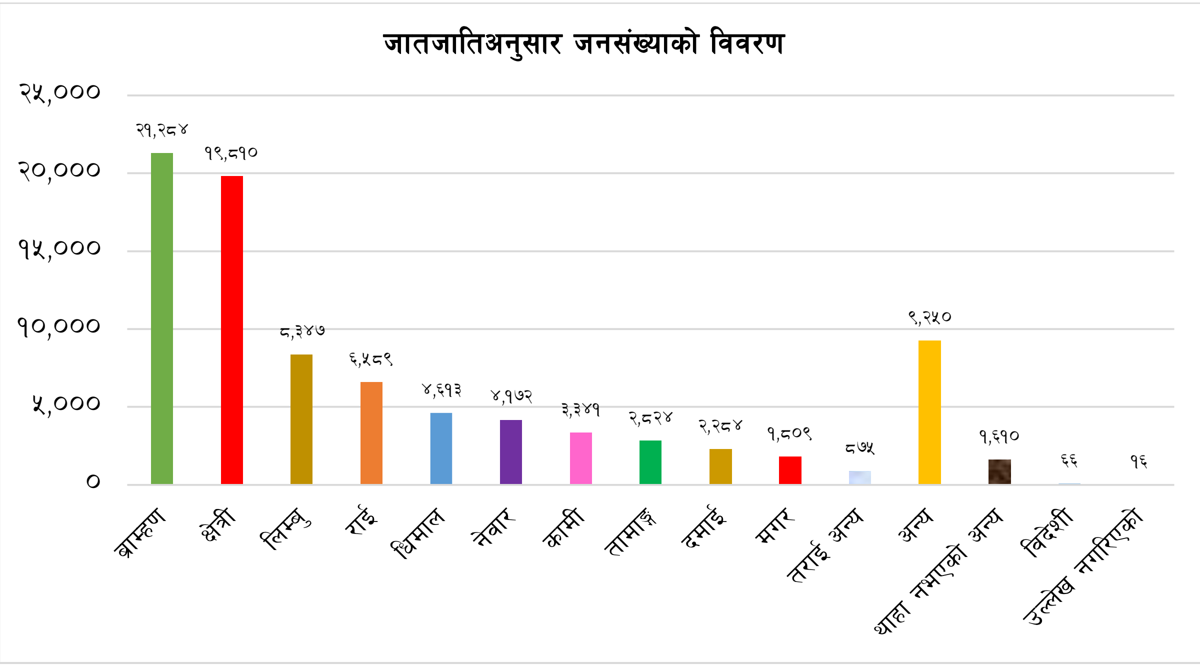

२.५ नगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १३ : नगरपालिकामा बोलिने भाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	नेपाली	मैथली	भोजपुरी	थारु	तामाङ्ग	नेवार	मगर	गुरुङ्ग	लिम्बु	राई	हिन्दी	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	८,६०७	१०९	६	५	१८६	१९१	२१८	१८	९२८	७६७	२३	२५४		११,३१२
२	७,२४३	६६	१	२६	७७	१३२	१३०	४	३८५	१६८	२	२६९	१	८,५०४
३	८,३६९	७०	२	६	१५३	६०	१४	२	२०४	२०७	२५	६४५		९,७५७
४	८,८२९	२९		५	१८	११	८	६	२०	२७	१०	७५		९,०३८
५	१०,२४५	२५४	२२	१६	१५६	१९३	९५	६१	५१३	५०५	१९	१७५	१	१२,२५५
६	४,७९७	३२९	९		३	४७		१	९	१०	१४९	३०	१४	५,३९८
७	४,२६८	३१३	६	१७	४७	११७	२९	१५	२०९	२३०	१२३	९८		५,४७२
८	६,९५६	३६६	१२	२०	८४	९८	३६	४७	४१५	२७४	१०१	३७६		८,७८५
९	९,३१६	९१	२	४३	२८०	१३१	१०३	२४	१७७	२१२	६८	३६४		१०,८११
१०	३,८०८	१७		१५	३१	९७	३६	५	२९७	२१३	१	१,०३८		५,५५८
जम्मा	७२,४३८	१,६४४	६०	१५३	१,०३५	१,०७७	६६९	१८३	३,१५७	२,६१३	५२१	३,३२४	१६	८६,८९०
प्रतिशत	८३.३७	१.८९	०.०७	०.१८	१.१९	१.२४	०.७७	०.२१	३.६३	३.०१	०.६०	३.८३	०.०२	१००.००

* माथि उल्लेखित भाषा बाहेक अन्य जस्तै शेर्पा, बंगाली आदी ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल ८६,८९० जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी ७२,४३८२ जना अर्थात् ८३.३७ प्रतिशतले नेपाली भाषा, दोस्रोमा ३,१५७ जना अर्थात् ३.६३ प्रतिशतले लिम्बु भाषा, तेस्रोमा २,६१३ जना अर्थात् ३.०१ प्रतिशत राई भाषा र क्रमश मैथली, नेवार, तामाङ्ग अन्य नगन्य संख्यामा रहेकोले अन्य भाषा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । यस नगरपालिका आदिवासी/जनजातिको बाहुल्यता भएकोले उनीहरूको कला, संस्कृति तथा भाषालाई जर्गेना गर्ने खालका विशेष कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ । अर्कोतर्फ नेपाली भाषी समुदाय बाहेक अन्य भाषा बोल्ने समुदायका मानिसहरूले समेत आफ्नो भाषा नबोली नेपाली बोल्ने गरेको तथ्याङ्क छ । अन्य मातृभाषाहरूको संरक्षण गर्न राज्य र सोही भाषा बोल्ने समुदायले विशेष अग्रसरता लिनु पर्दछ ।

नेपालको संविधानको धारा ३२ मा भाषा तथा संस्कृतिको हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको र धारा ३१ को शिक्षासम्बन्धी हकको उपधारा ५ बमोजिम “नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानुन बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र संचालन गर्ने हक हुनेछ” भनि स्पष्ट किटान गरेको छ । तसर्थ नेपाली बाहेक अन्य भाषामा यस नगरपालिकामा आधारभूत शिक्षा लिन चाहने विद्यार्थीहरूलाई नगरपालिकाले विशेष व्यवस्था गर्न सक्ने संवैधानिक प्रावधान रहेको छ । वडाअनुसार विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

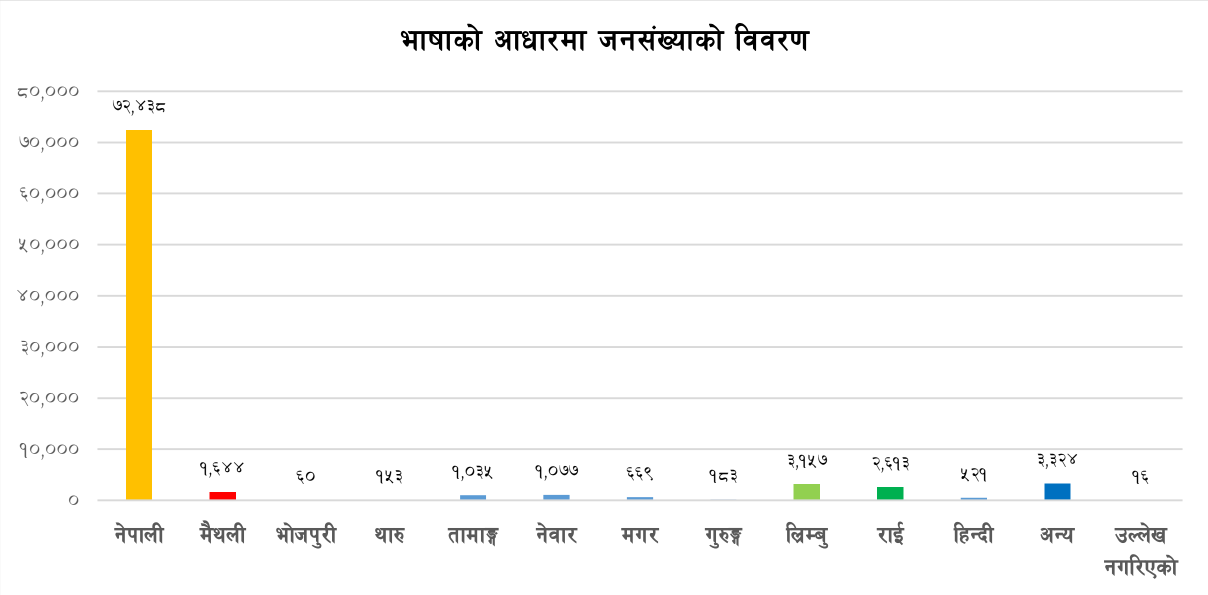

२.६ धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १४ : धर्मअनुसार जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हिन्दु	बौद्ध	ईस्लाम	किरात	क्रिस्चियन	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	६,६४२	६३४	५	३,५९५	३९५	४१		११,३१२
२	७,०९९	१४९		८१९	२८०	१५६	१	८,५०४
३	८,७६५	२४३	७	४१३	१२०	२०९		९,७५७
४	८,३०९	२३३	१५	२७२	६८	१४१		९,०३८
५	१०,००१	५१३	५२	१,३३१	३३०	२७	१	१२,२५५
६	४,५६२	१२३	१२०	५३३	३७	९	१४	५,३९८
७	४,४७३	१२१	३३५	३८७	१५६			५,४७२
८	७,३४१	२३६	२१५	८१०	१०९	७४		८,७८५
९	९,६५८	३६०	३१	३३३	३७७	५२		१०,८११
१०	५,००५	२९		३७६	१२७	२१		५,५५८
जम्मा	७१,८५५	२,६४१	७८०	८,८६९	१,९९९	७३०	१६	८६,८९०
प्रतिशत	८२.७०	३.०४	०.९०	१०.२१	२.३०	०.८४	०.०२	१००.००

* माथि उल्लेखित धर्म बाहेक अन्य धर्म जस्तै जैन, शिख, बोन, प्रकृति आदी ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल ८६,८९० जनसंख्या मध्ये ७१,८५५ अर्थात् ८२.७० प्रतिशत जनसंख्याले हिन्दु धर्म मान्दछन् । त्यसैगरी किरात धर्म मान्नेको संख्या ८,८६९ अर्थात् १०.२१ प्रतिशत, बौद्ध धर्म मान्नेको संख्या २,६४१ अर्थात् ३.०४ प्रतिशत र क्रिस्चियन धर्म मान्नेको संख्या १,९९९ अर्थात् २.३० प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा विभिन्न धर्मावलम्बीहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ । केहि मात्रामा धार्मिक विविधता रहेपनि नगरपालिकामा हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको प्रधानता रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । नेपालमा सदियौंदेखि रहि आएको धार्मिक सहिष्णुता भने यस नगरपालिकामा कायमै रहेको देखिन्छ ।

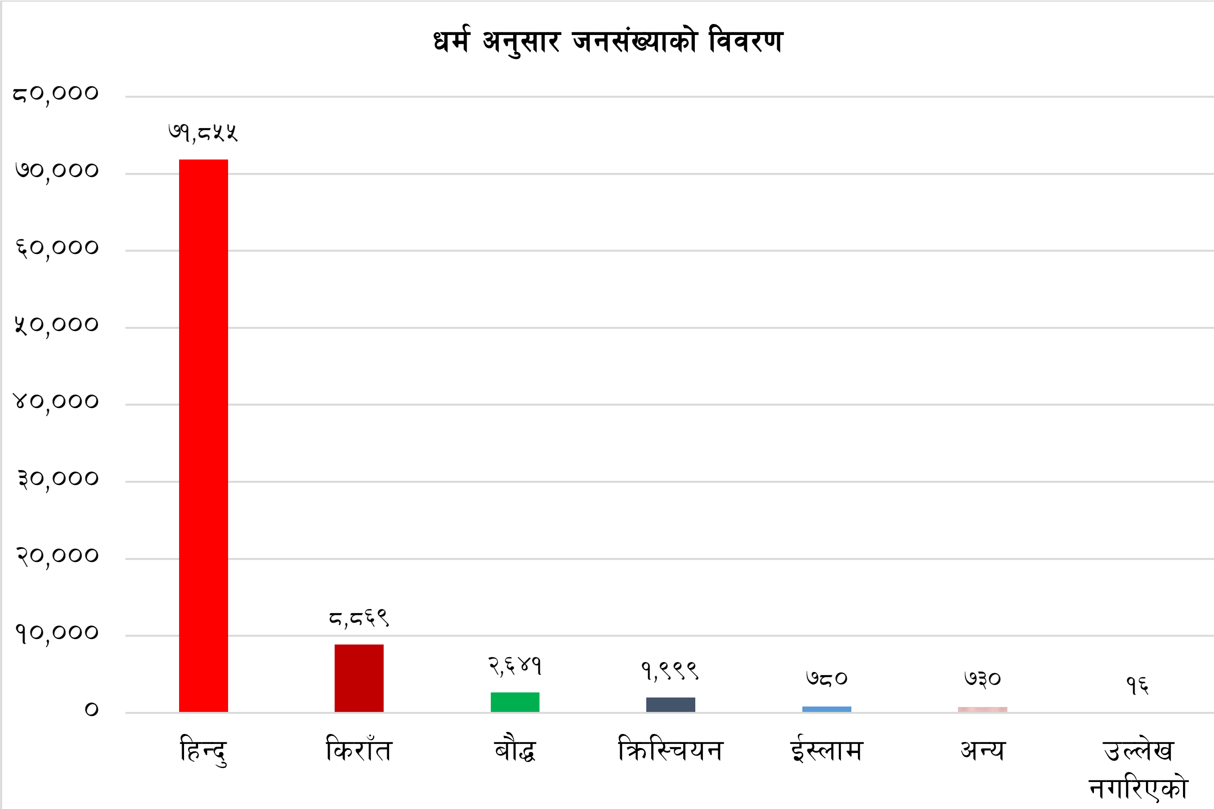

२.७ घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

परिवारले प्रयोग गरेको आफ्नो स्वामित्वमा रहेको घरको प्रयोगको आधारमा नगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा ८२.५७ प्रतिशत परिवारहरूले आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र घरको प्रयोग गरेको पाइयो । ११.३५ प्रतिशत घरहरू व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनको लागि मात्र र बाँकी ६.०९ प्रतिशत घरहरू आवासीय र व्यवसायिक वा कार्यालय दुवै प्रयोजनमा प्रयोग भएका छन् । आवासीय प्रयोजन बेगर अन्य प्रयोजनका लागि घर निर्माण गर्न परिवारको आर्थिक हैसियत राम्रो हुनु पर्दछ भने अर्कोतर्फ व्यवसाय वा कार्यालय प्रयोजनको लागि आवश्यक घर वा भवनहरूको माग हुने शहरी क्षेत्र हुनुपर्दछ । यस हिसाबले हेर्दा अत्यधिक संख्या अर्थात् ८० प्रतिशत भन्दा बढी परिवारहरूले घरलाई आधारभूत आवासकोरूपमा मात्र प्रयोग गरेको र सिमित संख्यामा रहेका घरहरू मात्र प्रायजसो शहरी इलाकामा व्यवसायिक र कार्यालय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको देखिन्छ । तसर्थ नगरपालिकाको अधिकांश भाग ग्रामीण परिवेशको र परिवारहरू आर्थिक हिसाबले निम्न वा निम्न मध्यम आर्थिक स्थितिका रहेको स्पष्ट हुन्छ । वडागत तथ्याङ्क हेर्दा व्यवसाय र कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयुक्त घरहरू धेरै जसो वडा नं. ६, ५, १ र ८ मा रहेका छन् । अन्य वडाहरूको विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

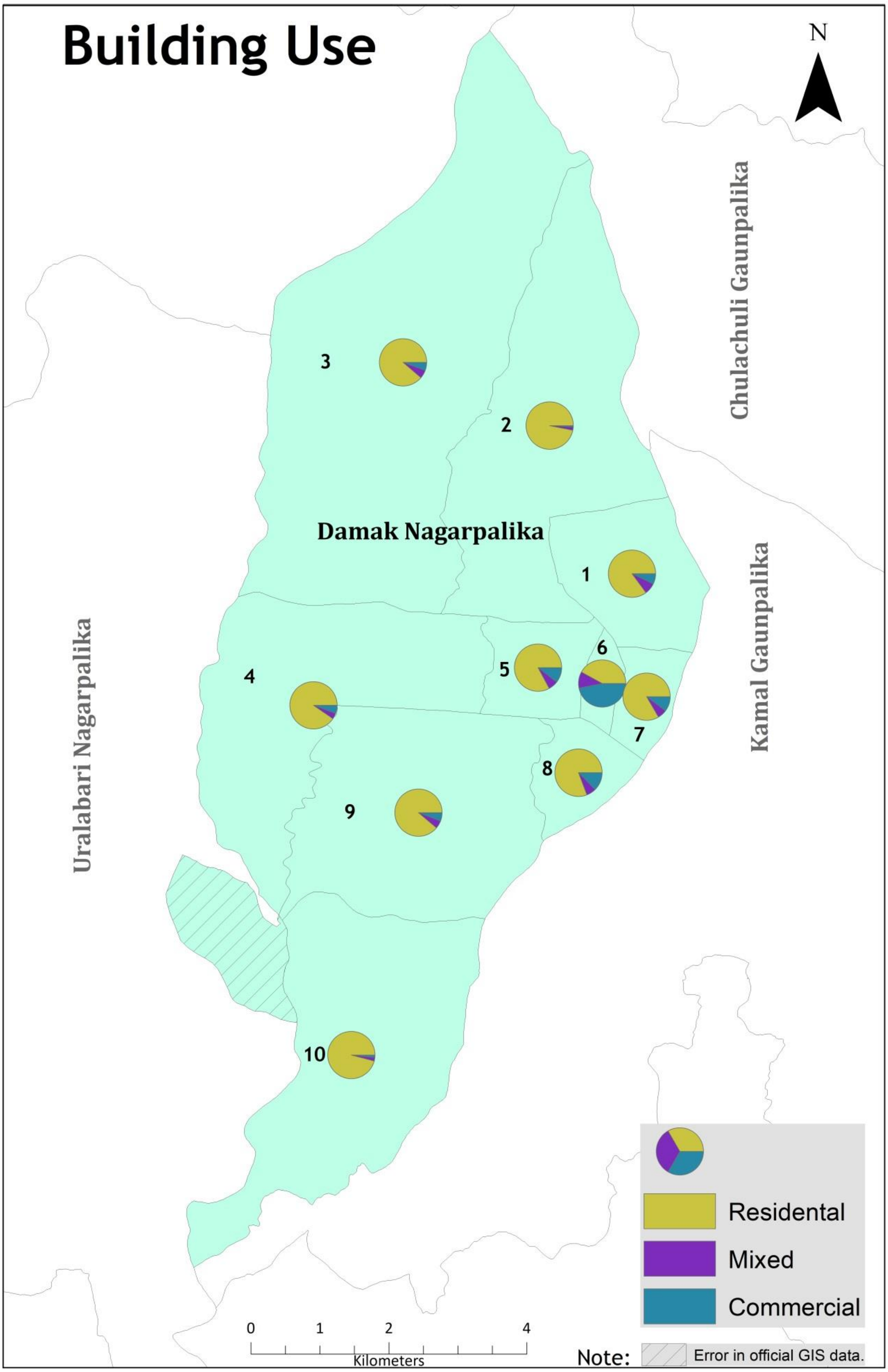

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

तालिका नं. १५ : घरको प्रयोगको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	आवासीय प्रयोजनको लागि मात्र	आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनको लागि	व्यवसाय/कार्यालय प्रयोजनका लागि मात्र	जम्मा
१	२,८०३	२५२	२४२	३,२९७
२	२,०९८	४७	२२	२,१६७
३	२,१८५	१४१	१३८	२,४६४
४	२,१७१	९४	१३७	२,४०२
५	३,१३४	२४७	३९९	३,७८०
६	१,११७	२९९	१,२४५	२,६६१
७	१,२५५	९४	१५५	१,५०४
८	२,१३८	१७०	३३५	२,६४३
९	२,७२०	१६६	१७६	३,०६२
१०	१,२८०	३१	२३	१,३३४
जम्मा	**२०,९०१**	**१,५४१**	**२,८७२**	**२५,३१४**
प्रतिशत	**८२.५७**	**६.०९**	**११.३५**	**१००.००**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस दमक नगरपालिकामा घरको प्रयोगको विवरण हेर्दा नगरमा रहेका कुल २५,३१४ परिवारमा २०,९०१ घरपरिवार आवासीय प्रयोजनको लागि प्रयोग भएको छ भने २,८७२ घर आवासीय र व्यवसाय/कार्यालय दुवै प्रयोजनकोलागि उपयोग भएको र १,५४१ घर व्यवसाय/कार्यालय दुवैको लागि उपयोग भएको छ ।

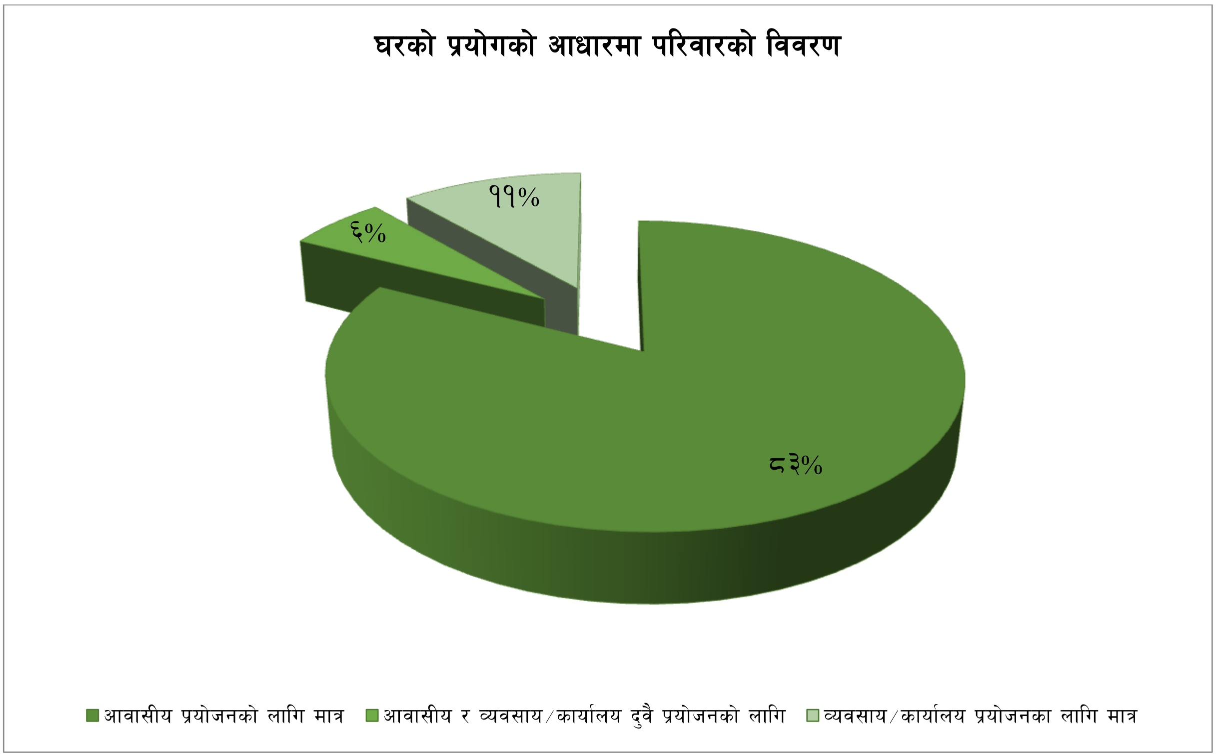

२.८ घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १६ : घरको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	पक्की	अर्धपक्की	कच्ची	झुप्रो/छाप्रो/टहरा	अन्य	जम्मा
१	१,७९६	७४५	३८२	१३१	१	**३,०५५**
२	६७६	८९८	३९४	१७७		**२,१४५**
३	३१५	९७८	८१९	२१३	१	**२,३२६**
४	८१३	९४७	३९७	१०४	४	**२,२६५**
५	२,७३६	३६६	२०४	७४	१	**३,३८१**
६	१,१९२	७६	११९	२९		**१,४१६**
७	५४९	४४२	२३९	११९		**१,३४९**
८	१,३९७	५५०	३०९	४९	३	**२,३०८**
९	१,६४२	६३०	४११	२००	३	**२,८८६**
१०	७१	६९५	४२१	१२२	२	**१,३११**
जम्मा	**११,१८७**	**६,३२७**	**३,६९५**	**१,२१८**	**१५**	२२,४४२
प्रतिशत	**४९.८५**	**२८.१९**	**१६.४६**	**५.४३**	०.०७	१००.००

* माथि उल्लेखित घरको किसिम बाहेक अन्य जस्तै पाल, ओडार, मचान, कुटी, मन्दिर, आश्रम आदी ।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

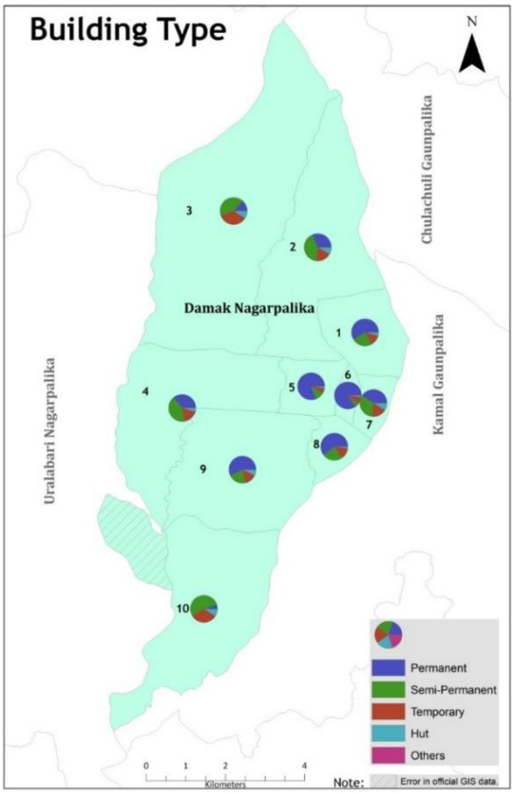

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकाका कुल २२,४४२ घरपरिवार मध्ये सबैभन्दा बढी ११,१८७ अर्थात् ४९.८५ प्रतिशत परिवार बस्ने घरहरू पक्की, दोस्रोमा ६,३२७ अर्थात् २८.१९ प्रतिशत अर्धपक्की, ३,६९५ अर्थात् १६.४६ प्रतिशत कच्ची, १,२१८ अर्थात् ५.४३ प्रतिशत घरधुरीहरू टहरा र १५ घरधुरी वा ०.०७ प्रतिशत परिवारहरू अन्य प्रकारको घरमा बसोबास गरेको पाइयो। नगरपालिकामा १६.४६ प्रतिशत घरहरू कच्ची हुनुले भूकम्पीय जोखिमको हिसाबले जोखिमपूर्ण अवस्थामा रहेको स्पष्ट हुन्छ। अधिकांश घरहरू कच्ची रहनु आर्थिक विपन्नताको सूचक समेत रहेकोले सुरक्षित र एकिकृत आवासका दिर्घकालिन योजना निमार्ण गर्नु अनिवार्य देखिन्छ। शहरी क्षेत्र भएकाले नगरपालिकाको वडा नं. ५, ६, ८, ९ र १ मा पक्की घर हुने परिवार संख्या अन्य वडाहरूको तुलनामा बढी छन्। अर्कोतर्फ ५.४३ प्रतिशत परिवारहरू विपन्न अवस्थामा झुप्रोमा बस्ने गरेको देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

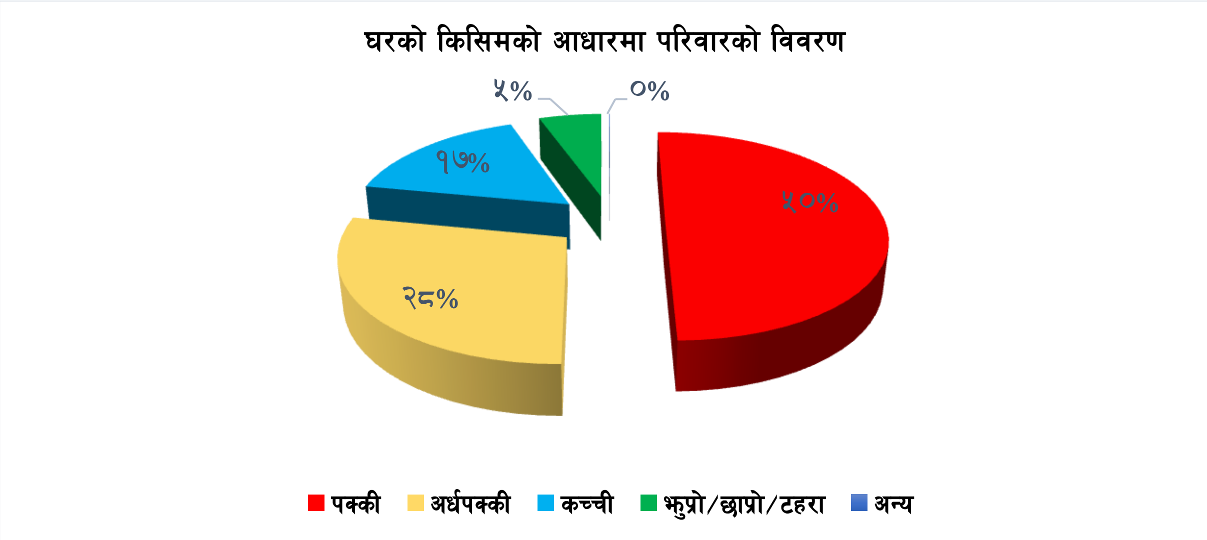

२.९ परिवार बसोबास गर्ने घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १७ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको तल्लाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	एक तल्ला	दुई तल्ला	तिन तल्ला	चार तल्ला	पाँच वा सो भन्दा बढी तल्ला	जम्मा
१	१,६३१	१,०४८	३५७	१८	१	३,०५५
२	१,५४६	५७३	२२	४		२,१४५
३	१,८५१	४६१	१०	४		२,३२६
४	१,७६२	३९८	९२	१३		२,२६५
५	१,२४९	१,३४९	७२९	५२	२	३,३८१
६	२१०	५७२	४८३	१४६	५	१,४१६
७	७८२	४२४	१३५	८		१,३४९
८	९७९	८५४	४२७	४७	१	२,३०८
९	१,६६९	८०३	३६३	४७	४	२,८८६
१०	१,०२४	२८४	३			१,३११
जम्मा	१२,७०३	६,७६६	२,६२१	३३९	१३	२२,४४२
प्रतिशत	५६.६०	३०.१५	११.६८	१.५१	०.०६	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकाका कुल २२,४४२ घर परिवार मध्ये १२,७०३ अर्थात् ५६.६०% १ तल्ले, ६,७६६ अर्थात् ३०.१५ प्रतिशत दुइ तल्ले, २,६२१ अर्थात् ११.६८ प्रतिशत ३ तल्ले, ३३९ अर्थात् १.५१ प्रतिशत घर परिवार ४ तल्ले र १३ अर्थात् ०.०६ प्रतिशत ५ वा ५ तल्ला भन्दा बढीको घरमा बसेको पाइयो । कुल घर परिवारहरूको ५६.६०% घरहरू एक तल्ले र केही घरहरू कच्ची अवस्थामा रहेकोले डुबान, बाढी, सर्प दंश लगायत अन्य सुरक्षाका हिसाबले एक तल्ले कच्ची घरमा रहेका परिवारहरू संवेदनशिल अवस्थामा रहेका छन् । वडागत विस्तुत विवरण तालिकामा उल्लेख गरीएको छ ।

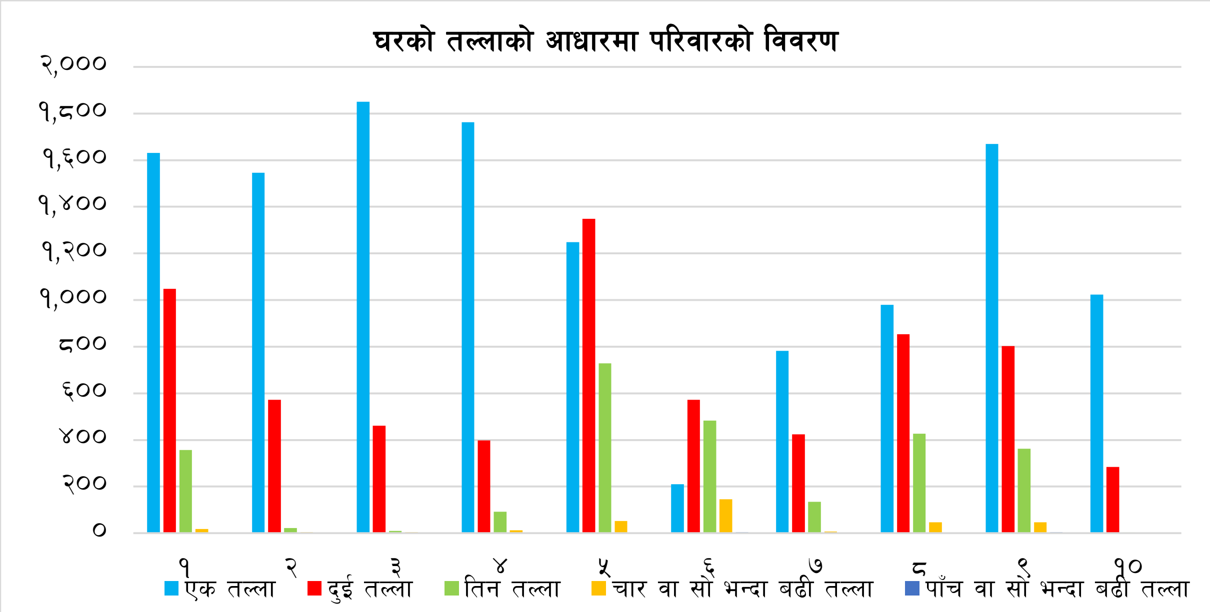

२.१० परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १८ : परिवारले प्रयोग गरेको घर बनेको अवधीको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-२४ वर्ष	२५-४९ वर्ष	५०-७४ वर्ष	७५-९९ वर्ष	१०० वर्ष वा सो भन्दा माथि	जम्मा
१	१,०१०	९६८	९१६	१५०	११			३,०५५
२	७८५	५५८	६३६	१६३	३			२,१४५
३	६५०	५४६	८०६	२९४	२९	१		२,३२६
४	६८३	७४८	६८२	१३६	१३	१	२	२,२६५
५	१,३९७	८५०	९२८	२०२	४			३,३८१
६	२१३	३४५	६२७	२२२	८	१		१,४१६
७	२७६	४१०	४९७	१५४	१२			१,३४९
८	३९२	५४०	१,०४७	३२३	६			२,३०८
९	८०५	९५५	१,००१	१२२	२		१	२,८८६
१०	४२२	३२०	३९१	१७२	६			१,३११
जम्मा	६,६३३	६,२४०	७,५३१	१,९३८	९४	३	३	२२,४४२
प्रतिशत	२९.५६	२७.८१	३३.५६	८.६४	०.४२	०.०१	०.०१	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा बसोबास गर्ने घरपरिवारले प्रयोग गर्ने घर निर्माण भएको समय अवधिलाई हेर्दा ७,५३१ अर्थात् ३३.५६% घरहरू १० देखि २४ वर्षको अन्तरालमा, ६,६३३ अर्थात् २९.५६ प्रतिशत घरहरू ० देखि ४ वर्ष अगाडि, ६,२४० अर्थात् २७.८१ प्रतिशत ५ देखि ९ वर्ष अगाडि, १,९३८ अर्थात् ८.६४ प्रतिशत २५ देखि ४९ वर्ष अगाडि, ९४ अर्थात् ०.४२ प्रतिशत ५० देखि ७४ वर्ष अगाडि र बाँकी घरहरू ५० देखि १०० वर्ष भन्दा अगाडि निर्माण भएको देखिन्छ जुन तथ्याङ्क नगरमा अत्यन्त न्यून देखिन्छ। सबै भन्दा बढी घरहरू १० देखि २४ वर्षको अवधिमा बनेको देखिन्छ। यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगरपालिकामा पछिल्ला दशकहरूमा वस्ती विस्तारको क्रम निकै तीब्र भएको पाइन्छ। तराई क्षेत्र भएका कारण जनसंख्या वृद्धि, बसाइसराइ र नगरपालिकामा उपलब्ध मानवीय सुविधा जस्तै खेतीयोग्य जमिन, सडक, पानी सिंचाई, सुगमता सुरक्षा, शिक्षा, स्वास्थ्य जस्ता पक्षले तीब्र बस्ती विस्तारमा भूमिका खेलेका हुन्छन्। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

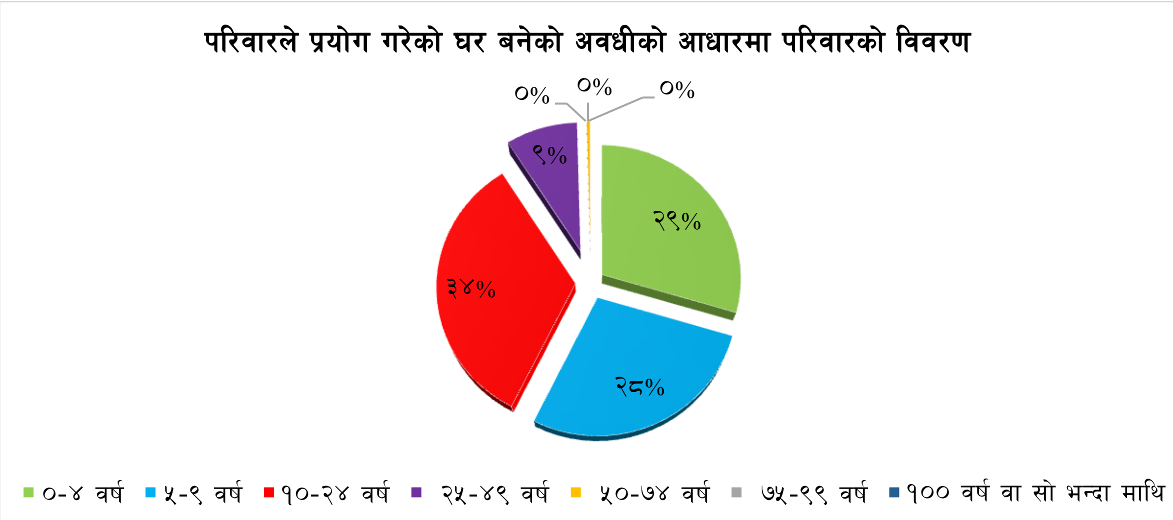

२.११ परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १९ : परिवारले प्रयोग गरेको घरको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	१-२ कोठा	३-४ कोठा	५-६ कोठा	७-९ कोठा	१०-१९ कोठा	२० कोठा वा सो भन्दा माथि	जम्मा	औषत कोठा संख्या
१	१,२६७	१,१७१	४५२	१३६	२९		३,०५५	३.१९
२	४८७	१,२०१	३४३	९८	१६		२,१४५	३.६२
३	४८०	१,२०९	५३६	९१	१०		२,३२६	३.६९
४	५६२	१,२२२	३७३	८२	२६		२,२६५	३.५५
५	१,११२	१,३५५	६११	२०२	९६	५	३,३८१	३.७३
६	५५०	४३७	२४४	११५	६७	३	१,४१६	३.८८
७	५०८	५४२	२२४	५८	१७		१,३४९	३.३२
८	७९६	८३९	४७२	१५०	५०	१	२,३०८	३.६६
९	९९७	१,२४६	५०९	१०६	२७	१	२,८८६	३.३७
१०	३१०	६४४	३२०	३४	३		१,३११	३.५८
जम्मा	**७,०६९**	**९,८६६**	**४,०८४**	**१,०७२**	**३४१**	**१०**	**२२,४४२**	
प्रतिशत	**३१.५०**	**४३.९६**	**१८.२०**	**४.७८**	**१.५२**	**०.०४**	**१००.००**	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा बसोबास गर्ने कुल २२,४४२ घरपरिवारहरू मध्ये सबै भन्दा बढी ९,८६६ अर्थात् ४३.९६ प्रतिशत परिवारले बसोबासका लागि ३-४ वटा कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ भने दोस्रोमा ७,०६९ अर्थात् ३१.५० प्रतिशतले १ कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ। त्यसैगरी ४,०८४ अर्थात् १८.२० प्रतिशतले ५ देखि ६ वटा कोठाहरू, १,०७२ अर्थात् ४.७८ प्रतिशतले ७-९ कोठा, ३४१ अर्थात् १.५२ प्रतिशत परिवारले १० देखि १९ वटा कोठाहरू र १० अर्थात् ०.०४ प्रतिशतले २० वा सो भन्दा बढी कोठा प्रयोग गरेको देखिन्छ। कुल घर परिवार संख्याको ३१.५० प्रतिशत परिवारले १ देखि २ वटा मात्र कोठा प्रयोग गरेकोले अत्यन्त साघुँरो र कष्टपूर्ण तरिकाले जीवन निर्वाह गरेको स्पष्ट हुन्छ। यस प्रकार परिवारहरू शहरी इलाकामा डेरामा बसेका हुन सक्दछन्। कोठाको संख्या कमीहुँदा विद्यार्थीहरूलाई पढ्न शान्त वातावरणको कमी, सबै घरेलु कृयाकलाप जस्तै खाना पकाउने, सुत्ने र केहि स्थानहरूमा त घरपालुवा पशु चौपाया वा पंक्षीहरूसमेत सँगै राख्नु पर्ने बाध्यताका कारण व्यक्तिगत, पारिवारीक तथा सामुदायिक स्वास्थ्य र सरसफाईका दृष्टिले समेत अत्यन्त जटिल र जोखिमपूर्ण अवस्था रहेको देखिन्छ। अत्यन्त न्यून संख्यामा मात्र कोठाहरू प्रयोग गर्ने परिवारको संख्या बढी हुँदा नगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारको गुणस्तरिय जीवनको तह ऋणात्मक रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। आफ्ना नागरिकहरूलाई विपन्न अवस्थाबाट आधारभूत आवास जस्तो मानवीय आवश्यकता परिपूर्ति हुने अवस्थामा पुऱ्याउन स्थानीय, प्रदेश तथा संघीय सरकारहरूले गरीबी निवारणका प्रभावकारी कार्यक्रमहरूलाई सघन रूपमा संचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

परिवारले प्रयोग गरेको कोठा संख्याको आधारमा परिवारको विवरण

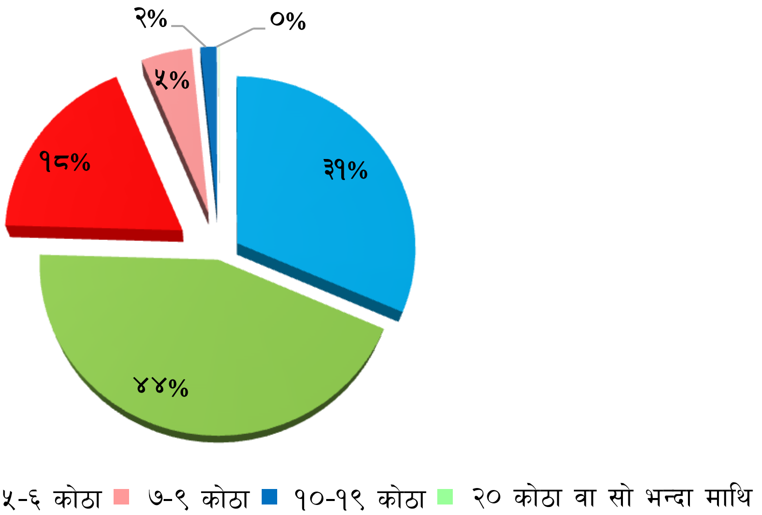

२.१२ सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. २० : सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भएको		सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२,३१३	७५.७	७४२	२४.३	३,०५५
२	१,९४९	९०.९	१९६	९.१	२,१४५
३	१,७८९	७६.९	५३७	२३.१	२,३२६
४	१,९६७	८६.८	२९८	१३.२	२,२६५

वडा नं.	सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग भएको		सुत्ने कोठा र भान्सा कोठा अलग नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
५	२,७६८	८१.९	६१३	१८.१	३,३८१
६	१,२३६	८७.३	१८०	१२.७	१,४१६
७	१,०४४	७७.४	३०५	२२.६	१,३४९
८	१,८४१	७९.८	४६७	२०.२	२,३०८
९	२,१३८	७४.१	७४८	२५.९	२,८८६
१०	१,११५	८५.०	१९६	१५.०	१,३११
जम्मा	१८,१६०	८०.९	४,२८२	१९.१	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ परिवारहरू मध्ये ४,२८९ अर्थात् १९.१ प्रतिशत परिवारहरूको भान्सा कोठा र सुत्ने कोठा एउटै रहेको तथ्याङ्क छ। यस तथ्याङ्कले ती परिवारहरूको पारिवारिक जीवनको गुणस्तर अत्यन्त न्यून रहेको संकेत गर्दछ । सुत्ने र खाना पकाउने कोठा एउटै हुँदा पारिवारिक र व्यक्तिगत सरसफाई र स्वास्थ्यका दृष्टिकोणले नकारात्मक तथा जोखिमको स्थिति रहन्छ। ग्याँस चुलो, विद्युतीय माध्यम बाहेक दाउरा र गुइँठा लाई घरेलु इन्धनको रूपमा प्रयोग गर्ने र विद्युतीय उज्यालोको पहुँच नभएका यस्ता परिवारहरूमा एउटै कोठामा भान्सा र सुत्नुपर्ने हुँदा स्थिति थप जटिल बन्दछ। यस्ता परिवारहरूमा सहजै ढंगले बालबालिकाहरूले पढ्ने वातावरण हुँदैन भने आवश्यक व्यक्तिगत गोपनियता समेत रहँदैन । तसर्थ यस प्रकारको निम्न गुणस्तरीय जीवन भएका परिवारको जीवनस्तर उकास्ने प्रभावकारी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नु राज्यको विशेषत स्थानीय सरकारको दायित्व रहन्छ। तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगरपालिकाको कुल घरधुरी संख्याले कुल जनसंख्यालाई भाग गर्दा आउने औषत परिवारको आकार ३.८ जना प्रतिपरिवार रहेकाले यसरी एउटै कोठामा गुजारा गर्नुपर्ने परिवार सदस्य संख्या औषतमा ४ जना हुन आउँछ। तसर्थ यो स्थिति गम्भीर स्थिति हो। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

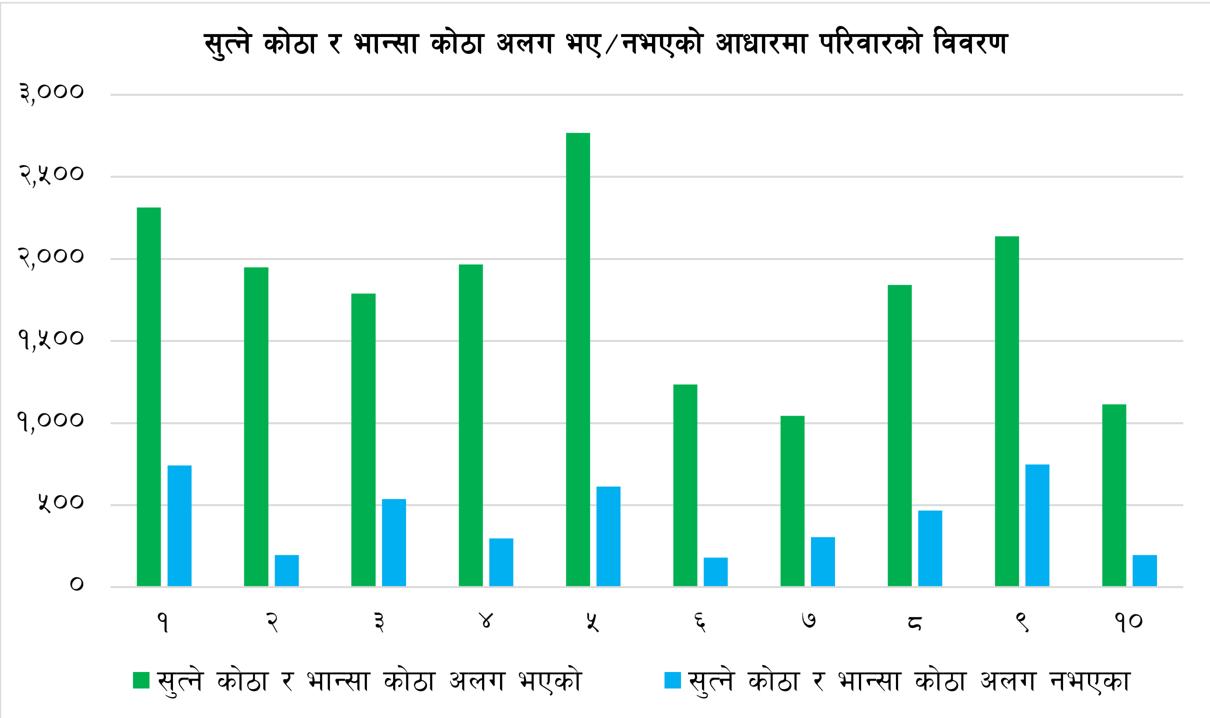

२.१३ अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण

नगरपालिकाका कूल २२,४४२ घर परिवारहरू मध्ये अध्ययन, रोजगार तथा अन्य कामका शिलसिलामा ६ महिना भन्दा लामो समय आफ्नो घरमा उपस्थित नभएका सदस्यहरू हुने परिवार संख्या ८,२४६ अर्थात् ३६.७ प्रतिशत छ । यसरी एक तिहाई भन्दा बढी परिवारका सदस्यहरू अध्ययन, रोजगार तथा अन्य काम वा अवसरका कारण बाहिरिएको देखिन्छ । नगरपालिका भित्र नै सबै प्रकारका सेवा, सुविधा र अवसरहरू सुनिश्चित भएको खण्डमा यसरी अनुपस्थित हुनेको संख्या स्वतः न्युन हुन जान्छ । सामान्यतया दक्ष र उर्जावान जनशक्ति नै बढी अनुपस्थित हुने प्रवृतिका कारण यसले नगरपालिकाको दिगो विकासमा दिर्घकालीन असर पर्दछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. २१ : अनुपस्थित जनसंख्या भएका परिवार संख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित भएका परिवार		अनुपस्थित नभएका परिवार		थाहा नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा संख्या	अनुपस्थित संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	१,२६९	४१.५	१,७८३	५८.४	३	०.१			३,०५५	१,६६५
२	७१५	३३.३	१,४३०	६६.७					२,१४५	८४८
३	८८६	३८.१	१,४४०	६१.९					२,३२६	१,१६८
४	९२९	४१.०	१,३३३	५८.९	१	०.०	२	०.१	२,२६५	१,२४१
५	१,२२८	३६.३	२,१५३	६३.७					३,३८१	१,७५२
६	३७९	२६.८	१,०३५	७३.१	१	०.१	१	०.१	१,४१६	५८२
७	४४७	३३.१	९०२	६६.९					१,३४९	६०८
८	८३१	३६.०	१,४७७	६४.०					२,३०८	१,१६६
९	१,०३७	३५.९	१,८४७	६४.०	१	०.०	१	०.०	२,८८६	१,२८५
१०	५२५	४०.०	७८४	५९.८	२	०.२			१,३११	६४५
जम्मा	८,२४६	३६.७	१४,१८४	६३.२	८	०.०	४	०.०	२२,४४२	१०,९६०

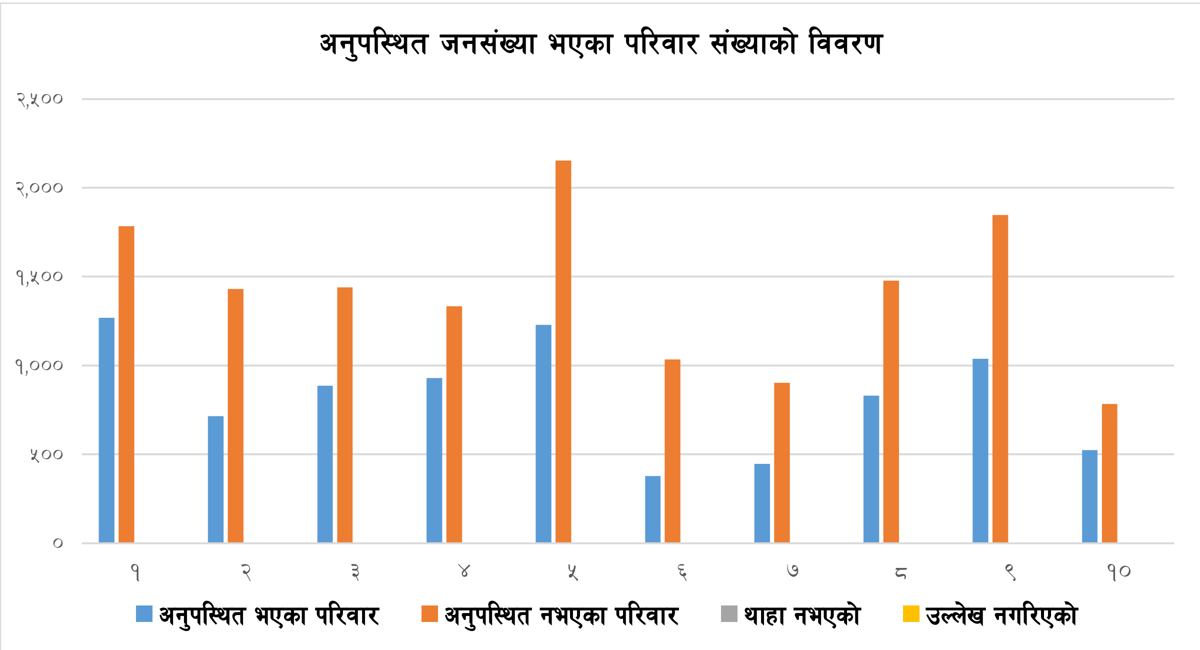

२.१३.१ उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २२ : उमेर र लिङ्गका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	पुरुष				महिला				जम्मा
उमेर समूह	०-०४ वर्ष	०५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	०-०४ वर्ष	०५-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५० वर्ष भन्दा माथि	
१	२९	१७५	१,१३७	९	१६	७९	२१५	५	१,६६५
२	२	७२	६४२	७	२	३७	८६		८४८
३	१८	८३	८५१	१८	१२	३०	१४६	१०	१,१६८
४	८	१०१	९०५	१७	८	३८	१६२	२	१,२४१
५	२५	१८२	१,१२५	२७	१९	८९	२६८	१४	१,७४९
६	१७	९७	२८४	१०	४	५९	१०४	७	५८२
७	६	८०	३६३	५	१०	४८	९३	३	६०८
८	१६	१११	७५८	२१	१३	७१	१६६	१०	१,१६६
९	१२	८२	९८१	८	८	३४	१५८	२	१,२८५
१०	४	५४	५०१	५	१	१६	६३	१	६४५
जम्मा	१३७	१,०३७	७,५४७	१२७	९३	५०१	१,४६१	५४	१०,९५७
प्रतिशत	१.२५	९.४६	६८.८८	१.१६	०.८५	४.५७	१३.३३	०.४९	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा सबैभन्दा बढी २०-४९ वर्षका पुरुषहरू घरमा अनुपस्थित भएको पाइयो भने सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसंख्याको उमेर समूहमा ५० वर्ष भन्दा माथिका महिलाहरू रहेका छन्। २०-४९ वर्षका ७,५४७ अर्थात् कूल अनुपस्थित जनसंख्या १०,९५७ को ६८.८८ प्रतिशत पुरुषहरू नगरपालिकामा अनुपस्थित भएको पाइयो। दोस्रो उमेर समूहमा ५ देखि १९ वर्षको पुरुष रहेको छ। यो समूहको अनुपस्थितहरूको संख्या १,०३७ अर्थात् कूल अनुपस्थित जनसंख्याको ९.४६ प्रतिशत रहेको छ। यस तथ्याङ्कको विश्लेषणबाट शसक्त यूवा अवस्थाको पुरुष जनसंख्या काम, रोजगारी, अध्ययन वा अन्य कारणले नगरपालिका बाहिर हुनु भनेको नगरपालिका भित्र ती सबैखाले अवसरहरू न्यून हुनु वा अवसर भएतापनि स्तरिय नहुनाले हो । अर्कोतर्फ महिलाको अनुपस्थित जनसंख्या उल्लेख्य रूपमा कम हुनुले लैङ्गिक रूपमा असमानता रहेको स्पष्ट हुन्छ। यसको अर्को अर्थ नगरपालिकामा महिला, वृद्धहरू र केटाकेटीको जनसंख्याको वाहुल्यता रहेको समेत स्पष्ट हुन्छ। यसरी सक्षम र जुझारु यूवा जनशक्तिको ठूलो हिस्सा नगरपालिकाबाट बाहिर रहँदा नगरपालिकाको समग्र विकासमा दिर्घकालिन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

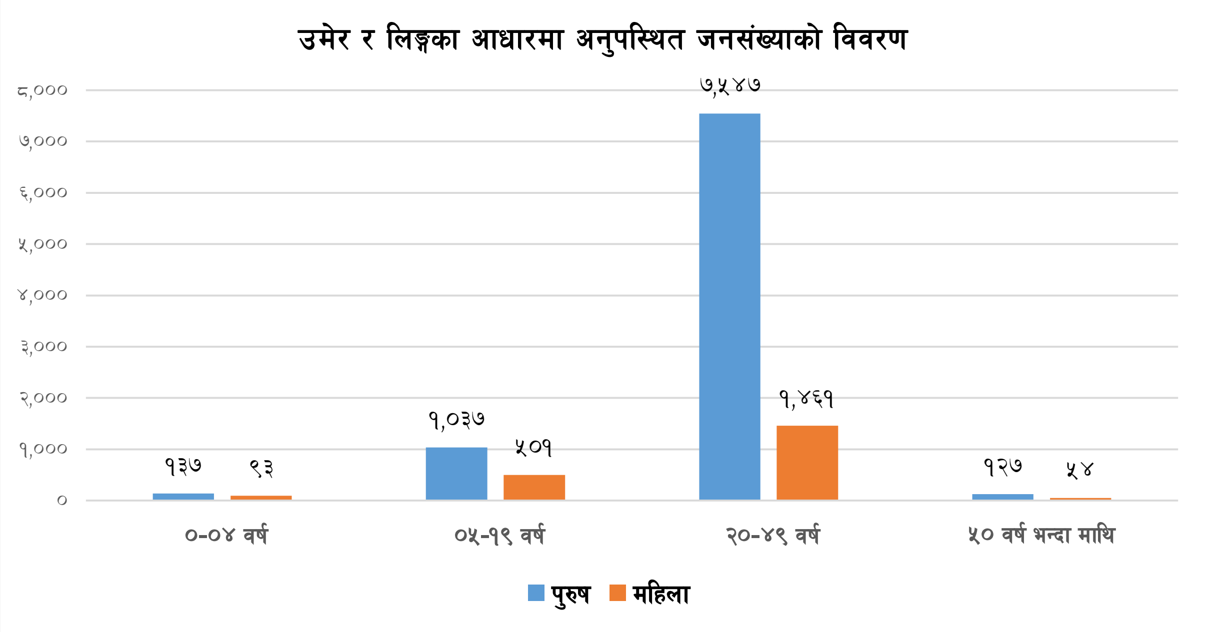

२.१३.२ शैक्षिक स्तरको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २३ : अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	आधारभूत शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	अन्य	अशिक्षित	जम्मा
१	१५	३३५	१,०५२	१६३	२०	३५	१,६२०
२	३	२४१	४९६	७६	७	२१	८४४
३		३२२	६७९	१०४	१४	१९	१,१३८
४	६	२३९	७८८	१२२	४२	२८	१,२२५
५	२४	१७१	१,१३५	३२७	३८	१०	१,७०५
६	८	६८	३२८	१४०	८	९	५६१
७	११	१८२	३०७	७९	१०	३	५९२
८	५	१६९	७०२	२०९	३९	१३	१,१३७
९	४	२४६	७८५	१८७	११	३२	१,२६५
१०	१४	२२१	३३९	४२	७	१७	६४०
जम्मा	९०	२,१९४	६,६११	१,४४९	१९६	१८७	१०,७२७
प्रतिशत	०.८४	२०.४५	६१.६३	१३.५१	१.८३	१.७४	१००.००

* माथि उल्लेखित शैक्षिक स्तर बाहेक अन्य जस्तै विश्वविद्यालय शिक्षा, विषय विशेषज्ञ आदी ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका जनसंख्या मध्ये ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्यालाई लक्षित गरी सोधिएको प्रश्नमा शैक्षिक स्तरको आधारमा हेर्दा कुल उत्तरदाता १०,७२७ जना रहेका मध्ये ६,६११ जना अर्थात् ६१.६३ प्रतिशत माध्यमिक तह (९ देखि १२ कक्षा) को शिक्षा अध्ययन गरेका, २,१९४ अर्थात् २०.४५ प्रतिशत आधारभूत (१-८ कक्षा) अध्ययन गरेका, १४४९ अर्थात् १३.५१ प्रतिशत उच्च शिक्षा अध्ययन गरेका र १८७ अर्थात् १.७४ अशिक्षित रहेका छन् । १९७ अर्थात् १.८३ प्रतिशत जनसंख्या

काम तथा रोजगारी वा अन्य कारणले अनुपस्थित भएको पाइयो । तथ्याङ्कलाई हेर्दा माध्यामिक स्तरसम्मका अध्ययन पूरा गरी वा पढाइ बीच मै छोडेर काम वा रोजगारमा बाहिरिने जनसंख्या उल्लेख्य रहेको पाइयो । यस हिसाबले शिक्षित र दक्ष जनशक्ति भन्दा अर्धशिक्षित र अदक्ष वा अर्धदक्ष जनसंख्याले अध्ययन भन्दा सामान्य स्तरको वा स्तरभन्दा न्यून खालको रोजगारी वा काममा बाहिरिएको संकेत गर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

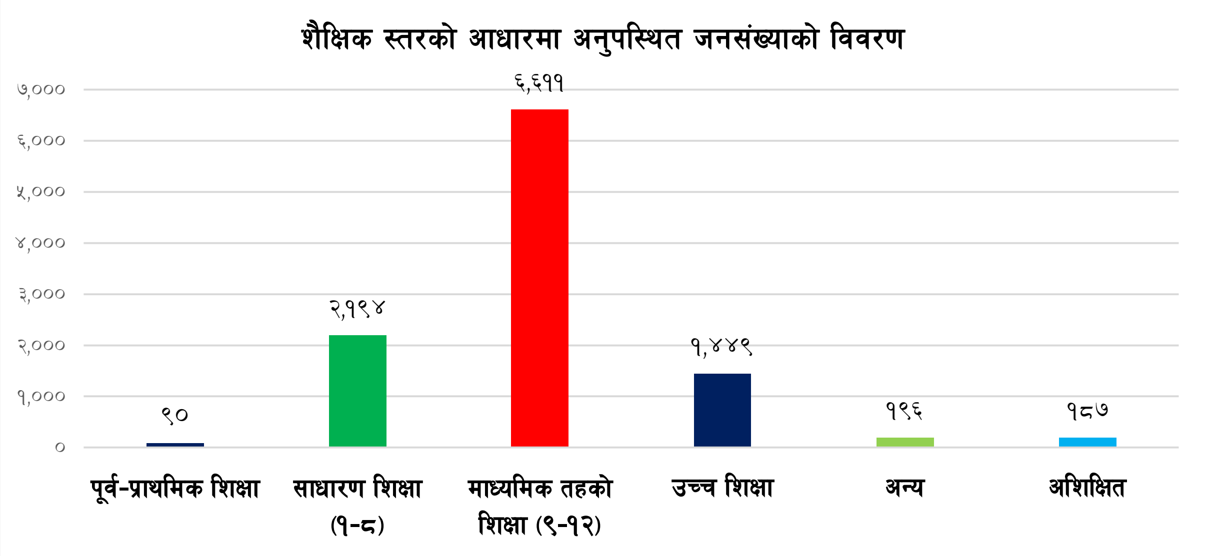

२.१३.३ लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २४ : लिङ्ग तथा अनुपस्थित हुँदा उर्त्तीण गरेको कक्षा/तहको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिङ्ग	उमेर समुह	पूर्व-प्राथमिक शिक्षा	साधारण शिक्षा (१-८)	माध्यमिक तहको शिक्षा (९-१२)	उच्च शिक्षा	अन्य	अशिक्षित	जम्मा
पुरुष	०-१९ वर्ष	३५	२७७	६७५	३५	४	११	१,०३७
	२०-४९ वर्ष	१०	१,४९२	४,८४८	९९८	१०६	९३	७,५४७
	५० वर्ष माथि	२	३६	६२	७	१५	५	१२७
	सबै	४७	१,८०५	५,५८५	१,०४०	१२५	१०९	८,७११
महिला	०-१९ वर्ष	३६	१२२	३०९	२५	२	७	५०१
	२०-४९ वर्ष	६	२५३	७०२	३८३	५५	६२	१,४६१
	५० वर्ष माथि	१	१४	१५	१	१४	९	५४
	सबै	४३	३८९	१,०२६	४०९	७१	७८	२,०१६
कुल जम्मा	०-१९ वर्ष	७१	३९९	९८४	६०	६	१८	१,५३८
	२०-४९ वर्ष	१६	१,७४५	५,५५०	१,३८१	१६१	१५५	९,००८
	५० वर्ष माथि	३	५०	७७	८	२९	१४	१८१
	सबै	९०	२,१९४	६,६११	१,४४९	१९६	१८७	१०,७२७

* माथि उल्लेखित शैक्षिक स्तर बाहेक अन्य जस्तै विश्वविद्यालय शिक्षा, विषय विशेषज्ञ आदी ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा अनुपस्थित जनसंख्या मध्ये २० देखि ४९ वर्ष उमेर समूहको, आधारभूत र माध्यमिक स्तरसम्मको शैक्षिक स्तर भएको, पुरुषको जनसंख्या नै अत्यधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ । अनुपस्थित मध्ये उच्च शिक्षा हासिल गरेको जनसंख्या तथा महिला र पाको उमेरको जनसंख्या भने पुरुष यूवा समूहको तुलनामा निकै कम देखिन्छ । तसर्थ साधारणतया जल्दोबल्दो यूवा अवस्थाको पुरुष अर्धशिक्षित स्तरको जनसंख्या नै काम वा रोजगारीको शिलशिलामा अत्यधिक संख्यामा बाहिरिएको तथ्याङ्कले देखाउँछ ।

२.१३.४ अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २५ : अनुपस्थित रहेको अवधिको आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित भएको वर्ष					जम्मा
	०-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१९ वर्ष	२०-४९ वर्ष	५०+ वर्ष	
१	८१८	३७४	३९९	७४		१,६६५
२	५१५	१८५	१२५	२२	१	८४८
३	७४६	२४१	१४७	३२	२	१,१६८
४	८१९	२४६	१४५	२८	३	१,२४१
५	१,०५०	३८४	२५३	५८	४	१,७४९
६	३४५	१२५	९३	१९		५८२
७	४१०	१२७	५४	१७		६०८
८	७२६	२३३	१५९	४७	१	१,१६६
९	७७३	२५०	२१९	४२	१	१,२८५
१०	४३९	१०५	८८	१३		६४५
जम्मा	६,६४१	२,२७०	१,६८२	३५२	१२	१०,९५७
प्रतिशत	६०.६१	२०.७२	१५.३५	३.२१	०.११	१००.००

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कूल १०,९५७ जनसंख्या मध्ये ०-४ वर्षको अवधी सम्म अनुपस्थित रहेको जनसंख्या सबैभन्दा बढी ६,६४१ अर्थात् ६०.६१ प्रतिशत रहेका छन् । दोस्रो ५-९ वर्षसम्म अनुपस्थित रहनेको संख्या २,२७० अर्थात् २०.७२ प्रतिशत रहेको छ । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा छोटो समय अनुपस्थित भई पुनः घर फर्कने र पुनः अनुपस्थित हुनेको संख्या अत्यधिक बढी देखिन्छ यसर्थ काम अध्ययन तथा रोजगारीले गर्दा छोटो अवधिका लागि बाध्यतावस बाहिरिने अनुपस्थित जनसंख्या बढी रहेको देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

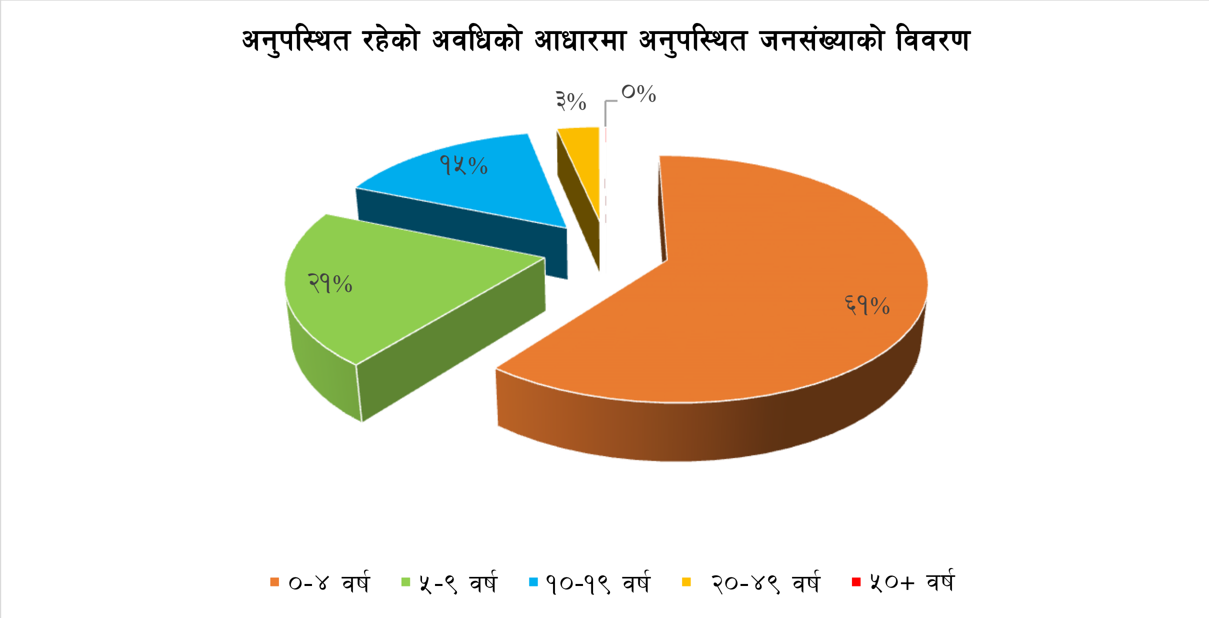

२.१३.५ अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २६ : अनुपस्थित रहने कारणका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	अनुपस्थित हुनुको कारण					उल्लेख नगरिएको	जम्मा
	व्यापार/व्यवसाय	नोकरी	अध्ययन/तालिम	आश्रित	*अन्य		
१	३	८३	२६२	५४	१,२३८	२५	१,६६५
२	४	९४	१०४	१३४	५११	१	८४८
३	२	१०२	७७	५४	९३०	३	१,१६८
४	११	८१	१४७	२०	९६०	२२	१,२४१
५	७	७८	४३३	६४	१,१५०	१७	१,७४९
६	८	६५	२४१	४६	२२१	१	५८२
७	४	११४	१३०	५	३४५	१०	६०८
८	६	५४	२५३	७३	७७७	३	१,१६६
९	८	१३९	१२९	२०	९८८	१	१,२८५
१०	५	२०	४६	५	५६६	३	६४५
जम्मा	५८	८३०	१,८२२	४७५	७,६८६	८६	१०,९५७
प्रतिशत	०.५३	७.५८	१६.६३	४.३४	७०.१५	०.७८	१००.००

* माथि उल्लेखित कारण बाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदी ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहेका कुल १०,९५७ जनसंख्या मध्ये ७,६८६ जनाको भने अन्य कारणमा उत्तर आएकोले त्यो संख्या के कारणले अनुपस्थित भएको भन्ने अस्पष्ट छ। बाँकी जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा धेरै अध्ययन/तालिमको शिलशिलामा १,८२२ अर्थात् १६.६३ प्रतिशत, नोकरीमा ८३० अर्थात् ७.५८ प्रतिशत र आश्रित अनुपस्थित जनसंख्या ४७५ अर्थात् ४.३४ प्रतिशत देखिन्छ। अनुपस्थित हुने

जनसंख्याको कारणहरू हेर्दा नगरपालिका भित्र शिक्षा तथा रोजगारको पर्याप्त अवसरहरू नभएर वा भएतापनि स्तरिय वा उपयूक्त अवसरको खोजीमा बाहिरिएको तथ्य देखिन्छ। ७,६८६ अनुपस्थित जनसंख्याको अनुपस्थित रहने कारण नखुलेपनि अधिकांश बाहिरिनेहरूमा काम, रोजगारी तथा शिक्षाको खोजीमा नै परिवार सहित अनुपस्थित रहने हुँदा उनीहरूसँग आश्रित सदस्यहरू विशेषगरी विद्यालय जाने बालबालिका साथमा गएको कारणले हो। वडाअनुसारको विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

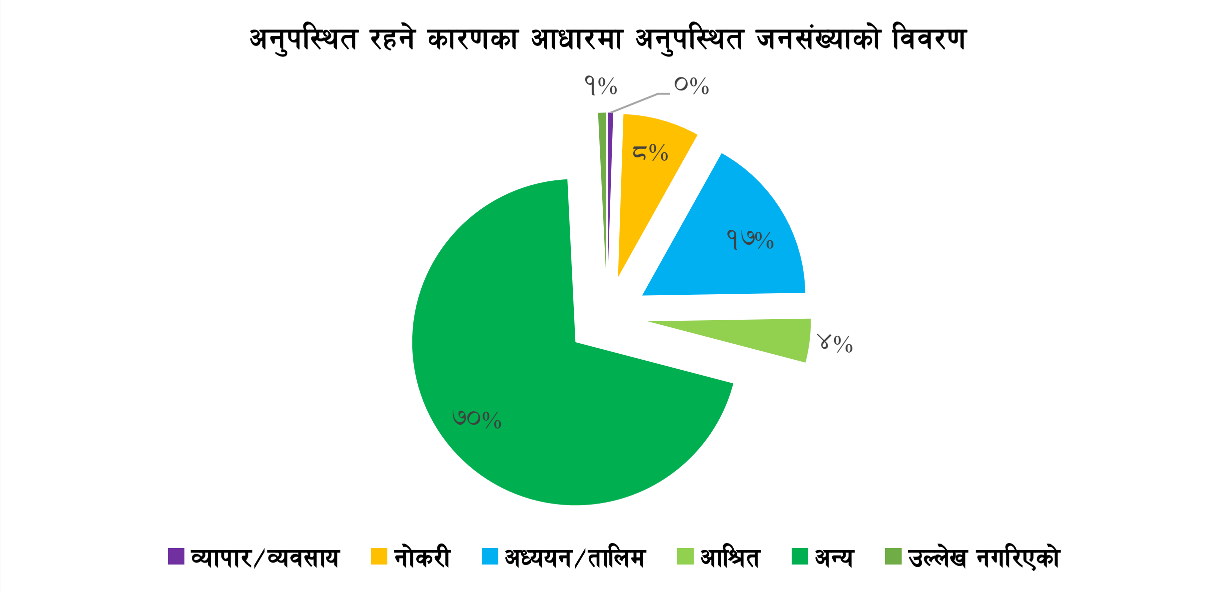

२.१३.६ अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. २७ : अनुपस्थित हुने कारण र गन्तव्यस्थलका आधारमा अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

गन्तव्य स्थल	अनुपस्थित हुनुको कारण									जम्मा
	व्यापार/ व्यवसाय	निजी नोकरी	संस्थागत नोकरी	अध्ययन/ तालिम	काम खोज्दै	निर्भर	विवाद	*अन्य	थाहा नभएको	
नेपाल(अन्य जिल्ला)	४५	२२५	१११	९९३	३९९	१५३	२	९३	२३	२,०४४
भारत	८	५५	२५	१७७	२७४	२३	१	१५	८	५८६
सार्क राष्ट्र			१	५	२	३				११
मध्य पूर्वी राष्ट्र	३	१९४	७	२३	३,९३१	८६	१	१३	३	४,२६१
अन्य एसियन राष्ट्र		१०९	८	९१	१,४८८	५८		९	७	१,७७०
अष्ट्रेलिया/ न्युजल्याण्ड		११	१	२४३	६६	२९		२	१	३५३
युरोपियन राष्ट्र	२	२०	६	९९	१८९	३३		१३	४	३६६
क्यानडा/अमेरिका		१८	३	१४०	१५२	७४	१	३१	४	४२३
अन्य		३२	४	४८	९१२	१४	१	५६	१४	१,०८१
थाहा नभएको				३	३२	२		३	२२	६२
जम्मा	५८	६६४	१६६	१,८२२	७,४४५	४७५	६	२३५	८६	१०,९५७

* माथि उल्लेखित कारण बाहेक अन्य जस्तै औषधोपचार, भ्रमण, द्वन्द, युद्ध आदी।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा अनुपस्थित रहने कुल १०,९५७ जनसंख्या मध्ये जागिर अर्थात् कामको खोजीमा मध्य पूर्वी राष्ट्र जानेको संख्या ४,२६१ रहेको पाइयो । त्यसैगरी नेपाल भित्र अन्य जिल्लामा जानेहरूको संख्या २,०४४, अन्य एसियन राष्ट्र जानेको संख्या १७७० छ भने भारत जानेको संख्या ५८६ रहेको छ । त्यसैगरी विभिन्न मुलुकको सूचीमा क्यानडा/अमेरिका, यूरोपियन राष्ट्र, अष्ट्रेलिया/न्यूजिल्याण्ड पनि रहेको छ । यसरी ठूलो हिस्सा जनसंख्या कामको लागि बाहिरिंदा विप्रेषणले मात्र कालान्तरमा नगरपालिकाको विकास संभव हुँदैन । यसका लागि दूरदृष्टि सहित दिगो सोच र विकासको लक्ष्य लिएर अगाडि बढ्ने यूवा जमातको उपस्थिति नगरपालिकामै हुनु अनिवार्य छ । यसरी यूवा शक्तिलाई नगरपालिकाकै विकासका लागि परिचालन गरी अनुपस्थित जनसंख्यालाई कम गर्ने प्रभावकारी योजना र त्यसको कार्यान्वयन गर्नु स्थानीय सरकारको लक्ष्य हुन जरुरी छ ।

२.१४ व्यक्तिगत घटना दर्ता

नागरिकले आफ्नो व्यक्तिगत अधिकार उपयोग गर्न कानुनी प्रक्रियाहरू पालना गर्नु पर्ने हुन्छ । नागरिकता, राहादानी, वा अन्य परिचयपत्र लिन, रोजगारी वा उद्यम गर्न, विदेश जान सरकारले आधिकारीक प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउँछ । जन्म, मृत्यु, बसाई, सराई विवाह र सम्बन्ध विच्छेद जस्ता घटना समयमा नै दर्ता गर्नुपर्ने हुन्छ । संविधानले नागरिकलाई विभिन्न अधिकारको प्रत्याभूत गरेको छ । यस प्रकारको सेवा सुविधा र अधिकार प्राप्तीका प्रस्थान विन्दु भनेकै व्यक्तिगत घटना दर्ता हो । राष्ट्रिय तथ्याङ्क बनाउने यसको विश्वव्यापी मान्यता हो । कहाँ कति जन्मे, कतिको मृत्यु भयो कतिले बसाईसराई गरे, कतिको सम्बन्ध विच्छेद भयो भन्ने कुराको जानकारी राज्यले पाउनु पर्छ । यसको आधारमा सरकारले नीति बनाउने हुँदा यस विषयमा जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

२.१५ पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. २८ : पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जन्मदर्ताको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	दर्ता भएको		दर्ता नभएको		उल्लेख नभएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	५७३	६२.४	३४५	३७.६			९१८
२	३६०	५३.३	३१५	४६.७			६७५
३	३९०	५४.४	३२७	४५.६			७१७
४	४२३	६१.७	२६२	३८.२	१	०.१	६८६
५	५७३	६५.६	३००	३४.४			८७३
६	२६७	६८.६	१२२	३१.४			३८९
७	२४१	६१.६	१५०	३८.४			३९१
८	३९२	५९.९	२६२	४०.१			६५४
९	५५७	७१.०	२२८	२९.०			७८५
१०	२७१	६५.१	१४५	३४.९			४१६
जम्मा	४,०४७	६२.२	२,४५६	३७.८	१	०.०	६,५०४

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा जन्म भएका पाँच वर्ष मुनिका ६,५०४ बालिबालिकाहरू मध्ये ४,०४७ अर्थात् ६२.२ प्रतिशतको जन्मदर्ता गरिएको र २,४५६ अर्थात् ३७.८ प्रतिशतको जन्मदर्ता नगरिएको तथ्याङ्क रहेको छ। जन्म, मृत्यु, बसाइ-सराइ र विवाह जस्ता जीवनका प्रमुख व्यक्तिगत घटनाको अनिवार्य र समयमै दर्ता गर्नुपर्दछ। यसबाट स्थानीय सरकारलाई यकिन तथ्याङ्कको अभिलेख तयार पार्न सहयोग पुग्दछ भने अर्कोतर्फ नागरिकहरूले राज्यबाट प्राप्त गर्ने सेवा सुविधाका लागि नागरिकको पहिचान कायम गर्न र अन्य कानूनी कृयाकलापहरूमा यसको आवश्यकता पर्दछ तसर्थ जन्मदर्तालाई समयमै अनिवार्य रूपमा गर्न प्रोत्साहन गर्ने कार्य स्थानीय सरकारले गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

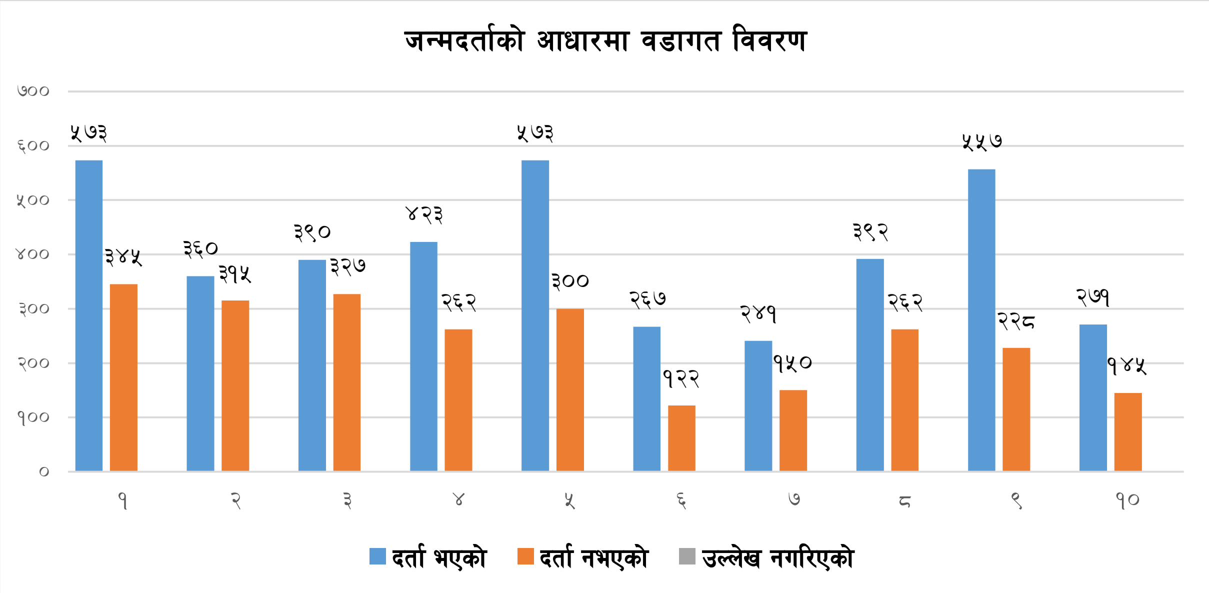

२.१६ घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. २९ : घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व हुने घरधुरीको वितरण

वडा नं.	स्वामित्व भएको परिवार		स्वामित्व नभएको परिवार		थाहा नभएको परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१,१२४	३६.८	१,७५०	५७.३	१८१	५.९			३,०५५
२	६६०	३०.८	१,४३०	६६.७	५५	२.६			२,१४५
३	७९३	३४.१	१,५२०	६५.३	१३	०.६			२,३२६
४	८८९	३९.२	१,३३३	५८.९	४१	१.८	२	०.१	२,२६५
५	१,५८१	४६.८	१,७६८	५२.३	३२	०.९			३,३८१
६	४५८	३२.३	९४२	६६.५	१५	१.१	१	०.१	१,४१६
७	४०७	३०.२	९२८	६८.८	१४	१.०			१,३४९
८	१,०५३	४५.६	१,२४४	५३.९	११	०.५			२,३०८
९	९७६	३३.८	१,८३०	६३.४	७९	२.७	१	०.०	२,८८६
१०	४१६	३१.७	८९०	६७.९	५	०.४			१,३११
जम्मा	८,३५७	३७.२	१३,६३५	६०.८	४४६	२.०	४	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ परिवारहरू मध्ये ८,३५७ अर्थात् ३७.२ प्रतिशत परिवारहरूको घर तथा जमिनमा महिलाको स्वामित्व रहेको छ भने १३,६३५ अर्थात् ६०.८ प्रतिशत परिवारहरूमा पुरुषको नै स्वामित्व रहेको देखिन्छ। ४४६ परिवारहरूबाट भने स्पष्ट उत्तर प्राप्त भएन। हालका वर्षहरूमा शिक्षाको सकारात्मक प्रभाव, सञ्चार माध्यमको विकास र त्यसको प्रचारात्मक प्रभाव, प्रमुख राजनैतिक तथा सामाजिक परिवर्तन जस्ता कारणले लैङ्गिक असमानतामा क्रमशः कम हुँदै गएतापनि नगरपालिकाको तथ्याङ्कलाई हेर्दा जम्मा ३७.२ प्रतिशत जग्गा जमिनमा मात्र महिलाहरूको स्वामित्वमा रहेको छ। यस तथ्यले लैङ्गिक भेदभाव हटाउन राज्यले प्रभावकारी कदमहरू कडाइका साथ चाल्नु अनिवार्य छ। तथ्याङ्कको वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

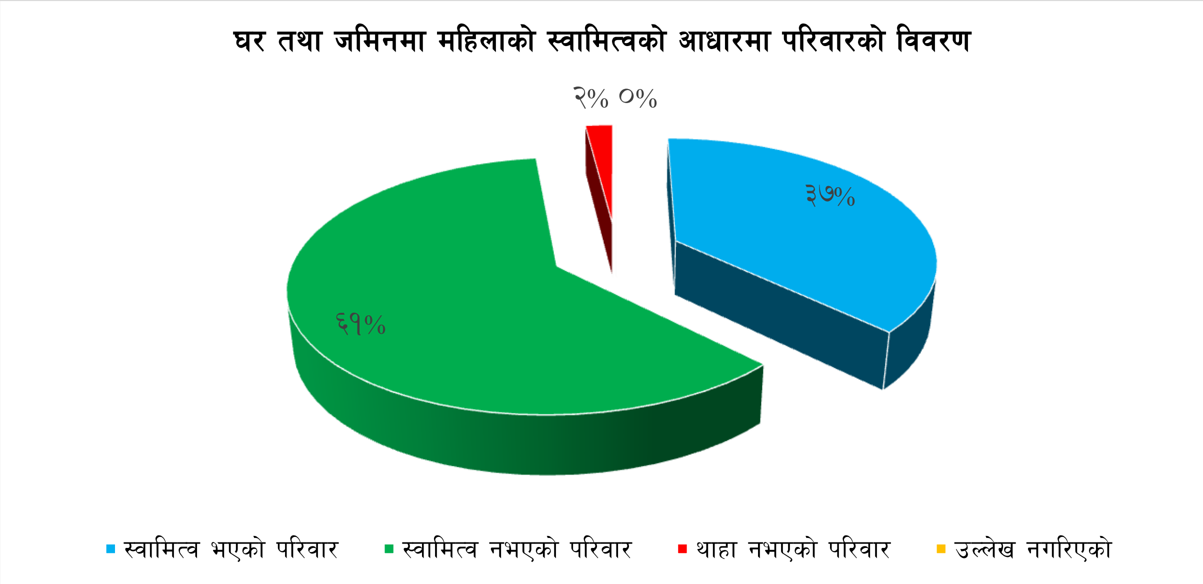

२.१७ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरधुरीको वितरण

तालिका नं. ३० : विगत १२ महिनामा मृत्यु भएका परिवारका सदस्यहरूको संख्याको आधारमा घरधुरीको वितरण

वडा नं.	जम्मा परिवार संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको संख्या	परिवारका सदस्य मृत्यु भएका परिवारको प्रतिशत	मृतकको संख्या
१	३,०५५	५९	१.९	६१
२	२,१४५	१७	०.८	१७
३	२,३२६	४२	१.८	४६
४	२,२६५	५१	२.३	५१
५	३,३८१	८०	२.४	८७
६	१,४१६	१४	१.०	१४
७	१,३४९	३३	२.४	३३
८	२,३०८	३५	१.५	३७
९	२,८८६	४६	१.६	४७
१०	१,३११	३३	२.५	३३
जम्मा	२२,४४२	४१०	१.८	४२६

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरपरिवारहरू मध्ये ४१० परिवारहरूमा परिवारका सदस्यहरू मध्येबाट कुनै न कुनै कारणले विगत १२ महिना भित्र मृत्यू भएको पाईयो । नगरपालिकामा विगत १२ महिनामा कुल ४२६ जनाको मृत्यु भएको देखिन्छ । वडागत विस्तृत तथ्याङ्क तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

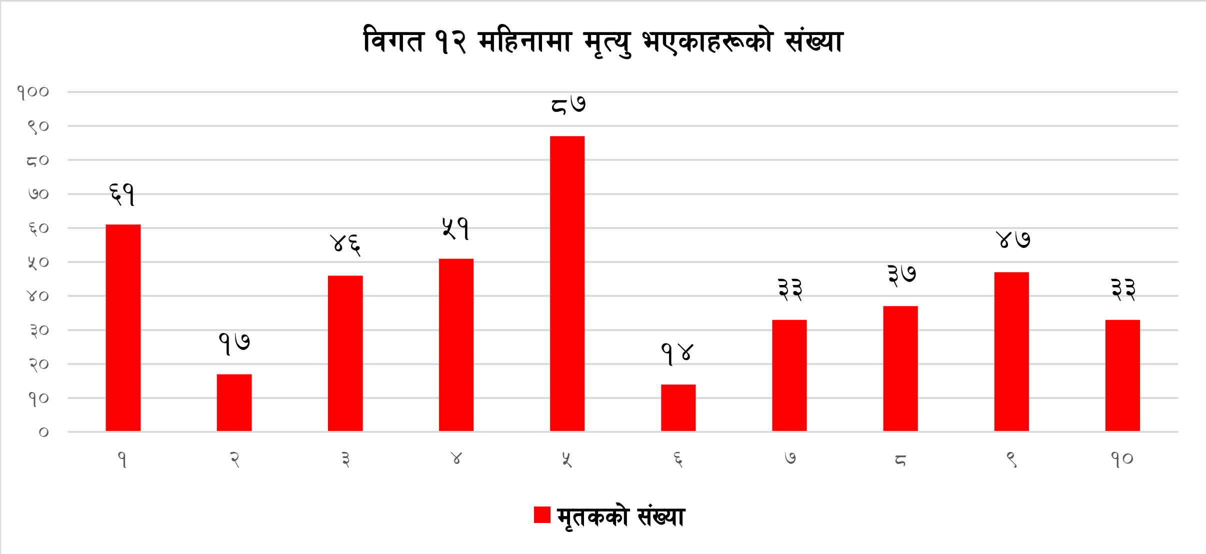

२.१८ उमेर र लिङ्गअनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

तालिका नं. ३१ : उमेर र लिङ्गअनुसार मृत्यु संख्याको वितरण

उमेर समूह	पुरुष		महिला		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
००-४ वर्ष	३	४२.९	४	५७.१	७
०५-९ वर्ष	३	१००.०			३
१०-१४ वर्ष			१	१००.०	१
१५-१९ वर्ष	३	६०.०	२	४०.०	५
२०-२४ वर्ष	३	५०.०	३	५०.०	६
२५-२९ वर्ष	७	७०.०	३	३०.०	१०
३०-३४ वर्ष	७	७७.८	२	२२.२	९
३५-३९ वर्ष	७	८७.५	१	१२.५	८
४०-४४ वर्ष	१६	६६.७	८	३३.३	२४
४५-४९ वर्ष	१७	७०.८	७	२९.२	२४
५०-५४ वर्ष	२१	६५.६	११	३४.४	३२
५५-५९ वर्ष	१४	७०.०	६	३०.०	२०
६०-६४ वर्ष	१३	५४.२	११	४५.८	२४
६५-६९ वर्ष	१७	६३.०	१०	३७.०	२७
७०-७४ वर्ष	२१	४३.८	२७	५६.३	४८
७५+वर्ष	९१	५१.१	८७	४८.९	१७८
जम्मा	२४३	५७.०	१८३	४३.०	४२६

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा विगत १२ महिनामा मृत्यू हुनेहरूको संख्यालाई हेर्दा सबै भन्दा बढी मृत्यू संख्या ७५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समूहको देखिन्छ जसमा पुरुषहरू बढी देखिन्छन् भने दोस्रोमा ७० देखि ७४ वर्ष समूहका देखिन्छन् जसमा महिलाहरू बढी देखिन्छन् । ५ देखि ९ वर्षको महिलाहरूको र १० देखि १४ वर्षको पुरुषको नगरमा मृत्यु नभएको देखिन्छ । चौधौ आवधिक योजनाका अनुसार नेपालमा जन्मदाको बखत आम नेपालीको औषत आयू ६९ वर्ष उल्लेख गरिएको छ । सामान्यतया उमेर पुगेर हुने प्राकृतिक मृत्यूलाई स्वाभाविक मान्न सकिन्छ तसर्थ यस नगरपालिकामा बढी मृत्यू हुने उमेर समूह हेर्दा ६० वर्ष माथिको नै देखिन्छ । यद्यपि पछिल्लो समय औषधी विज्ञान र चिकित्सा पद्धतिमा भएको उच्च विकास र आधुनिक औषधि उपचारमा बृद्धि भएको पहुँच र क्रमिक रूपमा स्वास्थ्य चेतनाको बृद्धिका कारण नेपालको औषत आयू समेत विगतका वर्ष भन्दा बढ्दै गैरहेको छ ।

खण्ड ३ : भू-उपयोग

३.१ नगरपालिकाको वर्तमान भू-उपयोगसम्बन्धी विवरण

भू-उपयोग योजना स्थानीय सरकारको लागि महत्वपुर्ण हुन्छ । नगरपालिकाहरुको योजना निर्माण चाहे औद्योगिक, व्यापारिक वा आवासिय होस यसमा कतै न कतै भू-उपयोग योजनाको आवश्यकता पर्दछ । भू-उपयोग योजना सोचेका भन्दा कैयन गुणाले स्थानीय सरकारको निति निर्माणमा असर पर्दछ । उदाहरणको लागि स्थानीय सरकारले कुनै पनि निर्माण संस्थालाई आवासीय वा व्यापारिक प्रयोजनको लागि ठूला अपार्टमेन्टहरु निर्माणको अनुमति दिन लागेको, विद्यालयको कक्षा कोठा वा नयाँ भवन निर्माणको तयारी, बाटो निर्माण, वा अस्पताल निर्माण जस्ता कार्यहरु सञ्चालन गर्न भू-उपयोग योजना छ भने सो निर्माण गर्दा बढी प्रभावकारी हुने निर्णय गरी निर्माण प्रकृयामा लैजान सकिन्छ । भू-उपयोग योजनाले स्थानीय सरकारलाई जमिनको प्रकृति अनुसारको क्षेत्र छुट्याउन तथा विकास निर्माणका कार्यहरु विस्तार गर्न सहजता पुऱ्याउँछ । नेपालको संविधान २०७२ ले पनि स्थानीय सरकारहरुलाई आफ्नो क्षेत्रभित्रका विभिन्न किसिमका सहरी विकासका योजनाहरु तथा स्थानीय आवश्यकता अनुसारका विकास निर्माण कार्यहरू गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरेको छ । विस्तृत रुपमा हेर्दा भू-उपयोग योजना वनाउने कार्य प्रदेश सरकार र संघीय सरकारको कार्यसुचि भित्र परेका छन् र थप स्थानीय भू-उपयोग योजना वनाउने कार्य स्थानीय सरकारको कार्य हो भनि शहरि विकास मन्त्रालयले प्रकाशन गरेको भू-उपयोग नीतिमा उल्लेख गरिएको छ । हालको अवस्थामा दमक नगरपालिकाको भू-उपयोग योजना छैन । नगरपालिकाको जानकारी अनुसार विगतमा नगरको भू-उपयोग योजना निर्माणको प्रयत्न भएको तर अहिले सम्म हुन नसकेको अवस्था रहेको छ । देशमा भएका अन्य नगरपालिकाहरुको भू-उपयोगको प्रयोग हेर्दा यस नगरपालिकाका केहि वस्तीहरूमा व्यवस्थित वसोवास रहेको देखिन्छ । यस नगरपालिकाको भू-उपयोग योजना निर्माणको लागि विभिन्न तथ्याङ्कहरुको आवश्यकता रहन्छ, जुन कुनै हदसमम संकलन भैरहेको छ र बााकी संकलन गर्न पर्ने देखिन्छ ।

३.१.१ भू-क्षेत्रको वर्गीकरण

क्र. स.	जमिनको प्रयोग	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी)	प्रतिशत
१	निर्माण भएको क्षेत्रफल	०.७	१.०
२	खेतीयोग्य भुभाग	५४.३	७६.९
३	वन जंगल	४.४	६.२
४	वागवानी बगैंचा	०.२	०.३
५	चियाखेती	२.५	३.५
६	घाँसे जमिन	०.९	१.२
७	झाडी	०.३	०.५
८	वगर	६.०	८.५
९	बाँझो जमिन	०.७	१.०
१०	खोला ,नाला	०.५	०.७
११	तलाउ,पोखरी	०.२	०.३
जम्मा		**७०.६**	**१००**

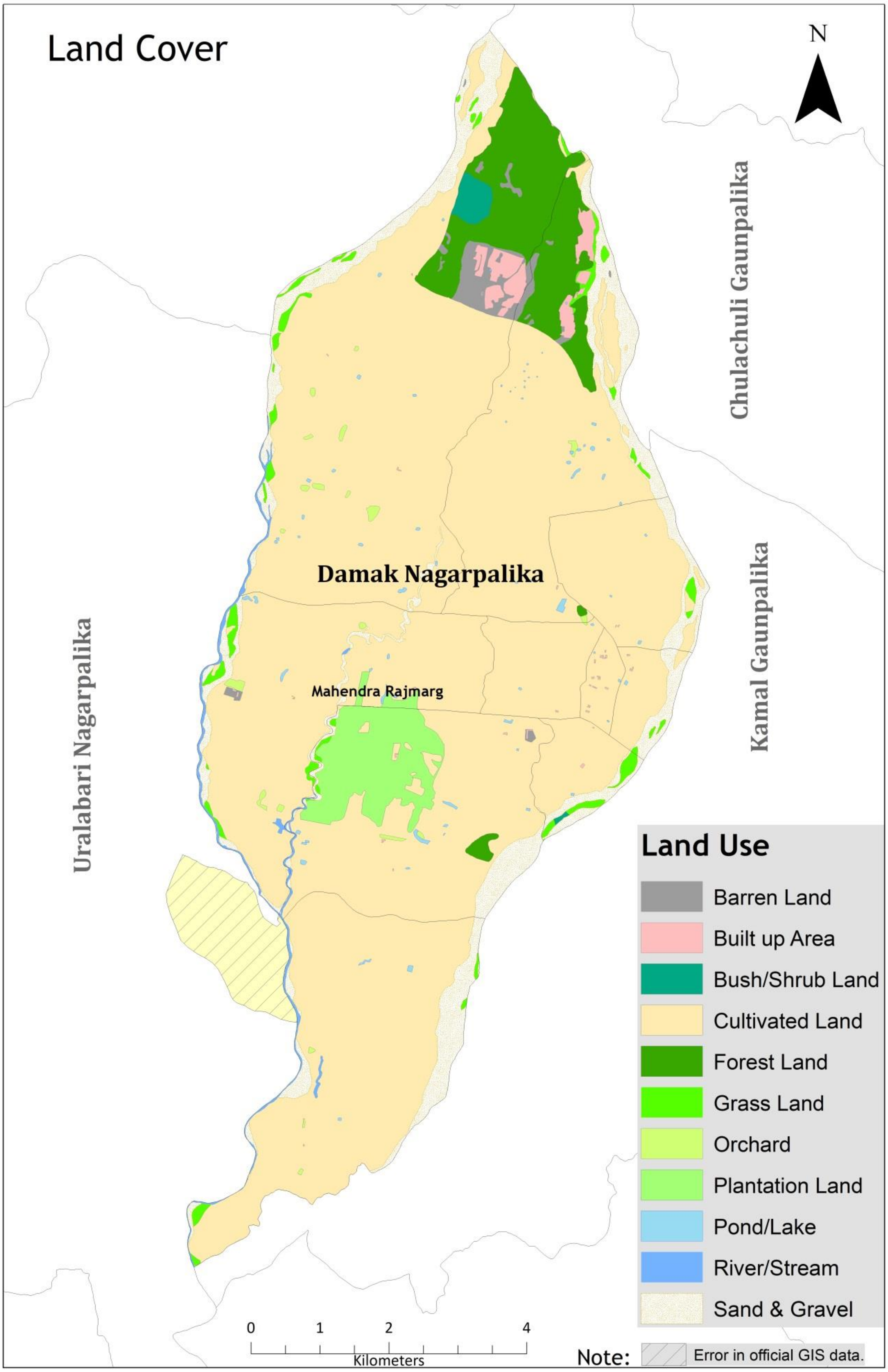

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

माथिको तालिकाले दमक नगरपालिका भित्रका जमिनको वर्गिकरण जनाउँदछ । यो वर्गिकरण आधिकारिक रुपमा नभै भूमिसुधार तथा व्यवस्था मन्त्रालय र हामीले संकलन गरेको GIS डाटा वाट गरिएको नक्शाको विश्लेषण हो । यसलाई शतप्रतिशत ठिक मान्न नसकिएता पनि योवाट नगपालिकाको जर्मिनको प्रयोगको आँकलन गर्न सकिन्छ । दमक नगरपालिका भित्र खेतीपातीको लागि अधिकतम ७६.९% जमिनको प्रयोग देखिन्छ भने वन जंगलको लागि ६.२ % भुभाग ओगटेको देखिन्छ । दमक नगरपालिकामा जमिनको खण्डिकरण गर्दा सेवा, कार्यालय, व्यापारिक प्रयोजन, संस्थागत र औद्योगिक क्षेत्रहरु छुट्टाछुट्टै हुनेगरि व्यवस्थापन गरेको देखिन्न । आवाशिय क्षेत्रमा पनि निर्माणको कुनै मापदण्डहरु कडाईका साथ प्रयोग गरेको पाईदैन । उदाहरणको लागि वल्लो घरमा आवाशिय तर पल्लोघरमा काठको कारखाना अथवा फलामको काम गर्न रहेको जसले गर्दा आवास क्षेत्र कुरुप र ध्वनी प्रदुषित बन्दछ । संकलन गरेको विवरण अनुसार दमक नगरपालिका क्षेत्र भित्र ३ वटा पार्कहरु, ४ वटा सामुदायिक खेल मैदानहरु, र चौतारा, पाटी जस्ता खुल्ला क्षेत्रहरुको तथ्याङ्क नरहेका अवस्था छ । नेपाल सरकार शहरि विकास मन्त्रालयका विभिन्न समयका निति नियम, भवन निर्माणका नियम तथा उपनियमहरु लगायतको प्रयोग तथा अनुशरण गरिएको पाईन्छ । तर वस्तिहरुलाई कसरि एकरुपता वनाउने र समय सापेक्ष वस्ति विकासको कार्य गरिरहेको पाईदैन । शहरी विकास मन्त्रालयको विभिन्न निर्देशनहरुले कुनै एउटा मात्र क्षेत्र नभै बृहद क्षेत्र समेट्न खोजिएको तर नियमन र अनुगमन नहुँदा प्रयोगमा झण्झटिलो र प्रयोगमा समस्या देखिएको छ किनकि यो निर्देशिकाहरु कुनै स्थान वा परिवेश विशेष हुने गरि बनाईएको छैन । हरेक योजना निर्माणमा र उपयोगमा जनताको प्रत्यक्ष सहभागिता र सहयोगको आवश्यकता महत्वपुर्ण रहन्छ । चलिआएको योजना निर्माण प्रकृया तथा विकासका कार्यक्रमहरू विज्ञद्वारा नै तोकिने गरेको छ । जनसहभागिताको नाउँमा मात्र देखिने तर जनस्तरको आवाज योजना निर्माणमा फिक्का हुने कारणले नै योजना जनअपेक्षा अनुरुप नबन्ने र जनसमुदायले ग्रहण नगर्ने समस्या रहिरहेको छ । जबसम्म नागरिकले आफ्नो योजना आफैं बनाएर उपयोग गर्ने समेत वातावरण बन्दैन, योजना बन्छ मात्र सहि कार्यान्वयन हुँदैन । त्यसैले दमक नगरपालिकाको आगामि योजनाहरुको निर्माणलागि बढि भन्दा बढि जनसहभागिता बृद्धि गर्नपर्ने देखिन्छ । संघीयताको कार्यान्वयन पश्चात धेरै नीति नियम, कानुन निर्माण गर्ने अधिकार स्थानिय सरकारमा रहेको छ । अब स्थानिय सरकारले स्थानीयस्तरमा ध्यान दिन जरुरी छ । अबका योजना निर्माणमा बढि भन्दा बढि जनसहभागिता बढाउने, समस्या पहिचानमा जनसहभागिता र परियोजना सञ्चालनमा अपनत्व बढाउन स्थानिय सरकारले विषेश ध्यान दिनुपर्छ । विकास निर्माणका कार्यहरुमा सहजीकरण गर्न भनि राज्यले पूर्वाधार विकास तथा विश्वका शहरहरु जो सफल र सुन्दर देखिएका छन उनिहरुले आफ्ना निति नियमहरु कडाईका साथ प्रयोग गरेर नै यो प्राप्ती गरेका छन । जुन नगरपालिकाहरु सक्षम देखिए तिनिहरुले आफ्ना नागरिकहरुकै बलमा प्राप्त गरेका हुन । नगर सरकारहरुले आफ्नो दिर्घकालिन योजनाहरु बनाउन नसक्ने हो भने नगरको सेवा प्रवाहमा भारि गिरावट आउन सक्छ। टिकापुर नगरपालिकाको विगतमा नगर गुरुयोजना निर्माण भएको तर उक्त योजना नष्ट भएको भन्ने जानकारी प्राप्त भएको छ । तर उक्त पुरानो योजना प्राप्त हुन सकेमा सोहि योजनालाई आधार मानि नयाँ योजना निर्माण प्रकृया अगाडि बढाउन सकिन्छ । पुराना योजना निर्माण गर्दा लिईएको जि आई एस कोओर्डिनेटको आधारमा उक्त योजनालाई सुधार गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाले नापि विभागको सहयोग भरपुर लिएर आफ्नो भू-उपयोग योजना निर्माण गर्न सक्दछ । साथै राष्ट्रिय भू-उपयोग आयोजना कार्यालयले पनि दमक नगरपालिकाको हालको भू- उपयोग नक्सा तयार गरि सकेको हुँदा उक्त डकुमेन्टको आधारमा पनि नगरको भू-उपयोग योजना निर्माण कार्यलाई मुर्त रुप दिन सकिनेछ । भू-उपयोग योजना योजनामा मात्र नभै व्यवहारिक बनाइ कार्यान्वयनमा लैजान जरुरी देखिन्छ

३.१.२ घर बनेको जमिनको लालपुर्जाको आधारमा घरधुरीहरुको विवरण

नगरपालिकामा रहेका कूल २२,४४२ परिवारहरू मध्ये आफ्नै स्वामित्वमा लालपुर्जा भएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या १४,४६३ अर्थात् ६४.४५ प्रतिशत, लालपुर्जा नभएको जमिनमा घर बनाउने परिवारको संख्या ३,५८६ अर्थात् १५.९८ प्रतिशत रहेका छन् भने बाँकि थाहा नभएको र लागु नहुने अर्थात् आफ्नो घर नहुने परिवारहरू रहेका छन्। यसरी लालपुर्जा विहिन परिवारहरू सुकुम्बासी भएकोले राज्यले यस्ता परिवारहरूको सुनिश्चित आवासको व्यवस्था गरिदिनुपर्दछ। त्यसका लागि एकिकृत र सुरक्षित आवासका योजनाहरू निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्नुपर्दछ। भूमिहिन वर्गको समुचित व्यवस्थापन गर्नुपर्ने दायित्व नगरपालिकामा रहेको छ। थप वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३२ : घर बनेको जमिनको लालपुर्जासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लालपुर्जा भएको	लालपुर्जा नभएको	थाहा नभएको	लागु नहुने	जम्मा
१	१,९०४	४३४	७१५	२	३,०५५
२	१,४११	४५०	२६५	१९	२,१४५
३	१,४२९	८१९	७४	४	२,३२६
४	१,५९४	२९६	३१९	५६	२,२६५
५	२,१३३	२२०	१,०२३	५	३,३८१
६	८८४	१२७	४०४	१	१,४१६
७	७१५	२४२	३८४	८	१,३४९
८	१,७४२	१७९	२९२	९५	२,३०८
९	१,७३३	४९९	५६४	९०	२,८८६
१०	९१८	३२०	७३		१,३११
जम्मा	१४,४६३	३,५८६	४,११३	२८०	२२,४४२
प्रतिशत	६४.४५	१५.९८	१८.३३	१.२५	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

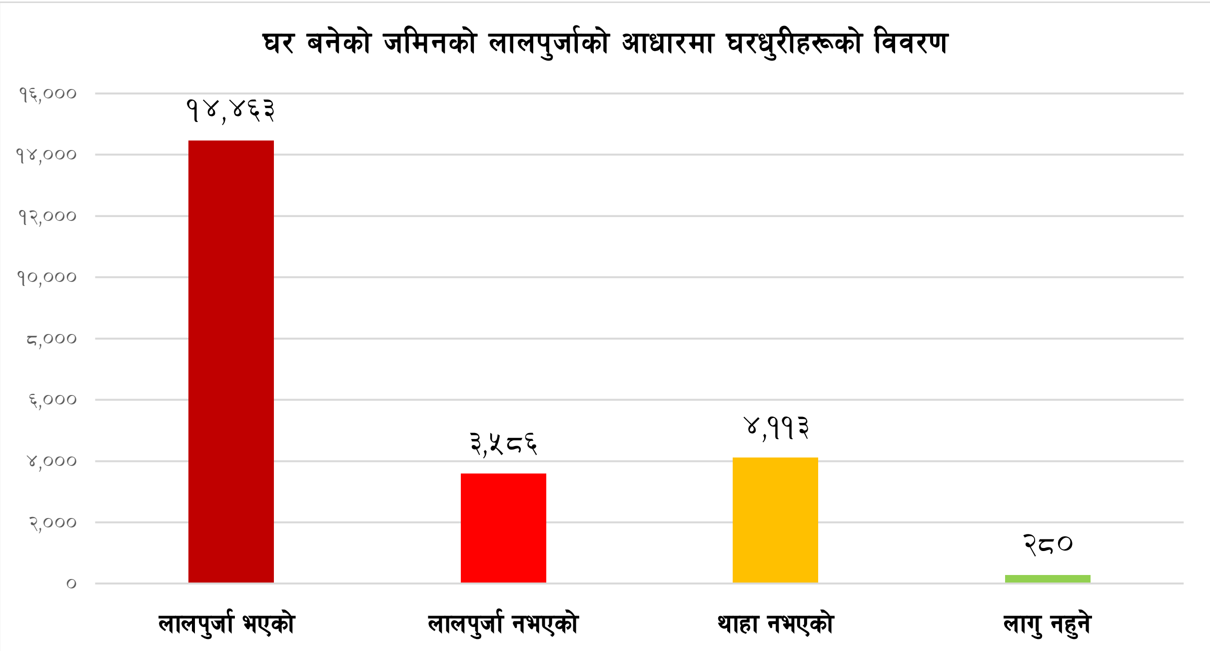

३.३ घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिए/नलिएको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा लालपुर्जा भएको आफ्नै जमिनमा घर निर्माण गरेका २२,१६२ घरधुरीहरू मध्ये जम्मा ७,६६० अर्थात् ३४.५६ प्रतिशत परिवारहरूसँग मात्र घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र रहेको छ। बाँकि १०,११४ घरधुरी अर्थात् ४५.६४ प्रतिशत परिवारहरूसँग घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र छैन। यस अवस्थालाई हेर्दा नगरपालिकाका ४५ प्रतिशत बढि घरधुरीहरू कच्ची र भवन निर्माणका सुरक्षित विधिहरू नअपनाइ बनाइएका छन्, भूकम्प, बाढी तथा तराई क्षेत्रमा डुबानको उच्च जोखिम भएको क्षेत्रका कारण राष्ट्रिय भवन निर्माण संहिताको पालना गरी नगरपालिकाले भवन निर्माण मापदण्ड लागु गरी भवन सुरक्षा संवेदनशिलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ। अर्कोतर्फ प्रमाणपत्र नलिएका घर परिवारलाई निश्चित मापदण्ड र समयसिमा तोकि प्रमाणपत्र लिने व्यवस्था मिलाउनु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३३ : घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्रको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र लिएका	घर निर्माण सम्पन्न प्रमाणपत्र नलिएका	थाहा नभएको	जम्मा
१	९९६	९९३	१,०६४	३,०५३
२	६६७	१,१८६	२७३	२,१२६
३	१६१	२,११७	४४	२,३२२
४	७९५	१,०५१	३६३	२,२०९
५	१,८४४	५७०	९६२	३,३७६
६	७७१	१९५	४४९	१,४१५
७	३८८	६७३	२८०	१,३४१
८	९११	८०८	४९४	२,२१३
९	१,०८१	१,३०४	४११	२,७९६
१०	४६	१,२१७	४८	१,३११
जम्मा	७,६६०	१०,११४	४,३८८	२२,१६२
प्रतिशत	३४.५६	४५.६४	१९.८०	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

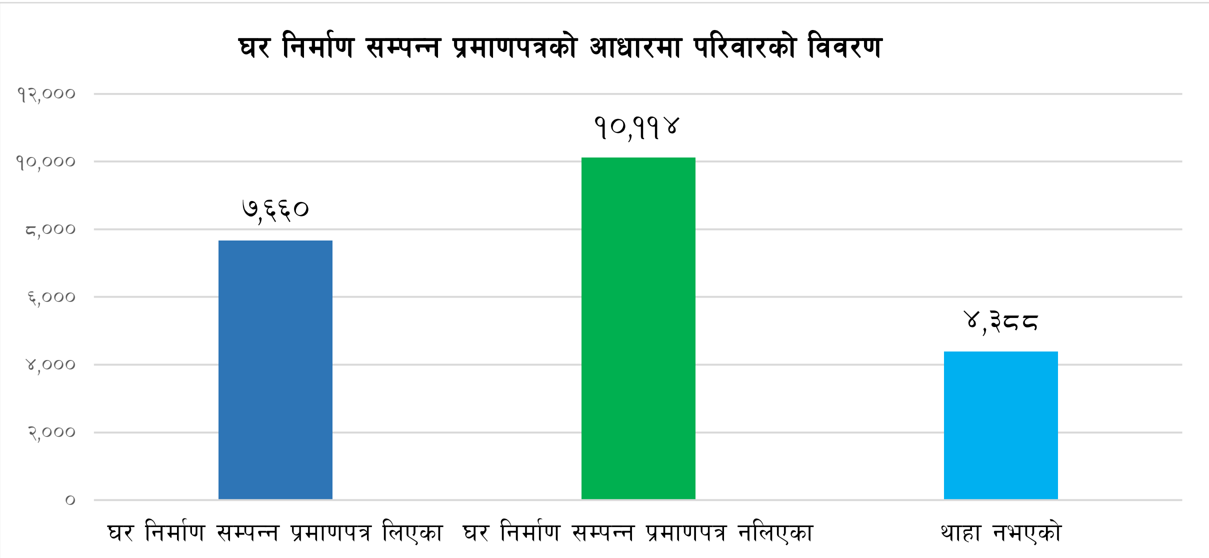

३.४ कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरुको वडागत विवरण

तालिका नं. ३४ : कोठा वा फ्ल्याट भाडामा दिएका परिवारहरूको वडागत विवरण

वडा नं.	भाडामा दिएको		भाडामा नदिएको		जम्मा संख्या
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	४०९	१३.४	२,६४४	८६.६	३,०५३
२	९३	४.४	२,०३३	९५.६	२,१२६
३	३२	१.४	२,२९०	९८.६	२,३२२
४	१४१	६.४	२,०६८	९३.६	२,२०९
५	७२३	२१.४	२,६५३	७८.६	३,३७६
६	३७२	२६.३	१,०४३	७३.७	१,४१५
७	१५४	११.५	१,१८७	८८.५	१,३४१
८	३९०	१७.६	१,८२३	८२.४	२,२१३
९	३१२	११.२	२,४८४	८८.८	२,७९६
१०	७	०.५	१,३०४	९९.५	१,३११
जम्मा	२,६३३	११.९	१९,५२९	८८.१	२२,१६२

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका २२,१६२ घरपरिवारहरू मध्ये ८८.१ प्रतिशत परिवारहरूले कोठा भाडामा लगाएका छैनन् । जम्मा २,६३३ अर्थात् ११.९ प्रतिशत घरधुरीहरूले मात्र कोठा भाडामा लगाएको पाइन्छ । कोठा भाडामा लगाउने काठको माग बढी हुने व्यस्त शहरी क्षेत्र हुनुपर्दछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

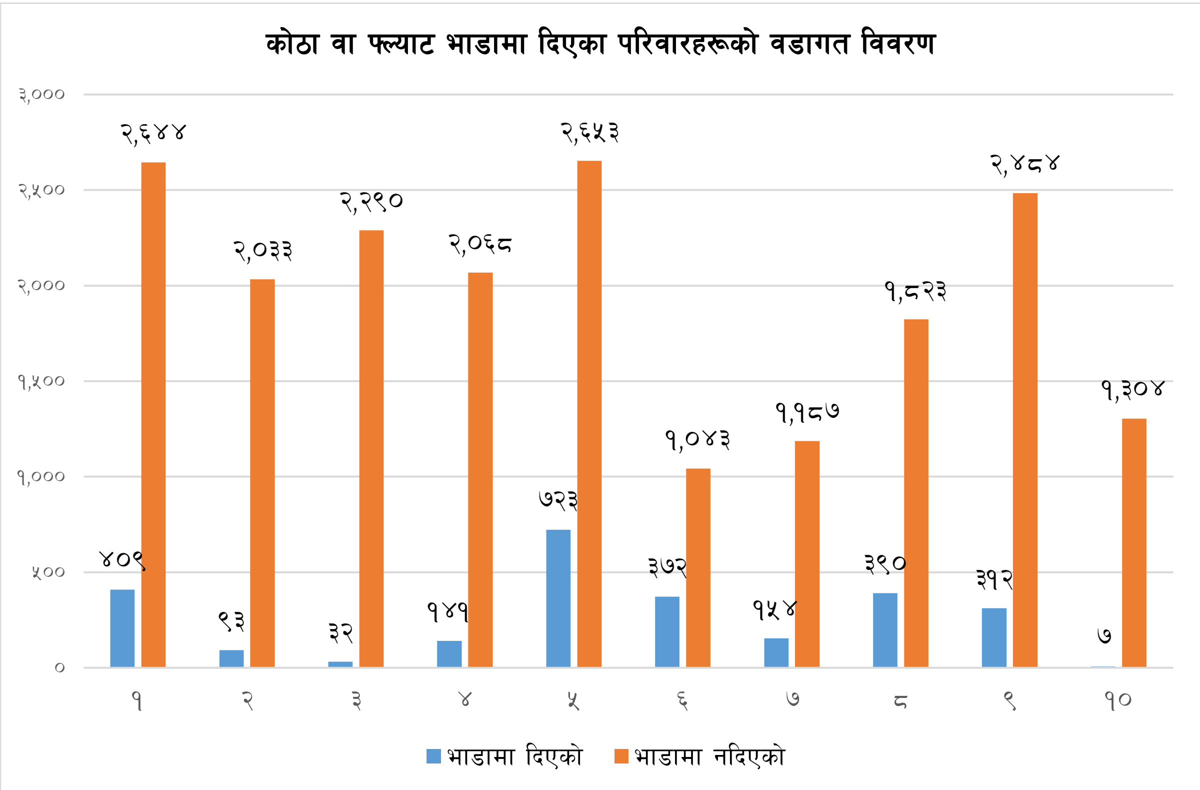

खण्ड ४ : आर्थिक क्षेत्र तथा रोजगार स्थिति

४.१ नगरपालिकाको वित्तिय स्थिति

नगरपालिकाको अर्थतन्त्र मुख्यतयाः कृषि, वन, साना व्यापार व्यवसाय तथ उद्योग, थोक, खुद्रा बजार, होटल, पर्यटन तथा सेवा जस्ता क्षेत्रमा निर्भर भएको देखिन्छ। उपयुक्त हावापानी, माटोको वनोट तथा कृषिको लागि उपयुक्त उर्वर माटो भएको सम्म क्षेत्र भएको हुँदा नगरपालिकामा अधिकांश घरपरिवार प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा कृषि व्यवसायमा संलग्न रहेका छन्। नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा रणनीतिक तथा ग्रामीण सडक सञ्जालका कारण नगरपालिकाका सबै वडाहरूमा पहुँच वृद्धि हुँदै गएको छ । यद्यपि भर्खर निर्माण भैरहेको सडकहरू कच्ची र कम गुणस्तरका छन् । त्यसैगरी नगरपालिकामा रहेका नदि तथा पोखरीहरू सहितको जलक्षेत्र, वनजंगल तथा जैविक विविधताले नगरपालिकाको विकासमा थप सम्भावना बोकेका छन् । कृषि मील, ऋसर उद्योग, कुखुरा पालन, पशुपालन आदि यस नगरपालिकामा रहेका केही साना तथा घरेलु उद्योग व्यवसायहरू हुन् । यस नगरपालिकाका मानिसहरू ऋमश साना उद्योगहरूको विकासतर्फ लागिरहेका छन् । यस नगरपालिकाका मुख्य आर्थिक आधारहरू व्यापार, नोकरी र वैदेशिक रोजगार समेत रहेको देखिन्छ।

४.१.१ स्थानीय करहरुको विवरण

घरधुरी सर्भेक्षणबाट प्राप्त विवरण बमोजिम स्थानीय कर तथा गैरकरहरुका लागि सम्वन्धित विवरणहरु देहाय बमोजिमका तालिका ३५ देखि तालिका ४३ सम्म उल्लेख गरिएको छ । तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिम विवरणहरु नगरपालिकाले संविधान तथा प्रचलित कानून बमोजिम उठाउन सक्ने मुख्य करहरुसँग सम्वन्धित रहेका छन् । साथै प्रदेश तहका सरकारले स्थानीय तहमा उठाउन सक्ने करदाता संख्याको विवरण समेत उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३५ : स्थानीय तथा प्रदेश तहले संकलन गर्ने कर सम्वन्धी विवरण

मुख्य कर	करदाता संख्या	कैफियत
सम्पत्ति कर		
(क) घर	२०,२९०	
(ख) जग्गा	४,६११	
व्यवसाय कर	४,४११	
घर/जग्गा बहाल कर		
(क) परिवार	५,८६६	
(ख) व्यवसायी प्रयोजन	२,८३७	
(ग) जग्गा भाडा	२५७	
सवारी साधन कर		
मोटरसाईकल/स्कुटर	७,००१	
कार/जीप/भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)	६५०	
अन्य सवारी/ढुवानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)	३८१	
ट्याक्टर	१८९	

स्रोत : राजश्व शाखा, दमक नगरपालिका, २०७४ तथा घरधुरी तथ्याङ्क संकलन २०७५

नोटः कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएका परिवारसंख्याका आधारमा जग्गाको राखिएको ।

प्राप्त विवरण अनुसार घरधुरी वा परिवार संख्याका आधारमा हेर्दा कुल २२,४४२ मध्ये २०,२९० सम्पत्ति करदाताको रुपमा रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । उक्त संख्या नीजि परिवारले प्रयोग गरेको घर भएको जग्गाको स्वामित्वका आधारमा (१८,७६७) र अन्यका (१,५२३०) आधारमा अनुमान गरिएको हो । बाँकी गुठीमा रहेका २१ र सार्वजनिक ठाउँ/सुकुम्बासी रहेका २,१३१ रहेका छन् । तालिका ९९ बमोजिम कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएका वा भोगचलन गर्ने परिवार संख्या ४,६११ रहेको छ । माथि उल्लेख गरिएका घर तथा जग्गाको भोगचलन गर्ने परिवार संख्याका आधारमा नगरपालिकाले प्रचिलत कानून बमोजिम सम्पत्ति कर उठाउन सक्दछ । यी घर तथा जग्गाको जिआइएस मार्फत लगतको अभिलेखन तथा व्यवस्थापन गरी सम्पत्ति कर तिर्ने करदाताको पहिचान सहित कर संकलन गर्न सक्दछ ।[१]

साथै नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका विभिन्न किसिमका व्यवसायीहरुको संख्या ४,४११ रहेको छ । यी व्यवसायीहरुबाट नगरपालिकाले व्यवसाय कर संकलन गर्न सक्दछ । साथै संविधानले नगरपालिकालाई घर तथा जग्गा बहाल कर संकलन गर्ने अधिकार दिएको छ । यस सन्दर्भमा सर्वेक्षणबाट प्राप्त विवरण अनुसार घर जग्गा बहाल कर तिर्ने करदाताको संख्या ८,९६० रहेको छ, जसमध्ये जग्गा भाडामा लिइने संख्या २५७ रहेको छ ।

घरधुरी बमोजिम उल्लेखित परिवार संख्याका आधारमा सवारी साधन (मोटरसाईकल/स्कुटर, कार/जीप/भ्यान, बस, ट्रक, टिपर र ट्याक्टर) रहेकोले न्यूनत्तम रुपमा सोही बमोजिम सवारी साधनको संख्या उल्लेख गरिएको छ । साथै नगरपालिका क्षेत्र भित्र ५,८६६ परिवार घरभाडामा वस्ने गरेको, व्यवसाय प्रयोजनका लागि २,८३७ व्यापारीहरु भाडामा बसेको र भाडामा जग्गा लगाएको संख्या २५७ रहेकोले घरजग्गा बहालबाट नगरपालिकाले यथेष्ट रकम संकलन गर्न सक्दछ । प्रचलित कानून बमोजिम प्रदेशले लगाएको र उठाएको सवारी साधन करबाट स्थानीय तहलाई समेत बाँडफाँट गर्ने व्यवस्था भए बमोजिम दमक नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्र भित्र रहेका कुल ८,२२१ सवारी साधनहरु (मोटरसाइकल, कार, जिप, बस, ट्रक लगायत अन्य सवारीसाधन) को दर्ता तथा नविकरणबाट के कति रकम बाँडफाँट मार्फत प्राप्त हुन सक्दछ भन्ने विषयमा यकिन गर्न सकिन्छ । सवै करहरुको वडागत रुपमा विस्तृत विवरण तल ४.१.२ अन्तर्गतको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ । यसका अलावा नगर क्षेत्र भित्र रहेका इ रिक्सा तथा अटो रिक्सालाई समेत नगरपालिकाले करको दायरामा ल्याइ करको दर र संख्याका आधारमा रकमको अनुमान गर्न सक्दछ । हाल यसको विवरण नगरपालिकाबाट प्राप्त हुन नसकेको कारण आगामी वर्षहरुमा यस सम्वन्धी विवरणलाई अद्यावधिक गर्नु आवश्यक देखिन्छ ।

---

[१] *खण्ड २ अन्तर्गत तालिका नं. १६ मा उल्लेख भए बमोजिम* ***घरको किसिम (पक्की, अर्धपक्की, कच्ची आदि), सोही खण्डको तालिका नं...मा उल्लेख भए बमोजिम घर बनेको अवधि*** *लगायत खण्ड ६ अन्तर्गत तालिका नं. १०९ बमोजिम* ***सडक सञ्जालले छुने क्षेत्र (कालो पत्रे, ग्राभेल, कच्ची आदि)*** *लाई आधार मानी घर तथा जग्गाको मूल्याङ्कन गरिने र सो मूल्याङ्कनका आधारमा एकीकृत सम्पत्ति कर तथा मालपोत /भूमिकरको दर तोकी कर संकलन गर्न सकिने ।*

४.१.२ वडागत रूपमा करदाताहरुको विवरण

माथि उल्लेख भए बमोजिम मुख्य कर सम्वन्धी करदाताहरुको विवरणलाई वडागत रुपमा देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३६ : वडागत रूपमा करदाताहरूको विवरण

वडा नं	सम्पत्ति कर*	व्यवसाय कर	घर जग्गा बहाल कर				सवारी साधन कर			
			परिवार	व्यवसायी[२]	भाडाको जग्गा	जम्मा	मोटर साइकल, स्कुटी	कार/ जीप/ भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)	अन्य सवारी साधन (बस, ट्रक, टिपर, आदि)	ट्याक्टर
१	२,६५८	४९४	१,०७९	२६७	३६	१,३८२	७६१	७५	४९	२०
२	२,०७७	६९	२४३	२९		२७२	६८०	३७	३२	२२
३	१,७८४	२७९	१२२	१०९	२६	२५७	६३९	३०	२९	४४
४	२,१०१	२३१	२९६	११८	२२	४३६	६५७	४९	२९	२५
५	३,१६५	६४६	१,३२४	४१२	६४	१,८००	१,४१०	१७२	७१	१७
६	१,४०६	१,५४३	७४२	१,२४६	४८	२,०३६	६२९	८१	४१	८
७	१,१२५	२४९	४०८	१२३	१४	५४५	३१३	४०	२०	५
८	२,२९०	५०५	८१७	३४७	१८	१,१८२	७९८	८८	३९	८
९	२,५८६	३४१	८१५	१८०	२७	१,०२२	८२८	६३	६०	२०
१०	१,०९८	५४	२०	६	२	२८	२८६	१५	११	२०
जम्मा	**२०,२९०**	**४,४११**	**५,८६६**	**२,८३७**	**२५७**	**८,९६०**	**७,००१**	**६५०**	**३८१**	**१८९**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

*नोटः नीजि घरसंख्या मात्र (सार्वजनिक तथा गुठी वाहेक)

४.१.३ घर तथा जग्गा बहाल सम्वन्धी

माथि उल्लेख भए बमोजिम भाडामा बस्ने कुल ८,९६० को संख्यामा रहेका परिवार तथा व्यवसायी (जग्गा भाडा समेत) हरुले मासिक रुपमा तिर्ने भाडाको रकमको विवरण तल तालिकामा उल्लेख भए बमोजिम रहेको छ । यस रकमलाई समेत आधार मानी प्रचलित बजार मूल्यका आधारमा नगरपालिकाले मासिक रुपमा लाग्न सक्ने औसत भाडाको रकम तय गरी कानून बमोजिम घर तथा जग्गा बहालबाट नगरपालिकाले कर संकलन गर्न सक्दछ ।

[२] *नगरपालिका क्षेत्र भित्र रहेका कुल ४,४११ व्यापारि मध्ये २,८३७ व्यापारिहरु घर भाडामा लिई बसेको देखिन्छ ।*

तालिका नं. ३७ : भाडाको घरमा बस्ने परिवार तथा व्यवसायीहरुले मासिक रुपमा तिर्ने भाडाको रकम

वडा नं.	रु. २,००० भन्दा कम तिर्ने		रु. २,००१-३,००० तिर्ने		रु. ३,००१-५,००० सम्म तिर्ने		रु. ५,००१-१०,००० सम्म तिर्ने		रु. १०,०००-५०,००० सम्म तिर्ने		रु. ५०,००० माथि तिर्ने		थाहा नभएको/ उल्लेख नगरिएको		जम्मा भाडामा बस्ने		औषत भाडा रकम रु.	
	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक	परिवार	व्यापारिक
१	४९९	५९	१९९	५७	२४२	९४	१२८	७४	११	२०				७	१,०७९	३११	३,२७०	४,९९५
२	१३०	८	३४	४	५१	६	२२	८	३	३	१		२		२४३	२९	३,२८७	५,७१४
३	८७	८६	१८	१६	११	१२	१	१	५	४				२०	१२२	१३९	२,८८०	२,५२९
४	१४०	१८	७३	३३	५०	४३	२५	३३	६	१४			२	१	२९६	१४२	३,२७०	५,८०८
५	३६८	५२	२६१	७८	३५४	१२१	३०२	१२२	३८	८१	१	१५		१०	१,३२४	४७९	४,४२०	११,२७४
६	१८३	२१६	१४०	१७०	१९७	३१४	१८४	३९६	३६	१४४	१	१२	१	९३	७४२	१,३४५	४,७८१	६,४८८
७	१७९	३६	९५	१४	८५	२५	४६	४६	३	१७				३	४०८	१४१	३,१८८	६,०२१
८	३६३	५३	१५३	५८	२१७	९४	७४	१२२	१०	३८		१		४	८१७	३७०	३,२३८	६,६२३
९	४०६	४५	१४७	४२	१७३	६०	७५	४०	१४	१३		२		८	८१५	२१०	३,३५२	५,४६६
१०	१०	५	१	१	९			१						२	२०	९	३,०६५	२,३५५
जम्मा	२,३६५	५७८	१,१२१	४७३	१,३८९	७६९	८५७	८४३	१२६	३३४	३	३०	५	१४८	५,८६६	३,१७५	३,७१४	६,७६९

४.१.४ व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण (किराना, मासु, तरकारी, फलफुल आदि)

घरधुरी सर्वेक्षणाट प्राप्त विवरण अनुसार दमक नगरपालिका क्षेत्रमा ४,४११ विभिन्न प्रकृतिका उद्योगी तथा व्यवसायीहरुको संख्या रहेको छ । यद्यपी घरधुरी सर्वेक्षण अगावै दमक नगरपालिकाको रेकर्डमा आएका देहाय बमोजिमका व्यापार व्यवसायको विवरणलाई हेर्दा साना तथा मझौला खालका पसल तथा व्यवसायको प्रधानता रहेको पाइन्छ । स्थानीय अर्थतन्त्रलाई बलियो बनाउन उत्पादनमूलक उद्यम तथा व्यवसायलाई प्रमुख महत्व दिनुपर्ने देखिन्छ । उत्पादनमुखी व्यवसायको प्रोत्साहन र वृद्धि गर्न स्थानीय सरकारले कार्ययोजना निर्माण गर्नु जरुरी छ ।

तालिका नं. ३८ : व्यापार तथा व्यवसायसम्बन्धी विवरण

क्र.सं	व्यवसायको समुह	संख्या
१	घर, कम्पाउण्ड वाल, कलभर्ट तथा ढल निर्माणकर्मी	७५
२	स्टोर, किराना, पार्लर, सैलुन,चस्मा, क्याफे आदि	१७०
३	पत्र पत्रिका धार्मिक किताब, अन्य किताबहरु	११
४	सुरक्षा तथा वैदेशिक रोजगार सेवा	३
५	सवारी तथा स्थायी सम्पती बिक्रेता	२२
६	सप्लायर्स तथा सेवा प्रदायक व्यवसाय	१३४
७	अस्पताल तथा क्लिनिक	३४
८	मर्मत तथा मर्मत सामाग्री बिक्रेता	३५
९	फोटो स्टुडियो तथा फ्लेक्स प्रिन्ट	४
१०	वित्तिय सस्थाहरु	१७

क्र.सं	व्यवसायको समुह	संख्या
११	उत्पादनमुलक उद्योग	८०
१२	कृषि जन्य,पशु र हस्तकला व्यवसाय	५६
१३	होटल रेष्टुरेण्ट ब्यवसाय	१४७
१४	शैक्षिक संस्था	२१
१५	मनोरञ्जन प्रदायक व्यवसायहरू	५
१६	अन्य व्यवसाय	२९१
जम्मा		११०५

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.१.५ व्यवसायीक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

नगरपालिकामा संचालनमा रहेका व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीहरू मध्ये वस्तुको बिक्री गर्ने ३,११० अर्थात् ७०.५१ प्रतिशत, सेवाको बिक्री गर्ने १,००२ अर्थात् २२.७२ प्रतिशत, वस्तुको उत्पादन गर्ने १६५ अर्थात् ३.७४ प्रतिशत र अन्यमा १३१ अर्थात् २.९७ प्रतिशत रहेका छन् । तथ्याङ्कबाट के स्पष्ट हुन्छ भने नगरपालिकामा उत्पादित सामानको उपलब्धता नहुँदा व्यापारबाट मात्र आर्थिक सम्वृद्धि सम्भव हुँदैन किनकि व्यापारमा विदेशमा उत्पादित वा देशका अन्य भागमा उत्पादित वस्तुहरूको किनबेच मात्र हुन्छ । नगरपालिकाको अर्थतन्त्रलाई सबल बनाउन नगरपालिकाभित्र नै उत्पादन हुने खालका वस्तुहरूको उत्पादन तथा त्यस्ता वस्तुहरूको निर्यातलाई विशेष जोड दिनुपर्दछ । त्यस्ता वस्तुहरूको उत्पादन स्थानीयश्रोत र साधनमा आधारित हुनुपर्दछ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा यस प्रकारका वस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरूको संख्या सबैभन्दा कम हुनुले नगरपालिकाको अर्थतन्त्र सबल हुने सम्भावना न्यून देखिन्छ । तसर्थ यसतर्फ नगरपालिका र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूले ध्यान दिनु नितान्त जरुरी छ । विस्तृत विवरण तल तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ३९ : व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको प्रकृति

वडा नं.	वस्तुको बिक्री	सेवाको बिक्री	वस्तुको उत्पादन	*अन्य	उल्लेख नगरेको	जम्मा
१	३६४	९४	२६	१०		४९४
२	४५	२३		१		६९
३	२३२	३८	५	४		२७९
४	१४५	६८	११	७		२३१
५	३९०	१७७	४०	३७	२	६४६
६	१,१४६	३५६	३३	७	१	१,५४३
७	१९३	३९	९	८		२४९
८	३२०	१२७	१९	३९		५०५
९	२३३	७१	२०	१७		३४१
१०	४२	९	२	१		५४
जम्मा	३,११०	१,००२	१६५	१३१	३	४,४११
प्रतिशत	७०.५१	२२.७२	३.७४	२.९७	०.०७	१००.००

* माथि उल्लेखित व्यवसायिक फर्म बाहेक अन्य जस्तै वस्तुको ओसार-पसार, विज्ञापन, बजार विस्तार आदी ।

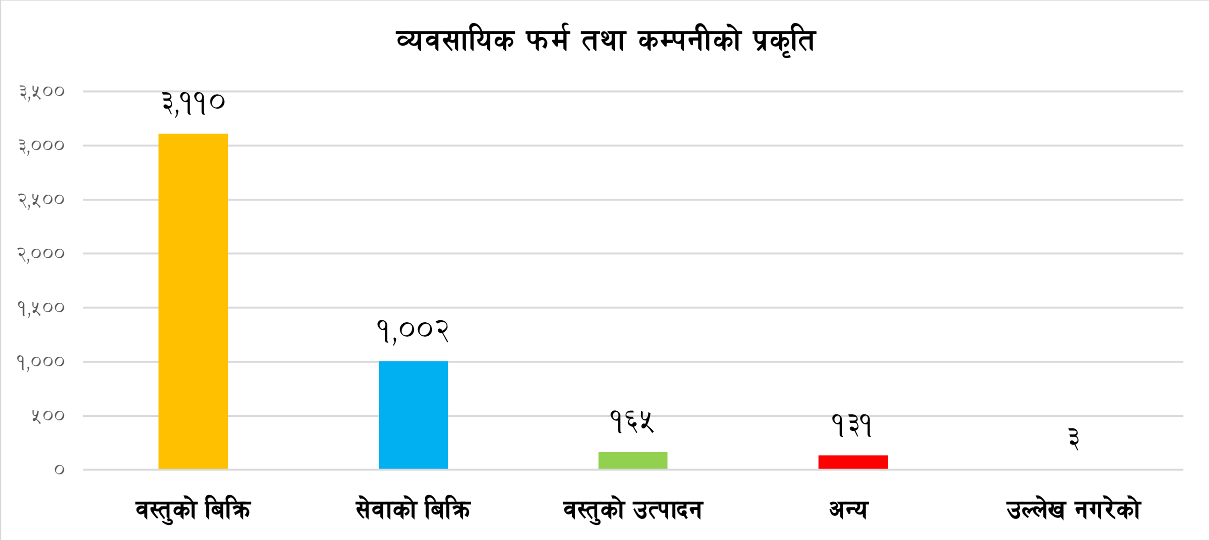

४.१.६ पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण

लगानीको आधारमा नगरपालिकामा रहेका व्यवसायिक फर्महरूको वर्गीकरण गर्दा रु. १००,००१ देखि पाँच लाखसम्म लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू सबैभन्दा बढी २,६४१ अर्थात् ५९.८७ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसपछि रु.५०,००० भन्दा कम लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू १,०१४अर्थात् २२.९९ प्रतिशत, रु.५०,००१ देखि १,००,००० लगानी गरी सञ्चालन गरिएका फर्महरू ६७८अर्थात् १५.३७ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी रु ५००,००१देखि १०,०००,०० लगानीगरेका ५५अर्थात् १.२५ प्रतिशत रहेका छन्रु ५०,००,००० भन्दा बढी लगानीगरेका २३अर्थात् ०.५२ प्रतिशत रहेका छन् । यसरी हेर्दा नगरपालिकामा साना खालका व्यवसायिक फर्महरूको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ । साना व्यवसायीहरूलाई प्रोत्साहन गर्न ऋण सहुलियत, स्थानीय करहरूमा छुट तथा लगानी सुरक्षाका प्रभावकारी रणनीति अवलम्बन गर्न सके नगरपालिकाको आयस्तर वृद्धि गर्न सहयोग पुग्दछ। थप विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४० : पुँजी लगानीको आधारमा व्यवसायिक फर्म तथा कम्पनीको विवरण

वडा नं.	रु.५०००० भन्दा कम	रु.५०००१ - रु.१०००००	रु.१००००१- रु.५०००००	रु.५००००१ - रु.१००००००	रु.५०००००० भन्दा धेरै	जम्मा	औषत लगानी रकम
१	१५५	८२	२५२	५		४९४	३७४,९६४
२	२०	५	४३	१		६९	५०१,५२२
३	१०७	५०	११९		३	२७९	१,५०८,०१४
४	५३	३७	१३५	५	१	२३१	८८६,५५४
५	११२	८९	४११	२१	१३	६४६	२,०८४,२५७
६	२५७	२२२	१,०५४	९	१	१,५४३	५१२,२३८
७	८३	३३	१२७	४	२	२४९	७६५,३१३
८	११७	७०	३०९	९		५०५	६७१,७६६
९	९१	७५	१७३	१	१	३४१	३५९,३७२
१०	१९	१५	१८		२	५४	२,४१६,०१९
जम्मा	१,०१४	६७८	२,६४१	५५	२३	४,४११	८५३,५४७
प्रतिशत	२२.९९	१५.३७	५९.८७	१.२५	०.५२	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

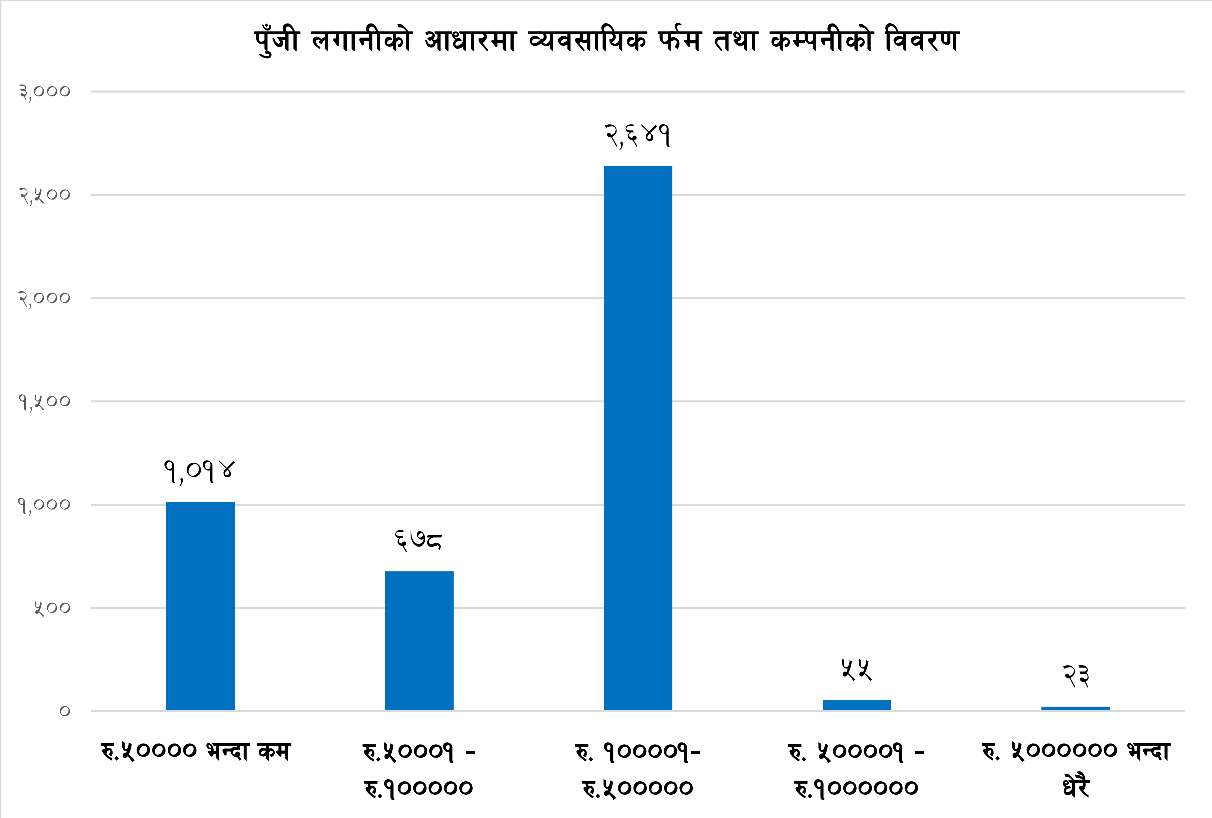

४.१.७ जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु संकलन केन्द्र

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ 'नगरपालिकाको काम, कर्तव्य, अधिकार' अन्तर्गत (घ) स्थानीय कर सेवा शुल्क तथा दस्तुर (४) जडीबुटी, कवाडी र जीवजन्तु कर निर्धारण तथा सङ्कलन गर्ने कार्यमा नगरपालिकाले आफ्नै नीति अख्तियार गर्न सक्छ । सो प्रयोजनका लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम जडिबुटी, कवाडी र जीवजन्तु संकलन केन्द्र रहेको छ ।

तालिका नं. ४१ : जडिबुटी संकलन केन्द्र

क्र. सं.	व्यापार तथा व्यवसाय संचालक तथा कम्पनीको नाम	वडा नं	स्वामित्व (एकल, साझेदारी र सहकारी)	व्यापारको किसिम (जडिबुटी, कवाडी, जीवजन्तु)	वार्षिक कारोवार (रु. हजारमा)	वार्षिक राजश्व संकलन (रु हजारमा)
१	मंगसेवा जडिबुटी पसल	७	एकल	जडिबुटी	NA	११००

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय/जि.स.स, २०७४

४.१.८ प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्रि तथा निकाशी

पछिल्लो समयमा नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण बमोजिम नगरपालिका क्षेत्र भित्र देहाय बमोजिम स्थानहरुबाट परिणम बमोजिम ढुंगा, गिट्टी, बालुवा, माटो, काठ, दाउरा बिक्री तथा निकासी हुने गर्दछ । हाल प्रदेश सरकारले यस सम्वन्धमा दर तोक्ने र स्थानीय तहले शुल्क संकलन गरी बाँडफाँट गर्ने कानूनी प्रावधान बमोजिम नगरपालिकाले अन्य क्षेत्रको पहिचान गरी वातावरणीय प्रतिकुल असर नपर्ने गरी यस्ता प्राकृतिक तथा खानीजन्य वस्तुहरुको परिचालन गरी राजस्व अभिवृद्धि गर्न आवश्यक देखिन्छ ।

तालिका नं. ४२ : प्राकृतिक एवं खानीजन्य वस्तुको विक्रि तथा निकाशी

प्राकृतिक तथा खानीजन्य वस्तु	इकाई	परिमाण	स्रोतको नाम	वडा नं	बिक्री तथा निकासी रु.
ढुंगा गिट्टी	घन.मी	मावा - १४६०००, रतुवा-१०१२५०	रतुवा, मावा	२,३,७,८	प्रतिस्क्वार फिट रु.२ को दर
वालुवा	घन.मी				प्रतिस्क्वार फिट रु.२ को दर
माटो	घन.मी				
काठ, दाउरा	क्यु. फिट	३३५६.१४	हम्सेदुम्से सामुदायीक वन	२	सामान्यतय रु. ८००

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय/जि.स.स, २०७४

४.१.९ स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण

नगरपालिकाको समग्र विकासको आधारको रूपमा रहने भौतिक पूर्वाधारको विकास अपरिहार्य छ । सडक, पिउने पानी, स्वास्थ्य शिक्षा, संचार, मानव संसाधन विकास, उर्जा जस्ता पूर्वाधारहरूको विकास पश्चात मानवीय विकासका सम्पूर्ण ढोकाहरू खुल्ने हुँदा त्यसतर्फ पूँजीगत लगानी वृद्धि गर्नु आवश्यक छ । यस नगरपालिकामा विश्वको अग्लो बुद्धको मूर्तिको स्थापना, भ्यू टावर, बसपार्क टर्मिनल भवन निर्माण, आकासे पुल, फुटपाथ, सभागृह निर्माण गरी समग्र भौतिक तथा अन्य पूर्वाधारको विकास भैरहेको देखिन्छ । नगरपालिकाले यस्ता स्थानीय पूर्वाधार क्षेत्रमा प्राथमिकताका आधारमा वढी भन्दा वढी लगानी गर्न सके रोजगारीको सृजना हुने, आर्थिक वृद्धिमा सहयोग पुग्ने र सेवा प्रवाहका साथै राजस्व अभिवृद्धि पनि हुने संभावना देखिन्छ । हाल नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका मुख्य स्थानीय पूर्वाधारको अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छः

तालिका नं. ४३ : स्थानीय पूर्वाधार सेवाको विवरण

क्र.सं	स्थानीय पूर्वाधारको नाम	वडा नं	सम्पन्न मिति
१	बिश्वको अग्लो बुद्धको मूर्ति स्थापना,	३	डि पि आर सम्पन्न
२	दमक औधोगिक पार्क स्थापना, दमक	१०	कम्पनीसँग सम्झौता
३	दमक चोकमा आकाशेपुल निर्माण सम्पन्न र चोकमा प्रतिक निर्माण	५	२०७४
४	१५०० क्षमताको दमक सभागृह	९	निर्माणाधिन
५	भ्यू टावर	३	शिलन्यास भइ, डि पि आरसँग सम्बन्धित काम भइरहेको
६	दमक चक्रपथ निर्माण	६	कार्य तिब्र गतिमा भइ रहेको
७	सनसेट फुटपाथ	६ र ७	निर्माणाधिन
८	दमक बसपार्क टर्मिनल भवन निर्माण	६	निर्माणाधिन

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७५

४.१.१० सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

तालिका नं. ४४ : सार्वजनिक पोखरी तथा माछापालन

क्र.सं	माछापालन फार्म/कृषको नाम	वडा नं.	पोखरी क्षेत्रफल	स्वामित्व (कोसँग)	नगरपालिकामा बार्षिक शुल्क (रु.)
१	बाह्रघरे एग्रो फार्म	दमक ३	-	निजि	नियमअनुसार
२	रायामाया माछा फारम	दमक १०	-	निजि	नियमअनुसार
३	मन्दिरा माछा फारम	दमक ३	८ कठ्ठा	निजि	नियमअनुसार
४	कृष्ण कुमार ईङ्नाम	दमक १०	-	निजि	नियमअनुसार
५	टिकाराम रेग्मी	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
६	शान्तीराम भट्टराई	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
७	चन्द्रदेवी कृषि फार्म	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
८	दर्निमाया धिमाल	दमक ९	-	निजि	नियमअनुसार
९	स्वरूप सिंह बिष्ट	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
१०	बिना कुमारी शाह	दमक १०	६ कठ्ठा	निजि	नियमअनुसार
११	शलिन धिमाल	दमक ३	-	निजि	नियमअनुसार
१२	जि बि कृषि फार्म	दमक १०	-	निजि	नियमअनुसार
१३	टेक बहादुर श्रेष्ठ	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
१४	पि.यस.बि. कृषि फार्म	दमक २	-	निजि	नियमअनुसार
१५	दर्शिल कृषि फार्म	दमक ४	-	निजि	नियमअनुसार
१६	गणेश बहादुर धिमाल	दमक ४	-	निजि	नियमअनुसार

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.१.११ नगरपालिकाको आय विवरण

नगरपालिकाबाट प्राप्त विवरण बमोजिम २०७५ सालको असार मसान्तसम्मको यथार्थ आयलाई हेर्दा आय विवरणलाई हेर्दा कुल आन्तरिक आयमा करको अंश ४२ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकी गैर कर रहेको छ । नगरपालिकाले आ.व. ०७५।७६ का लागि गरेको प्रस्तावित अनुमानित रकममा समेत करको अंशमा वृद्धि हुने गरी प्रस्तावित गरेको छ, जस अनुसार ४७ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकी ५३ प्रतिशत गैरकरबाट संकलन गर्ने लक्ष्य लिएको छ । आ.व. ०७४।७५ को यथार्थ विवरण बमोजिम कुल आयमा आन्तरिक आयको अंश केवल १२ प्रतिशत रहेको छ भने बाँकी बाह्य स्रोत रहेको छ ।

तालिका नं. ४५ : नगरपालिकाको प्रस्तावित र यथार्थ आय विवरण (रकम रु हजारमा)

आय शीर्षक	आ.व. ०७४।७५ को अनुमान	०७४।७५ को यथार्थ	०७५ को प्रस्तावित
सम्पत्ति कर	२५,०००	२१,५८८	३०,०००
भूमिकर र मालपोत	५	१०	१०
घर बहाल कर	१७,४००	८०८	२०,०००
व्यवसाय कर	१०,०००	६,५०४	१५,०००
विज्ञापन कर	३००	२००	१,०००
मनोरञ्जन कर	५००		७५
सवारी साधन कर (सवारी दर्ता, वार्षिक सवारी कर तथा पटके सवारी कर)	४,०३१	६,९४०	५,०२५
अन्य कर	५,४४५		२,५००
कर (क)	***६२,६८१***	***३६,०४९***	***७३,६१०***
घरजग्गा रजिष्ट्रेशन	१७,५००	१,२९७	१५,०००
नक्सापास दस्तुर	१२,५००	१४,२३१	१७,५००
अन्य सेवा शुल्क तथा दस्तुरहरु	३९,३१६	३४,९९१	५०,३७६
गैर कर (ख)	***६९,३१६***	***५०,५१९***	***८२,८७६***
जम्मा आन्तरिक आय (क+ख)	**१३१,९९७**	**८६,५६९**	**१५६,४८६**
राजस्व बाँडफाँट	–	–	१०१,०८१
जम्मा राजस्व बाँडफाँटबाट	**–**	**–**	**१०१,०८१**
समानीकरण अनुदान संघीय सरकार	४०९,००८	२६६,६६३	१८३,११४
समानीकरण अनुदान प्रदेश सरकार	–		३०,०००
सशर्त अनुदान	२२७,२५८	२३४,८०६	२८३,२००
समपुरक अनुदान			
विशेष अनुदान			
अन्य अनुदान	३००,९६१	१००,८३९	४८,१९२
अन्तर सरकारी वित्तीय हस्तान्तरण	**९३७,२२७**	**६०२,३०८**	**५४४,५०६**
अन्य आय	१२,५३९	१,४८९	१०३,६१६
जनसहभागिता	५०,०००	२०	७०,०००
गैसस बाट प्राप्त	–	४६६	४,०००
ऋण	१५०,०००	–	१५०,०००
गत वर्षको मौज्दात	१२,५३९	१३,२८४	१००,०००
कुल जम्मा (आन्तरिक तथा बाह्य)	**१,२९४,३०२**	**७०४,१३७**	**१,२२९,६८९**

स्रोत : राजश्व शाखा, दमक नगरपालिका, २०७५

४.१.१२ नगरपालिकाको खर्च विवरण

नगरपालिकाको विगतको वित्तिय अवस्थालाई हेर्दा आ.व. ०७४।७५ मा चालु खर्चको यथार्थ ४५ प्रतिशत थियो भने बाँकी ५५ प्रतिशत पूँजीगत खर्च रहेको थियो । तर आ.व. ०७५।७६ मा पछिल्लो समयमा स्थानीय तहमा वढी अधिकारसँगसँगै पुँजीगत खर्चको प्रस्तावित रकम वढी भएतापनि यस आर्थिक वर्षमा प्रस्ताव गरिएको चालु खर्चको तुलनामा कम देखिन्छ । नगरपालिकाको आन्तरिक आयको तुलनामा चालु खर्च अत्यधिक रहेको छ । नगरपालिकाको पूँजीगत लगानी न्यून हुँदा विकास निर्माणको गति सुस्त हुने र निर्वाहमुखी आर्थिक योजनामा मात्र सिमित हुने हुँदा स्थानीय सरकारलाई आगामी दिनमा प्राप्त बजेटको पूँजीगत लगानी वृद्धि गरी विकासलाई गति दिनुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ४६ : नगरपालिकाको खर्च विवरण (रकम रु हजारमा)

व्यय शीर्षक	आ.व. ०७४।७५ को अनुमान	०७४।७५ को यथार्थ	०७५ को प्रस्तावित
चालु खर्च	१४०,४६२	१३७,९६३	५५६,४३६
पुँजीगत खर्च	१६८,३१०	१६७,३३६	५४२,७५३
वित्तीय व्यवस्था (वित्तीय सम्पत्ति तथा दायित्य)			१३०,५००
कुल खर्च	**३०८,७७२**	**३०५,२९९**	**१,२२९६८९**

स्रोत : राजश्व शाखा, दमक नगरपालिका, २०७५

४.१.१३ घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण

दैनिक उपभोग्य सामाग्री कुट्ने पिस्ने प्रयोजनार्थ यस क्षेत्रमा स्थापित मिलहरूको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४७ : घट्ट, मिल तथा संकलन तथा प्रसोधनसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पानी घट्ट संख्या		चिस्यान केन्द्र	मिल (कुटानी पिसानी र पेलानी) को संख्या			संकलन तथा प्रसोधन केन्द्र			विक्री केन्द्र वा कोसेली घर
	परम्परागत	सुधारिएको		पानी मिल	डिजेल मिल	विद्युत मिल	कृषि	जडिबुटी	उद्योग	
			०	०	०	२८				०

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.१.१४ वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था

प्राप्त तथ्याङ्कअनुसार नगरपालिकामा १९,२०२ जना रोजगार, २६,५४१ जना बेरोजगार र थप २६,२७२ जना स्वेच्छिक बेरोजगार रहेको पाइयो । यसरी हेर्दा नगरपालिकामा बेरोजगार हुने र बेरोजगार बस्नेको संख्याका हिसाबले रोजगारीको अवस्था विकराल रहेको छ । सामान्यतया काम गर्ने उमेर १५ देखि ५९ वर्षका कुल ७२,०५५ जनसंख्या मध्ये १९,२०२ अर्थात् २६.६ प्रतिशत जनसंख्या मात्र रोजगार रहेको देखिन्छ । यद्यपि नेपालमा कानूनले तोकेको १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको उमेर बाहेक समेत बालबालिकालाई काममा लगाउने र जेष्ठ नागरिकहरूले बाध्यतावश काम गर्नु परिरहेको यथार्थ छ । माथि उल्लेखित २६.६ प्रतिशत जनसंख्या काम गर्न सक्ने उमेर समुहको जनसंख्याको आधारमा निकालिएको हो । ठूलो संख्यामा

रहेको बेरोजगारको कारण नगरपालिकामा उत्पादनशील कार्यमा लागेको जनसंख्या माथि ठुलो आर्थिक दवाब पर्ने र बेरोजगारीका कारण उत्पन्न हुने थप सामाजिक, आर्थिक र मनोवैज्ञानिक असरहरू निकै संवेदनशील हुने गर्दछन् । अर्धदक्ष, अदक्ष र बेरोजगारको जनसंख्या उच्च हुँदा नगरपालिकाको विकासमा दिर्घकालिन नकारात्मक प्रभाव पर्दछ । यसर्थ दिगो विकासको लागि रोजगारी श्रृजना, दक्ष जनशक्ति उत्पादन र उत्पादन र सेवामुखी उद्योग व्यवसायको विकास गर्न दिर्घकालिन कार्ययोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । तसर्थ यसतर्फ सम्बन्धित सरोकारवालहरूको ध्यान जानु अत्यन्त जरुरी छ । थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ४८ : वडागतरूपमा रोजगारीको अवस्था

वडा नं.	रोजगारी		रोजगार नभएको						उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	रोजगार		बेरोजगार		स्वेच्छिक बेरोजगार		उल्लेख नगरिएको				
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२,३७८	२५.९	२,९४०	३२.१	३,८५३	४२.०					९,१७१
२	१,८१९	२६.०	२,१३२	३०.५	३,०४२	४३.५	१	०.०	१	०.०	६,९९५
३	१,६२८	१९.९	३,८९९	४७.६	२,६६३	३२.५					८,१९०
४	१,७३७	२३.१	२,४४६	३२.६	३,३२३	४४.३	२	०.०	१	०.०	७,५०९
५	३,१५१	३०.८	३,६१२	३५.३	३,४७२	३३.९			१	०.०	१०,२३६
६	१,८५२	४१.२	५१२	११.४	२,१११	४७.०	१	०.०	१५	०.३	४,४९१
७	१,६२०	३५.८	२,११०	४६.६	७९५	१७.६	२	०.०			४,५२७
८	२,१८७	३०.०	३,७८९	५१.९	१,३१५	१८.०	६	०.१			७,२९७
९	२,२७३	२५.२	३,०१२	३३.४	३,७२४	४१.३	१	०.०			९,०१०
१०	५५७	१२.०	२,०८९	४५.१	१,९७४	४२.६	९	०.२			४,६२९
जम्मा	**१९,२०२**	**२६.६**	**२६,५४१**	**३६.८**	**२६,२७२**	**३६.५**	**२२**	**०.०**	**१८**	**०.०**	**७२,०५५**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.१.१५ वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैयाँमा)

नगरपालिका वा नगरपालिका बाहिरबाट हुने विभिन्न आम्दानीका श्रोतहरूबाट प्राप्त आम्दानी रकमलाई सो आम्दानीको श्रोतमा संलग्न घरपरिवारको संख्याले भाग गर्दा आउने औषत वार्षिक रकमको आधारमा नगरपालिकामा भईरहेका प्रमुख आर्थिक गतिविधिहरूको बारेमा जानकारी प्राप्त गर्न सकिन्छ । तथ्याङ्क हेर्दा सबैभन्दा धेरै घरपरिवार अर्थात् ६,४२० ले आफ्नो आम्दानी आन्तरिक वा बाह्य विप्रेषणबाट भएको बताएका छन् भने दोस्रोमा ५,१८६ परिवारले व्यापार व्यवसायबाट आम्दानी गर्ने गरेको बताएका छन् । त्यस पश्चात् तेस्रो, चौथो र पाँचौमा क्रमश : दैनिक ज्यालाबाट आम्दानी, सेवाबाट प्राप्त र घर जग्गाबाट प्राप्त आम्दानीहरू पर्दछन् । यसबाट के स्पष्ट हुन्छ भने उद्योग र बढी आम्दानी हुने खालका उत्पादनशील क्षेत्रमा संलग्न परिवारहरूको संख्या न्युन छ भने विप्रेषण र ज्यालादारीमा संलग्न परिवारहरूको संख्या उच्च रहेको छ ।

दीर्घकालीन विकास र सम्वृद्धिका हिसाबले कमाइको लागि आफ्नो स्थान छाडेर बाहिरिने युवा जनसंख्याको अनुपस्थितिले स्थानीय स्तरमा विकास असम्भव प्रायः हुन्छ । जल्दो बल्दो उमेरको उत्पादनशील जनशक्ति उर्जावान समयमा बाहिरिने र शिथिल हुँदा फर्किने वा पलायन हुने परिस्थिति श्रृजना हुँदा विकास निर्माण कार्य अपेक्षाकृत अगाडि बढ्न सक्दैन । अर्कोतर्फ ज्यालादारी कामबाट आम्दानी गर्ने परिवारको संख्या समेत उच्च हुनुले निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या धेरै रहेको संकेत मिल्दछ । वार्षिक औषत आम्दानी मध्ये सबै भन्दा उच्च अर्थात् उद्योगधन्दाबाट प्राप्त आम्दानीलाई रु ५६५,३७५।- मासिक आम्दानीमा परिणत गर्दा रु ४७,१४४।- हुन आउँछ । यस बाहेक अन्य सबै क्षेत्रबाट प्राप्त औषत आम्दानी कम रहेको देखिन्छ । कम आम्दानी र धेरै श्रम गर्नुपर्ने क्षेत्रमा धेरै जनसंख्या संलग्न हुनु आर्थिक सम्वृद्धिका दृष्टिले उचित होइन । तसर्थ नगरपालिकाले रोजगारीका अवसहरू श्रृजना गरी युवाहरूलाई उत्पानशील क्षेत्रमा आकर्षण गर्दै दिगो विकासको अवधारण अनुरूप कार्ययोजना बनाई अगाडी बढ्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ४९ : वार्षिक आम्दानीको आधारमा वडागत परिवारको विवरण (आम्दानी रूपैँयामा)

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
खेतीबाट भएको आम्दानी	**खेतीबाट आम्दानी भएका परिवार**	३५	१८१	४८८	११७	४९	४	८	३५	९६	३०६	१,३१९
	खेतीबाट जम्मा आम्दानी	१,४८८,९००	५,७७२,२५०	२७,०४५,४९५	५,२९४,६५०	१,८३०,४००	१५९,०००	१८४,९००	२,१३७,९००	३,४९९,९५०	९,८५३,६९०	५७,२६७,१३५
	खेतीबाट भएको औषत आम्दानी	४२,५४०	३१,८९१	५५,४२१	४५,२५३	३७,३५५	३९,७५०	२३,११३	६१,०८३	३६,४५८	३२,२०२	४३,४१७

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको आम्दानी	पशुपंक्षी बिक्रीबाट आम्दानी भएका परिवार	८७	१३७	४६९	१६७	१७	१	४६	१३३	११५	२१७	१,३८९
	पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको जम्मा आम्दानी	२,४७२,९००	३,४२५,२००	११,६७५,३२०	४,२४७,१००	८३५,०००	१४,०००	१,४०३,५००	४,१८०,२००	३,४२४,६००	६,६२८,३००	३८,३०६,१२०
	पशुपंक्षि बिक्रीबाट भएको औषत आम्दानी	२८,४२४	२५,००१	२४,८९४	२५,४३२	४९,११८	१४,०००	३०,५११	३१,४३०	२९,७७९	३०,५४५	२७,५७८
पशुधन उत्पादनबाट भएको आम्दानी	पशुधन उत्पादनबाट आम्दानी भएका परिवार	९१	१३०	४८०	३०९	२३	०	१२	१०९	१५९	२५९	१,५७२
	पशुधन उत्पादनबाट भएको जम्मा आम्दानी	४,३८०,७००	५,८८६,७००	२६,९०३,०९३	१३,३२५,७००	१,७५७,८००	.	७२७,०००	८,२८७,६२०	५,७७७,५००	१०,८३३,१२४	७७,८७९,२३७
	पशुधन उत्पादनबाट भएको औषत आम्दानी	४८,१४०	४५,२८२	५६,०४८	४३,१२५	७६,४२६	.	६०,५८३	७६,०३३	३६,३३६	४१,८२७	४९,५४१
विप्रेषणबाट प्राप्त आम्दानी	विप्रेषण बाट आम्दानी प्राप्त भएको परिवार	१,०६९	५५८	७३६	७९७	८९०	२११	३३१	५२३	८४४	४६१	६,४२०
	विप्रेषण बाट कुल आम्दानी	३७५,५८५,०००	२१६,५३५,०००	१९२,३५४,४००	३०२,४२५,०००	३८५,६२४,०००	६३,८८४,४००	९२,४७८,०००	२०४,२१९,०००	३११,२०३,०००	१४०,१०८,०००	२,२८४,४१५,८००
	विप्रेषण बाट औषत आम्दानी	३५१,३४२	३८८,०५६	२६१,३५१	३७९,४५४	४३३,२८५	३०२,७७०	२७९,३९०	३९०,४७६	३६८,७२४	३०३,९२२	३५५,८२८
उद्योगबाट प्राप्त आम्दानी	उद्योगबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	२६	२९	११	२५	५६	१४	९	२५	२३	२	२२०

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
	उद्योगबाट कुल आम्दानी	७,९६८,०००	१७,६७६,०००	२,३४६,०००	१४,८८०,०००	३९,९०६,०००	८,१९८,४००	८,४२४,०००	१२,९६०,०००	९,०८४,०००	२,९४०,०००	१२४,३८२,४००
	उद्योगबाट औषत आम्दानी	३०६,४६२	६०९,५१७	२१३,२७३	५९५,२००	७१२,६०७	५८५,६००	९३६,०००	५१८,४००	३९४,९५७	१,४७०,०००	५६५,३७५
व्यापार/व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी	व्यापार/व्यवसायबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	६९२	३०६	३८९	३३१	९५७	७७६	४४४	६८७	४५७	१४७	५,१८६
	व्यापार/व्यवसायबाट कुल आम्दानी	१७३,४७८,०००	८५,९२०,०००	८७,१७६,४००	११३,६२८,०००	४२१,५५१,६००	२९९,६७०,०००	१५८,४०२,४००	२१६,४८०,०००	१८३,६६६,०००	३०,६०६,०००	१,७७०,५७८,४००
	व्यापार/व्यवसायबाट औषत आम्दानी	२५०,६९१	२८०,७८४	२२४,१०४	३४३,२८७	४४०,४९३	३८६,१७३	३५६,७६२	३१५,१०९	४०१,८९५	२०८,२०४	३४१,४१५
सेवाबाट प्राप्त आम्दानी	सेवाबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	४१२	३५७	३५५	३४६	८१२	२३९	२११	५६५	५९२	१३१	४,०२०
	सेवाबाट कुल आम्दानी	११९,०८२,०००	१०५,६१८,०००	८५,५३३,६००	१४०,२५०,०००	२६२,२७४,४००	७२,२१६,०००	४७,६४६,०००	१६१,६४१,२००	१६३,५९६,०००	३०,८९०,४००	१,१८८,७४७,६००
	सेवाबाट औषत आम्दानी	२८९,०३४	२९५,८४९	२४०,९४०	४०५,३४७	३२२,९९८	३०२,१५९	२२५,८१०	२८६,०९१	२७६,३४५	२३५,८०५	२९५,७०८
पेन्सनबाट प्राप्त आम्दानी	पेन्सनबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	१०२	४६	४३	६७	२००	५१	२७	११०	१२३	१२	७८१
	पेन्सनबाट कुल आम्दानी	२७,१९८,०००	१०,३७४,०००	८,५२४,८००	१७,९६८,८००	३७,७८४,४००	१५,४२०,०००	५,४०६,०००	२६,२२१,२००	१७,८३२,०००	१,७०५,२००	१६८,४३४,४००
	पेन्सनबाट औषत आम्दानी	२६६,६४७	२२५,५२२	१९८,२५१	२६८,१९१	१८८,९२२	३०२,३५३	२००,२२२	२३८,३७५	१४४,९७६	१४२,१००	२१५,६६५
घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त	घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त आम्दानी भएका	२९२	७९	४५	५६	४९९	३४४	११०	२९९	२५२	३	१,९७९

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
आम्दानी	परिवार											
	घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त कुल आम्दानी	३१,७८८,०००	६,९८६,४००	३,४५२,४००	९,२४२,४००	५९,१३२,४००	६४,११९,६००	१४,०८८,०००	३३,०९०,०००	२७,२६६,४००	१९२,०००	२४९,३५७,६००
	घर/जग्गा भाडा बाट प्राप्त औषत आम्दानी	१०८,८६३	८८,४३५	७६,७२०	१६५,०४३	११८,५०२	१८६,३९४	१२८,०७३	११०,६६९	१०८,२००	६४,०००	१२६,००२
गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त आम्दानी	गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	११३	७३	१००	६४	५३	४४	३४	५९	१२१	१३	६७४
	गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त कुल आम्दानी	३६,६६९,६००	२२,१०४,०००	३१,७२८,०००	२५,११६,०००	२५,५९६,०००	२७,९६०,०००	९,९६०,०००	२२,९८०,०००	३६,१६२,०००	३,३१८,०००	२४१,५९३,६००
	गाडी तथा मेसीन बाट प्राप्त औषत आम्दानी	३२४,५१०	३०२,७९५	३१७,२८०	३९२,४३८	४८२,९४३	६३५,४५५	२९२,९४१	३८९,४९२	२९८,८६०	२५५,२३१	३५८,४४७
ब्याज/ नाफा बाट प्राप्त आम्दानी	ब्याज/नाफा बाट प्राप्तआम्दानी भएका परिवार	३७	२३	१३	१०	२०१	५	७	१०	३३	१	३४०
	ब्याज/नाफा बाट प्राप्त कुल आम्दानी	६,९१२,०००	४,८६०,०००	२,९६४,०००	१,०३८,०००	७४,७२४,०००	५७६,०००	१,३०८,०००	१,४४०,०००	६,४९२,०००	१२०,०००	१००,४३४,०००
	ब्याज/नाफा बाट प्राप्त औषत आम्दानी	१८६,८११	२११,३०४	२२८,०००	१०३,८००	३७१,७६१	११५,२००	१८६,८५७	१४४,०००	१९६,७२७	१२०,०००	२९५,३९४
दैनिक ज्याला बाट प्राप्त	दैनिक ज्याला बाट प्राप्त आम्दानी भएका	५०८	६८७	५४५	५७६	३९३	७८	३६५	३३५	६८९	२२०	४,३९६

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
आम्दानी	परिवार											
	दैनिक ज्याला बाट प्राप्त कुल आम्दानी	११७,३७२,०००	१४४,६७८,०००	८८,९३९,२००	१२६,८७९,६००	९६,६७५,६००	१६,४४६,०००	६०,४१७,६००	७६,५७८,०००	१३९,४६५,२००	३०,५९८,८००	८९८,०५०,०००
	दैनिक ज्याला बाट प्राप्त औषत आम्दानी	२३१,०४७	२१०,५९४	१६३,१९१	२२०,२७७	२४५,९९४	२१०,८४६	१६५,५२८	२२८,५९१	२०२,४१७	१३९,०८५	२०४,२८८
*अन्य स्रोतबाट प्राप्त आम्दानी	अन्य स्रोतबाट प्राप्त आम्दानी भएका परिवार	२६०	५३	५७	१०९	२४९	४८	१४	१०२	१७२	३२	१,०९६
	अन्य स्रोतबाट प्राप्त कुल आम्दानी	४४,५१६,४००	७,०३२,०००	१०,६६२,०००	३६,७२४,८००	५९,५३५,६००	९,७६२,०००	२,००४,०००	२५,३०३,२००	३६,६१४,४००	३,३९७,२००	२३५,५५१,६००
	अन्य स्रोतबाट बाट प्राप्त औषत आम्दानी	१७१,२१७	१३२,६७९	१८७,०५३	३३६,९२५	२३९,०९९	२०३,३७५	१४३,१४३	२४८,०७१	२१२,८७४	१०६,१६३	२१४,९१९
एक वा सो भन्दा बढी स्रोत बाट आम्दानी गर्ने जम्मा परिवार	आम्दानी गर्ने परिवार संख्या	२,८४०	१,८८९	२,१५२	२,१०६	३,२२८	१,३४४	१,३०३	२,१४२	२,६९१	१,०९९	२०,७९४
	कुल आम्दानी	९४८,९११,५००	६३६,८६७,५५०	५७९,३०४,७०८	८११,०२०,०५०	१,४६७,२२७,२००	५७८,४२५,४००	४०२,४४९,४००	७९५,५१८,३२०	९४४,०८३,०५०	२७१,१९०,७१४	७,४३४,९९७,८९२
	प्रतिपरिवार वार्षिक औषत आम्दानी	३३४,१२४	३३७,१४५	२६९,१९४	३८५,१००	४५४,५३१	४३०,३७६	३०८,८६४	३७१,३९०	३५०,८३०	२४६,७६१	३५७,५५५

*माथि उल्लेखित आम्दानिको श्रोत बाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी ।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.१.१६ वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा घरपरिवारले वार्षिकरूपमा गर्ने खर्चका प्रमुख शिर्षकहरू मध्ये खाद्यवस्तु खरिद पश्चात शिक्षा र स्वास्थ्यमा सबै भन्दा बढी खर्च गरेको पाइन्छ । कुल रकममा खाद्यवस्तुमा खर्च भएको रकम सबै भन्दा धेरै भएतापनि त्यस पश्चात औषत रकममा सबैभन्दा धेरै शिक्षा क्षेत्रमा भएको खर्च रहेको छ । शिक्षा पछि आधारभूत मानवीय आवश्यकता मध्येको प्रमुख स्वास्थ्य क्षेत्रमा गरेको खर्च समेत प्रमुख तीन खर्च मध्येमा पर्दछ । यसरी तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा

कल्याणकारी राज्यको अवधारणा अनुरूप संघीय संविधानले आधारभूत मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेका खाद्य संम्प्रभुता, निशुल्क आधारभूत शिक्षा र स्वास्थयमा सबैको पुहँच जस्ता हकहरूको सुनिश्चिता गर्न समग्र राज्य तथा स्थानीय सरकारले यी क्षेत्रहरूलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी काम गर्नुपर्ने देखिन्छ । राज्यको दायित्वमा पर्ने क्षेत्रहरूमा साधारण नागरिकहरूले ठुलो रकम खर्च गर्नुपर्ने अवस्था हुनु सकारात्मक होइन । खर्चको विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५० : वार्षिक औषत खर्चका आधारमा परिवारको विवरण

विवरण		वडा नं.										जम्मा
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	
खाद्यबस्तु खरिद	परिवार संख्या	३,०४२	२,१३४	२,३१६	२,२५४	३,३५९	१,४०४	१,३४५	२,३०२	२,८७५	१,२९७	२२,३२८
	जम्मा खर्च	२६०,५११,६००	१०३,०८९,६००	१२०,५६१,६००	१६२,६०६,०००	३००,३०७,२००	१२४,९३६,८००	१०२,९२२,८००	१४७,३३३,६००	१९५,८५६,८००	९६,७४८,८००	१,६१४,८७४,८००
	औषत खर्च	८५,६३८	४८,३०८	५२,०५६	७२,१४१	८९,४०४	८८,९८६	७६,५२३	६४,००२	६८,१२४	७४,५९४	७२,३२५
फलफुल/दुध/दयु खरिद	परिवार संख्या	२,७३४	१,७००	१,५१५	२,१६०	३,२३९	१,३९०	१,१७२	२,२१८	२,७५५	९५९	१९,८४२
	जम्मा खर्च	५१,५७०,०००	२६,०२५,६००	२०,८४१,६००	४४,०८०,८००	९८,०२४,४००	३५,६४०,०००	२९,०४२,४००	५०,६३०,४००	५५,५५०,४००	१६,४७१,२००	४२७,८७६,८००
	औषत खर्च	१८,८६२	१५,३०९	१३,७५७	२०,४०८	३०,२६४	२५,६४०	२४,७८०	२२,८२७	२०,१६३	१७,१७५	२१,५६४
मासु/माछा/अण्डा खरिद	परिवार संख्या	२,८९५	२,०१७	२,१९१	२,१२२	३,०७६	१,२८४	१,२४९	२,१६५	२,७७३	१,२४४	२१,०१६
	जम्मा खर्च	७३,६८६,०००	४५,६१६,८००	५७,३३६,०००	५१,३९६,०००	१०७,२२०,०००	३८,१३२,४००	४१,०९४,०००	५७,४३०,८००	८०,७१६,८००	४४,८९६,८००	५९७,५२५,६००
	औषत खर्च	२५,४५३	२२,६१६	२६,१६९	२४,२२१	३४,८५७	२९,६९८	३२,९०२	२६,५२७	२९,१०८	३६,०९१	२८,४३२
शैक्षिक खर्च	परिवार संख्या	२,३०१	१,२५६	१,५५४	१,६१७	२,२४७	९३२	८२६	१,६९३	२,११९	८२९	१५,३७४
	जम्मा खर्च	१५५,४८१,६००	६७,०००,८००	९१,७६८,८००	८४,३६०,०००	२००,६७२,४००	९९,०९४,८००	५६,८५४,८००	१३४,१२६,४००	१४६,३६७,६००	५५,३५२,४००	१,०९१,०७९,६००
	औषत खर्च	६७,५७१	५३,३४५	५९,०५३	५२,१७१	८९,३०७	१०६,३२५	६८,८३१	७९,२२४	६९,०७४	६६,७७०	७०,९६९
स्वास्थ्य खर्च	परिवार संख्या	१,४९७	७२१	१,३३८	१,१५७	२,०७२	५२९	५११	१,३७४	१,४७९	७५०	११,४२८
	जम्मा खर्च	६६,०३१,२००	३९,९२६,४००	५२,०४७,६००	८१,८०१,६००	१५५,२८३,६००	४६,२७८,०००	३४,१११,२००	६४,९५८,४००	११५,४१४,८००	८९,५३६,८००	७४५,३८९,६००
	औषत खर्च	४४,१०९	५५,३७६	३८,९००	७०,७०१	७४,९४४	८७,४८२	६६,७५४	४७,२७७	७८,०३६	११९,३८२	६५,२२५
चाडबाड/विबाह/ब्रतबन्ध खर्च	परिवार संख्या	१,०६०	१,१४३	१,१३९	१,२०६	१,९७८	१३२	४३१	१,१६२	१,१७६	५५१	९,९७८
	जम्मा खर्च	४८,२६७,६००	३८,००८,८००	२७,७४१,६००	५२,४९२,८००	९९,७५०,०००	७,०२४,८००	१८,०१५,६००	६१,४३४,०००	८०,९८६,८००	१३४,६१६,०००	५६८,३३८,०००
	औषत खर्च	४५,५३५	३३,२५४	२४,३५६	४३,५२६	५०,४३०	५३,२१८	४१,८००	५२,८६९	६८,८६६	२४४,३१२	५६,९५९
लत्ता कपडा/	परिवार संख्या	३,०२४	२,०८२	२,२८५	२,२३५	३,२३०	१,१३२	१,१९१	२,१९७	२,५७२	१,२११	२१,१५९
	जम्मा खर्च	६०,३६६,६००	३३,९७७,२००	२६,६९१,६००	३३,८००,८००	४१,२०२,४००	१८,९९१,०००	१५,४४२,४००	३२,२६६,८००	४१,२२७,०००	२१,०३६,४००	३२५,००२,२००

जुत्ता चप्पल आदिमा खर्च	औषत खर्च	१९,९६३	१६,३२०	११,६८१	१५,१२३	१२,७५६	१६,७७७	१२,९६६	१४,६८७	१६,०२९	१७,३७१	१५,३६०
सामान्य घरायसी मर्मत खर्च	परिवार संख्या	४५६	३५६	९४०	२८४	५२०	६५	१०४	१७९	४७४	३८०	३,७५८
	जम्मा खर्च	६,९५३,८००	३,५२३,६००	५,९४४,४००	६,८२८,२००	१४,८५२,०००	१,५८७,०००	२,५६१,६००	३,११९,६००	२१,३३५,४००	७,८५७,०००	७४,५६२,६००
	औषत खर्च	१५,२५०	९,८९८	६,३२४	२४,०४३	२८,५६२	२४,४१५	२४,६३१	१७,४२८	४५,०११	२०,६७६	१९,८४१
कृषिमा भएको खर्च	परिवार संख्या	३७४	५२१	१,४३३	६८६	१०५	१४	३३	३४८	५७३	१,०४०	५,१२७
	जम्मा खर्च	३,६३७,९००	६,७६९,७००	२१,२३५,७००	६,४९८,०००	१,२६५,४००	४८,७००	१७५,०००	४,९६०,०००	११,८६०,७००	२०,८०९,७००	७७,२६०,८००
	औषत खर्च	९,७२७	१२,९९४	१४,८१९	९,४७२	१२,०५१	३,४७९	५,३०३	१४,२५३	२०,६९९	२०,००९	१५,०६९
***अन्य खर्च**	परिवार संख्या	१,४८३	५२८	१,००७	९८४	१,६२६	९२५	२९३	१,६९१	१,०५०	७११	१०,२९८
	जम्मा खर्च	३५,०१७,२००	१२,८५६,८००	१८,७६६,८००	१४,४३१,२००	४०,५७२,०००	२४,५६७,६००	६,८२३,२००	३२,०७१,२००	२९,२५३,६००	१०,२६४,८००	२२४,६२४,४००
	औषत खर्च	२३,६१२	२४,३५०	१८,६३६	१४,६६६	२४,९५२	२६,५६०	२३,२८७	१८,९६६	२७,८६१	१४,४३७	२१,८१२
जम्मा	परिवार संख्या	३,०५५	२,१४४	२,३२६	२,२६२	३,३८१	१,४१४	१,३४९	२,३०७	२,८८५	१,३११	२२,४३४
	जम्मा खर्च	७६१,५२३,५००	३७६,७९५,३००	४४२,९३५,७००	५३८,२९५,४००	१,०५९,१४९,४००	३९६,३०१,१००	३०७,०४३,०००	५८८,३३१,२००	७७८,५६९,९००	४९७,५८९,९००	५,७४६,५३४,४००
	औषत खर्च	२४९,२७१	१७५,७४४	१९०,४२८	२३७,९७३	३१३,२६५	२८०,२७०	२२७,६०८	२५५,०२०	२६९,८६८	३७९,५५०	२५६,१५३

*माथि उल्लेखित खर्च शिर्षक बाहेक अन्य खर्च जस्तै मनोरञ्जन, भ्रमण, परामर्श, मुद्दामामिला आदि ।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

४.१.१७ आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ परिवारहरू मध्ये आम्दानीको प्रमुख स्रोत कृषि हुने परिवारको संख्या ५,५०९ अर्थात् २४.५५ प्रतिशत, दोस्रोमा प्रमुख स्रोत व्यापार व्यवसाय हुनेको संख्या ४,४३२ अर्थात् १९ प्रतिशत, तेस्रोमा प्रमुख स्रोत विप्रेषण (वैदेशिक) हुनेको ३,८४३ अर्थात् १७.१२ प्रतिशत, क्रमश आम्दानीको प्रमुख स्रोत नोकरी हुने परिवार संख्या २,९४२ अर्थात् १३.११ प्रतिशत, त्यसैगरी दैनिक ज्यालादारी बाट आम्दानी हुने परिवार संख्या २,८४० अर्थात् १२.६५ प्रतिशत, अन्य नखुलेको ६२७ अर्थात् २.७९ प्रतिशत र उद्योग, पेन्सन, घरभाडा, ब्याज आदि परिवारको आम्दानीको प्रमुख श्रोत भएको परिवार संख्या न्युन रहेको देखिन्छ। तथ्याङ्कबाट अत्यन्त ठूलो संख्यामा रहेका घरधुरीहरू अर्थात् झण्डै २५ प्रतिशतको आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतको रूपमा कृषि रहेको देखिन्छ। ठूलो संख्यामा जनसंख्या कृषिमा आधारित देखिएतापनि आम्दानी र उत्पादनका हिसाबले सन्तोषजनक रहेको छैन। दोस्रोमा रहेको व्यापार व्यवसायमा सलग्नको संख्या समेत उल्लेख्य रहेकोले नगरपालिकाको समेत प्रभावकारी देखिँदैन किनकि ग्रामीण भेगमा विभिन्न व्यापारीक केन्द्रहरूमा उपभोक्ताको चहलपहल वृद्धि हुँदै गएकोले व्यापार बढेको देखिन्छ। सबैभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष भनेको आम्दानीको मुख्य श्रोत परम्परागत कृषि र दैनिक ज्यालादारी हुनुले यहाँ ठूलो संख्याको अदृष्य बेरोजगारी रहेको र अन्य उत्पादनशील क्षेत्रमा मानिसको संलग्नता नगण्य देखिन्छ। यस प्रकारको आर्थिक स्थितिलाई व्यापक सुधार गर्नुपर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ५१ : आम्दानीको पहिलो प्रमुख श्रोतका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

आम्दानीका पहिलो प्रमुख स्रोतहरू	वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
कृषि	२९७	५३८	१,३९३	८१३	४१०	३७	१०७	३१९	५०८	१,०८७	५,५०९	२४.५५
उद्योगधन्दा	२४	२३	४	१५	४५	७	७	२३	२१		१६९	०.७५
व्यापार व्यवसाय	६५७	२४५	१८६	२३१	८७२	७७०	४१८	६१२	४१०	३१	४,४३२	१९.७५
नोकरी	३४०	२३९	१३६	१९६	६८६	१९५	१७१	४६३	४९५	२१	२,९४२	१३.११
पेन्सन	६३	२३	९	२६	१२४	३६	२०	६०	६०	५	४२६	१.९०
घर तथा जग्गा भाडा	१२७	२६	८	२०	१४०	११७	४७	१०६	१०५	१	६९७	३.११
सवारी साधन, मेसिन तथा उपकरणहरूको भाडा	८१	३५	३७	४१	३६	१४	२१	३३	७२	२	३७२	१.६६
व्याज तथा लाभांस	२०	१३	९	५	७७	२	३	५	१८		१५२	०.६८
विप्रेषण (वैदेशिक)	७६४	४७०	२६९	४८९	५५०	११५	२१४	३४०	५५०	८२	३,८४३	१७.१२
विप्रेषण (आन्तरिक)	१३९	८०	२०	३०	११	४४	६	३६	६३	१	४३०	१.९२
दैनिक ज्यालादारी	३८६	४४६	२३०	३४२	२९३	५९	३२३	२४९	४४१	७१	२,८४०	१२.६५
*अन्य	१५७	७	२५	५५	१३७	२०	१२	६२	१४२	१०	६२७	२.७९
उल्लेख नगरिएको				२					१		३	०.०१
जम्मा	३,०५५	२,१४५	२,३२६	२,२६५	३,३८१	१,४१६	१,३४९	२,३०८	२,८८६	१,३११	२२,४४२	१००.००

*माथि उल्लेखित आम्दानिको श्रोत बाहेक अन्य आम्दानी जस्तै दलाल, परामर्श, कलाकारीता, निजी फर्म आदिबाट हुने आम्दानी।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

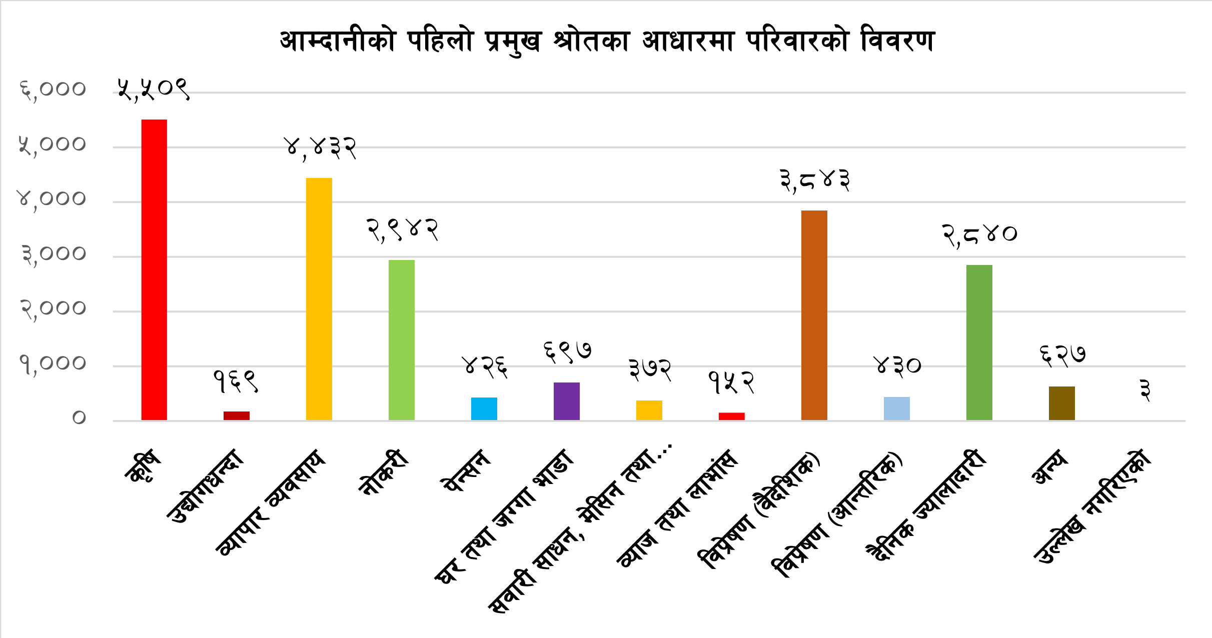

४.१.१८ परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरधुरीको विवरण

तालिका नं. ५२ : परिवार धान्न आवश्यक पर्ने मासिक खर्चको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	रु.१०००० भन्दा कम	रु. १०,००० - रु. २०,०००	रु.२०,००० - रु.३०,०००	रु.३०,०००- रु.४०,०००	रु.४०,०००- रु.५०,०००	रु. ५०००० भन्दा बढी	जम्मा	मासिक रूपमा आवश्यक पर्ने औषत रकम रु.
१	४९८	१,६०२	७९०	१२९	२१	१५	३,०५५	१९,२९४
२	१,०४०	८१५	२२८	४४	१०	८	२,१४५	१३,८१०
३	१,१७६	९८१	१२६	१८	१२	१३	२,३२६	१२,५६२
४	१,०३३	९४८	२२४	३६	१२	१२	२,२६५	१३,९४४
५	८९६	१,३१२	८०२	२४५	७४	५२	३,३८१	१९,९६९
६	२०३	६३७	४४३	८१	३०	२२	१,४१६	२१,०३९
७	९५८	३५२	३०	५	३	१	१,३४९	८,३२४
८	५७८	१,२६६	३४७	६६	२८	२३	२,३०८	१७,९९२
९	१,२२३	१,२९६	२७२	४०	२८	२७	२,८८६	१४,८७९
१०	६४३	४७६	९६	१७	३६	४३	१,३११	१५,७०२
जम्मा	८,२४८	९,६८५	३,३५८	६८१	२५४	२१६	२२,४४२	१६,१७३
प्रतिशत	३६.७५	४३.१६	१४.९६	३.०३	१.१३	०.९६	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरी मध्ये मासिक रु. १०,००० भन्दा कम खर्चमै परिवार धान्ने घरधुरीको संख्या ११,२७५ अर्थात् ३७.७५ प्रतिशत, रु. १०,००० देखि रु. २०,००० सम्ममा परिवारको मासिक खर्च धान्नेको संख्या ९,६८५ अर्थात् ४३.१६ प्रतिशत, रु. २०,००० देखि रु. ३०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ३,३५८ अर्थात् १४.९६ प्रतिशत, रु. ३०,००० देखि रु. ४०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या ६८१ अर्थात् ३.०३ प्रतिशत, रु. ४०,००० देखि रु. ५०,००० सम्म खर्च गर्नेको संख्या २५४ अर्थात् १.१३ प्रतिशत र रु. ५०, ००० भन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या २१६ अर्थात् ०.९६ प्रतिशत

देखिन्छ । यस तथ्याङ्कलाई विश्लेषण गर्दा रु. १०,००० वा सो भन्दा कम रकममै मासिक गुजारा गर्नेको संख्या उल्लेख्य अर्थात् कूल घरधुरीको ३६.७५ प्रतिशत हुनुले यस नगरपालिकाका अधिकांश बासिन्दाहरूको जीवनस्तर न्यून भएकोले आधारभूत आवश्यकता जस्तै खाद्यान्न, आवास, लुगालत्ता, शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी आदिमा अत्यन्त न्यून स्तरको पहुँच रहेको स्पष्ट हुन्छ । चरम महंगी र मुद्रा स्फिती बढिरहेको हालको अवस्थामा ३६.७५ प्रतिशत परिवारहरूले प्रतिपरिवार प्रतिदिन मात्र रु. ३३३.३३ मा गुजारा गर्नुपर्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

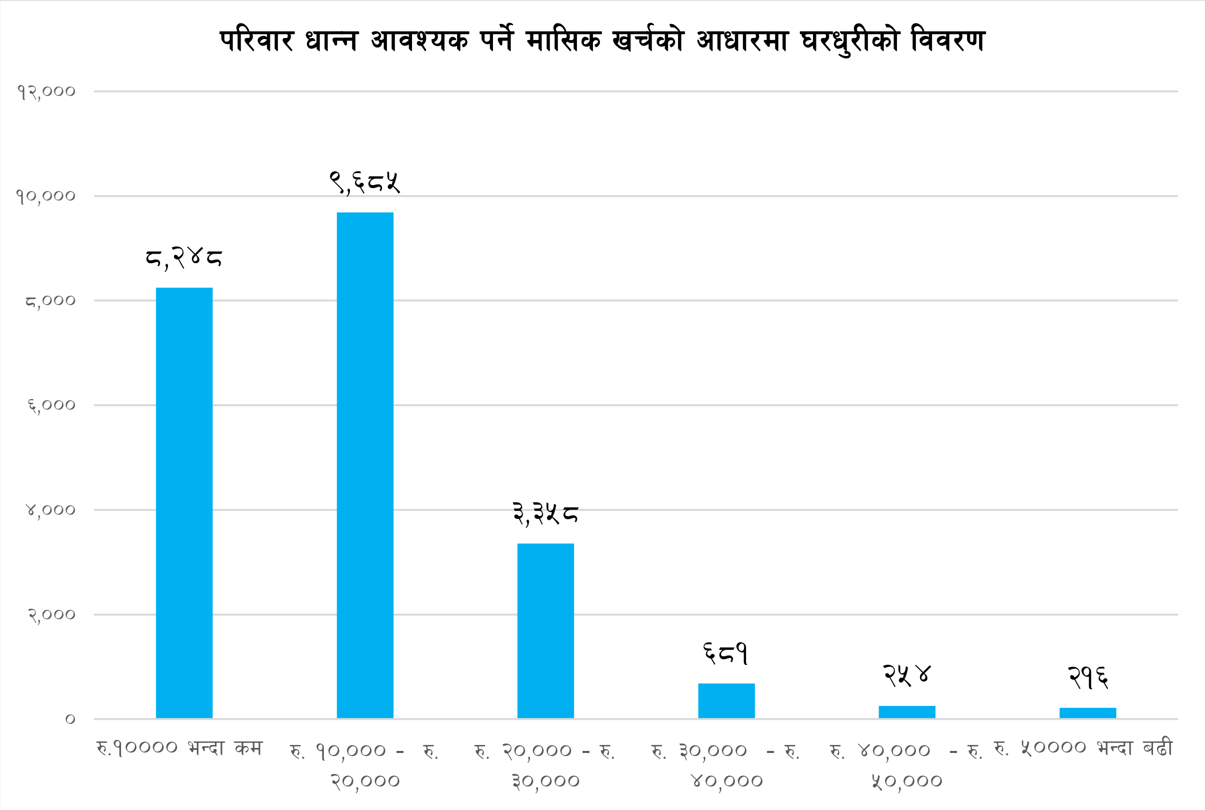

४.१.१९ आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरधुरीको विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये आफ्नै वार्षिक आम्दानीले बाह्र महिना भन्दा माथि धान्नेको संख्या १९,५४१ अर्थात् ८७.०७ प्रतिशत देखिन्छ । त्यसैगरी ९ देखि ११ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरधुरी संख्या ४१४ अर्थात् १.८४ प्रतिशत, ७ देखि ९ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरधुरीका संख्या १,३५६ अर्थात् ६.०४ प्रतिशत, ४ देखि ६ महिनासम्म धान्न पुग्ने घरधुरीको संख्या ८३८ अर्थात् ३.७३ प्रतिशत र ० देखि ३ महिना मात्र धान्न पुग्नेको संख्या २९० अर्थात् १.२९ प्रतिशत रहेको छ । यस पूर्वको मासिक खर्चको आधारमा तयार पारिएको तथ्याङ्क र यस तथ्याङ्कलाई संयुक्त रूपमा हेर्दा अधिकांश जनसंख्याले वार्षिकरूपमा गर्ने अत्यन्त न्यून आम्दानीले बाह्रै महिना दुःख गुजारा गरी खर्च धान्ने गरेको स्पष्ट हुन्छ । अर्कोतर्फ वार्षिक आम्दानीले वर्षभरी धान्न नसक्ने घरधुरीहरू समेत रहेको तथ्याङ्कले यो अवस्थामा रहेको जनसंख्या पूर्ण गरीबीको अवस्थामा रहेको पुष्टि हुन्छ । संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था लागु भैसकेको र स्थानीय सरकारमा धेरै हक अधिकारहरू प्रत्याभूत भैसकेको अवस्थामा यस्ता गरीवीको रेखामुनि रहेको जनसंख्यालाई लोक कल्याणकारी राज्यको मूल मर्मअनुसार संरक्षण गर्नु आवश्यक देखिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५३ : आफ्नै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न पुग्ने महिनाको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	०-३ महिना	४-६ महिना	७-९ महिना	९-११ महिना	१२ महिना वा सो भन्दा माथि	उल्लेख नगरिएको	जम्मा	आम्दानीले धान्न पुग्ने औसत महिना
१	१८	२५	५५	३३	२,९२४		३,०५५	११.७९
२	३७	६९	६९	१६	१,९५४		२,१४५	११.४५
३	२०	६१	९१	२१	२,१३३		२,३२६	११.५६
४	१५	३९	८१	४८	२,०८०	२	२,२६५	११.७२
५	३६	११७	४३१	८४	२,७१३		३,३८१	११.१९
६	१४	११	३३	१४	१,३४४		१,४१६	११.७३
७	११	३७	१६५	१४	१,१२२		१,३४९	११.२१
८	८	५३	११३	६१	२,०७३		२,३०८	११.५८
९	८	१०१	१७४	६१	२,५४१	१	२,८८६	११.५२
१०	१२३	३२५	१४४	६२	६५७		१,३११	८.९०
जम्मा	२९०	८३८	१,३५६	४१४	१९,५४१	३	२२,४४२	११.३७
प्रतिशत	१.२९	३.७३	६.०४	१.८४	८७.०७	०.०१	१००.००	

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

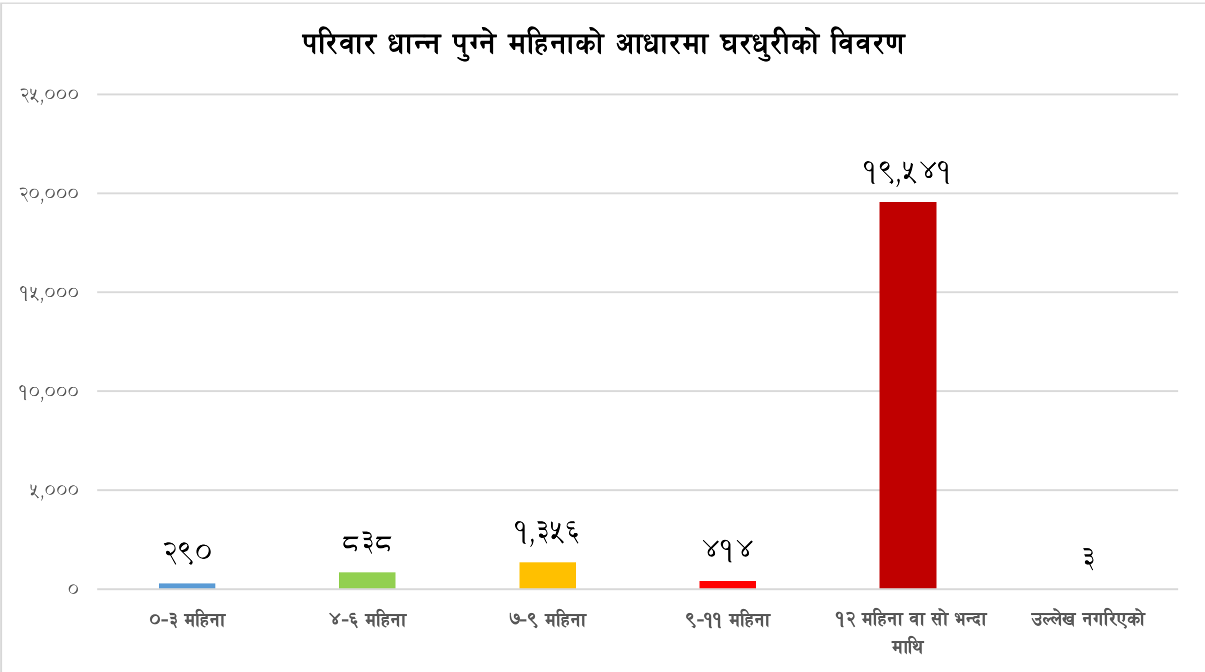

४.१.२० कूल वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने परिवारले नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

नगरपालिकामा पहिचान भएका २,९०१ घर परिवारहरूको वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग्ने देखिन्छ । यसरी आम्दानी अपुग हुँदा उनीहरूले अन्य विभिन्न माध्यमबाट त्यसको गर्जो टार्ने गरेको पाइयो । जस मध्ये सबै भन्दा बढी १,६४० परिवार अर्थात् ५६.५३ प्रतिशतले ऋण लिने गरेका, १,४२२ अर्थात् ४९.०२ प्रतिशत परिवारले उधारो चलाउने गरेका र बाँकीले संचित वा स्थिर सम्पती बिक्री गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कले यसरी गरिबीमा रहेका परिवारहरू क्रमश सुधारतर्फ उन्मुख हुनु भन्दा थप ऋणको

भार थपिँदै जाने र स्थिर सम्पती समेत प्रयोग हुँदै जाँदा थप गरिबीतर्फ धकेलिने स्थिति रहेको पाइयो । नगरपालिकामा रहेको यो स्थिति लोक कल्याणकारी संवैधानिक व्यवस्थाको मर्मसँग मेल नखाने देखिन्छ । तसर्थ राज्य तथा स्थानीय सरकारले गरिबी निवारण र रोजगारी श्रृजनाका प्रभावकारी उपायहरूको अबलम्बन गर्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५४ : नपुग अवधिको लागि घर धान्न गरेको अन्य व्यवस्थाको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	सञ्चित सम्पत्ति प्रयोग गरेको	उद्यारो	ऋण लिएको	स्थिर सम्पत्ति बिक्री गरेको	*अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	२६	५४	६२	९	११		**१३१**
२	२०	२५	१३२	१५	५		**१९१**
३	४०	६७	९२	४	१२		**१९३**
४	१५	६१	१००	२६	५	२	**१८५**
५	४१०	४९१	४०६	७	९		**६६८**
६	३३	१९	२४	४	१		**७२**
७	१२	१७१	४४		२		**२२७**
८	३४	१००	१३०	१६	९		**२३५**
९	४०	१६०	१७५	२	६	१	**३४५**
१०	२३३	२७४	४७५	१५४	३२		**६५४**
जम्मा	**८६३**	**१,४२२**	**१,६४०**	**२३७**	**९२**	**३**	**२,९०१**
प्रतिशत	**२९.७५**	**४९.०२**	**५६.५३**	**८.१७**	**३.१७**	**०.१०**	**१००.००**

*माथि उल्लेखित व्यवस्था बाहेक अन्य व्यवस्था जस्तै सहयोग लिएको, दान लिएको, मागेर चलाएको आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

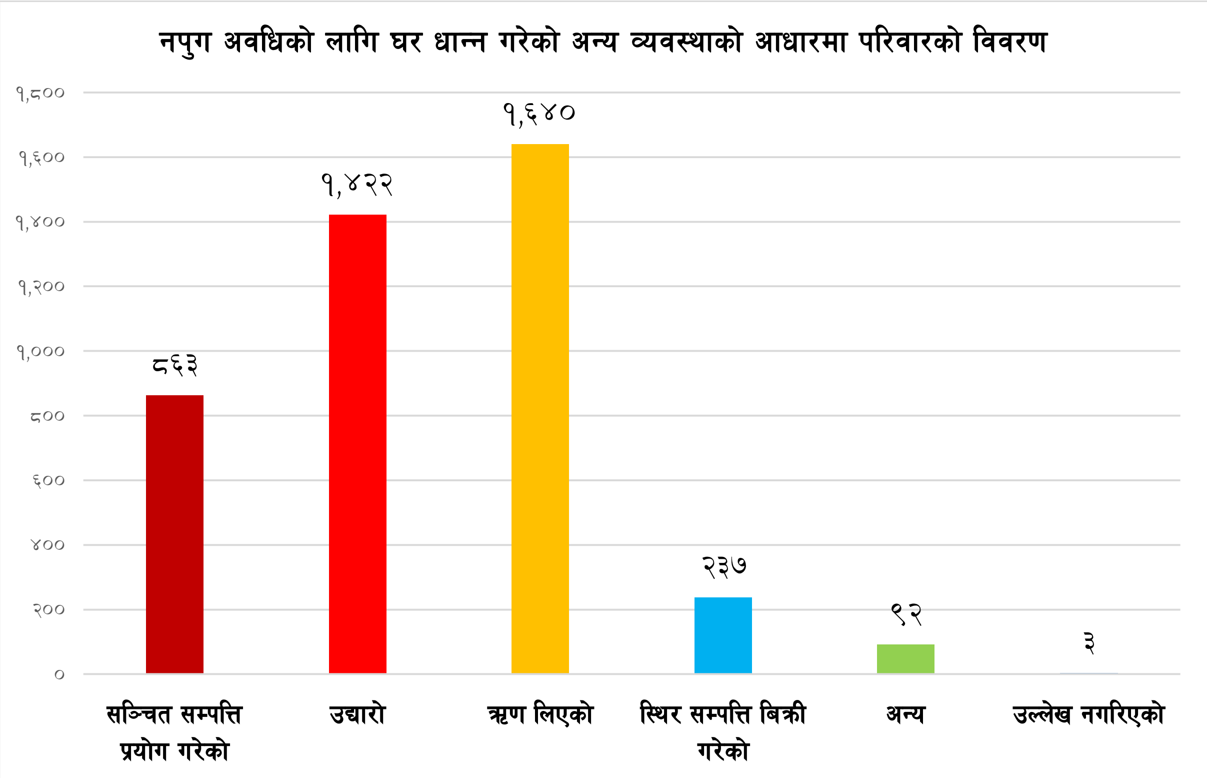

४.१.२१ परिवारका सदस्यका लागि सामान्य बिरामी खर्च, न्यानो कपडा र झुलको व्यवस्था गर्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा रहेका २२,४४२ घरपरिवारहरू मध्ये ३,५९० अर्थात् १६ प्रतिशत परिवारहरूले बिरामी हुँदा उपचार खर्च व्यवस्था गर्न नसक्ने देखिन्छ । यो एक गम्भीर अवस्था हो । नेपालको संविधानको धारा ३५ को उपधारा १ मा “प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट बञ्चित गरिने छैन ।” भनी स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । यस तथ्याङ्कले नगरपालिकाका गरिबीको रेखामुनि रहेका नागरिकहरू माथि राज्यको दायित्व रहेको स्पष्ट गर्दछ । अर्कोतर्फ गास, बास र कपास जस्ता आधारभूत आवश्यकताहरू मध्ये जाडोयाममा न्यानो कपडाको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या समेत ९५० अर्थात् ४.२ प्रतिशत र गर्मीयाममा झुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवारको संख्या ९२२ अर्थात् ४.१ प्रतिशत रहेको देखाउँछ । यी तथ्याङ्कहरूले जाडोयाममा तराईमा चल्ने शीतलहर र गर्मीयाममा लामखुट्टे तथा भुसुनाको टोकाईबाट लाग्ने इन्सेफ्लाइटिस, मलेरिया, डेँगु, कालाजार जस्ता प्राणघातक रोगहरूको उच्च जोखिममा ती परिवारहरू रहेको स्पष्ट हुन्छ । यस्तो जोखिमबाट बालबालिका, वृद्धवृद्धा, सुत्केरी, अशक्तहरू सबैभन्दा बढी प्रभावित हुन्छन् । राज्यको यसतर्फ ध्यान जानु आवश्यक छ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ५५ : परिवारका सदस्य सामान्य बिरामी पर्दा खर्च गर्न सक्ने आर्थिक क्षमताअनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	आर्थिक क्षमता भएको		आर्थिक क्षमता नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२,१८५	७१.५	८७०	२८.५			**३,०५५**
२	१,९१७	८९.४	२२८	१०.६			**२,१४५**
३	१,९००	८१.७	४२६	१८.३			**२,३२६**
४	२,०१४	८८.९	२४९	११.०	२	०.१	**२,२६५**
५	३,१९३	९४.४	१८८	५.६			**३,३८१**
६	१,३८१	९७.५	३४	२.४	१	०.१	**१,४१६**
७	९५१	७०.५	३९८	२९.५			**१,३४९**
८	२,१२६	९२.१	१८२	७.९			**२,३०८**
९	२,४५९	८५.२	४२६	१४.८	१	०.०	**२,८८६**
१०	७२२	५५.१	५८९	४४.९			**१,३११**
जम्मा	**१८,८४८**	**८४.०**	**३,५९०**	**१६.०**	४	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

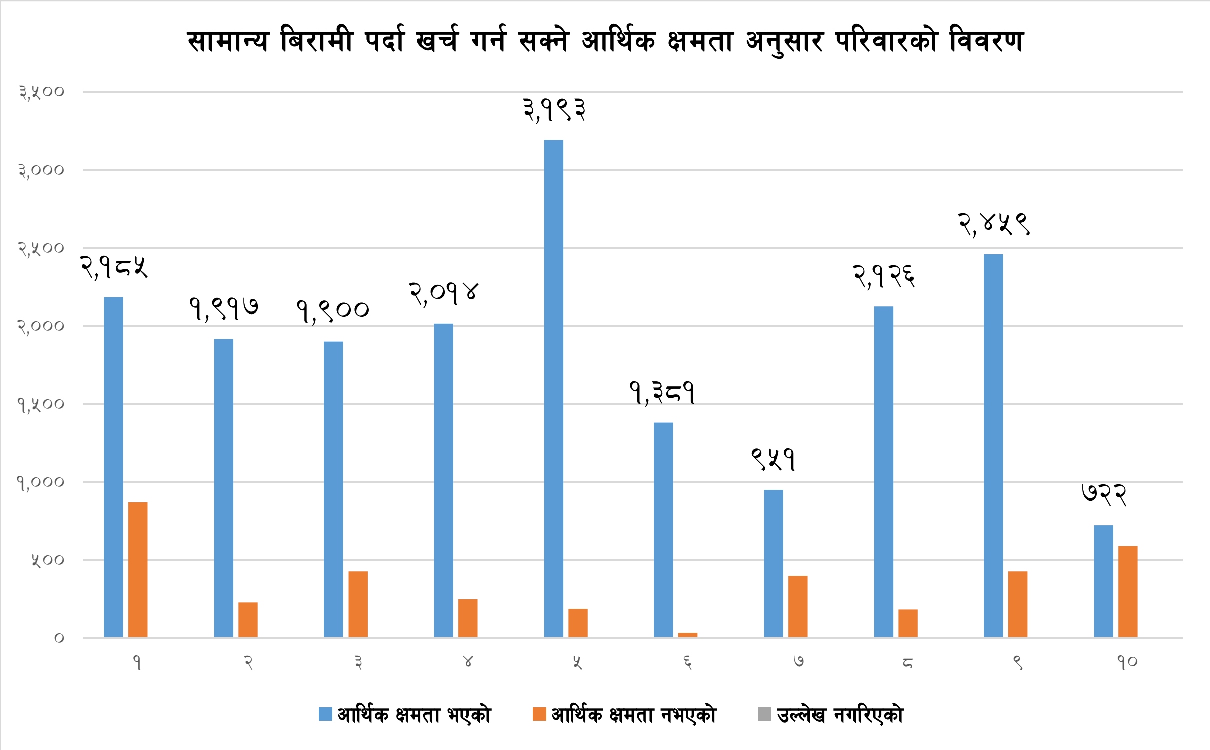

तालिका नं. ५६ : जाडो महिनामा न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न सक्ने		न्यानो लुगा व्यवस्था गर्न नसक्ने		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	३,००६	९८.४	४९	१.६			३,०५५
२	२,०४८	९५.५	९७	४.५			२,१४५
३	२,२४०	९६.३	८६	३.७			२,३२६
४	२,१७३	९५.९	९०	४.०	२	०.१	२,२६५
५	३,३१५	९८.०	६६	२.०			३,३८१
६	१,३९८	९८.७	१७	१.२	१	०.१	१,४१६
७	१,२९६	९६.१	५३	३.९			१,३४९
८	२,२२५	९६.४	८३	३.६			२,३०८
९	२,७७४	९६.१	१११	३.८	१	०.०	२,८८६
१०	१,०१३	७७.३	२९८	२२.७			१,३११
जम्मा	**२१,४८८**	**९५.७**	**९५०**	**४.२**	**४**	**०.०**	**२२,४४२**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

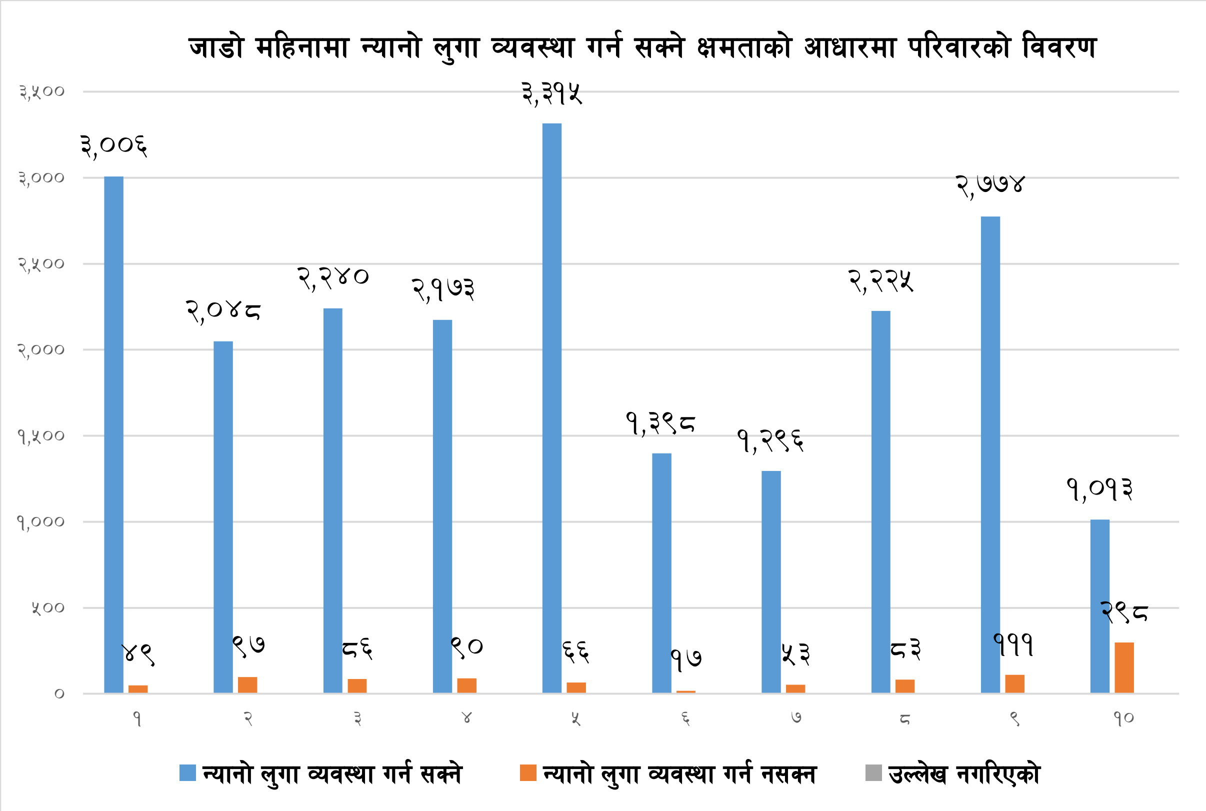

तालिका नं. ५७ : आवश्यकताअनुसार लामखुट्टेको झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने क्षमताको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	झुलको व्यवस्था गर्न सक्ने परिवार		झुलको व्यवस्था गर्न नसक्ने परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	३,००९	९८.५	४६	१.५			३,०५५
२	२,०८१	९७.०	६४	३.०			२,१४५
३	२,२६०	९७.२	६६	२.८			२,३२६
४	२,०९७	९२.६	१६६	७.३	२	०.१	२,२६५
५	३,३१७	९८.१	६४	१.९			३,३८१
६	१,३८९	९८.१	२६	१.८	१	०.१	१,४१६
७	१,२९४	९५.९	५५	४.१			१,३४९
८	२,२२६	९६.४	८२	३.६			२,३०८
९	२,८०४	९७.२	८१	२.८	१	०.०	२,८८६
१०	१,०३९	७९.३	२७२	२०.७			१,३११
जम्मा	२१,५१६	९५.९	९२२	४.१	४	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

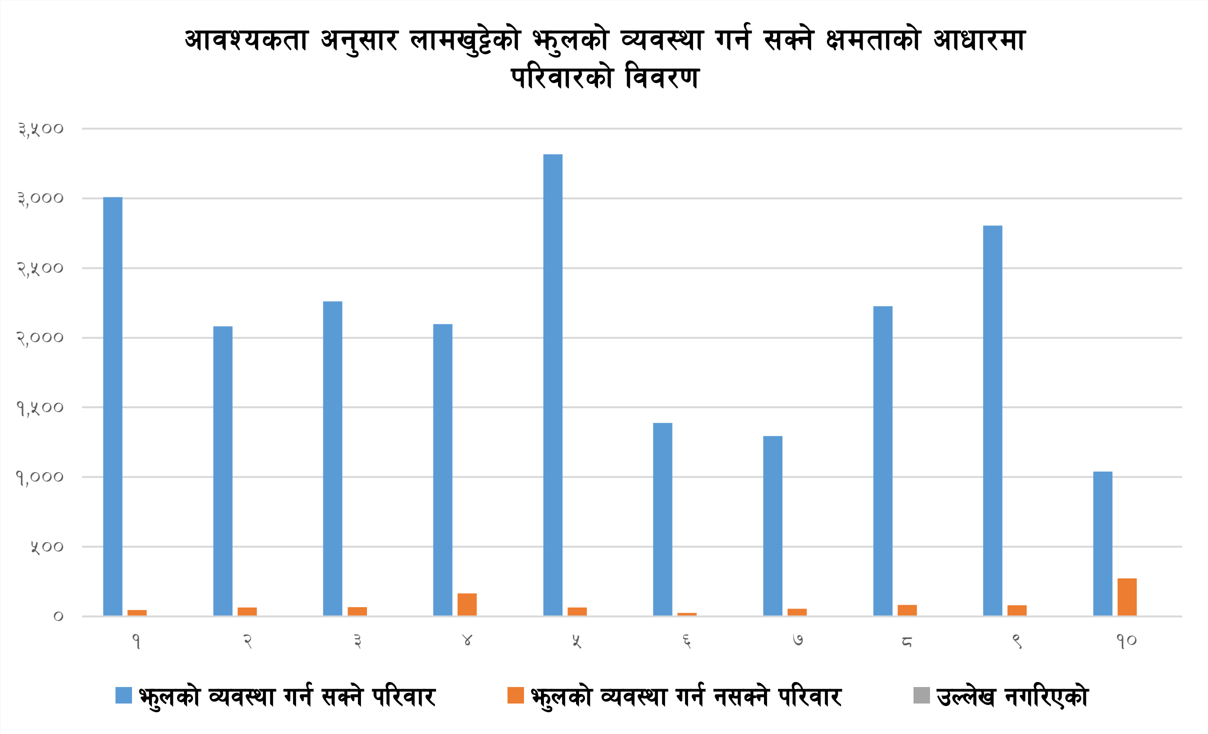

४.१.२२ ऋणका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ५८ : ऋण लिने र नलिने परिवारको विवरण

वडा नं.	ऋण लिने परिवार		ऋण नलिने परिवार		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	९२७	३०.३	२,१२८	६९.७			३,०५५
२	६४३	३०.०	१,५०२	७०.०			२,१४५
३	१,०९०	४६.९	१,२३६	५३.१			२,३२६
४	९४२	४१.६	१,३२१	५८.३	२	०.१	२,२६५
५	१,६२९	४८.२	१,७५२	५१.८			३,३८१
६	५९१	४१.७	८२४	५८.२	१	०.१	१,४१६
७	५९२	४३.९	७५७	५६.१			१,३४९
८	१,१४३	४९.५	१,१६५	५०.५			२,३०८
९	१,२४५	४३.१	१,६४०	५६.८	१	०.०	२,८८६
१०	६९३	५२.९	६१८	४७.१			१,३११
जम्मा	९,४९५	४२.३	१२,९४३	५७.७	४	०.०	२२,४४२

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये विभिन्न वित्तिय संस्था सहकारी वा अन्य तवरले आफ्ना विभिन्न कृयाकलाप सञ्चालन गर्न वा लगानी गर्न ऋण लिने परिवारहरूको संख्या ९,४९५ अर्थात् ४२.३ प्रतिशत र ऋण नलिने परिवारहरूको संख्या १२,९४३ अर्थात् ५७.७ प्रतिशत रहेका छन् । ऋण लिनुका उद्देश्यहरू मध्ये अत्यावश्यक आवश्यकता परिपूर्ति गर्न ऋण लिनेको संख्या लगानी वा उत्पादनमूलक व्यवसाय गर्न ऋण लिनेको संख्या भन्दा बढी भएको अनुमान सजिलै लगाउन सकिन्छ किनकी मासिक १०,००० भन्दा कम रकममा परिवारको गुजारा गर्नुपर्ने परिवार ३६.७५ प्रतिशत रहेको छ । वडागत रूपमा पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

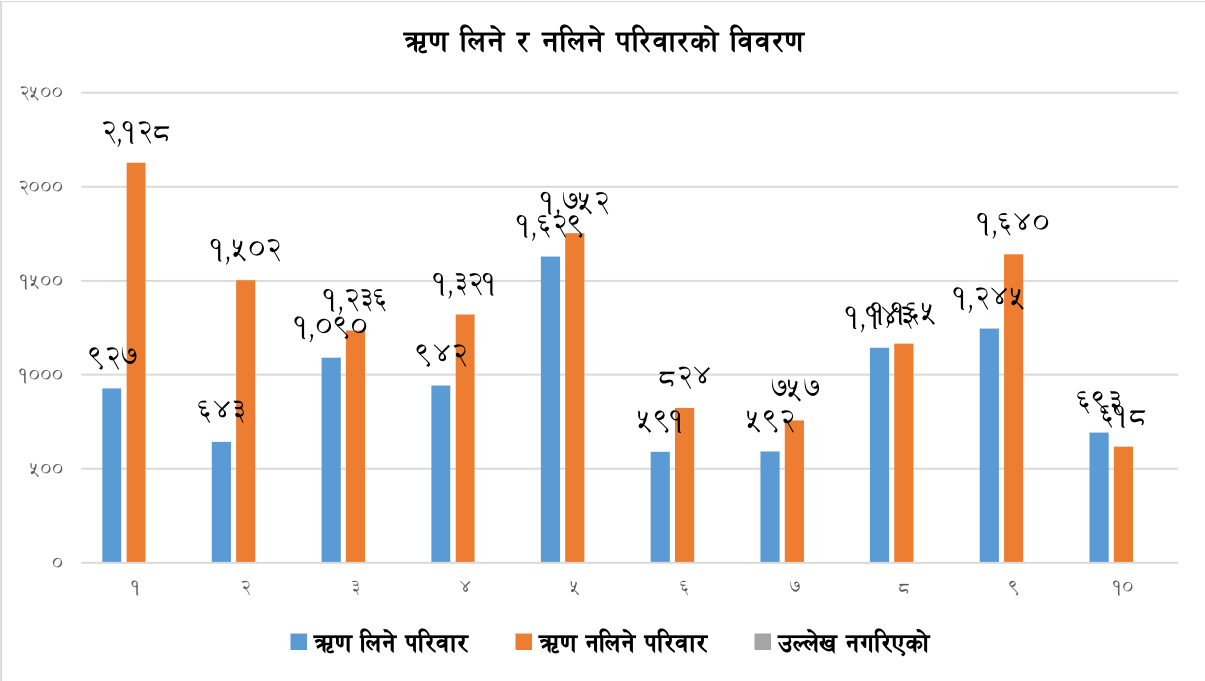

४.१.२३ परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ५९ : परिवारले लिएको ऋण रकमका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	रु. १०,००० भन्दा कम	रु. १०,००० देखि रु. २०,०००	रु. २०,००० देखि रु. ३०,०००	रु. ३०,००० देखि रु. ४०,०००	रु. ४०,००० देखि रु. ५०,०००	रु. ५०,००० भन्दा बढी	जम्मा	औषत ऋण रकम
१	१४	२४	२२	१६	५०	८०१	९२७	८४७,४६७
२	१७	२९	१५	११	२७	५४४	६४३	८०३,६६१
३	४६	७७	४४	२२	७५	८२६	१,०९०	६४१,५२०
४	४४	३२	२७	१४	६०	७६५	९४२	६०६,०५६
५	१८	३५	२७	११	६६	१,४७२	१,६२९	१,४६९,८५१
६	४	४	१०		१८	५५५	५९१	२,४१७,८६०
७	१३	२५	१८	२४	४२	४७०	५९२	७५३,६७२
८	१५	३४	२१	१२	५३	१,००८	१,१४३	१,२२८,६३७
९	३४	६४	३२	१९	८५	१,०११	१,२४५	८२०,००४
१०	४४	४४	५०	२१	६०	४७४	६९३	४५८,८८७
जम्मा	२४९	३६८	२६६	१५०	५३६	७,९२६	९,४९५	१,००९,५०८
प्रतिशत	२.६२	३.८८	२.८०	१.५८	५.६५	८३.४८	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा ऋण लिने कुल ९,५९६ परिवारहरू मध्ये ७,९२६ अर्थात् ८३.४८ प्रतिशत परिवाहरूले रु. ५०,००० भन्दा बढी ऋण लिएको देखिन्छ। त्यसै गरी रु. ४०,००० देखि रु. ५०,००० सम्म ऋण लिने परिवार संख्या ५३६ अर्थात् ५.६५ प्रतिशत, रु. ३०,००० देखि रु. ४०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या १५० अर्थात् १.५८ प्रतिशत, रु. २०,००० देखि ३०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या २६६ अर्थात् २.८० प्रतिशत, रु. १०,००० देखि २०,००० सम्म ऋण लिनेको संख्या ३६८ अर्थात् ३.८८ प्रतिशत

र रु. १०,००० भन्दा कम ऋण लिनेको संख्या २४९ अर्थात् २.६२ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ। ऋण रकमको विवरण हेर्दा सानो रकमको ऋण व्यवसायिक लगानी प्रयोजनका लागि भन्दा घरायसी प्रयोजन र अत्यावश्यक आवश्यकता पूर्ति गर्नलाई हुनसक्ने अनुमान लगाउन सकिन्छ। यद्यपि नगरपालिकामा व्यापार व्यवसाय क्रमश वृद्धि हुँदै गएको र ५०,००० भन्दा बढी ऋण लिनेको संख्या ८३.४८ प्रतिशत भएकोले लगानीका लागि समेत ऋणको प्रयोग भएको हुनसक्छ। ऋण लिनु नकारात्मक नभएपनि ऋण लिनुको प्रयोजन दैनिक आवश्यकता गुजारा गर्ने मात्र हुँदा त्यसले न्यून गुणस्तरको जीवनयापन र गरीबीलाई नै संकेत गर्दछ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

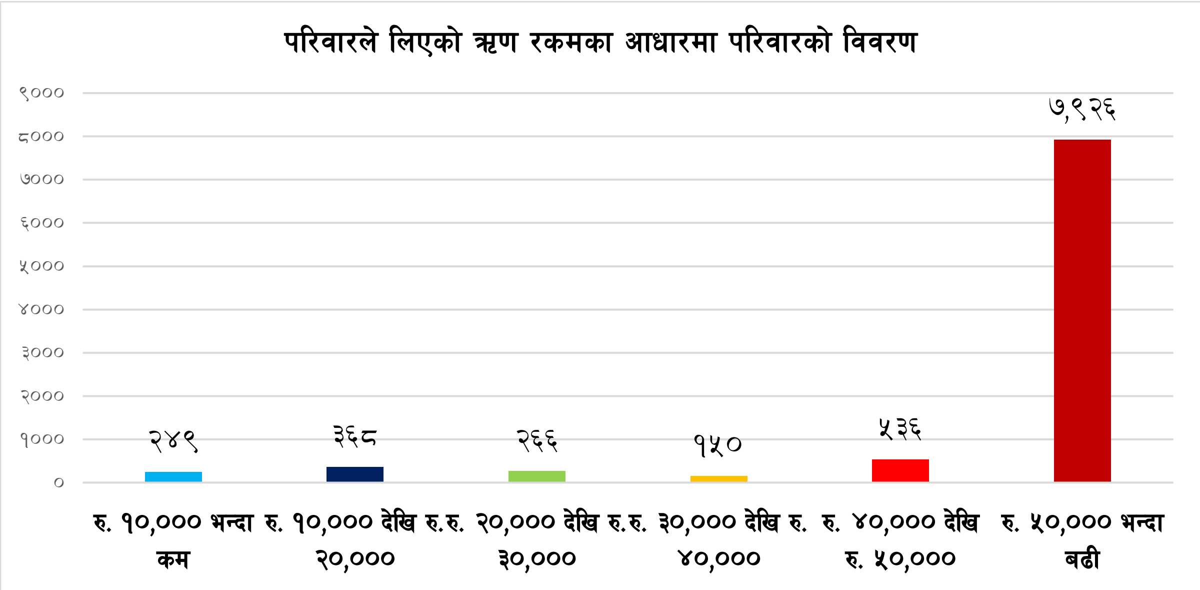

४.१.२४ ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण (बहुउत्तरमा आधारित)

तालिका नं. ६० : ऋण लिनुको कारणका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	व्यापार व्यवसाय	कृषि व्यवसाय	भवन निर्माण/ जमिन	जन्म/मृत्यु/ सामाजिक कार्य	धार्मिक/ साँस्कृतिक	औषधी उपचार	शिक्षा	परिवारको उपयोग	परिवारको सदस्य विदेश पठाउने	*अन्य कारण	जम्मा
१	१९९	२७	३९६	१३	४	९६	८२	१६७	७२	४०	९२७
२	९५	१४	३०४	२०		३७	२८	१८१	३९	१४	६४३
३	१८३	१२३	३४६	७१	२६	१८१	१७८	२९७	१११	३८	१,०९०
४	१५६	४३	३४२	५१	९	९९	९७	२६५	१२८	२१	९४२
५	४७९	२७	६४७	५५	३५	२५६	२२२	३८२	११२	२५	१,६२९
६	३३८	२	१६१	६	४	३७	३८	३९	१६	१७	५९१
७	१६७	१२	१९५	२०	४	६७	२९	११३	४८	२	५९२
८	३२४	१५	३५६	४८	४	१३३	१०८	२६७	११०	४५	१,१४३
९	१७९	७९	४८०	४४	१०	१५५	१५४	३८३	१०८	२६	१,२४५
१०	६५	१११	१५१	२२	१४	२२०	१२८	४६९	५७	१३	६९३
जम्मा	२,१८५	४५३	३,३७८	३५०	११०	१,२८१	१,०६४	२,५६३	८०१	२४१	९,४९५
प्रतिशत	२३.०१	४.७७	३५.५८	३.६९	१.१६	१३.४९	११.२१	२६.९९	८.४४	२.५४	१००

*माथि उल्लेखित ऋण लिने कारण बाहेक अन्य कारण जस्तै विविध क्षेत्रमा लगानी गर्न, भवितव्य टार्न आदि।

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामाऋण लिनेहरूको प्रवृतिलाई हेर्दा ऋण लिएका कुल ९,४९५ परिवारहरूमध्ये सबैभन्दा बढी घरायसी प्रयोजनको लागि ऋण लिने परिवारको संख्या ३,३७८ अर्थात् ३५.५८ प्रतिशत रहेका छन् । त्यसैगरी दोस्रोमा परिवारको उपयोगको लागि २,५६३ अर्थात् २६.९९ प्रतिशत, तेस्रोमा भवन व्यापार व्यवसाय गर्नको लागि २,१८५ अर्थात् २३.०१ प्रतिशत, चौथोमा औषधी उपचारको लागि १,२८१ अर्थात् १३.४९ प्रतिशत रहेका छन् भने शिक्षाको लागि १,०६४ अर्थात् ११.२१ प्रतिशत घरधुरीले ऋण लिएको देखिन्छ । त्यसैगरी ८०१ अर्थात् ८.४४ प्रतिशतले परिवारको सदस्य विदेश पठाउन ऋण लिएको छन् भने कृषि व्यवसायमा ४५३ अर्थात् ४.७७ प्रतिशतले ऋण लिएको देखिन्छ । तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा दैनिक जीवन निर्वाह र आधारभूत मानवीय आवश्यकता पूर्ति गर्न जस्तै औषधोपचार, शिक्षा तथा घरायसी गर्जो टार्न अधिकांशले ऋण लिएको तथ्य स्पष्ट हुन्छ । नागरिकका आधारभूत आवश्यकता पूरा गर्ने दायित्व राज्यको हुने संवैधानिक व्यवस्था अनुरूप संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधानले शिक्षा, स्वास्थ्य, खाद्यान्न जस्ता आवश्यकताहरूलाई मौलिक अधिकारको रूपमा स्थापित गरिसकेको सन्दर्भमा स्थानीय तथा संघीय सरकारले नागरिकका यि सवालहरूलाई सम्बोधन गर्नुपर्ने हुन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

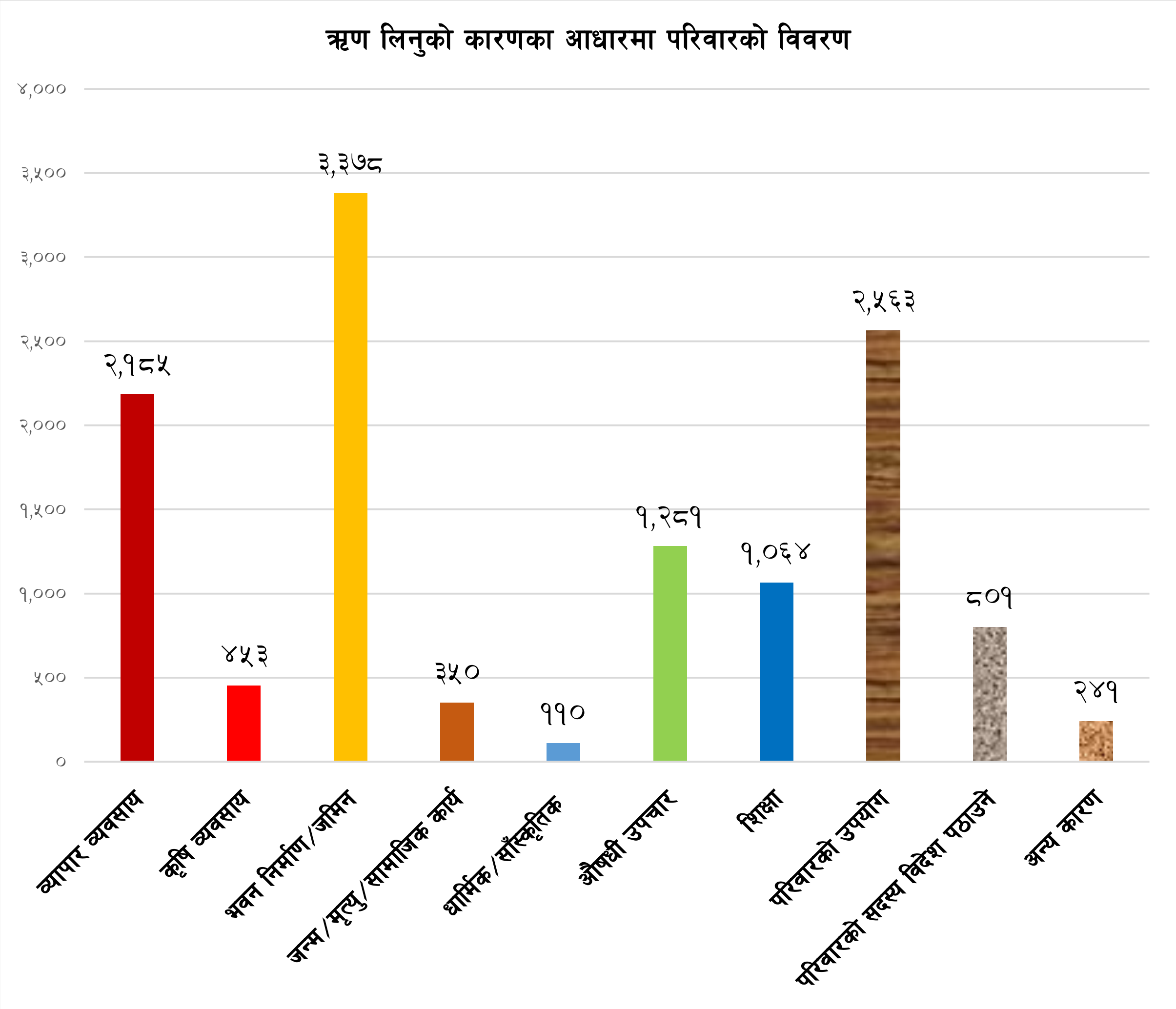

४.१.२५ ऋण लिएको स्रोतको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. ६१ : ऋण लिने श्रोतका आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	व्यक्तिगत	बैंक	सहकारी संस्था	अन्य वित्तिय संस्था	*अन्य	जम्मा
१	३१३	३०८	३२५	८५	४	९२७
२	२७३	१६५	१५८	९३	१२	६४३
३	६६५	१०६	४७८	२४२	१	१,०९०
४	४६७	२१०	३१२	१११	६	९४२
५	६२४	६८८	४६९	९९	३६	१,६२९
६	१००	२७५	२८५	३३	३	५९१
७	१८३	१५०	२३३	७२		५९२
८	४५२	३५८	३९९	१५६	१६	१,१४३
९	४४८	३४७	४८७	१८७	४	१,२४५
१०	३५८	१३५	२९२	१२१	१२	६९३
जम्मा	३,८८३	२,७४२	३,४३८	१,१९९	९४	९,४९५
प्रतिशत	४०.९०	२८.८८	३६.२१	१२.६३	०.९९	१००.००

*माथि उल्लेखित श्रोत बाहेक अन्य श्रोत जस्तै सामुदायीक समूह, कार्यरत कार्यालय, विविध प्रकारका कोष आदि ।

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

दमक नगरपालिकामा ऋण लिने ९,४९५ घर परिवारहरूमा सबैभन्दा बढी ३,८८३ अर्थात् ४०.९० प्रतिशत परिवारहरूले व्यक्तिगत श्रोतबाट ऋण लिएको देखिन्छ । त्यसैगरी दोस्रोमा ३,४३८ अर्थात् ३६.२१ प्रतिशत परिवारहरूले सहकारी संस्था, २,७४२ अर्थात् २८.८८ प्रतिशत परिवारहरूले बैंक, १,१९९ अर्थात् १२.६३ प्रतिशत परिवाहरूले अन्य वित्तिय संस्थाबाट ऋण लिएको र बाँकीले अन्यबाट ऋण लिएको तथ्याङ्क छ । सबैभन्दा धेरै घरधुरीले व्यक्तिबाट ऋण लिएको यथार्थले के स्पष्ट गर्दछ भने नागरिकहरूको बैङ्क तथा ठूला वित्तिय संस्थाको पहुँच वृद्धि हुन सकेको छैन । अर्कोतर्फ बैङ्कबाट कर्जा लिँदा धितो तथा अन्य प्रशासनिक झन्जट हुने भएकोले चर्को व्याजको मारमा परेतापनि विना धितो व्यक्तिसँग ऋण लिन सहज र छिटो हुने भएकोले, साधारण मानिसहरू यसतर्फ बढी आर्कषित देखिन्छन् । तर जनतालाई व्यक्तिगत ऋणले आर्थिक भार पर्नगई नागरिकलाई गरीबीमा धकेल्न बाध्य पार्दछ । नगरपालिकामा ऋणको पहिलो स्रोत आन्तरिक ऋण भएता पनि दोस्रो स्रोत सहकारी, तेस्रो बैंक, चौथो अन्य वित्तिय संस्था हुनुले नगरमा क्रमश बैंक तथा वित्तिय क्षेत्रबाट ऋण लिने प्रवृति विगतमा भन्दा सकारात्मक भएको देखिन्छ । हाल राष्ट्र बैङ्कले हरेक स्थानीय सरकार रहेको नगरपालिका वा नगरपालिकामा एक बैङ्क शाखा खोल्न गरेको निर्देशनले बैङ्कहरूमा ग्रामीण सर्वसाधारणको पहुँच अझ वृद्धि हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ । वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

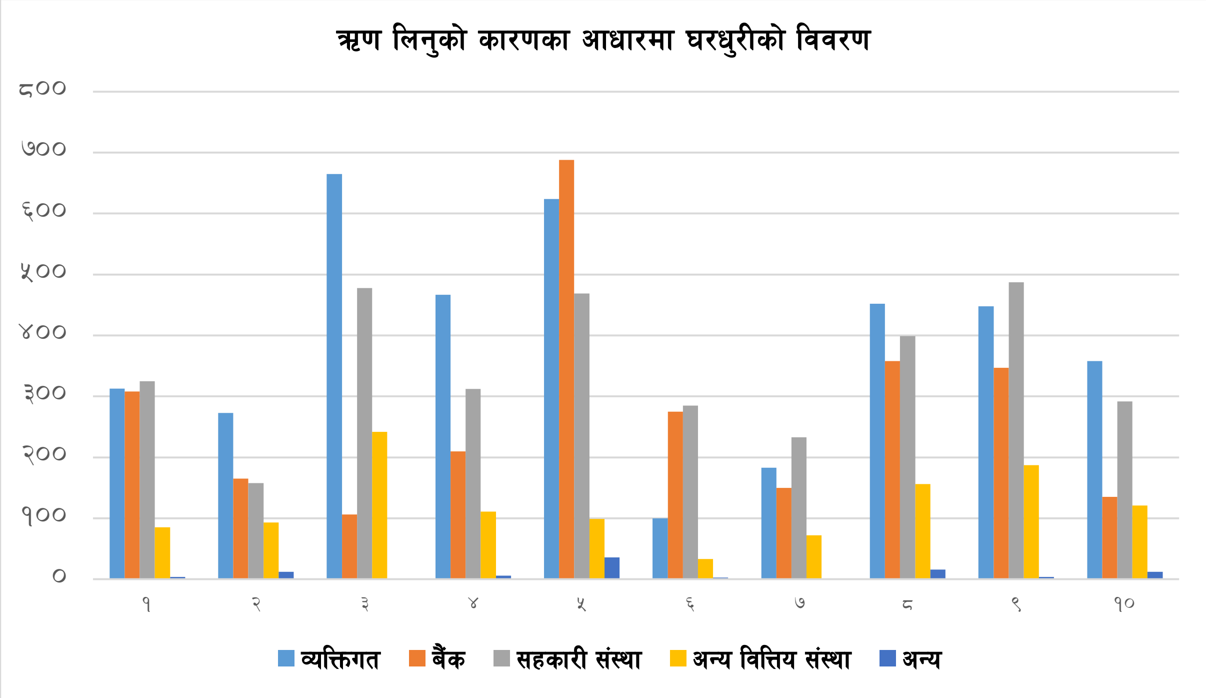

४.२ उद्योग, बैंक तथा सहकारी

४.२.१ सहकारी संस्थाको विवरण

नगरपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा यहाँका सहकारी संस्थाको भूमिका महत्वपूर्ण रहेको छ । सहकारी संस्थाले स्थानीय स्तरको बचतलाई नगरपालिका बाहिर जानबाट रोकी स्थानीय क्षेत्रमा विभिन्न आय मूलक कार्यमा लगानी गरिरहेका छन् । सहकारी संस्थाप्रति जनताको अपनत्व बढी र प्रशासनिक झन्झट कमी हुने हुँदा वित्तिय कारोवार क्षेत्रमा यहाँका जनताको पहुँच समेत बढेको छ ।

नगरमा उद्योग व्यापार क्षेत्रमा लगानी गर्ने उद्देश्यका साथ बचत तथा ऋण, कृषि र बहुद्देश्यीयआदि प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूबाट कर्जा लगानी हुने गरेको छ। साथै यी संस्थाहरूले नियमित रूपमा सदस्यहरूबाट बचत सङ्कलन पनि गर्दै आएको देखिन्छ। यस नगरपालिकामा रहेका सहकारी संस्थाहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६२ : सहकारी संस्थाको नामावली

क्र. सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
१	श्री सूर्यदर्शन बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	७७८,९७९,२५२	१४६५	२८५५	४३२०			०	०२३५८५४०१
२	श्री मेची सहकारी संस्था लि., दमक-११	६	६०१,३१८,०९५	११३४	११९१	२३४९	५	१६	२१	०२३५८०७३३
३	श्री स्वर्णलक्ष्मी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	२७१,८९९,२५९	११८९	२३५९	३५४८	७	१६	२३	०२३५८५३७५

क्र. सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
४	श्री राष्ट्रिय बहुमुखी स.सं.लि., दमक-१३	८	१७३,२०९,४७७	४३६	५६१	९९७	५	४	९	०२३५८१७४०
५	श्री कञ्चनजंघा बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१३	८	२१३,२९२,१४५	३२१	५०६	८३२	०	८	८	०२३५८१६१६
६	श्री डाँफे बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	२११,६७०,२५६	१५१५	१७००	३२१५	५	८	१३	०२३५८०९२८
७	श्री द एभरेष्ट बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	१९९,६१४,५७७	९५७	१७६३	२७२०	४	१५	१९	२३५८५८५५/ ५८४७४३
८	श्री दमक स.सं.लि., दमक-११	६	४३,१००,९०२	८६	३२१	४०७	३	४	७	०२३५८०११२
९	श्री जनमुखी सहकारी संस्था लि., दमक-११	६	१२४,४७७,९०४	२०६	३०१	५०७	४	३	७	०२३५८१५६९
१०	श्री दमक बहुमुखी सहकारी संस्था लि., दमक-१, झापा	१	८८,३२२,१९०	४२५	५९३	१०१८	४	४	८	०२३५८२६७४
११	श्री युनिक बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	९९,१७३,४१७	९६१	५३७	१५०४		१३	१३	०२३५८४०९८
१२	श्री नवदुर्गा बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-११	६	४५,४८९,४५९	२८५	३९१	६७६	५	२	७	०२३५८३११६
१३	श्री सूर्यमूखी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	६३,८६६,७५५	१५४	२३९	३९३	३	५	८	०२३५८५०३५
१४	श्री कलश बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	६१,५५२,४६४	५१३	१०९२	१६१३	६	६	१२	०२३५८५८२५
१५	श्री धनेश्वर बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	५९,५७७,३२६	११३	१८०	२९३	४	२	६	०२३५८५२२६
१६	श्री शुभारम्भ बचत तथा ऋण स.सं.लि., ददमक-११	६	४२,११६,७०५	४३५	७२५	११६०	६	३	९	०२३५८५५८५
१७	श्री मोडल बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	४५,२३२,०५७	१९३	३९४	५८७	४	४	८	०२३५८५९८८

क्र.सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
१८	श्री कान्तिपुर बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	३४,६८०,९९१	५६८	९२५	१४९३	३	४	७	०२३५८५७५०
१९	श्री शितल कृषि स.सं.लि., दमक-१०	५	३३,४४५,१११			०			०	०२३५८३१८५
२०	श्री वत्स बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-८	४	२६,१८६,९७६	१७६	१५८	३३५	२	२	४	९८४२६३९४००
२१	श्री फाल्गुनन्द बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	३३,९४४,७९८	२६३	२४९	५१२	३	३	६	०२३५८५८१८
२२	श्री साधना ब.तथा ऋ.स.सं.लि., दमक-११	६	३१,२७९,१३८	६६	११५	१८१	२	३	५	०२३५८३२००
२३	श्री सूर्य किरण बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	२६,९७८,८९४	७३	९७२	१०४५	३	४	७	०२३५८१०२३
२४	श्री मिरमिरे बचत तथा ऋण स.सं.लि, दमक-१०	५	३३,६८९,७५७	३२४	१०००	१३२४	४	४	८	०२३५८५८५६
२५	श्री हिमाञ्चल बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	२८,०८३,९६०	६५७	५६३	१२२०	४	४	८	०२३५८३३६८
२६	श्री मनकामना बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-११	६	२४,०५४,४१७	१०५	१९३	२९८	०	३	३	
२७	श्री गृहिणी महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१	१	२७,८९९,६१७	६००	७५	६७५	२	२	४	०२३५८५८९७
२८	श्री जल्पादेवी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१२	७	२२,६१२,७८९	२४३	३९४	६३८	४	२	६	२३५८५७९६/ ९८४२६२२८९७
२९	श्री देवदर्शन कृषि स.सं.लि., दमक-११	६	१८,३५३,५८३	२२०	४४२	६६२	६	७	१३	०२३५८१५१२
३०	श्री श्रीअन्तु बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-		१९,९६६,२५०	१८८	२०९	३९७	७	१	८	०२३५८५३२१
३१	श्री सामुदायिक सहकारी बचत तथा ऋण कोष लि., दमक-११	६	२१,४८८,००३	१३४	२४७	३८१	३	२	५	०२३५८०८९४

क्र. सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
३२	श्री ॐ सतासी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	१८,६९०,९४३	१३७	१७१	३०८	५	३	८	०२३५८१५९७
३३	श्री मातृभूमि बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	२२,५८३,५९८	२२८	२६९	४९७	०	५	५	०२३५८२२७८
३४	श्री काबेली साना किसान कृषि स.सं.लि., दमक-५	३	१८,२३८,७५८	१५३	२२८	३८३	४	०	४	२३५८११६५/ ९८४२६३२३३५
३५	श्री गोल्डेनगेट बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	२०,८४५,६५९	२०९	५६८	७७७	५	५	१०	०२३५८५१२४
३६	श्री हंसवाहिनी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१४	९	२०,६९०,६४६	१४४	१५७	३०१	३	१	४	०२३५८३१४३
३७	श्री नारायणी बचत तथा ऋण स.स..लि., दमक-११	६	१७,४९५,७३०	२४४	१८१	४२५	६	२	८	०२३५८०१९४
३८	श्री शुभ मंगल बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१५	९	१७,२०७,२६७	३४१	२४०	६०८	२	३	५	०२३५८३४६१
३९	श्री स्वतन्त्र बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	१७,७५५,९९६	१२२	१२६	२४९	३	३	६	०२३५८५८५३
४०	श्री जनविश्वास बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१५	९	१५,५८५,९९५	२०५	१०४	३०९	१	१	२	९८४२६२१९६२
४१	श्री नयाँ बाटो बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-११	६	१४,१२४,२२६	६८५		६८५	३	५	८	०२३५८४८४६
४२	श्री सिंहवाहिनी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	१४,७५१,२२५	२७३	२१९	५०३	२	२	४	०२३५८५३०१
४३	श्री हिमचुली बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	१६,५०५,३३५	७८	१०८	१८६	७		७	०२३५८२७४६
४४	श्री न्यू जागृति बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	१०,६८४,०९९	२५१	४३२	७००	५	०	५	०२३५८५९०९
४५	श्री मुनाल बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	११,४०४,०५७	६४	७४	१३८	६	१	७	०२३५८५७०८

क्र. सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
४६	श्री माई पश्चिम बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	९,८४४,०५६	२२८	३९८	६३१	०	५	५	
४७	श्री संयुक्त कलाकर्मी ब.तथा ऋ.स.सं.लि., दमक–१०	५	९,४९१,६६९			२११			४	०२३५८३६८७
४८	श्री मित्र मिलन बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	७,६९६,८४९	१११	१५०	२६७	३	०	३	०२३५८६०११
४९	श्री परामर्श ब.तथा ऋ.स.सं.लि., दमक-१६	४	७,४२१,४११	७१	८०	१५१	२	१	३	०२३४००११४
५०	श्री देवी पाथिभरा बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	७,८२८,७२०	१८१	११५	२९६			०	०२३५८११९५
५१	श्री गजलक्ष्मी कृषि स.सं.लि., दमक-१२	७	८,९३४,२६६			०			०	०२३५८४५७२
५२	श्री अडियामल कृषि स.सं.लि., दमक-९	४	७,०१४,११९	६८	७२	१४२	३	०	३	०२३५८११८०
५३	श्री प्रतिफल कृषि स.सं.लि., दमक-१	१	८,०१५,२७८	३७६	४१७	७९४	३	२	५	
५४	श्री गणपति बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	५,०५२,१२८	३०	१०१	१३१	२	०	२	०२३५८३५५६
५५	श्री बाह्रघरे कृषि स.सं.लि., दमक-१८	१०	५,८७९,३१७	१२१	८९	२१०	०	१	१	९८४४६०२८६२
५६	श्री मिक्लाचुङ्ग जडिबुटी उत्पादन तथा प्रशोधन स.सं.लि., दमक-१२	७	७,१६३,१३९	८४	१२३	२०७	२	२	४	०२३५८३३१७
५७	श्री प्रशान्ति महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१०	५	६,२९१,२०९	२०८	०	२०८	२	०	२	९८४२६२०९५५
५८	श्री पूर्वेली कृषि स.सं.लि., दमक-११	६	४,२३३,७१८			०			०	०२३५८५१६७
५९	श्री सेवा उपभोक्ता स.सं.लि., दमक-९	४	४,९००,२८०	२३४	२२०	४५४	२	१	३	०२३५८४८१६
६०	श्री नमूना बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-६	३	४,५३०,०००			०			०	

क्र.सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
६१	श्री शिखा बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	४,८३०,३१५	८०	९१	१७१	२	३	५	०२३५८५९२२
६२	श्री सेतुमारी कृषि स.सं.लि., दमक-१५	९	४,०३३,६८५	६१	३	६४	४७	६१	१११	०२३५८५०२१/ ९८४२६३२४४०
६३	श्री संगीनी महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१२	७	३,७७०,८८२	३९१	०	३९१	२	०	२	
६४	श्री विश्वासिलो बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१४	९	३,३२०,५१०	१८२	३३६	५१८	२	२	४	०२३५८१७६५
६५	श्री हरित तारा महिला कृषि स.सं.लि., दमक-१५	९	४,१४६,५७०	१८१	०	१८१			०	
६६	श्री शुभकामना बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	३,४७१,९४४			०			०	०२३५८५९५३
६७	श्री गौरव कृषि स.सं.लि., दमक-११	६	३,४४८,६३९	१०३	१६५	२७३	२	१	३	
६८	श्री चेतनशील ब.तथा ऋ.स.सं.लि., दमक-११	६	३,१०५,६१२	२४९	३३३	५८२	३	०	३	०२३५८५६९१
६९	श्री सप्तकोशी बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१३	८	३,४१७,२१९	५०	८८	१३८	२	१	३	०२३५८२३११
७०	श्री पशुपति बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१३	८	३,४६२,५४५	२४	३१	५५	०	१	१	
७१	श्री नवरंग बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-११	६	२,३७७,६३९	९६	३०४	४००	५	०	५	९८४२६२०००५
७२	श्री हिफाजत कृषि स.सं.लि., दमक-१३	८	२,७४५,८२४	४४	६८	११२	१	१	२	०२३५८५४२९
७३	श्री स्वर्गपुरी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१	१	१,६१४,१७१	३४	३०	६४	२	२	४	०२३५८५९१९
७४	श्री कृषि विकास बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१०	५	४७३,२८९	२६	४१	६७	०	०	०	०२३५८०५०८

क्र.सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
७५	श्री त्रिवेणी अपाङ्ग तथा महिला बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१३	८	२,८४२,५८६			०			०	
७६	श्री रूपान्तरण उपभोक्ता कृषि स.सं.लि., दमक-१४	९	३५,६१९	६	४२	४८	१	१	२	९८४२६३८०८०
७७	श्री विष्णुलक्ष्मी बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-१३	८	२,५८२,३००	९४	५७	१५१	२	०	२	९८४४६०००५५
७८	श्री भुल्केपानी साना किसान कृषि स.सं.लि., दमक-७	३	२,०७८,७००	११०	१२३	२३७	१	१	२	९८४२६५१५११
७९	श्री एकजुट कृषि स.सं.लि., दमक-१०	५	९११,६७०			०			०	०२३५८१३९५
८०	श्री निर्मल कृषि स.सं.लि., दमक-११	६	२,४८६,७०४	१९	२०	३९	१	१	२	०२३५८२४९०
८१	श्री ग्रेस कृषि स.सं.लि., दमक-१०	५	१,१३०,५१५			०			०	०२३५८३२१०/ ९८५२६७६७५२
८२	श्री समता कृषि स.सं.लि., दमक-१५		१,७४४,३७६	३६	६०	९६	१	१	२	०२३५८००६६
८३	श्री मान सरोवर कृषि स.सं.लि., दमक-६	३	५४५,०००	३८	२५	६३	०	०	०	
८४	श्री लक्ष्मीवेराङ सामुदायिक बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक-८	४	९५,६०७	४०	१०३	१४५	०	१	१	
८५	श्री दलित उत्थान उपभोक्ता स.सं.लि., दमक-१४	९	०	०	०	०			०	९८४२६४८२५५/९ ८१७९०२४४४
८६	श्री झोइत्या समृद्धि बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक-१	१	२०२,१००	३३	०	३३	०	०	०	
८७	श्री आदर्श समाज स.सं.लि., दमक-८	४	९०,०००	९८		९८			०	
८८	श्री हाम्रो सचेतना समृद्धि ब.स.सं.लि., दमक-११	६		१६	११	२७	२	३	५	०२३५८२५९८

क्र. सं.	सहकारीको नाम	वडा नं.	बचत	सदस्य			प्रत्यक्ष रोजगारी			सम्पर्क नं.
				महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	
८९	श्री सभ्य समाज कृषि स.सं.लि., दमक-१४	९		११	१४	२५				९,८५२,६७०,०२२
९०	श्री सब्जी बजार कृषि स.सं.लि., दमक-११	६		२	७	९				९,८४४,६०१,११२
९१	श्री सिद्धिदात्री कृषि स.सं.लि., दमक-१	१		१५	१३	२८				९,८४२,६२१,१६७
९२	श्री उज्यालो कृषि स.सं.लि., दमक-६	३		१०	१८	२८				९,८४२,६८३,४९५
९३	श्री शुभागमन कृषि स.सं.लि., दमक-१५	९		९	१७	२६				९,८४२,६७६,८०२
९४	श्री सर्वेश्वरी कृषि स.सं.लि., दमक-६	३		१२	१९	३१				९,८०१,५४६,१९५
९५	श्री सपोर्ट कृषि स.सं.लि., दमक-६	३		८	१९	२७				९,८४४,६०१,११२
९६	श्री अञ्जुली कृषि स.सं.लि., दमक-१	१		५	२०	२५				९,८५२,६८३,४१०

स्रोतः डिभिजन सहकारी कार्यालय, २०७४

४.२.२ उद्योगसम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा ठूलो उद्योगको रूपमा केहि मात्रामा चिया उद्योगहरू छन् भने कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित साना उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । जडीबुटीमा आधारित केही स-साना उद्योगहरूले व्यवसायिक उत्पादन सुरुवात गरेका छन् । यस बाहेक चिया, मह, बेसार, अदुवा, भटमासजस्ता कृषिजन्य घरेलु उत्पादनमा पनि क्रमश व्यवसायिक हुँदै जान थालेको छ ।

यस नगरपालिकामा रहेका प्रमुख व्यापारिक केन्द्रको रूपमा दमक बजार रहनका साथसाथै यहाँ बुधबार ठूलो हाटबजार लाग्ने चलन छ । यस्ता बजारहरूबाट विशेषगरी खुद्रा व्यापार हुने गरेको छ। यसैगरी, दमक नगरपालिका बाट थोक व्यापार समेत हुने गरेको छ । थोक व्यापार अन्तर्गत खाद्य मिलबाट उत्पादित चामल, पिठो, तेल अन्य पहाडी तथा तराई जिल्लासँग हुने गरेको छ भने अन्य थोक व्यापारमा विस्कुट, साबुन, चाउचाउ, चिया, चिनी आदिको हुने गरेको छ। यसका अतिरिक्त तेस्रो मुलुकमा निर्मित इलेक्ट्रिक र इलेक्ट्रोनिक्स सामानहरूका साथै फरेन गुड्सको नाममा विभिन्न तेस्रो मुलुकहरूबाट उत्पादन भई आयत गरिएका घरेलु उपयोगका सामानहरूको समेत थोक र खुद्राबिक्री यस नगरपालिका बाट हुने गरेको पाइन्छ। यस नगरपालिकामा रहेका साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६३ : साना तथा घरेलु उद्योगहरूको विवरण

उद्योगको नाम तथा ठेगाना	ठेगाना	उद्योगको स्वामित्व	उद्योगको प्रकार	लगानी रु (दश लाखमा)	प्रत्यक्ष रोजगारी जना			उत्पादन हुने वस्तु र सेवाको नाम	बार्षिक आम्दानी
					महिला	पुरुष	जम्मा		
ठूला	९	निजी	चिया	–	–	–	–	चिया	–
	–	–	–	–	–	–	–	–	–
मध्यम	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	–	–	–	–	–	–	–	–	–
साना	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	–	–	–	–	–	–	–	–	–
घरेलु	–	–	–	–	–	–	–	–	–
	–	–	–	–	–	–	–	–	–
लघु	–	–	–	–	–	–	–	–	–
दमक मा संचालित कुल उद्योग संख्या	१ देखि १०	निजी	४६२						

स्रोतः उद्योग विभाग, २०७४

कृषि योग्य जमिनको उपलब्धता कृषि तथा वनजन्य कच्चा पदार्थहरूको उपलब्धता, परम्परागत तथा जातिगत सीप, कौशल, पर्यटकीय महत्वका स्थलहरूको उपलब्धता लगायतका विभिन्न कारणले नगरपालिकामा कृषि तथा स्थानीय परम्परा र सीपमा आधारित उद्योगहरूको विकासको राम्रो सम्भावना रहेको छ । विशेषगरी ग्रामीण क्षेत्रका मानिसहरू उल्लेखनीय रूपमा औद्योगिक विकासतर्फ लागिसकेका छैनन् । तथापी, स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित केही मझौला, साना तथा घरेलु उद्योग भने संचालित छन् । त्यसैगरी साप्ताहिक रूपमा लाग्ने दमक नगरपालिकामा विभिन्न हाट बजारमा स्थानीय उत्पादन तथा दैनिक उपभोग्य वस्तुहरू चौपायाको किनबेच हुने गर्दछ । यसले पनि नगरपालिकामा आर्थिक कारोबारको मात्रामा वृद्धि गराएको छ ।

दमक नगरपालिकामा उपलब्ध प्राकृतिक कच्चा पदार्थ तथा विभिन्न स्रोत र साधनले उद्योगको संभावना प्रचुर देखिन्छ तर लगानी, व्यवसायिकता तथा विभिन्न पुर्वाधारको असुविधाको कारण उद्योगमा अपेक्षित विकास हुन सकेको देखिँदैन । केही साना साना उद्योगहरू सञ्चालित भएता पनि दमक नगरपालिका लगायत आसपासका क्षेत्रसम्म मात्र आवश्यकता परिपूर्ति गर्न सफल छन् । ती उद्योगहरूले राष्ट्रिय माग तथा अर्थतन्त्रको हिस्सा भने खासै योगदान सकेको देखिँदैन ।

४.२.३ बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरुको विवरण

नगरपालिकामा उद्योग व्यापार लगानी गर्न वित्तीय संस्थाहरूमा वाणिज्य बैंकहरू मार्फत कर्जा लगानी हुने गरेको देखिन्छ । यस बाहेक नगरपालिकामा संचालित अन्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूले पनि कर्जा उपलब्ध गर्दै आएका छन् भने नगरपालिकाबासीहरूसँग रहेको रकमलाई निक्षेपको रूपमा स्विकार गरी बचत पनि गर्दै आएका छन् । यस नगरपालिकामा निम्नअनुसारका बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरूको विवरण तलको तालिमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ६४ : बैंकसम्बन्धी विवरण

वित्तिय संस्था	वडा नं.	वार्षिक कारोकार रकम (रु. हजारमा)	लगानी रकम (रु. हजारमा)	लगानीको मुख्य क्षेत्र	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
					म	पु	जम्मा	
"क" वर्गको बैंक								
एमरेष्ट बैंक लिमिटेड	८	रु. ३६,०००,००	रु.५०,०००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी	१	६	७	लगानी २०७४ आश्विन महिना देखी शुरु
जनता बैंक लिमिटेड, नेपाल	८	Deposits-106,676 Loans-112,914	Loans-११२,९१४	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी	१	५	६	01/02/2018 देखी शुरु
कृषि विकास बैंक लि.	५	७६००००००	५८००००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी,	२	८	१०	
नबिल बैंक लिमिटेड	६	०	८५००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य,ऋण ईत्याद	३	८	११	
नेपाल बैंक लिमिटेड	६	०	८०००००	व्यापार, कृषि	२	१५	१७	
हिमालयन बैंक लिमिटेड	५	०	८५००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी,	२	८	१०	
नेपाल एस. बि. आई बैंक लिमिटेड	५	०	१२२६१००	व्यापार, शिक्षा, उत्पादन	३	८	११	
प्रभु बैंक लिमिटेड	५		४४००००	व्यापार, शिक्षा, उत्पादन,	३	९	१२	
सानिमा बैंक लिमिटेड	८	०	०	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी,	३	१६	१९	
राष्ट्रिय वाणिज्य बैंक लिमिटेड	६	१०६०००००००	१२००००००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी	५	५	१०	
माछापुच्छ्रे बैंक लिमिटेड	६	२४८०३	५५६०९	व्यापार, घर,	१	५	६	
लक्ष्मी बैंक लिमिटेड	५	१०५,९५७६२	६२१३२९।४६	निर्माण , व्यापार,	३	७	१०	
सिद्धार्थ बैंक लिमिटेड	६			व्यापार, कृषि, घर, गाडी,	१	१३	१४	

वित्तिय संस्था	वडा नं.	वार्षिक कारोकार रकम (रु. हजारमा)	लगानी रकम (रु. हजारमा)	लगानीको मुख्य क्षेत्र	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
					म	पु	जम्मा	
				शिक्षा स्वास्थ्य,ऋण ईत्याद				
सिटिजन बैंक इन्टरनेसनल लिमिटेड	६	७९०००	६८००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा स्वास्थ्य, ईत्यादी,	१	७	८	
प्राइम कमर्सियल बैंक लिमिटेड	५	०	३५००००	व्यापार,उद्योग, उत्पादन	३	३	६	
सनराइज बैंक लिमिटेड								
एन.एम.बी बैंक लिमिटेड	५	०	२४००००	व्यापार,उद्योग, उत्पादन, घर, गाडी, शिक्षा	१	४	५	
एन.आइ.सि एसिया बैंक	६	०	०	व्यापार,उद्योग, उत्पादन, घर, गाडी, शिक्षा	५	१३	१८	
"ख" वर्गको विकास बैंक								
१) कन्काइ विकास बैंक (केन्द्रिय कार्यालय)	६	१४५००००	४७१०००००००	व्यापार, कृषि, उद्योग, गाडी, बिपन्न वर्ग	१०	२२	३२	
२)टुरिजम डेभलपमेण्ट बैंक लिमिटेड	६			व्यापार, कृषि	३	२	५	२०७४ पौष देखि संचालन मा रहेको
गण्डकी विकास बैंक	५	८१०७०६	७०००००	व्यापार, कृषि, घर, गाडी, शिक्षा, स्वास्थ्य, बिपन्न वर्ग	१	६	७	
एक्सल विकास बैंक	६	०	०	व्यापार, कृषि, उद्योग, गाडी, बिपन्न वर्ग	३	२	५	
ज्योति विकास बैंक	६	०	०	व्यापार, कृषि, उद्योग, गाडी, बिपन्न वर्ग	१	४	५	२०७४ पौष देखि संचालन मा रहेको
"ग" वर्गको फाइनान्स								
१								
२								

वित्तिय संस्था	वडा नं.	वार्षिक कारोकार रकम (रु. हजारमा)	लगानी रकम (रु. हजारमा)	लगानीको मुख्य क्षेत्र	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
					म	पु	जम्मा	
"घ" वर्गको लघु वित्तीय संस्था								
१) नेपाल ग्रामीण विकास बैंक लिमिटेड	६	०	४४६५६०००	व्यापार, कृषि, पशुपालन	१	४	५	
२) राष्ट्रिय सहकारी बैंक हिमिटेड	६	०	४०००००	सहकारी	१	४	५	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

४.३ व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

कृषिजन्य तथा उत्पादनमुलक उद्योग अन्तर्गत पर्ने खाद्य मिलबाट उत्पादन हुने वस्तु, दाल, चामल, तेल, पिठो, मसला, आदिले स्थानीय बजारको आवश्यकता पूर्ति गर्नुको साथै केहि मात्रामा यिनले अन्य नगरपालिका तथा छिमेकी जिल्लाहरूको बजारमा सेवा समेत पुऱ्याइरहेका छन्। स्थानीय उत्पादन तथा आयातित उत्पादनहरूको बजारीकरण हुने गरेका प्रमुख बजार केन्द्रहरू निम्नानुसार छन्।

तालिका नं. ६५ : व्यापारिक केन्द्रहरूको विवरण

क्र.सं.	बजार/व्यापारिक केन्द्रको नाम	वडा नं.	मुख्य व्यापारिक वस्तुहरू
१	गोर्खा डिपार्टमेन्ट स्टोर	५	किराना, लत्ता कपडा, इलेक्ट्रोनिक्स तथा विविध
२	सिग्देल डिपार्टमेन्ट स्टोर	६	किराना तथा विविध
३	दमक सहकारी अपार्टमेन्ट	६	लत्ता कपडा, जुत्ता चप्पल तथा विविध
४	जे एंड जे	६	किराना तथा विविध
५	भू पु गोर्खा डिपार्टमेन्ट स्टोर	६	किराना तथा विविध
ट	नमस्ते सुपरमार्केट	६	किराना तथा विविध

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय/जनप्रतिनिधि, २०७४

खण्डः ५ कृषि तथा पशुपालन

५.१ कृषि

भौगोलिक विविधताले उपलब्ध गराएको अवसर, कृषकहरूको लामो समय देखिको विशिष्ट अनुभव र आधुनिक कृषि प्रविधिको सदुपयोगबाट दिगो आर्थिक वृद्धि तथा खाद्य सूरक्षा कायम गर्न सकिने सम्भावना रहेको औल्याइएको छ । तथापि कृषि उर्वर भूमिको अवैज्ञानिक प्रयोग, प्राकृतिक प्रकोपहरूको भूमिमा पर्ने असरहरू, कृषि श्रम र सिप हुनेहरूमा कृषि योग्य भूमिको पहुँच नहुनु र पहुँच हुनेहरूले भूमिको प्रयोग गर्न नसक्नु, कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको व्यवस्था हुन नसक्नु नेपालमा कृषि क्षेत्रका मुख्य समस्या र चुनौती रहेको राष्ट्रिय कृषि नीति २०६१ को पृष्ठभूमिमा स्पष्ट उल्लेख गरिएको छ । यो समग्र राष्ट्रको कृषि क्षेत्रको आम समस्या भएकोले यस नगरपालिकाको हकमा समेत लागु हुन्छ । नेपालमा कृषि क्षेत्र देशको प्रमुख रोजगार प्रदायक तथा कूल गार्हस्थ उत्पादनमा प्रमुख हिस्सेदार भै देशको अर्थतन्त्रको मेरुदण्डको रूपमा रहेको छ । ग्रामीण जनताहरूको जीवनस्तरमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने कृषि क्षेत्रको आधारभूत कृषि तथ्याङ्कलाई ग्रामीण विकासको सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ । खाद्यान्न तथा नगदे बालीहरू फलफूल, पशुपंक्षी, मत्स्य, सिंचाई साथै कृषि उत्पादन र क्षेत्रफलसम्बन्धी विविध सूचनाहरू कृषि तथ्याङ्कको क्षेत्रभित्र पर्ने भएतापनि नेपालमा सरकारी स्तरबाट राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरमा कृषिसम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कको प्रमुख स्रोतको रूपमा कृषि, भूमि व्यवस्थापन तथा सहकारी मन्त्रालय र केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग रहेका छन् । स्थानीय उत्पादनको वृद्धि र विकास गर्न बजारीकरणतर्फ विशेष ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ । आर्थिक सर्वेक्षण २०७३/७४ अनुसार नेपालको कुल ग्राहस्थ उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान २९.३७ प्रतिशत रहेको छ । नेपालमा करिब ६३ प्रतिशत जनसंख्या रोजगारी तथा जीविकाको लागी कृषिमा निर्भर रहेका छन् । वर्षेनी युवा जनशक्ति पलायनमा बढोत्तरी, अव्यवस्थित शहरीकरण, जग्गाको खण्डिकरण, घडेरीकरण, जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्ति, समग्र कृषि क्षेत्रका चुनौतीहरू हुन् । कृषि क्षेत्रको विकासका लागि आवश्यक सिँचाई, सडक, विद्युत, संचार, उद्योग र बजार व्यवसाय तथा उन्नत प्रविधिहरूमा पर्याप्त लगानी आर्कषण गर्न नसक्नु कृषि क्षेत्रको मूलभूत समस्या हो भने कृषि पेशालाई प्रतिस्पर्धा, नाफामूलक, सम्मानजनक र व्यवसायिक रूपमा स्थापित गर्नु पनि चुनौतिको रूपमा रहेको छ ।

५.१.१ कृषिजन्य बालीसम्बन्धी विवरण

भौगोलिक असमानताले विभिन्न स्थानहरूमा लगाउने बाली तथा उत्पादन फरक फरक हुनुको साथै लगाउने समय पनि भिन्न रहेको छ । दमक नगरपालिकामा पनि अधिकांशं मानिसहरू कृषिमा संलग्न रहेका छन् । यस नगरपालिकामा लगाईने बालीको क्षेत्रफल र उत्पादनसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

(क) हिउँदे बाली

नगरपालिकामा उत्पादन गरिने प्रमुख हिउँदे बालीहरूमा गहुँ, जौ, आलु, भटमास, तोरी, उखु, मसला बाली आदि रहेका छन् ।

(ख) वर्षे बाली

नगरपालिकाका प्रमुख वर्षे बालीहरूमा धान, मकै, दलहन, भटमास, मास, मुग, आलु, कागती, केरा, मसला बाली आदि छन् ।

५.१.२ वार्षिक कृषि उत्पादनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ६६ : वार्षिक कृषि उत्पादनसम्बन्धी विवरण

बाली	उत्पादन (मे. टन)	खेती गरिएको जग्गाको (क्षेत्रफल हेक्टरमा)		
		जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	सिंचित क्षेत्रफल (हे.)	असिंचित क्षेत्रफल (हे.)
अन्नबाली		**५६००**		
धान	४.८	५६००	२५२०	३०८०
मकै	५	१४००	९००	५००
गहु	२	५००	५००	(
कोदो	१	५	०	५
दलहन				
दाल				
रहर	१.२	२	०	२
मुसरो	०।८	२०	१५	५
तेलहन				
तोरी/सर्स्यु	०.९	६५०	५००	१५०
आलस/तिल	०.६	३०	३०	०
सूर्यमुखी	०.५	५	५	०
तरकारी				
आलु	१५	१५०	१५०	०
बन्दा/काउली/रायो	१८	१२५	१२५	०
गोलभेंडा	२५	५०	५०	०
काँक्रो, लौका, फर्सी	२२	१२५	१२५	०
करेला, घिरौला, चिचिण्डो	१७	६०	६०	०
नगदे बाली				
अदुवा/वेसार	१८	२७		२७
प्याज/लसुन	१३	३०	३०	०
च्याउ	२००० किलो प्रती टहरो	४५ टहरो	०	०
फलफूल				
आँप/लिची	४०	५	४	१
केरा/मेवा	४५	७	७	०
सुन्तता/कागती	२५	५	४	१

स्रोत : नगरपालिका/जिल्ला कृषि विकास कार्यालय, झापा २०७४

५.१.३ जग्गाको किसिमअनुसारको विवरण

तालिका नं. ६७ : जग्गाको किसिमअनुसारको विवरण

जग्गाको किसिम	जम्मा क्षेत्रफल धनहर खेत
अब्बल	१३३७२ -१०-५
दोयम	४०७१७-१९-७
सिम	५९५८-१९-७
चाहर	११ -७-२
जम्मा	६००६०-१६-१२

श्रोतः मालपोत कार्यालय को बार्षिक प्रतिबेदन

५.१.४ आधुनिक कृषि तथा पशु फार्महरुको विवरण

ठूलो क्षमताका कृषि फार्महरूको विकास हुन नसकेतापनि स्थानीय कृषकहरूमा व्यवसायीक र वैज्ञानिक कृषितर्फ आकर्षण बढेको देखिन्छ । यस्ता कृषकहरूलाई प्रोत्साहन गरी थप अन्यलाई आकर्षण गर्न सके यसले उत्पादनमुखी व्यसायतर्फ लाग्न प्राप्ति गर्दछ । नगरपालिकामा माछा, फलफुल, मह, तरकारीमा आकर्षण बढेको देखिन्छ ।

गाई फार्म

तालिका नं. ६८ : गाई फार्म

क्र. सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण			दैनिक दुध उत्पादन लि.	रोजगारी
					माउ गाइ	६ महिनाभन्दा मूनिको वाछी	६ महिनाभन्दा माथिको वाछी		
१	चन्द्र देवि कृषि फार्म	मनोरथ रेग्मी	दमक-२	९८४२७५४३०३	७	१	२	४०	–
२	हंसे दुम्से गाइ फार्म	राज कुमार तामाङ	दमक-३	९८१३०३७९६९	५	–	१	३०	–
३	भुपेन्द्र वगाले गाइ फार्म	जंगवहादुर थापा	दमक-१०	–	५	–	४	३०	–
४	दिप्सन कृषि फार्म	टेकेन्द्र प्र. न्यौपाने	दमक-७	९८४२६३१५३८	५	–	३	२५	–
५	पथिभरा फर्म हाउस	सिता पाण्डे	दमक-९	९८४२६४३१७१	३०	५	६	१७०	३
६	इनकम पशु पालन फार्म	इन्द्र व. थापा	दमक-९	९८०३७३९२९०	८	३	२	५०	–
७	रिजाल गाइ फार्म	तेज प्र. रिजाल	दमक–२	९८४२७०६६७४	७	२	३	३०	-
८	रेग्मी गाइ फार्म	कुमारी रेग्मी	दमक-९	९८०६०६५४२६	१५	४	५	९०	-

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण			दैनिक दुध उत्पादन लि.	रोजगारी
					माउ गाइ	६ महिनाभन्दा मूनिको वाछी	६ महिनाभन्दा माथिको वाछी		
९	सिद्धकाली पशुपालन फार्म	डीक व. काकी	दमक-९	९८०८२३४२७७	७	२	३	६०	-
१०	वाह्रघरेगाइ फार्म	त्रिलोक न्यौपाने	दमक-१०	९८१७०६१८४५	५	१	३	३०	-
११	प्रजिना गाइ फार्म	पवित्रा थापा	दमक-१०	९८१७०८२१९०	१०	-	-	६०	-
१२	आधुनिक वहुउद्धेशीय कृषि फार्म	प्रशान्त सुव्बा	दमक- १	९८०८१७५६५१	८	२	३	५०	-
१३	सिद्धकाली गाइ फार्म	अर्जुन दाहाल	दमक-१०	९८१३३१५९६२	६	२	३	३५	-
१४	कामुधेनु गाइ फार्म	देव प्र. सुवेदी	दमक-७	९८४२६२०५५०	८	१	३	४५	-
१५	सिटौला पशु पालन केन्द्र	चित्र प्र. सिटौला	दमक-५	९८०७९४५४९१	३०	१०	१५	१५०	-
१६	श्रेष्ठ गाइ फार्म	गोविन्द श्रेष्ठ	दमक-४	-	९	२	३	३०	-
१७	श्रृजनशिल वहुउद्देशीय कृषि फारम	इरेन सुब्बा	दमक-१	९८४२६२९०००	७	४	३	२०	-

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

गाई उत्पादन

तालिका नं. ६९ : गाई उत्पादन

गाई	सांढे २ वर्ष माथि	गोरु २ वर्ष माथि	दुधालु गाई	थारा गाई	वाच्छी ६ महिना माथि	वाच्छी ६ महिना मुनि	वहर १ वर्ष माथि	वहर १ वर्ष मुनि	जम्मा
स्थानीय	०	१५०००	२०००	२०००	१०००	९००	९००	९००	२५७००
वर्ण शंकर	३	३०००	३०००	३०००	१५००	१०००	१५००	६००	१३६०३
उन्नत	५	२०००	१०००	१०००	७००	५००	५००	३००	६००५
जम्मा	८	२००००	९०००	६०००	३२००	२४००	२९००	१८००	४५३०८

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

भैंसी फार्म

तालिका नं. ७० : भैंसी फार्म

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण			दैनिक दुध उत्पादन लि.	रोजगारी
					माउ गाइ	६ महिनाभन्दा मूनिको पाडी	६ महिनाभन्दा माथिको पाडी		
१	ओम भैसी पालन	भिम प्र. निरौला	दमक-९	९८१८४१९०२५	३	-	२	१५	-

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

भैसी उत्पादन

तालिका नं. ७१ : भैसी उत्पादन

भैसी	रांगा २ वर्ष माथि	जोत्ने रांगा २ वर्ष माथि	दुधालु भैसी	थारा भैसी	पाडा ६ महिना माथि	पाडा ६ महिना मूनि	भैसी	रांगा २ वर्ष माथि	जोत्ने रांगा २ वर्ष माथि
स्थानीय	०	८०००	१०००	१०००	३००	२००	२००	१००	१०८००
वर्णशंकर	१	-	१०००	१०००	१५०	१००	२००	२००	२६५१
उन्नत	२	-	५००	५०	५०	५०	७५	८०	८०७
जम्मा	३	८०००	२५००	२५००	५००	३५०	४७५	३८०	१४२५८

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

पाडा फार्म

तालिका नं. ७२ : पाडा फार्म

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	सर्म्पक न.	पाडा संख्या	दर्ता मिति	रोजगारी
१	वाह्रघरे पाडा पाडी पालन केन्द्र	सोम नाथ घिमिरे	दमक-९	९८५२६७७७२२	१२	-	-

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

बाखा फार्म

तालिका नं. ७३ : बाखा फार्म

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण					रोजगारी
					माउ	वोका	खसी	पठेंग्री	पाठापाठी	
१	कुसुम कृषि परियोजना तथा पशु पालन केन्द्र	केशावति पुरी	दमक-७	९८६२६२७७४७	६	७	८	१०	५	
२	रक्षा कृषि फार्म	सरिता भट्टराई	दमक-९	९८४२०९१४४०	७	१	७	-	११	
३	मेदिवुङ वाखा फार्म	दुर्गा प्र. घिमिरे	दमक-३	९८४२७६४४२७	५	५	५	-	५	
४	देवान वाखा फार्म	सिंह व. देवान	दमक-१०	९८४२६९४९०२	१०	३	२	५	३	

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

बाखा उत्पादन

तालिका नं. ७४ : बाखा उत्पादन

बाखा	बोका १ वर्ष माथि	खसी १ वर्ष माथि	ब्याएको बाखी	थारो बाखी	पाठा ६ महिना मूनि	पाठी ६ महिना मूनि	पाठा ६ महिना माथि	पाठी ६ महिना माथि	जम्मा
स्थानीय	३०००	५०००	२०००	१५००	६००	४००	४००	३००	१३२००
वर्णशंकर	१५००	१०००	५००	५००	१००	१००	२५०	५०	४०००
उन्नत	१०००	५००	५००	५००	१००	५०	१००	५०	२८००
जम्मा	५५००	६५००	३००	२५००	८००	५५०	७५०	४००	२००००

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

बंगुर फार्म

तालिका नं. ७५ : बंगुर फार्म

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण					बार्षिक पाठा पाठी विवरण	रोजगारी
					माउ	बिर	गिल्ट	पाठा पाठी	माशु को लागी		
१	न्यू पांचथरे वंगुर पालन	कमल प्र.आङदेम्वे	दमक-१	९८१७९३८६४०	२१	२	१९	४६	-	३००	१
२	घिमिरे पशु पालन	सरिता वि.क.	दमक-९	९८०२२०१११६	१०	१	२०	१०	-	२००	-

क्र.सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	स्टक विवरण					बार्षिक पाठा पाठी विवरण	रोजगारी
					माउ	बिर	गिल्ट	पाठा पाठी	माशु को लागी		
३	पुर्वेली वंगुर फार्म	गेविन्द वस्नेत	दमक-७	९८५२६७०१९४	२०	२	२०	२८	-	३२०	-
४	निवा कृषि फार्म	भिम व. कन्दङवा	दमक-४	९८०७९०८७३६	१५	१	२	३	-	२४०	-
५	क्रियटिभ एग्रीकल्चर फार्म	नेत्र प्र. सिग्देल	दमक-२	९८५११३६६६२	२०	२	३	-	-	३६०	-
६	तेह्रथुमे वंगुर पालन फार्म	देउ कुमार लिम्वु	दमक-२	९८५२६७५३५२	२५	२	२०	३०	-	४५०	-
७	दुर्गा कृषि फार्म	कृष्ण व. दर्जी	दमक-९	९८१६९०६८९७	२०	२	३०	२०	-	३६०	-
८	फक्ताङलुङ कृषि फार्म	चन्द्र विक्रम लिम्वु	दमक-२	९८१७०१४४७५	१५	२	३	२	-	२७०	-
९	वि.डि. वंगुर फार्म	वरुण लावुङ	दमक-९	९८०४३८७८१६	२०	२	२०	३०	-	३२०	-
१०	उदय वंगुर फार्म	पर्शुराम वि.क.	दमक-९	९८४२१८२८७७	२६	२	३	-	-	४६८	-

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

बंगुर उत्पादन

तालिका नं. ७६ : बंगुर उत्पादन

वंगुर	भूना/वीर	खसी/भूना	ब्याएको माउ	थारो भूनी	पाठा ६ महिना माथि	पाठी ६ महिना माथि	पाठा ६ महिना मूनि	पाठी ६ महिना मूनि	जम्मा
स्थानीय	१००	५०००	१०००	१०००	८००	१२००	७००	९००	१०७००
वर्णशंकर	२००	२५००	१५००	१०००	५००	५००	५००	७००	७४००
उन्नत	२००	२०००	५००	५००	४००	३००	२००	५००	४६००
जम्मा	५००	९५००	३०००	२५००	१७००	२०००	१४००	२१००	२२७००

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

लेयर्स कुखुरा फार्म

तालिका नं. ७७ : लेयर्स कुखुरा फार्म

क्र. सं	फार्मको नाम	प्रोप्राइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक न.	फार्म दर्ता भएको मिति	फार्ममा रहेको कुखुरा संख्या	दैनिक अण्डा उत्पादन संख्या	रोजगारी
१	पंचमुखी कृषि फार्म	देबराज अधिकारी	दमक-१५	९८४२६९४९७७	२०७२/६/१३	२५००	१८००	३ जवान
२	दमक एग्रीकल्चर प्रा.लि	भरत चौलागाई	दमक-१८	९८५२६७५३५०	२०६८	१२०००	१०,०००	६ जवान
३	सिंहवाहिनी पोल्ट्री फार्म	राजेन्द्र भण्डारी	दमक-१८	९८४२६३२३२६	२०७२	३०००	२५००	२ जवान
४	पि.एट. एग्रीकल्चर फार्म	राजेश शाह	दमक-१८	९८४२६५०६९४	२०७२	१०,०००	८,५००	६ जवान
५	एकता कृषि फार्म	संतोष भण्डारी	दमक-१९	९८१६०८२४००	२०७१	३,५००	२,५००	१ जवान
६	गरुड वाहिनी कृषि फार्म	उषा सुवेदी थापा	दमक-१०	९८४२०३१८९०	२०७२/६/१५	४०००	३०००	७ जवान
७	पथिभरा अण्डा सप्लायर्स	भिम प्र. खरेल	दमक-१३	९८४२६३२६५४	-	१५००	१०००	१ जवान

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

ब्रोइलर कुखुरा फार्म

तालिका नं. ७८ : ब्रोइलर कुखुरा फार्म

क्र.स.	फार्मको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल वर्ग फीट	स्थापना मिति	ब्यबस्थापकको नाम	स्थायी ठेगाना	फार्मको क्षमता	प्रतिकुखुरा मासु उत्पादन
१	पाथिभरा फार्म	दमक-३	२० धुर	२०६९/६/७	शिवप्रसाद मिश्र	दमक-३	८००	२.५
२		दमक-३	९ ”	२०६६/४/७	कृष्णप्रसाद तिम्सीना	दमक-३	२००	२
३		दमक-१	१५ ”	२०६६/५/१०	भक्तिप्रसाद तिम्सीना	दमक-१	४००	३
४		दमक-३	१५ ”	२०७३/२/९	लक्ष्मी मगर	दमक-३	३००	२
५		दमक-६	१० ”	२०७३/३/१५	दिपेश बर्तौला	दमक-६	२००	२.५
६		दमक-६	७ ”	२०७३/३/२०	खगेन	दमक-६	२००	२.५

क्र.स.	फार्मको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल वर्ग फीट	स्थापना मिति	ब्यबस्थापकको नाम	स्थायी ठेगाना	फार्मको क्षमता	प्रतिकुखुरा मासु उत्पादन
					सिग्देल			
७		दमक-६	१० ”	२०७१/५/५	राम खनाल	दमक-६	३००	२
८		दमक-६	१० ”	२०७२/५/१७	रामकुमार श्रेष्ठ	दमक-६	१००	२.५
९		दमक-६	७ ”	२०७३/४/२०	रमेश पौडेल	दमक-६	३००	२.५
१०		दमक-६	१० ”	२०७३/५/१०	रबिन भुजेल	दमक-६	२००	२.२
११	प्रजिना फार्म	दमक-१०	२२ ”	२०७०/५/२०	नेत्र थापा	दमक-१०	३५०	२.५
१२	विजय फार्म	दमक-१०	२० ”	२०७२/२/२९	विजय राई	दमक-१०	१०००	२.५
१३		दमक-१	१४ ”	२०७१/६/५	गोमा पाख्रेल	दमक-१	७००	२.५
१४		दमक-१	५ ”	२०७२/८/७	रामबहादुर राई	दमक-१	१००	२
१५		दमक-३	२० ”	२०७२/११/७	पंचविर राई	दमक-३	७५०	२
१६		दमक-३	१२ ”	२०७०/६/१५	पूर्णकुमार लिम्बु	दमक-३	५००	२
१७		दमक-७	१० ”	२०७१/१/२०	भिम गर्तौला	दमक-७	४००	२.५
१८		दमक-७	१२ ”	२०७१/१/२०	कमल गर्तौला	दमक-७	४००	२.५
१९		दमक-७	१५ ”	२०६८/७/२	दलबहादुर निरौला	दमक-७	६००	२.५
२०		दमक-८	२५ ”	२०६५/१०/१५	जहर सिंह चौहान	दमक-८	१२००	२.५
२१		दमक-१०	७ ”	२०७१/५/१५	यूवराज लिम्बु	दमक-१०	२००	२.५
२२		दमक-२	१० ”	२०६५/६/७				
	कमल धिमाल	दमक-२	४००	२.५				
२३		दमक-२	१० ”	२०७३/६/१७	यादेश लिम्बु	दमक-२	३००	
२४		दमक-९	१० ”	२०७२/५/७	रुद्र पाण्डे	दमक-९	३००	२.५
२५		दमक-९	९ ”	२०६४/१०/७	समिर निरौला	दमक-९	४००	२.५
२६		दमक-९	९ ”	२०७३/५/२३	अम्बिका आचार्य	दमक-९	३००	२.
२७		दमक-९	१० ”	२०७०/२/५	हस्त धिमाल	दमक-९	४००	२.
२८		दमक-३	२० ”	२०६८/५/१०	पंचबहादुर राई	दमक-३	१०००	२.५
२९		दमक-३	५ ”	२०६६/७/१५	रुद्र मगर	दमक-३	१००	२.५

क्र.स.	फार्मको नाम	ठेगाना	क्षेत्रफल वर्ग फीट	स्थापना मिति	ब्यबस्थापकको नाम	स्थायी ठेगाना	फार्मको क्षमता	प्रतिकुखुरा मासु उत्पादन
३०		दमक-५	१० "	२०६८/७/२५	खेमराज ढकाल	दमक-५	५००	२.
३१		दमक-१	१५ "	२०७०/२/१०	सन्तकुमारी लावती	दमक-१	१०००	२.५
३२		दमक-५	८ "	२०७१/३/२२	सन्तोष राई	दमक-५	२००	२.
३३		दमक-३	१२ "	२०६५/४/१०	दिपेन्द्र चाम्लिङ	दमक-३	७००	२.५
३४		दमक-३	१० "	२०७२/१/२५	दिपेश लिम्बु	दमक-३	५००	२.
३५		दमक-३	१० "	२०६९/५/२५	प्रकाश आचार्य	दमक-३	२००	२.५
३६		दमक-१	८ "	२०६५/१/२०	कौशिला राई	दमक-१	२००	२.५
३७		दमक-१०	७ "	२०७०/८/२७	कमला चौहान	दमक-१०	१००	२.५
३८		दमक-१	८ "	२०६६/७/१०	सुष्मा तोलङ्गी	दमक-१	२००	२.५
३९		दमक-१	१० "	२०७१/१/२०	कृष्ण तामाङ	दमक-१	२००	२.५
४०		दमक-१	२२ "	२०६६/७/३	संजिव लिम्बु	दमक-१	१०००	२.५
४१		दमक-१४			योगेन्द्र संग्रौला		५००	
४२	मातापाथिभरा एग्रीकल्चर फार्म	दमक-९					५००	
४३	प्रसाइ कुखुरा फार्म	दमक-९					३००	

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

कुखुरा उत्पादन

तालिका नं. ७९ : कुखुरा उत्पादन

विवरण	संख्या
कमरसियल लेर्यस	१५०००
कमरर्सियल ब्रोइलर	१,००,०००
स्थानीय कुखुरा	२०,०००
हांस	४००
परेवा	१०,०००

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

पशु वधशालाको विवरण

तालिका नं. ८० : . पशु वधशालाको विवरण

क्र.सं.	विवरण	स्थान	अवस्था	कैफियत
१	पशु वधशाला	नया सब्जी बजार	पक्की र संचालनमा रहेको	
२	पशु वधशाला	हाट खोला	पक्की र संचालनमा रहेको	राँगा, भैसी

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

डेरी पसल तथा निजी स्तरमा दुध संकलन गरी विक्री गरिनेहरुको विवरण

तालिका नं. ८१ : डेरी पसल तथा निजी स्तरमा दुध संकलन गरी विक्री गरिने हरूको विवरण

क्र. सं	पसलको नाम	प्रोपाइटरको नाम	ठेगाना	संपर्क नं.	वार्षिक विक्री परिणाम(के.जी.)					वार्षिक कारोबार रकम रु हजारमा	रोजगारी		
					दुध घिउ	घिउ	पनिर	दहि	आइस क्रिम		महिला	पुरुष	जम्मा
१	दुर्गा डेरी	एकराज नेपाल	दमक-६	९८०७९६३४२५	८१०००	१५०	-	-	-	४९५०	१	१	२
२	तोप गाछी दुग्ध डेरी	राम उदास	दमक-७	९८१५३६२४०८	५४०००	१५०	६०	६००	-	३४०२	१	१	२
३	माता पाथीभरा डेरी	गंगा व. खडका	दमक-७	९८४३६८२३७९	३६०००	१५०	-	१५०	-	२२६०.५	१	१	२
४	समता डेरी	-	दमक-७	९८४२६६७३९१	५४०००	६०	३०	४५०	-	३३२२.५	१	१	२
५	रवि डेरी	भत्ति नेपाल	दमक-६	९८१७९४७०६९	३६०००	६०	-	३००	-	२२१७	१	१	२
६	यूनिक डेरी	डम्वर भट्टराई	दमक-८	९८४२६८९२०६	७२०००	-	४५०	-	-	४३५१.५	१	१	२
७	प्रणाम डेरी	दया राम प्याकुरेल	दमक-५	९८४२६४०१४८	३२४००.	९०	-	-	-	१९९८	१	१	२
८	ओम डेरी	ओम भट्टराई	दमक-९	९८४२७६११०८	७२०००	१५०	-	१५००	-	४५१५	१	१	२
९	यूनिस डेरी	श्याम देवकोटा	दमक-८	९८४२६३९९९२	३६०००	-	-	४५०	-	२१९१.५	१	१	२
१०	दुग्ध कुण्ड डेरी	निरज कोईराला	दमक-६	९८१४९७६७०७	१४४००	९०	-	३००	-	९३९.०१	१	१	२
११	गजुरमुखी डेरी	विश्ववन्धु वुडाथोकी	दमक-१	९८४२६२०१९३	१८०००	६०	-	९०	-	४५३३	१	१	२
१२	विहानी डेरी	-	दमक-६	-	७२००	१५०	१२०	९००	-	५०५२	१	२	३
१३	गो रस दुग्ध डेरी	सोमनाथ घिमिरे	दमक-७	९८५२६७०७७२	७२००	९००	३००	६००	-	३७५९	१	१	२
१४	शितल डेरी	गोविन्द पोखरेल	दमक-६	९८५२६६५६१०	५४०००	६००	१५०	१२००	-	३७५९.०	१	१	२

डेरी उद्योगहरु

तालिका नं. ८२ : डेरी उद्योगहरू

क.सं	संस्थाको नाम	ठेगाना	सम्पर्क व्यक्तिको नाम	सम्पर्क नं.	प्रथम चौमासिक			दोस्रो चौमासिक			तेस्रो चौमासिक			वर्षिक			रोजगारी	
					चिलिङ प्याट क्षमता लिटर	दुग्ध संकलन मे.टन	कारोबार रु.हजार	चिलिङ प्याट क्षमता लिटर	दुग्ध संकलन मे.टन	कारोबार रु.हजार	चिलिङ प्याट क्षमता लिटर	दुग्ध संकलन मे.टन	कारोबार रु.हजार	चिलिङ प्याट क्षमता लिटर	दुग्ध संकलन मे.टन	कारोबार रु.हजार	महिला	पुरुष
१	कंचन डेरी	दमक-८	-	०२३५८५१०६	२०००	६०	३६००	२०००	१२०	७२००	२०००	१२०	७२००	२०००	३००	१८०००	१०	५०
२	साभ्का डेरी	दमक-८	योगानन्द खतिवडा	०२३५८२७७५	३५००	१४४	८६४०	३५००	२८८	१७२८०	३५००	२८८	१७२८०	३५००	७२०	४३२००	१५	४०
३	पूर्व नेपाल डेरी	दमक-६	हेम चन्द्र खनाल	९८४२६५८९६४	१५००	१४४	८६४०	१५००	२८८	१७२८०	२०००	२८८	१७२८०	१५००	७२०	४३२००	२०	५०
४	हंसे दंसे दूग्ध उत्पादक सहकारी संस्था	दमक-३	वोधराज घिमिरे	०२३८३६२७	२०००	१२०	७२००	२०००	२४०	१४४००	२०००	२४०	१४४००	२०००	६००	३६०००	१५	४०

खसी मासु पसल

तालिका नं. ८३ : खसी मासु पसल

क.सं.	मासुपसलको नाम	प्रोपाईटरको नाम	ठेगाना	संपर्क नं.	दर्ता छ/छैन	वजारको किसिम	वध गरिने पशु संख्या	मासु विक्री	वार्षिक कारोबार रकम रु हजारमा	रोजगारी
१	रत्न खसी मासु पसल	राजेन्द्रकुमार खडगी	दमक-६	९८४२६२२३६३	छ	दैनिक	५	८०	१७२८०	३
२	काजी मासु पसल	राजन राई	दमक-६	९८४२६९०१००	छ	दैनिक	५	९०	१९४४०	३
३	गांउले मासु पसल	लक्ष्मण शाही	दमक-८	९८४२६४९२३८	छ	दैनिक	३	४५	९७२०	२
४	दमक मासु पसल	मित्रवहादुर नेपाल	दमक-८	९८४२७६४९३७	छ	दैनिक	२	५०	१०८००	२
५	भ्कापालि खसी मासु पसल	कृष्ण भक्त शाही	दमक-८	९८१५०००५७६	छ	दैनिक	२	५०	१०,८००	२
६	कार्की दाइको मासुपसल	टंक कार्की	दमक-८	९८०७९६०११२	छ	दैनिक	१	२०	४३२०	१
७	ए वान मासु पसल	उद्दव न्यौपाने	दमक-८	९८१६०२३६४१	छ	दैनिक	५	१८०	३८८८०	३
८	-	दिलचन खत्री	दमक-९	९८१५९४३९५५	छ	दैनिक	१	२०	४३२०	

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

बंगुर मासु पसल

तालिका नं. ८४ : बंगुर मासु पसल

क्र.सं	मासुपसलको नाम	प्रोपाईटरको नाम	ठेगाना	संपर्क नं.	दर्ता छ/ छैन	वजारको किसिम	वध गरिने पशु संख्या	मासु विक्री	वार्षिक कारोबार रकम रु हजारमा	रोजगारी
१	माङपाङ मासुपसल	रविनकुमार राई	दमक-१	९८४२७९५१७३	छ	दैनिक	१	७०	५०४०	१
२	ईच्छिहाङ मासु पसल	वम व. थाम्पुहाङ	दमक-१	९८०७९४४६३५	छ	दैनिक	१	७०	५०४०	१
३	-	काल व.थापा मगर	दमक-१	९८४२६३००५२	छ	दैनिक	१	५०	३६००	१
४	-	गोविन्द सार्की	दमक-७	९८१४९४५६०३	छ	साप्ताहिक	१	३५	१४५६	१
५	-	पासाङ तामाङ	दमक-७	९८०६०२५४२२	छ	साप्ताहिक	१	७०	२९१२	२
६	-	जे.के.	दमक-७	९८१६०९८६०१	छ	साप्ताहिक	१	३५	१४५६	१
७	-	नकुल फागो	दमक-७	९८१६३९०१५८	छ	साप्ताहिक	१	३५	१४५६	१
८	-	राजेन्द्र लिम्वु	दमक-८	०९०४९०५८३४	छ	दैनिक	१	५०	३६००	१
९	-	भक्तवहादुर वर्देवा	दमक-८	९८१४००९७१८	छ	दैनिक	१	४०	२८८०	१
१०	-	शंकर वि.क.	दमक-४	९८०२२०१११६	छ	दैनिक	१	४०	२८८०	१

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

कुखुरा मासु पसल

तालिका नं. ८५ : कुखुरा मासु पसल

क्र.सं	मासुपसलको नाम	प्रोपाईटरको नाम	ठेगाना	संपर्क नं.	दर्ता छ/छैन	वजारको किसिम	वध गरिने पंक्षी संख्या	मासु विक्री	सि.न.	मासुपसलको नाम
१	सुन्दर फ्रेस हाउस	सुन्दर खडगी	दमक-६	९८४२६२१८६९	छ	दैनिक	२०	४०	४३२०.०	२
२	विष्णुशाह फ्रेस हाउस	विष्णु शाह	दमक-६	९८४२७०६६१३	छ	दैनिक	१३	१३	१८००.०	१
३	अंकल मासु पसल	कृष्ण कपाली	दमक-६	९८४२६२१७२८	छ	दैनिक	२०	६०	६४८०.०	२
४	अजित फ्रेस हाउस	अजित महत	दमक-६	९८१५९४६९३८	छ	दैनिक	१५	४०	४३२०.०	२
५	-	सलाम मिया	दमक-८	९८१६००१५९३	छ	दैनिक	२०	४०	४३२०.०	२
६	-	टंक व. काफ्ले	दमक-८	-	छ	दमक-१३	१०	२०	२१६०.०	१
७	एवान मासु पसल	उद्धव न्यौपाने	दमक-८	९८१६०२३६४१	छ	दमक-१३	२०	४०	४३२०.०	२
८	मनकामना फ्रेस हाउस	विकास कुवर	दमक-५	९८१७९०९३१२	छ	दमक-१०	१०	२०	३२४०.०	१
९	-	केशव न्यौपाने	दमक-५	९८१६०१२३१९	छ	दैनिक	१०	२०	२१६०.०	१
१०	जनता फ्रेस मिट	विजय कुमार राई	दमक-५	९८०४९२०२७९	छ	दैनिक	३०	८०	८६४०.०	३

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

राँगा मासु पसल

तालिका नं. ८६ : राँगा मासु पसल

क्र.सं	मासु पसलको नाम	प्रोपाइटरको नाम	ठेगाना	संपर्क नं.	दर्ता छ/छैन	बजारको किसिम	दैनिक बध गरिने पशु संख्या	दैनिक मासु बिक्री के.जी	बार्षिक कारोकार (रु. ह.मा)	रोजगारी
१	भर्लाबोटे मासु पसल	पूर्णमान लिम्बु	दमक-६	९८१५९४६९३८	छ	दैनिक	१	४०	४३२०.०	१
२	-	गोबिन्द शाक्य	दमक-७	-	छ	दैनिक	१	५५	५९४०.०	१
३	-	सुरेन्द्र तामाङ	दमक-७	९८४२६५२२४३	-	साप्ताहिक	१२	७२०	३७४४.०	१
४	-	खेम साही	दमक-८	९८४२७०५५८५	छ	दैनिक	१	६०	६४८०.०	१

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

पशु औषधी पसल

तालिका नं. ८७ : पशु औषसध पसल

क्र.सं.	पशु औषधि पसलकोनाम	संचालकको नाम	ठेगाना	शैक्षिक योग्यता	दर्ता नं.	संर्पक नं.	वार्षिक कारोवार रु. ह.मा.
१	झपाली भेटनरी सेण्टर	मदनकुमार खडका	दमक-८	भेट जेटिए	५८०	९८५२६७०९०३	१५००.०
२	भट्टराई भेट फर्मा	पुण्यप्रसाद भट्टराई	दमक-६	विविएस	-	९८५२६७६१९९	६०००.०
३	खरेल भेट फर्मा	सुस्मा खरेल	दमक-६	आइए	५५	९८५२६७००३७	८०००.०
४	गर्तौला भेट फर्मा	सुभास चन्द्र गर्तौला	दमक-६	एसएलसी	३४४८	९८५२६७७५११	१२५.०
५	गजुरमुखि भेटनरी	विश्ववन्धु वुढाथोकी	दमक-१	आइएसी	७९८	९८४२६२०१९२	१००.०
६	सुवेदी भेटेरेनरी	अशोक सुवेदी	दमक-६	आइए	२८६५	९८५२६७५२३४	७०००.०
७	मातापाथिभरा भेटनरी	जिवन वास्तोला	दमक-६	आइए	७६१/६१९	९८४२६४३७८९	५०००.०
८	के.शी. एग्रोभेटस	सन्तोष कार्की	दमक-६	भेट जेटिए	२१/९८	९८४२६२८३२७	१२५.०
९	गडस भेट फर्मा	लाक वहादुर वस्नेत	दमक-६	आइए	११३/९२	९८४२७४०२५१	५०.०
१०	टंक राना भेटनरी	टंकवहादुर राना	दमक-६	भेट जेटिए	८१४/६७१	९८४२६३०३३७	५००.०

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

पाराभेटहरु ग्रा.प.स्वा.का.र पशुऔषधी पसलहरुको विवरण

तालिका नं. ८८ : पाराभेटहरू ग्रा.प.स्वा.का.र पशुऔषधी पसलहरूको विवरण

क्र.सं.	नाम थर	ठेगाना	सम्पर्क नं	अध्ययन गरेको संस्था	शैक्षिक योग्यता	कृत्रिम गर्भाधान तालिम लिएको/नलिएको
१	तुलसी निरौला	दमक-३	९८५२६७५४४१	मदन भण्डारी स्मृतीप्रतिष्ठान उर्लावारी	भेट.जेटिए	लिएको ०६८/१/२९
२	डिकेन्द्र घिमिरे	दमक-३	९८४२६२२१४	नेपाल पोलिटेक्नीकल ईन्सिच्यूट चितवन	भेट.जेटिए	लिएको ०६९/२/७
३	राम सिग्देल	दमक-३	९८४२६३१७३२	मदन भण्डारी स्मृतीप्रतिष्ठान उर्लावारी	भेट.जेटिए	लिएको २०६४
४	तिलमाया तामाङ	दमक-३	९८१४०९४८८३	उत्तरपानी प्रा.शि. धनकुटा	भेट.जेटिए	नलिएको
६	टंक राना	दमक-६	९८४२६२२८३६	मदन भण्डारी स्मृतीप्रतिष्ठान उर्लावारी	भेट.जेटिए	लिएको०६१/१२/१२
७	नरकुमार राना	दमक-६	९८४२६२२८३६	कृषि तथा पशु वि. अ. सं त्रिपुरेंखुमल	भेट.जेटिए	लिएको ०४९/२/१५
८	सोम व. विष्ट	दमक-६	९८४४६५५९५२		भेट.जेटिए	नलिएको

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

दाना पसलहरुको विवरण

तालिका नं. ८९ : दाना पसलहरूको विवरण

क्र.सं.	पसलको नाम	प्रोपाइटरको नाम	ठेगाना	संर्पक नं.	वार्षिक दाना विक्री परिणाम (मे.टन)				बार्षिक कारोबार रकम रु हजारमा	रोजगारी		
					गाई	बंगुर	लेयर्स	ब्रोइलर		महिला	पुरुष	जम्मा
१	सापकोटा सप्लायर्स	रमेश सापकोटा	दमक-२	९८४२६२२५०७	-	-	-	७०	३६००	-	१	१
२	हिफाजत कृषि प्रा.लि.	टंकलाल ताजपुरिया	दमक-८	०२३५८५४२९	१	-	१	१००	४५००	-	१	१
३	गजुरमूखी भेटेरेनरी	विश्व वुढाथोकी	दमक-१	९८४२६२०१९२	१	१	-	१	१५०	-	१	१
४	लक्ष्मी फिड सप्लार्यस	टिकादेवि वास्कोटा	दमक-६	९८४२६३०९९०	-	-	५	४	४५०	-	१	१
५	सिद्विविनायक ट्रेड एण्ड सप्लायर्स	राम श्रेष्ठ	दमक-६	९८५२६७६३४४	-	-	-	१००	५०००		१	१
६	वस्नेत सप्लायर्स	लोक व. वस्नेत	दमक-६	९८४२७४०७८१	-	-	-	१०	५००	-	१	१

स्रोत : पशु सेवा केन्द्र/पशु सेवा कार्यालय, २०७४

५.१.५ कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरुको विवरण

कृषक समूहरूको विवरणलाई हेर्दा सामूहिक रूपमा मिलेर कृषि तथा पशु कार्यमा संलग्न हुने परिपाटीको विकास भएको मान्न सकिन्छ । संगठित रूपमा आगाडि बढ्दा चुनौती सामना गर्न सजिलो हुने, ज्ञान र सीपको आदाप्रदान हुने र सामूहिक बल प्राप्त भई उत्पादनमा सकारात्मक योगदान मिल्दछ । नगरपालिकाको कृषक समूहहरूको बचत रकम र लगानी हेर्दा निकै न्यून र लगानीको क्षेत्र समेत अत्यन्त सिमित रहेको देखिन्छ । लगानी साथै क्षेत्रको समेत विस्तार र विविधिरकण गरी यस प्रकारका समूहहरूलाई प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका नं. ९० : कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित समूहहरूको विवरण

क्र. सं.	समूहको नाम	ठेगाना	संस्था संचालकको नाम र अनुभवको विवरण	समूह गठन मिति	सदस्य संख्या		जम्मा	हितकोष रकम जम्मा	कैफियत
					महिला	पुरुष			
१	बारघरे कृषि सहकारी संस्था	बारघरे, दमक १०	उपमन बस्नेत(९८४४६०३८६२)	-	-	-	-	-	-
२	सेतुमारी कृषि सहकारी संस्था	सेतुकुमारी ९	दिपेन्द्र खनाल (९८४२६३२४४०)	-	-	-	-	-	-
३	एकता पशुपालन समूह	दमक ३	बुद्धि मन कार्की (९८४२६६६०२२)	-	-	-	-	-	-
४	नवाजगरण कृषक समूह	दमक २	शान्तिराम भट्टराई (९८४२६३०५७६)	-	-	-	-	-	-
५	सुभाबिहानी कृषक समूह	दमक २	बिमला भट्टराई (९८४२६४८२२३)	-	-	-	-	-	-
६	नलबारी कृषक समूह	दमक १०	९८०४३८७५९०	-	-	-	-	-	-
९	एकता पशुपालक कृषक समूह	दमक-१७	९८४२६६६०२२	२०७३ भाद्र-१४	८	२९	३७	५०००।-	
१०	नलबारी पशुपालक कृषक समूह	दमक-१७	९८०४३८७५९०	२०७३ भाद्र-२९	५	२१	२६	२५००।-	

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र, २०७४

५.१.६ कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण

यस नगरपालिकामा कृषि तथा पशुपालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक तथा सहकारी फर्महरूको विगत केहि वर्षदेखी उल्लेखनीय रूपमा स्थापित भएको देखिन्छ । शहरी स्थानमा यस्ता फर्महरूको स्थापना भएपनि ग्रामिण क्षेत्रमा भने आफ्नो प्रयोजनको लागि आफै उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । कृषि तथा पशुपालन व्यवसायबाट नगरपालिकामा प्रशस्त मुनाफा कमाउन सकिने सम्भावना यस नगरपालिकामा रहेको छ । यस नगरपालिकामा रहेका कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ९१ : कृषि तथा पशु पालनसँग सम्बन्धित सामुदायीक, सहकारी फार्म वा संस्थाको विवरण

क्र. सं.	कृषिरपशु सामुदायिक, सहकारी फार्म वा संस्थाको नाम	वडा नं. (साविक वडा)	ठेगाना	संस्था सञ्चालकको नाम र फोन नं.	संस्थाको अवस्था
१	बारघरे कृषि सहकारी संस्था	१०	बारघरे दमक	उपमन बस्नेत (९८४४६०३८६२)	संचालनमा रहेको
२	सेतुमारी कृषि सहकारी संस्था	९	सेतुमारी	दिपेन्द्र खनाल (९८४२६३२४४०)	संचालनमा रहेको
३	एकता पशुपालन समूह	१०	दमक	बुद्धि मन कार्की (९८४२६६६०२२)	संचालनमा रहेको
४	नवाजगरण कृषक समूह	३	दमक	शान्तिराम भट्टराई (९८४२६३०५७६)	संचालनमा रहेको
५	सुभबिहानी कृषक समूह	२	दमक	बिमला भट्टराई (९८४२६४८२२३)	संचालनमा रहेको
६	नलबारी कृषक समूह	१०	दमक	९८०४३८७५९०	संचालनमा रहेको

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र २०७४

५.१.७ कृषि बजारसम्बन्धी विवरण

परम्परागत कृषि बजारीकरणमा उत्पादकहरूले असंगठित रूपमा आफ्नो उपजको आफैं बजारीकरण गर्ने चलन थियो तर पछिल्ला दिनमा विविध खाले बजार श्रृंखला पार गर्दै कृषि उपजहरूको बजारीकरण प्रचलन विकास हुन थालेको छ। यद्यपि आजसम्म पनि व्यवस्थित कृषि बजार निर्माण भई नसके पनि बन्ने र बनाउने दिशामा भएका प्रयत्नहरूले कृषि बजारको क्रमिक विकासमा टेवा पुऱ्याएका छन्। कृषि उपज बजारीकरणका ढाँचाहरूले एकले अर्कोलाई विस्थापन गरेका छैनन्, तर एकले अर्काको विकास गर्न परिस्थिति निर्माण गरेका छन्। नगरपालिकामा विभिन्न बजारहरूबाट कृषि लगायत अन्य वस्तुहरूको (तरकारी, आलु, फलफूल तथा दैनिक उपभोग्य अन्य वस्तुहरू) बजारीकरण हुने गरेको देखिन्छ। नगरपालिकामा लाग्ने कृषि बजारसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ९२ : बजारको नाम र प्रकृति (थोक, हाट, संकलन केन्द्र)

क्र. सं.	कृषि बजारको नाम	बजारको किसिम	ठेगाना (वडा नं सहित)	पूर्वाधारहरू	कारोबार हुने प्रमुख बस्तुहरू
१	नया सब्जी बजार	थोक बजार, खुद्रा बजार, संकलन केन्द्र, हाट बजार	६	पक्की	सबै प्रकारका सब्जी
२	पुरानो सब्जी बजार	थोक बजार, खुद्रा बजार, संकलन केन्द्र, हाट बजार	६	कच्ची	सबै प्रकारका सब्जी
३	दमक चोक सब्जी बजार	खुद्रा बजार	८	पक्की	सबै प्रकारका सब्जी

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

५.१.८ पशु हाट बजारसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ९३ : पशु हाट बजारसम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	पशुहाट बजारको नाम	बजार लाग्ने अवधि (साप्ताहिक, मासिक वा वार्षिक)	ठेगाना	पशु बजारको किसिम (कुन पशुको बजार लाग्छ)
१	दमक	बुधबार साप्ताहिक	७	गाई, गोरु, भैंशी, राँगा, सुँगुर, पन्छी

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र २०७४

५.१.९ कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्रहरुको विवरण

२०३९ सालमा स्थापना भएको पशु सेवा उप केन्द्र आ.व.२०७१/२०७२ मा स्तरोन्नति भई पशु सेवा केन्द्र "क" श्रेणीको भएको हो । झापा जिल्लाको जिल्ला पशु सेवा कार्यालय अर्न्तगत संचालित यो केन्द्र झापा जिल्लाको प्रमुख शहर मध्य दमक नगरपालिकामा अवस्थित सेवा केन्द्रको कार्यक्षेत्र दमक नगरपालिका र साविक लखनपुर गा.वि.स.रहेको छ । यो पूर्व पश्चिम लोक मार्गसँग जोडिएर रहेको छ । झापा जिल्लाको सहर मध्ये दमक नगरपालिका पशुपालन, कृषि, शिक्षा, स्वास्थ्य आदि क्षेत्रमा अग्रणी स्थानमा रहेको छ ।

तालिका नं. ९४ : कृषि तथा पशु सेवाकेन्द्रहरूको विवरण

वडा नं.	कृषि सेवा केन्द्र		पशु सेवा केन्द्र	
	भवन संख्या	भवनको अवस्था	भवन संख्या	भवनको अवस्था
७	१ दमक नगरपालिकामा	राम्रो	१ दमक नगरपालिकामा	राम्रो

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र २०७४

५.१.१० कृषि बालीमा लाग्ने रोग

नगरपालिकाको कृषि उत्पादनमा धान, गहुँ, मकै, दलहन, तेलहन, तरकारी, फलफूल आदि नै मुख्य रूपमा रहेको छ । सामान्यतया धानमा ब्लास्ट, खैरो थोप्ले, फेद कुहिने रोगहरू देखा परेको छ भने गहुँमा कालो पोके र सिन्दुरेजस्ता रोगहरू देखिन्छन् । यसैगरी मकैमा डाँठ वा घोगा कुहिने र तरकारी आलु, सागपात आदिमा लेटब्लाइट, मोजाइक, ओइलाउने, खोस्टे, अल्टरनेरिया, कवरट, ड्याम्पिङ्ग अफ, जरा कुहिनेजस्ता रोगहरू मुख्य रूपमा देखा पर्दछन् । फलफूलमा विशेषगरी कोत्रे, सेतो धुले रोग, भोजक पात गुजुमुज्ज हुने, जरा कुहिने, ओइलाउने आदी रोगहरूको प्रकोपबाट कृषकहरू समस्यामा परेका छन् । मुख्य बालीहरूमा लाग्ने शत्रु जीव र रोगहरूको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा राखिएको छ ।

तालिका नं. ९५ : बालीमा लाग्ने रोग विवरण

Crop	Major Insect pest	Sc. Name	Major Disease	Causal Organism
Onion	Thrips	Thrips tabaci	alternaria leaf spot of wheat	Alternaria alternata
	Oriental army ant	Dorylus orientalis	purple blotch of onoin	Alternaria porri
	Mustard sawfly	Athalia lugens	neck rot fungus	Botryotinia aclada
	Asiatic common looper	Autographa nigrisigna	Black mould of onion/cereals	Cladosporium cladosporioides
	Plant hopper	Kelisia fieberi	downy mildew of onion	Peronospora destructor
	Mustard aphid	Lipaphis erysimi	leef smut of onion	Urocystis cepulae
Mustard	Thrips	Thrips flavus	White rust of crucifers/radish	Albugo candida
			Leaf spot of mustard/Blight of radish	Alternaria brassicae
	cabbage aphid	Brevicoryne brassicae	Root rot of mustard/Seedling blight	Drechslera tetramera
	cotton bollworm	Helicoverpa armigera	powdery mildew	Erysiphe cruciferarum
	Mustard aphid	Phyllotreta striolata	Downey mildew of mustard	Peronospora sp
	Cabbage butterfly	Pieris brassicae nepalensis	White blight of mustard/Wilt	Sclerotinia sclerotiorum
Cabbage/ Cauliflower	diamondback moth	Plutella xylostella	black rot of cabbage	Xanthomonas campestris pv. campestris
	armyworm	Spodoptera litura	dark leaf spot of cabbage	Alternaria brassicae
	fax caterpillar	Thysanoplusia orichalcea	Storage rot and damping off	Fusarium pallidoroseum
	Thrips	scirtothrips dorsalis	downy mildew	Peronospora parasitica
	Jassids	Empoasca flaviscens	Dry rot of citrus	Rhizoctonia sp
	looper catterpillar	Buzura supprasaria, Hypocedata Sp.	Red rust of tea	Cephaleurus parasiticus
	Red slug	Eterusia magnifica	blister blight of tea	Exobasidium vexans

Crop	Major Insect pest	Sc. Name	Major Disease	Causal Organism
Tea	Tea Mosquito bug	Helopeltis theivora	Wilt of ginger	Ralstonia solanacearum
	Cut worm	Agrotis ipsilon	early blight of potato and tomato	Alternaria solani
	Green jassid	Amrasca biguttula biguttula	anthracnose of tomato	Colletotrichum coccodes
	Whitefly	Bemisia tabaci	Sclerotium wilt of wheat and Tomato	Corticium rolfsii
	Cruciferous leaf miner	Chromatomyia horticola	Fusarium wilt of tomato	Fusarium oxysporum f.sp. lycopersici
Tomato	Cotton bollworm	Helicoverpa armigera	Phomopsis seed decay	Phomopsis longicola
	Striped rice stem borer	Chilo suppressalis	blight of potato	Phytophthora infestans
	Rice leaf folder	Cnaphalocrocis medinalis	leaf spot of tomato	Septoria lycopersici
	White leafhopper	Cofana spectra	Bacterial leaf sreak of rice	Xanthomonas campestris pv. oryzicola
	Rice hispa	Dicladispa armigera	bacterial leaf blight of rice	Xanthomonas oryzae pv. oryzae
	Rice leaf miner	Hydrellia griseola	Pink kernel/grain discolorationof rice/Stackburn of rice	Alternaria padwickii
	Rice seed bug	Leptocorisa acuta	Udbata disease of rice	Balansia oryzae sativae
	Corbett rice, bug	Leptocorisa chinensis	Brown spot of rice	Cochliobolus miyabeanus
Rice	Rice green jassid	Nephotettix nigropictus	Foot rot or Bakane disease of rice	Gibberella fujikuroi
	Green leafhopper (GLH)	Nephotettix virescens	rice blast disease	Magnaporthe grisea
	Brown planthopper	Nilaparvata lugens	Stem rot of rice	Magnaporthe salvinii
	Case worm	Nymphula depunctalis	brown leaf blight	Monographella albescens
	Stem borer	Scirpophaga incertulas	Sheath rot of rice	Sarocladium oryzae
	Rice weevil	Sitophilus oryzae	Narrow brown leaf spot of rice	Sphaerulina oryzina

Crop	Major Insect pest	Sc. Name	Major Disease	Causal Organism
	Cut worm	Agrotis ipsilon	Sheath blight ofrice	Thanatephorus cucumeris (Frank) Donk
	Green jassid	Amrasca biguttula biguttula	False smut of rice	Ustilaginoidea virens
	Epilachna beetle	Epilachna vigintioctopunctata	Black leg or soft soft of potato	Erwinia carotovora subsp. atroseptica
	Bean flower thrips	Megalurothrips usitatus	bacterial wilt of potato	Ralstonia solanacearum
	Cabbage aphid	Myzus persicae	potato scab	Streptomyces scabiei
	Potato moth	Phthorimaea operculella	early blight of potato and tomato	Alternaria solani
			Nailhead spot: potatato	Alternaria tenuissima
Potato			leaf spot	Cercospora solanicola
	Rice leaf folder	Cnaphalocrocis medinalis	blight of potato	Phytophthora infestans
	Rice green jassid	Nephotettix nigropictus	black wart of potato	Synchytrium endobioticum
	Green stink bug	Nezara antennata	alternaria leaf spot of wheat	Alternaria alternata
	Lesser grain borer	Rhizopertha dominica	spot blotch of grasses/rice	Cochliobolus sativus
	Asiatic pink stem borer	Sesamia inferens	Sclerotium wilt of wheat and Tomato	Corticium rolfsii
	Rice weevil	Sitobion avenae	powdery mildew: wheat	Erysiphe graminis f.sp. tritici
	Greater grain weevil	Sitophilus oryzae	Wheat stem rust	Puccinia graminis
Wheat			Yellow rust	Puccinia striiformis
			Leaf rust of wheat	puccinia triticina
			White blight of mustard/Wilt /collar rot/ White blight (Sclerotinia stem rot)Stem rot of lentil	Sclerotinia sclerotiorum
			Karnal bunt of wheat	Tilletia indica
			Common bunt of wheat	Tilletia laevis
			flag smut of wheat	Urocystis agropyri

Crop	Major Insect pest	Sc. Name	Major Disease	Causal Organism
	Pink stem borer	Agrotis ipsilon	loose wheat smut	Ustilago nuda f.sp. tritici
	Rice leaf folder	Amrasca biguttula biguttula	Crown rot of wheat	Gibberella zeae
	White grub	Chilo partellus	Bacterial stewart wilt of maize	Erwinia stewartii
	Grain aphid	Cnaphalocrocis medinalis	Bacterial leaf blight	Acidovorax avenae subsp. avenae
	Asiatic pink stem borer	Rhopalosiphum padi	bacterial stalk rot	Erwinia chrysanthemi pv. zeae
	Rice weevil	Sesamia inferens	grey leaf spot	Cercospora zeae-maydis
	Greater grain weevil	Sitophilus oryzae	maydis leaf blight	Cochliobolus heterostrophus
Maize	Grain moth	Sitotroga cerealella	anthracnose of cereals/Anthracnose of maize	Colletotrichum graminicola
	Melon thrips	Thrips palmi	maize stalk rot	Gibberella fujikuroi
			Cob rot of maize	Khuskia oryzae
			Cob rot of maize	Khuskia oryzae
			brown spot of corn	Physoderma maydis
			common corn rust	Puccinia sorghi
			root rot: maize	Rhizoctonia zeae
			head smut of maize	Sphacelotheca reiliana
			Sheath blight ofrice	Thanatephorus cucumeris (Frank) Donk
			False smut of maize	Ustilaginoidea virens
			maize leaf blight	Setosphaeria turcica (Luttr.) K. J. Leonard & Suggs

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र, २०७४

५.१.११ कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

दमक नगरपालिकामा कृषि पेशा अगाल्ने परिवारको संख्या उच्च रहेको छ । कृषि पेशामा संलग्न श्रम शक्ति उच्च रहेको यस नगरपालिकामा कृषि व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्ने उद्देश्यले नगरपालिकामा विभिन्न क्षेत्रलाई कृषि पकेट क्षेत्रको रूपमा विकास गरी नगदे, तरकारी, फलफुल, खाद्यान्न, मौरी पालन, अलैचीजस्ता कृषि उत्पादनको वृद्धि गर्न सक्ने प्रशस्त संम्भावना देखिन्छ। यस नगरपालिकामा रहेका पकेट क्षेत्रको विवरण निम्नअनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. ९६ : कृषि पकेट क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	व्यवसायिक पकेट क्षेत्र	पकेट क्षेत्र साविक	ठेगाना (वडा नं. सहित)
१	तरकारी तथा फलफुल	राजमार्ग उत्तर	२,३,४
२	खाद्यान्य बाली	राजमार्ग दक्षिण	९,१०

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र, २०७४

५.१.१२ तालिम तथा गोष्ठि

तालिका नं. ९७ : तालिम तथा गोष्ठि

क्र.सं.	तालिम/गोष्ठी विवरण	संचालन मिति र स्थान	महिला	पुरुष	सहभागी संख्या
१	विश्व रेबिज दिबस	२०७३/०६/१२ दमक नगरपालिका	११	७०	८१
२	जुनोटिक रोगहरूबारे अन्तरकृया गोष्ठी	२०७३/११/२० दमक	१४	२१	३५
३	समस्यामा आधारित-१ दिने कृषक स्तर तालिम	२०७३/१२/१५ दमक-१९	१९	२१	४०
४	स्वच्छ दूध उत्पादन तालिम (एक हप्ते)	२०७३/०७/ ०१ देखि		४	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
५	मासु व्यवसायी	२०७३/०७/२५-२६ (दुई दिने)		१२	चन्द्रगढी
६	मासु व्यवसायी	२०७२/०२/२८ दमक		१२	चन्द्रगढी
७	व्या.गाईभैसी पालन तालिम-७ दिने	२०७३/०७/२९-		५	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
८	व्यवसायीक बाखा पालन तालिम-७ दिने	२०७३/०८/०७-		१३	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
९	व्यवसायीक बंगुर पालन तालिम -७ दिने	०७३/१०/१० -		१५	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
१०	व्यवसायीक कखुरा पालन तालिम -७ दिने	०७४/०१/१० देखि		१	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
११	पशु बधशाला व्यवस्थापन तथा संचालन	०७४/०१/२४ देखि		१०	क्षे.प.से.ता.के. दुहवी
१२	पशु बिमा सम्बन्धि अभिमुखिकरण गोष्ठी	२०७४/०२/१९ दमक से.के.	४	३४	राधाकृष्ण मंदिर दमक-६
१३	विद्यमान ऐन, नियम र मापदण्डसम्बन्धी अभिमुखिकरण गोष्ठी	२०७४/०२/२१ दमक से.के.	४	३३	

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र, २०७४

तालिका नं. ९८ : २०७३/०७४ मा पशु उत्पादन गाई/भैसीपालन, युवासम्वन्धी लक्षित अनुदान कार्यक्रमको विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम	अनुदान पाउनेको नाम र ठेगाना	अनुदान रकम
१	स्थापित ठूला पशु फार्म (मझौला स्तर) सुदृढिकरण	श्री टंक कार्की, दमक-४, भरोसा गाई फार्म	**रु. १,७५०००।-**
२	गाई/भैसीको नया फार्म स्थापना तथा संचालन	श्री राजकुमार तामाङ, दमक-५, हम्से दुम्से गाई फाम	**रु.१,००,०००।-**
३	डेरी सुधार कार्यक्रम	रणबहादुर खड्का, दमक-१३ (खड्का डेरी)	
		योगेन्द्रप्रसाद न्यौपाने, दमक-१० (गीतान्जली डेरी)	
४	मासुपसल सुधार कार्यक्रम	धनकुमारी लिङदेन, दमक-१ (पाथिभरा कृषि फार्म)	
		बिक्रम बजगांई, दमक-१० (मिट मार्ट)	
५	बीउ बोका वितरण	श्री लगनशिल कृषि सहकारी संस्था लि., लखनपुर -१ झापा	
६	गोठ तथा भकारो सुधार	श्री ख्यामप्रसाद आचार्य, लखनपुर -४	
७	च्याफकटर बितरण:	श्री रामचन्द्र पोखरेल, लखनपुर-४	
		श्री चक्र बानिया, लखनपुर-४	
		श्री कमलनाथ अधिकारी, लखनपुर-५	
		श्री ओमनाथ तिम्सिना, लखनपुर-५	

स्रोत : कृषि तथा पशु सेवा केन्द्र, २०७४

५.१.१३ कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा कृषि प्रयोजनको जमिन भएका वा कृषि प्रयोजनको जमिन भोगचलन गर्ने परिवारको संख्या ४६११ मध्ये सिँचाई सुविधा हुने परिवार संख्या ३,७१० र सिँचाई सुविधा नभएको जमिन हुने परिवार संख्या ७९२ रहेको छ। सबै कृषि प्रयोजनको जमिन हुने परिवारले कृषि कर्म गरेको छैनन् भने कृषि प्रयोजनको जमिन नहुने परिवारले पनि अरुको जमिनमा खेति गर्ने गरेका छन्। नेपालको संविधानको धारा ४३ को उपधारा ४ मा "प्रत्येक किसानलाई कानून बमोजिम कृषि कार्यमा लागि भूमिमा पहुँच, परम्परागत रूपमा प्रयोग र अवलम्बन गरिएको स्थानीय बीउ विजन र कृषि प्रजातिको छनौट र संरक्षणको हक हुनेछ।" भनि उल्लेख गरेको छ । मूलत यस तथ्याङ्कले कृषि प्रयोजनको जमिनको पुर्णरूपमा सदुपयोग भई दिगो उत्पादनशील काममा प्रयोग भएको छ कि छैन भन्ने कुरालाई इङ्गित गर्दछ। पहिलो कुरा वास्तविक कृषि कर्ममा संलग्न परिवारले जमिनको सही सदुपयोग गर्न पाउनुपर्दछ भने दोस्रो कृषि योग्य जमिनलाई जमिनको स्तरअनुसार बालीनाली लगाई सदुपयोग गर्नुपर्दछ। असिंचित जमिनको क्षेत्रफल पनि बढी हुनु र सिंचित जमिनको सही र पुर्ण सदुपयोग नहुँदा खाद्यान्न, तरकारी र अन्य कृषिजन्य उपजहरू आयात गर्नुपर्ने हुन्छ। यसले परनिर्भरता बढाउँछ। तसर्थ नगरपालिकालाई कृषि र खाद्यान्न उत्पादनमा सबल बनाउन सके आर्थिक क्षेत्रमा उल्लेख्य सुधार भई निर्यात प्रर्वद्धन गर्न सकिन्छ। अर्कोतर्फ सिँचाई सुविधा नपुगेको कृषि योग्य जमिनमा सुविधा पुऱ्याउन पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ। सिँचाई सुविधा पुग्न नसक्ने स्थानहरूमा डालेघाँस, फलफुल खेति वा कृषिका कम सिँचाई वा सिँचाई आवश्यक नपर्ने वैकल्पिक

उत्पादन हुने विधिहरू अपनाई जमिनको सदुपयोग गर्न सकिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ९९ : कृषि प्रयोजनको लागि जग्गा/जमिन भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएको		कृषि प्रयोजनका लागि जमिन नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	११७	३.८	२,९३८	९६.२			३,०५५
२	५२३	२४.४	१,६२२	७५.६			२,१४५
३	१,३४६	५७.९	९८०	४२.१			२,३२६
४	८६०	३८.०	१,४०३	६१.९	२	०.१	२,२६५
५	११२	३.३	३,२६९	९६.७			३,३८१
६	९	०.६	१,४०७	९९.४			१,४१६
७	३४	२.५	१,३१५	९७.५			१,३४९
८	२३३	१०.१	२,०७५	८९.९			२,३०८
९	४२८	१४.८	२,४५७	८५.१	१	०.०	२,८८६
१०	९४९	७२.४	३६२	२७.६			१,३११
जम्मा	४,६११	२०.५	१७,८२८	७९.४	३	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

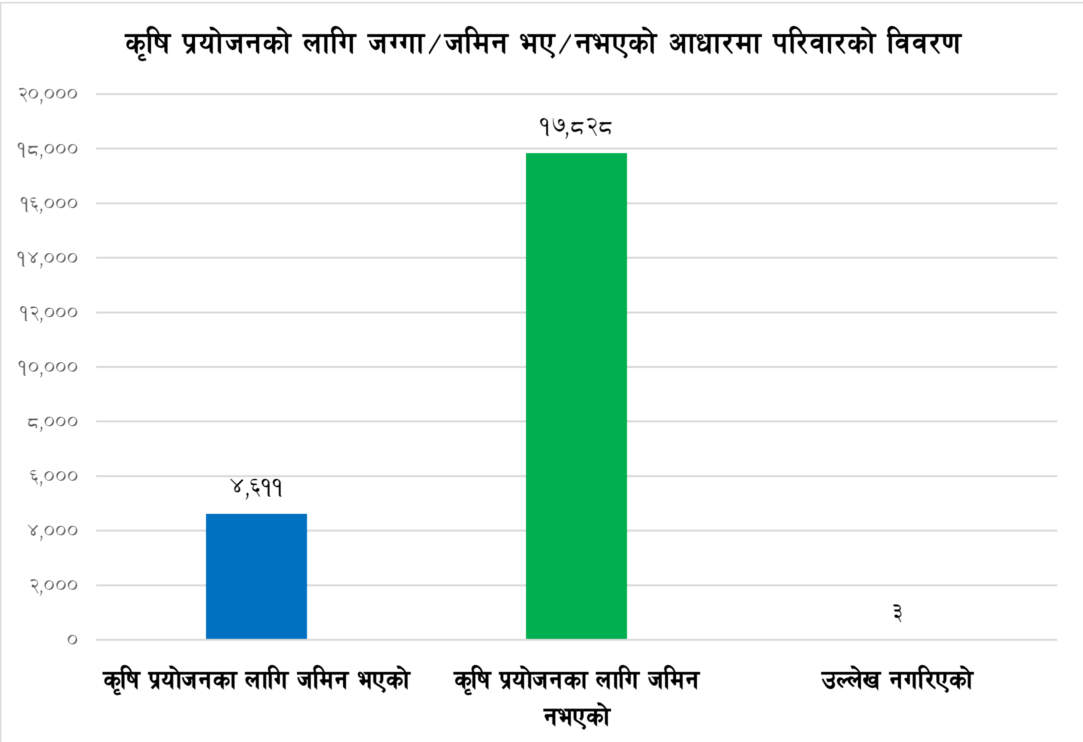

तालिका नं. १०० : कृषि प्रयोजनमा भोगचलन भएको जमिनमा सिँचाई सुविधासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	कृषि प्रयोजनका लागि जमिन भएका जम्मा परिवार	सिँचाई सुविधा भएको			सिँचाई सुविधा नभएको		
		कृषि प्रयोजनमा जमिनको उपयोग गर्ने परिवारको संख्या	जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिपरिवार औषत जमिनको क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	कृषि प्रयोजनमा जमिनको उपयोग गर्ने परिवारको संख्या	जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टरमा)	प्रतिपरिवार औषत जमिनको क्षेत्रफल (हेक्टरमा)
१	११७	८१	४७.००८	०.५८०	३१	१३.६१४	०.४३९
२	५२३	४९२	३२७.१११	०.६६५	३०	३६.४६१	१.२१५
३	१,३४६	१,२१७	८४५.८५५	०.६९५	१०९	१०५.०५६	०.९६४
४	८६०	७३४	४२२.२९७	०.५७५	१५९	७७.२३६	०.४८६
५	११२	५१	३५.७७८	०.७०२	२३	१४.८८४	०.६४७
६	९	३	३.११६	१.०३९	३	२.७३०	०.९१०
७	३४	१६	१.८९०	०.११८	२	०.२६१	०.१३०
८	२३३	३८	१३.४०२	०.३५३	५२	१०.३१०	०.१९८
९	४२८	३२७	२३९.६९८	०.७३३	७६	३६.०४१	०.४७४
१०	९४९	७५१	६७७.७०६	०.९०२	३०७	३३२.०७८	१.०८२
जम्मा	४,६११	३,७१०	२,६१३.८६०	०.७०५	७९२	६२८.६७०	०.७९४

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

५.१.१४ कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरधुरीको विवरण

नगरपालिकाका कुल २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये ४,९१२ अर्थात् २१.८९ प्रतिशत परिवारहरू कृषिमा आबद्ध रहेका छन् भने १७,५२७ अर्थात् ७८.१० प्रतिशत घरपरिवारहरू कृषिमा आबद्ध छैनन् । विशेषगरी सबैभन्दा बढी जनसंख्या भएको वडा नं. ५ र १ को बजार क्षेत्रमा विभिन्न स्थानबाट आई व्यापार, अध्ययन, रोजगार वा नोकरी गर्ने परिवारको संख्या धेरै रहेकाले कृषिमा आबद्ध नरहेको परिवार क्रमश ९५.३ र ९९.२ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी नगरपालिकाका अन्य वडाहरूमा समेत कृषिमा आबद्ध परिवारको संख्या कम देखिन्छ । तथ्याङ्कले राष्ट्रियरूपमा अधिकांश जनसंख्या कृषिमा संलग्न भएको देखाए पनि यस नगरपालिकामा कृषि पेशामा संलग्नको संख्या कम देखिन्छ । कृषि प्रणालीमा रहेका समस्याहरू जस्तै निर्वाहमुखी खेती, मल विउ विजनको समस्या, प्रविधिको समस्या, तालिम, बजारीकरण भण्डारण तथा बजार मूल्यमा हुने अस्थिरता, कृषि बीमा, ऋण आदीमा भएका समस्याका कारण कृषिमा आकर्षणभन्दा विकर्षण बढी रहेकाले क्रमश : तथ्याङ्क घटेको छ । यद्यपि ठूलो संख्यामा कृषिमा लागेको जनसंख्याले ठूलो उत्पादन सुनिश्चित गर्ने भने होइन । यसका लागि कृषिका व्यवसायीकरण गरी वैज्ञानिकिकरण अर्थात् यान्त्रिककरण गर्नुपर्दछ । विगतमा भन्दा खेतीपातीमा संलग्न घरधुरीको संख्या क्रमश कम हुँदै गएको देखिन्छ । यसको कारण कृषिमा अपेक्षाकृत आम्दानी नहुनु र अन्य पेशा र रोजगारीका अवसरहरू समेत वृद्धि हुनु हुन् । तसर्थ वैज्ञानिक कृषि गुरुयोजना निर्माण गरी कृषि उत्पादन दिगोरूपमा वृद्धि गर्न स्थानीय सरकार अग्रसर हुनुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १०१ : कृषि उत्पादनमा आबद्ध घरधुरीको विवरण

वडा नं.	कृषि उत्पादनमा आवद्ध रहेको		कृषि उत्पादनमा आवद्ध नरहेको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२०७	६.८	२,८४८	९३.२			३,०५५
२	५५२	२५.७	१,५९३	७४.३			२,१४५
३	१,३६८	५८.८	९५८	४१.२			२,३२६
४	८७६	३८.७	१,३८७	६१.२	२	०.१	२,२६५
५	१५८	४.७	३,२२३	९५.३			३,३८१
६	११	०.८	१,४०५	९९.२			१,४१६
७	५०	३.७	१,२९९	९६.३			१,३४९
८	१८९	८.२	२,११९	९१.८			२,३०८
९	४७७	१६.५	२,४०८	८३.४	१	०.०	२,८८६
१०	१,०२४	७८.१	२८७	२१.९			१,३११
जम्मा	४,९१२	२१.९	१७,५२७	७८.१	३	०.०	२२,४४२
प्रतिशत	२१.८९	०.१०	७८.१०	०.३५	०.०१	०.००	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

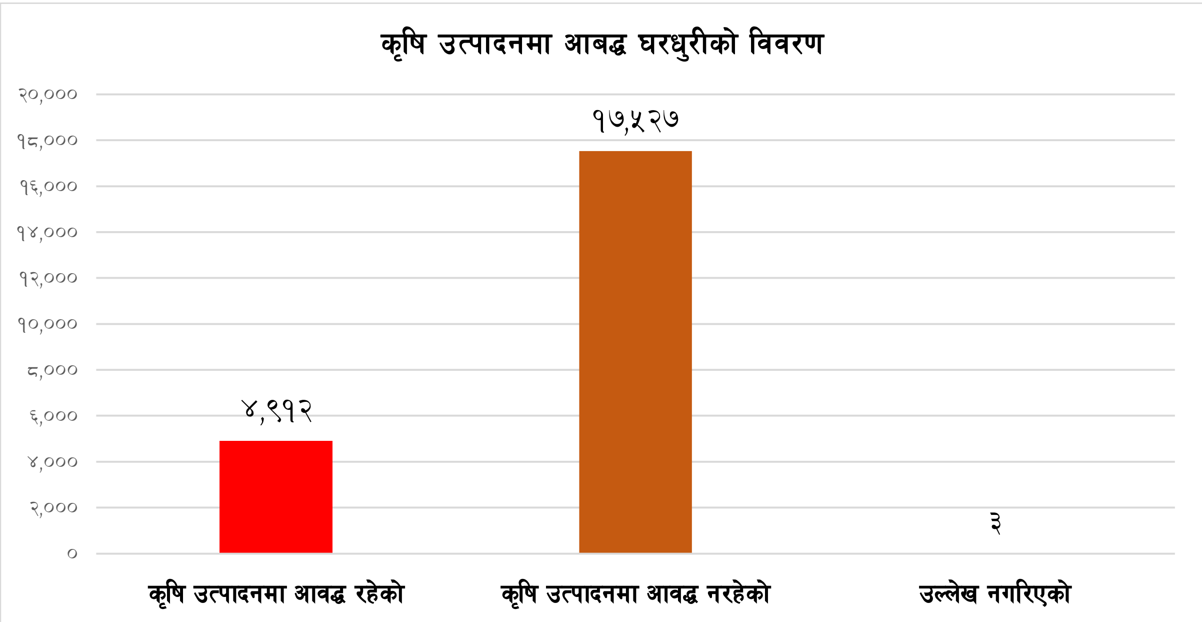

५.१.१५ कृषि बाली उत्पादनको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १०२ : कृषि बाली उत्पादनको आधारमा घरधुरीको विवरण

विवरण		वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
अन्नबाली	उत्पादन नगरेका	५		९	१२५	५	१	१०	३	१६	९	१८३	३.७३
	उत्पादन गरेका	२०२	५५२	१,३५९	७५१	१५३	१०	४०	१८६	४६१	१,०१५	४,७२९	९६.२७
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	

विवरण		वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
दलहन बाली	उत्पादन नगरेका	२०२	५४४	१,२४२	८७०	१५६	११	४९	१८६	४६६	९९४	४,७२०	९६.०९
	उत्पादन गरेका	५	८	१२६	६	२		१	३	११	३०	१९२	३.९१
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	
तेलहन बाली	उत्पादन नगरेका	१९१	५२०	१,१७३	८२४	१५५	१०	४९	१८३	३८९	९१०	४,४०४	८९.६६
	उत्पादन गरेका	१६	३२	१९५	५२	३	१	१	६	८८	११४	५०८	१०.३४
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	
तरकारी बाली	उत्पादन नगरेका	१६८	४०२	६६४	४०१	१४४	९	३२	१२०	३०४	६२०	२,८६४	५८.३१
	उत्पादन गरेका	३९	१५०	७०४	४७५	१४	२	१८	६९	१७३	४०४	२,०४८	४१.६९
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	
मसला बाली	उत्पादन नगरेका	१९७	५४३	१,२१३	५९६	१५०	११	४७	१८१	४४८	८८९	४,२७५	८७.०३
	उत्पादन गरेका	१०	९	१५५	२८०	८		३	८	२९	१३५	६३७	१२.९७
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	
फलफुल बाली	उत्पादन नगरेका	२०७	५५१	१,२७५	७२३	१५६	११	५०	१८९	४६१	९६७	४,५९०	९३.४४
	उत्पादन गरेका		१	९३	१५३	२				१६	५७	३२२	६.५६
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	
अन्य*	उत्पादन नगरेका	२०७	५४९	१,३६२	८७३	१५१	१०	५०	१८९	४७१	१,०१७	४,८७९	९९.३३
	उत्पादन गरेका		३	६	३	७	१			६	७	३३	०.६७
	जम्मा	२०७	५५२	१,३६८	८७६	१५८	११	५०	१८९	४७७	१,०२४	४,९१२	

** माथि उल्लेखित बाली बाहेक जडिबुटी, चिया, कफि, अम्लीसो, आदि*

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न ४,९१२ परिवारहरू मध्ये ४,७२९ अर्थात् ९६.२७ प्रतिशतले अन्न बाली, २,०४८ अर्थात् ४१.६९ प्रतिशतले तरकारी बाली, ६३७ अर्थात् १२.९७ प्रतिशतले मसला बाली, ५०८ अर्थात् १०.३४ प्रतिशतले तेलहन बाली, ३२२ अर्थात् ६.५६ प्रतिशतले फलफूल बाली, १९२ अर्थात् ३.९१ प्रतिशतले दलहन बाली र बाँकिले अन्य वाली लगाउने गरेका छन् । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषण गर्दा परम्परागत रूपमा अन्न वाली भने झण्डै सबै परिवारहरूले लगाउने गरेको देखियो र दोस्रोमा ४१.६९ प्रतिशत परिवारहरूले तरकारी बाली लगाउने गरेको देखियो तर फलफूल र तेलहन जस्ता नगदेवालीको खेतीगर्ने घरधुरीहरू भने उल्लेख्य रूपमा कम देखिन्छ। उष्ण क्षेत्रमा खेतीगर्न सकिने फलफूलहरू जस्तै आँप, मेवा, लिची, कटहर, नासपाती, केरा आदिको व्यवसायीक खेतीको प्रवल सम्भावना भएको यस नगरपालिकामा निकै न्यून संख्याका कृषकहरूले सिमित मात्रामा मात्र फलफूल खेतीगर्ने गरेको पाइयो । यसका लागि प्राविधिक ज्ञान दिलाउने तालिम, विउविजन, भण्डारण र बजारीकरणको प्रबन्ध मिलाउन सके व्यवसायिक फलफूल खेती र अन्य नगदे बालीको उत्पादन वृद्धि गर्न सकिन्छ । यसले निर्यात प्रवर्द्धन गरी राष्ट्रिय स्तरमा फलफुल र तरकारी आयात क मगर्न मद्दत गर्दछ ।

यस तथ्याङ्कले परम्परागत निर्वाहमूखी खेतीपातीमा ग्रामीण अर्थतन्त्र सिमित रहेको देखिन्छ। फलफूल, मसला र अन्य नगदेवालीको वैज्ञानिक र व्यवसायीक खेतीबाट उर्वर जमिनको पूर्ण सदुपयोग गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्न सकेमात्र अर्थतन्त्र सबल हुने देखिन्छ। यसका लागि नगरपालिकाले बृहत कृषि विकास गुरुयोजना निमार्ण गरी यूवा कृषक तथा अन्य कृषकहरूलाई व्यवसायीक ढंगले अधिक फाइदा हुने खालका नगदेवाली, फलफूल तथा तरकारी वालीमा आकर्षण गरी शहरी खेती कृषि विमा, विउविजनमा सहुलियत, बजारीकरणको व्यवस्था, कोल्ड स्टोर, तालिम, किटनाशक औषधी तथा मलखादको उपलब्धता जस्ता विषयहरूमा स्थानीय सरकारले ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ। साथै आधारभूत कृषि पूर्वाधारको विकास मार्फत उत्पादन तथा उत्पादकत्व वृद्धि, कृषिजन्य उपजहरूको व्यवसायीकरण र बजारीकरण, कृषि सूचना तथा सञ्चार, प्रसार र तालिम लगायत गुणस्तर नियमन, मानव तथा पशु रोग व्यवस्थापन एवंम विपद व्यस्थापन तथा सचेतना जस्ता ठोस कार्यक्रमको कार्यान्वयन मार्फत कृषि क्षेत्रको पुनःउत्थान गर्नुपर्ने आवश्यक छ।

५.१.१६ कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा खेतीपातीमा संलग्न ४,९१२ परिवारहरू मध्ये ४,७२९ अर्थात् ९६.२७ प्रतिशतले अन्न बाली उत्पादन गर्ने गरेको र ती मध्येबाट आफूले प्रयोग गरी बढी भएको अन्न बेच्नेको संख्या जम्मा १,२६३ परिवार अर्थात् २६.९१ प्रतिशत रहेको छ। यसको अर्थ ३,४६६ अर्थात् ७३.२९ प्रतिशत घरपरिवार अन्न बालीको बिक्री गर्दैनन्। यसका कारण अवैज्ञानिक र परम्परागत कृषि प्रणाली निर्वाहमुखी खेती, उद्यमशिलता र व्यवसायीक सोचको न्युनता साथसाथै सिमित जमिन र न्यून परिमाणको उत्पादन नै हो। नगरपालिकामा तरकारी बालीको खेती गर्ने जम्मा २,०४८ घरधुरीहरू मध्ये मात्र ११५ अर्थात् ५.६२ प्रतिशत परिवारहरूले तरकारी बाली बेच्ने गरेको पाइयो। १,९३३ अर्थात् ९४.३८ प्रतिशत परिवारले तरकारी बालीको विक्री नगर्नुको कारण सिमीत परिमाणको उत्पादन भई घरायसी प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग हुनु हो। त्यसैगरी उत्पादन गर्नेहरू मध्येबाट फलफूल बालीको बिक्री गर्ने ९.६३ प्रतिशत, दलहन बालीको बिक्री गर्ने ६.२५ प्रतिशत, मसला बालीको बिक्री गर्ने परिवार २.२ प्रतिशत, तेलहन बालीको बिक्री गर्ने १.५७ प्रतिशत रहेका छन् धेरै प्रतिशतले विक्री नगर्नु र ठूलो संख्यामा रहेका किसानहरूले मसलाबालीको खेती नगर्नुको कारण, प्राविधिक ज्ञानको कमी, बजारीकरण, विउविजन तथा परम्परागत सोचको खेती प्रणाली हुन सक्छन्। विस्तृत वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १०३ : कृषिजन्य बाली बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण

विवरण		वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
अन्नबाली	बिक्री नगरेका	१७६	३७२	८९६	६३८	९७	६	३४	१५७	३७१	७१९	३,४६६	७३.२९
	बिक्री गरेका	२६	१८०	४६३	११३	५६	४	६	२९	९०	२९६	१,२६३	२६.७१
	जम्मा	२०२	५५२	१,३५९	७५१	१५३	१०	४०	१८६	४६१	१,०१५	४,७२९	
दलहन बाली	बिक्री नगरेका	३	६	१२३	४	२			३	९	३०	१८०	९३.७५
	बिक्री गरेका	२	२	३	२			१		२		१२	६.२५
	जम्मा	५	८	१२६	६	२		१	३	११	३०	१९२	
तेलहन बाली	बिक्री नगरेका	१५	३२	१९१	५२	२	१	१	६	८७	११३	५००	९८.४३
	बिक्री गरेका	१		४		१				१	१	८	१.५७
	जम्मा	१६	३२	१९५	५२	३	१	१	६	८८	११४	५०८	

विवरण		वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
तरकारी बाली	बिक्री नगरेका	२८	१४३	६५०	४६७	१३	१	१७	६४	१६६	३८४	१,९३३	९४.३८
	बिक्री गरेका	११	७	५४	८	१	१	१	५	७	२०	११५	५.६२
	जम्मा	३९	१५०	७०४	४७५	१४	२	१८	६९	१७३	४०४	२,०४८	
मसला बाली	बिक्री नगरेका	१०	९	१४५	२७८	८		३	७	२९	१३४	६२३	९७.८०
	बिक्री गरेका			१०	२				१		१	१४	२.२०
	जम्मा	१०	९	१५५	२८०	८		३	८	२९	१३५	६३७	
फलफुल बाली	बिक्री नगरेका		१	७०	१५२	२				१५	५१	२९१	९०.३७
	बिक्री गरेका			२३	१					१	६	३१	९.६३
	जम्मा		१	९३	१५३	२				१६	५७	३२२	
अन्य*	बिक्री नगरेका		१	१	२	४	१			३	५	१७	५१.५२
	बिक्री गरेका		२	५	१	३				३	२	१६	४८.४८
	जम्मा		३	६	३	७	१			६	७	३३	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

५.१.१७ कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपंक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १०४ : कृषि प्रयोजनका लागि घरपालुवा पशुपंक्षी पालनका आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरपालुवा पशुपंक्षी पालन भएको		घरपालुवा पशुपंक्षी पालन नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	४२१	१३.८	२,६३४	८६.२			३,०५५
२	४०४	१८.८	१,७४१	८१.२			२,१४५
३	१,६५२	७१.०	६७४	२९.०			२,३२६
४	७८२	३४.५	१,४८१	६५.४	२	०.१	२,२६५
५	८४	२.५	३,२९७	९७.५			३,३८१
६	९	०.६	१,४०७	९९.४			१,४१६
७	१९२	१४.२	१,१५७	८५.८			१,३४९
८	३४१	१४.८	१,९६७	८५.२			२,३०८
९	५२४	१८.२	२,३६१	८१.८	१	०.०	२,८८६
१०	१,०१८	७७.७	२९३	२२.३			१,३११
जम्मा	५,४२७	२४.२	१७,०१२	७५.८	३	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

पशुपंक्षी पालन क्षेत्रले देशको कुल गार्हस्थ उत्पादनमा करिब ११% र कूल कृषि गार्हस्थ उत्पादनमा २६.८% योगदान गर्दै आएको सन्दर्भमा यस क्षेत्रको विशेष आर्थिक महत्व रहेको छ । नगरपालिकाको कूल २२,४४२ परिवारहरू मध्ये पशुपंक्षी पाल्ने घरधुरीको संख्या ५,४२७ अर्थात् २४.२ प्रतिशत र नपाल्ने परिवारको संख्या १७,०१२ अर्थात् ७५.८ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट ४ भागको एक भागभन्दा कम घरधुरीले पशुपंक्षी पाल्ने गरेको तथ्य तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन्छ । नगरपालिकामा तुलनात्मक अध्ययन गर्दा वडा नं. ३ र १० मा धेरै परिवारहरूले पशुपंक्षी पालन गरेका छन् भने वडा नं. ५ र ६ मा थोरै परिवारहरूले पशुपंक्षी पालन गरेका छन् । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

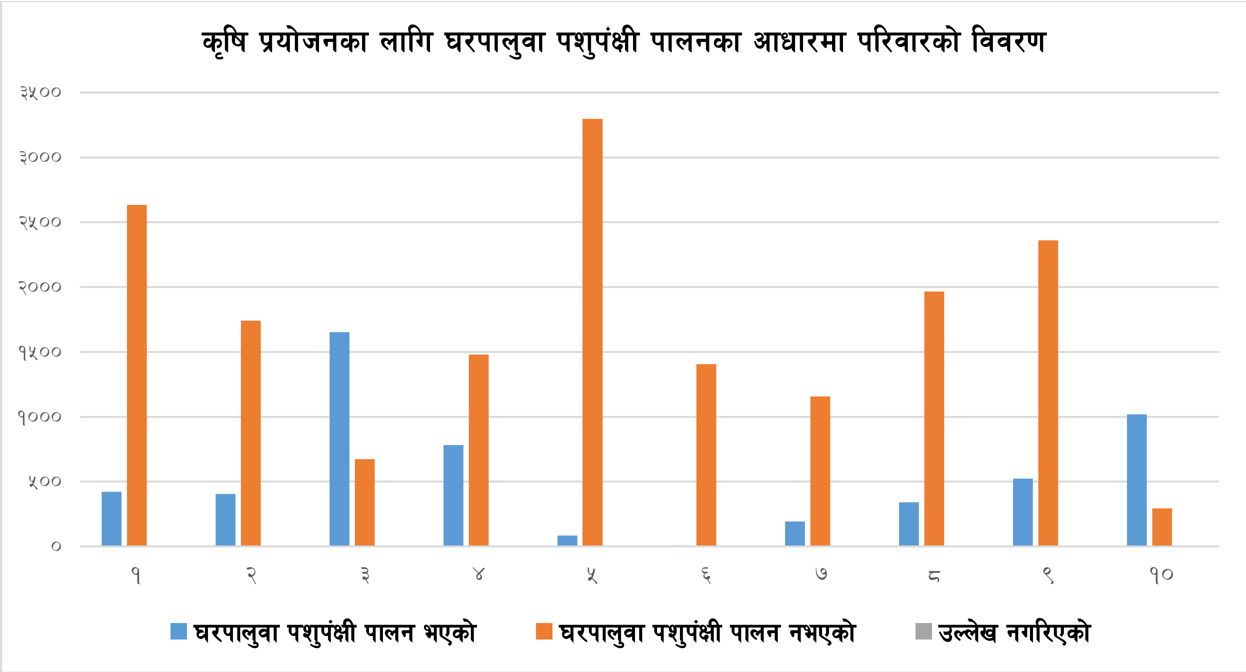

५.१.१८ पशुपंक्षीहरुको उत्पादन आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १०५ : पशुपंक्षीहरूको उत्पादन घरधुरीको विवरण

वडा नं.	दुध		दुग्धजन्य वस्तु		अण्डा		*पशुपंक्षी जन्य अन्य उत्पादन**		पशुपंक्षी जन्य उत्पादन गर्ने जम्मा परिवार
	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	उत्पादन हुने परिवार संख्या	उत्पादन नहुने परिवार संख्या	
१	१३६	२८५	८	४१३	११	४१०		४२१	४२१
२	१८३	२२१	३	४०१	५	३९९		४०४	४०४
३	६५४	९९८	७	१,६४५	३३	१,६१९	१	१,६५१	१,६५२
४	४२२	३६०	४	७७८	९	७७३		७८२	७८२
५	३३	५१	३	८१		८४		८४	८४
६	५	४	१	८		९		९	९
७	१५	१७७	२	१९०		१९२		१९२	१९२
८	१४१	२००		३४१	७	३३४		३४१	३४१
९	२०९	३१५	३	५२१	५	५१९		५२४	५२४
१०	३५८	६६०	१	१,०१७	२०	९९८	१	१,०१७	१,०१८
जम्मा	२,१५६	३,२७१	३२	५,३९५	९०	५,३३७	२	५,४२५	५,४२७

**छाला, भुवा, प्वाँख, हाड आदि पशुजन्य उत्पादनहरु*

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा गाइभैंसी पालेर दुध उत्पादन गर्ने कूल २,१५६ घरपरिवारहरू रहेका छन् । त्यसै गरी दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवार संख्या ३२ पाइयो । त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने घरपरिवारहरूको संख्या जम्मा ९० मात्र देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य,

खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपंक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ। । यद्यपि तथ्याङ्कलाई हेर्दा नगण्य संख्यामा बाहेक सबै प्रकारका पशुपंक्षीहरूको ठूलो परिमाणमा व्यवसायीक उत्पादन भएको देखिँदैन। यसले निर्वाहमूखी पशुपंक्षीपालनको नै निरन्तरता देखाउँछ। पशुपंक्षी पालनलाई उत्पादनमूखी र व्यवसायीक बनाउन नसक्दा आम्दानी सिमित तथा श्रम र समयको खेर हुन जान्छ। यसतर्फ सम्बन्धित सरोकारवाला सबैको ध्यान जानु जरुरी छ। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.१.१९ पशुपंक्षी बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण

तालिका नं. १०६ : पशुपंक्षी बिक्रीका आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	दुध उत्पादन			दुग्धजन्य वस्तु (घ्यू, चिज, मखन आदि)			अण्डा उत्पादन			पशुपंक्षी जन्य अन्य उत्पादन*	
	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	बिक्री नगर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या	बिक्री गर्ने परिवार संख्या	जम्मा परिवार संख्या
१	८९	४७	१३६		८	८	२	९	११		
२	१३२	५१	१८३	१	२	३		५	५		
३	४७९	१७५	६५४	३	४	७	२	३१	३३	१	१
४	३०७	११५	४२२	२	२	४	१	८	९		
५	२४	९	३३	१	२	३					
६		५	५		१	१					
७	११	४	१५	२		२					
८	१०९	३२	१४१				१	६	७		
९	१५८	५१	२०९	१	२	३	१	४	५		
१०	२५५	१०३	३५८		१	१	५	१५	२०	१	१
जम्मा	१,५६४	५९२	२,१५६	१०	२२	३२	१२	७८	९०	२	२
प्रतिशत	७२.५४	२७.४६	१००.००	३१.२५	६८.७५	१००.००	१३.३३	८६.६७	१००.००	१००.००	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा गाई/भैंसी पालेर दुध उत्पादन गर्ने कूल २,१५६ घरधुरीहरूमध्ये १,५६४ अर्थात् ७२.५४ प्रतिशतले दुध बेच्ने गरेको पाइयो। त्यसै गरी दुग्धजन्य पदार्थ उत्पादन गर्ने परिवारहरू मध्ये जम्मा १० अर्थात् ३१.२५ प्रतिशतले मात्र दुग्धजन्य पदार्थ बिक्री गर्ने गरेको पाइयो। त्यसैगरी अण्डा उत्पादन गर्ने कूल ९० घरपरिवारहरू मध्ये जम्मा १२ घरपरिवार अर्थात् १३.३३ प्रतिशतले अण्डा बिक्री गर्ने गरेको पाइयो। यी समग्र कृषिका तथ्याङ्कहरूबाट तराईको कृषियोग्य जमिन, उपयुक्त हावापानी र वातावरण भएको नगरपालिकामा समेत कृषि उत्पादन र बजारीकरणको अवस्था कमजोर रहेको र अदृष्य बेरोजगारी व्यापक रहेको देखिन्छ । अर्कोतर्फ कृषि पेशाबाट मानिसहरूको विकर्षण बढ्दै गएको स्पष्ट हुन्छ। पशुजन्य पदार्थको उपलब्धतामा आत्मनिर्भर बन्न पशुपालन क्षेत्रलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी उल्लेखनीय प्रगति हासिल गर्नका लागि उन्नत नस्ल, पशु आहार, आधुनिक गोठ, पशु स्वास्थ्य र व्यसायीकरणका क्षेत्रमा थप अनुसन्धान र क्षेत्रगत विकास गर्न आवश्यक छ। दिगो विकास लक्ष्य र नेपालको संविधानमा उल्लेख भए जस्तै भोकमरीको अन्त्य, खाद्य र पोषण सुरक्षा जस्ता लक्ष्य प्राप्त गर्न पशुपंक्षी अनुसन्धान केन्द्रित कार्यक्रमको अत्यन्त महत्वपूर्ण स्थान रहन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.२ उद्योग, बैंक तथा सहकारी

५.२.१ बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये १३,३९७ अर्थात् ५९.७ प्रतिशत घरधुरीको बैङ्क खाता रहेको र बाँकी अर्थात् ९,०४१ अर्थात् ४०.३ प्रतिशत घरधुरीको बैङ्क खाता नरहेको देखिन्छ। ग्रामीण जनतालाई आधुनिक बैङ्किङ सुविधा प्रदान गर्न धेरै काम गर्नुपर्ने देखिन्छ। यसो गर्दा नागरिकले गर्ने सबै आर्थिक कारोबारको पूर्ण अभिलेख रहन्छ र राज्यद्वारा प्राप्त हुने विभिन्न सुविधाहरू बैङ्किङ प्रणालीबाट गर्दा त्यो लक्षित वर्गमा पुग्ने सुनिश्चितता समेत हुनजान्छ। राज्यलाई वित्तिय व्यवस्थापन गरी सम्पूर्ण जन साधारणहरूमा बैङ्किङप्रति सकारात्मक धारणा विकास गर्न सहयोग पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १०७ : बैंकमा खाता भए/नभएको आधारमा परिवार संख्याको विवरण

वडा नं.	बैंक खाता भएको घरधुरी		बैंक खाता नभएको घरधुरी		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	१,७१६	५६.२	१,३३९	४३.८			३,०५५
२	१,१४७	५३.५	९९८	४६.५			२,१४५
३	८९७	३८.६	१,४२९	६१.४			२,३२६
४	१,१९०	५२.५	१,०७३	४७.४	२	०.१	२,२६५
५	२,८१६	८३.३	५६५	१६.७			३,३८१
६	१,०७२	७५.७	३४३	२४.२	१	०.१	१,४१६
७	७६८	५६.९	५८१	४३.१			१,३४९
८	१,५८६	६८.७	७२२	३१.३			२,३०८
९	१,६८३	५८.३	१,२०२	४१.६	१	०.०	२,८८६
१०	५२२	३९.८	७८९	६०.२			१,३११
जम्मा	१३,३९७	५९.७	९,०४१	४०.३	४	०.०	२२,४४२

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

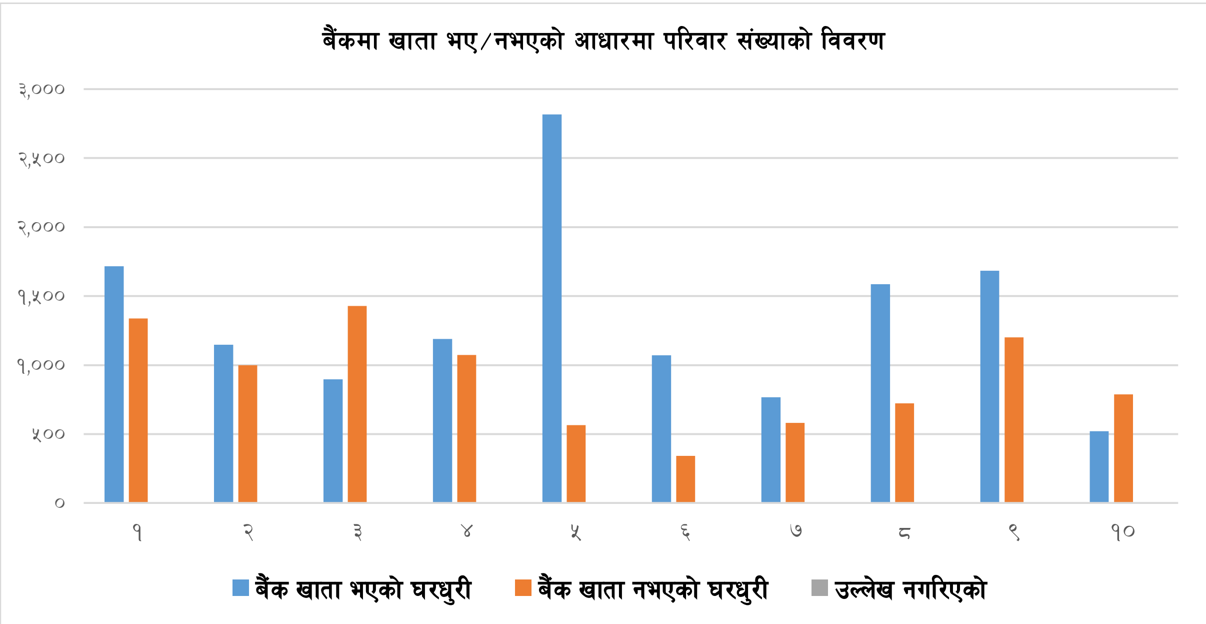

खण्ड ६ : भौतिक तथा सार्वजनिक पूर्वाधार

६.१ सडक, सवारी तथा यातायात

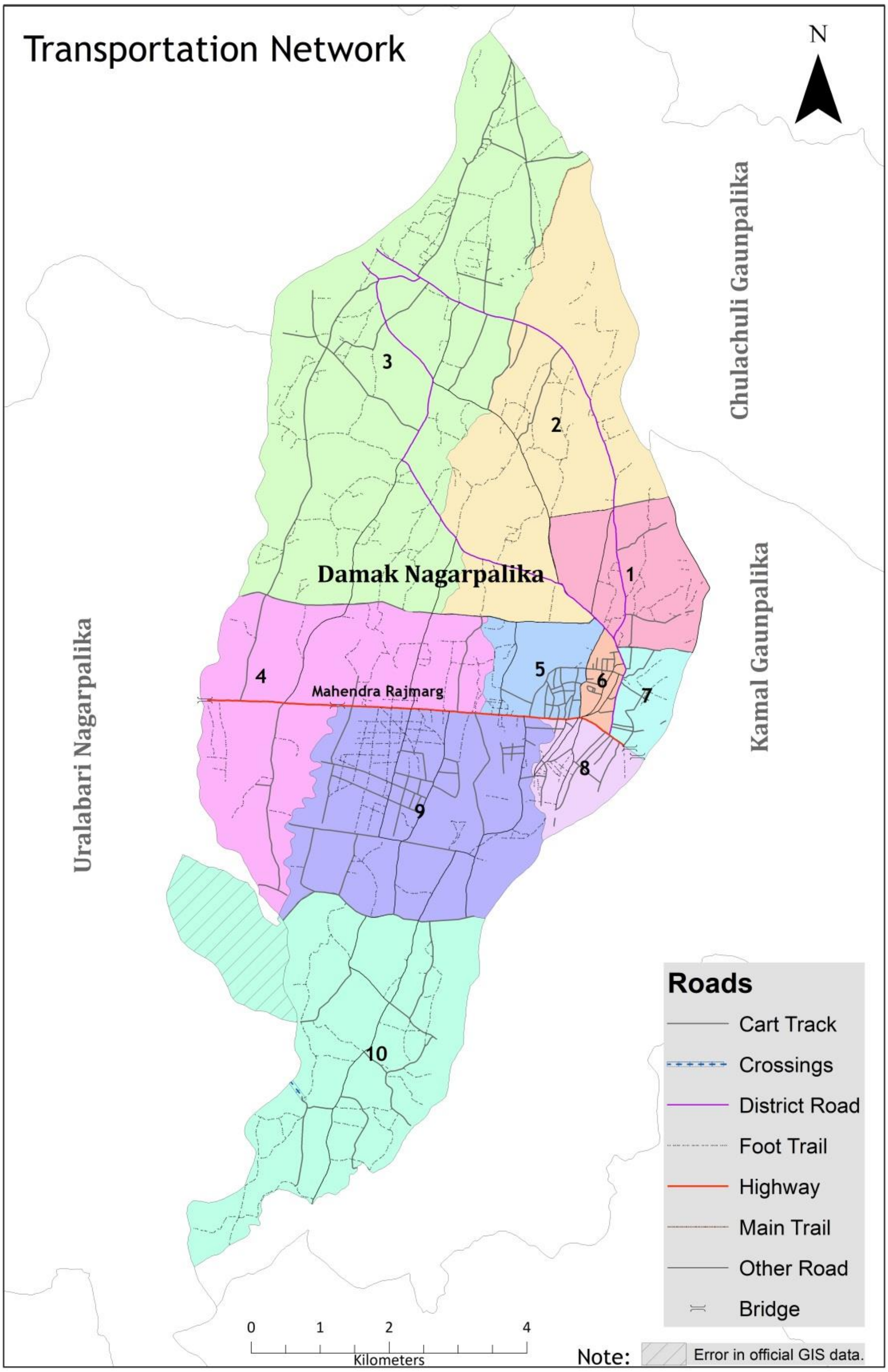

स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग

६.१.१ विद्यमान सडक सञ्जाल

नगरपालिकाको सबै वडाहरूमा पक्की सडकको विस्तार नभए पनि कच्ची सडकको विस्तार भईरहेको छ। नगरपालिकामा यातायातका विभिन्न साधनहरूको उपयोग भएको देखिन्छ। नगरपालिकामा रिक्सा, ट्रेक्टर, साइकल, ट्याक्सी, मोटरसाइकलहरूको उपयोग गरिएको देखिन्छ। नगरपालिकाको सडकमार्ग राम्रो भएका रुटहरूमा बस सेवा चालु रहेको छ। यो नगरपालिका नेपालको एक पुरानो नगरपालिका भएकोले गर्दा अन्य नगरपालिका तथा गाउँपालिकाको तुलनामा धैरै विकासित भएको पाइन्छ। यहाँ राजमार्ग, सहायक राजमार्ग, पक्की तथा कालोपत्रे, ग्राभेल र कच्चि सबै प्रकारका सडकहरू रहेका छन्। शहरी क्षेत्रमा सडकको अवस्था राम्रो रहेको छ भने ग्रामिण क्षेत्रमा कच्चि सडक रहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेका सडकको वर्तमान अवस्था र सडक मार्गको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १०८ : सडक सञ्जालको विद्यमान अवस्था

क्र.सं.	सडकको वर्गीकरण	लम्वाई कि.मि.
१	महेन्द्र राजमार्ग	६.७८
२	सहायक राजमार्ग	६.५
३	पक्की तथा कालोपत्रे	५८.२
४	ग्राभेल सडक	३२०
५	कच्ची सडक/मौसमी सडक	१४२.११
६	मुल बाटो (Trail)/Village Track	५४.६१
जम्मा		५८८.२

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.१.२ सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा परिवारहरुको विवरण

तालिका नं. १०९ : सडक सञ्जालले छुने क्षेत्रको आधारमा वडागत परिवारहरूको विवरण

वडा नं.	कालो पत्रे	ग्राभेल सडक	कच्ची सडक	गोरेटो	अन्य*	उल्लेख नभएको	जम्मा
१	४६३	२९४	२,१४८	१२९	२१		३,०५५
२	३३०	१,०५८	३३३	४१७	६	१	२,१४५
३	३३	२,०५३	७८	१४८	१४		२,३२६
४	२९८	१,५९७	२३४	१३०	३	३	२,२६५
५	९४९	१,५४८	५१०	३६३	८	३	३,३८१
६	१,२२८	१४६	२९	१०	१	२	१,४१६
७	६६३	२८४	२९१	१०९	२		१,३४९
८	९०८	१,२०२	१२४	६२	१२		२,३०८
९	८५९	१,१६५	६०७	२५०	४	१	२,८८६
१०	४६	१,१७८	१६	६८	३		१,३११
जम्मा	**५,७७७**	**१०,५२५**	**४,३७०**	**१,६८६**	**७४**	**१०**	**२२,४४२**
प्रतिशत	**२५.७४**	**४६.९०**	**१९.४७**	**७.५१**	**०.३३**	**०.०४**	**१००.००**

**माथि उल्लेखित सडकबाहेक खेतको आली, खाली जग्गा, नहर, कुलो आदि।*

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका २२,४४२ परिवारहरू मध्ये सबैभन्दा धेरै ग्राभेल सडक सञ्जालले छुने घरपरिवारहरूको संख्या १०,५२५ अर्थात् ४६.९० प्रतिशत, दोस्रोमा अस्थायी सडक सञ्जालको मात्र पहुँच पुगेका घर परिवारहरूको संख्या ४,३७० अर्थात् १९.४७ प्रतिशत रहेका छन् भने कालेपत्रे सडकको पहुँच भएको परिवार संख्या ५७७७ अर्थात् २५.४७ प्रतिशत, गोरेटो बाटोको पहुँच भएका परिवाहरू १,६८६ अर्थात् ७.५१ प्रतिशत र अन्य ७४ अर्थात् ०.३३ प्रतिशत रहेका छन्। तथ्याङ्कलाई हेर्दा १९.४७ प्रतिशत परिवारहरूमा सहज प्रकारको सडक पहुँच छैन अर्थात् उनीहरू अस्थायी प्रकृतिको सडक सञ्जालको पहुँच र ७.५१ प्रतिशत परिवारहरूमा गोरेटो बाटोको मात्र पहुँचमा देखिन्छन । पुर्वाधार विकासमा सबैभन्दा महत्वपुर्ण सडकको अवस्था नाजुक हुँदा अन्य विकासले गति लिन सक्दैन तसर्थ सहज आवागमनका लागि नगरपालिकाले सडक सञ्जालको विकास र स्तरउन्नतिका लागि यातायात गुरुयोजना निर्माण गरी लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । अन्य वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

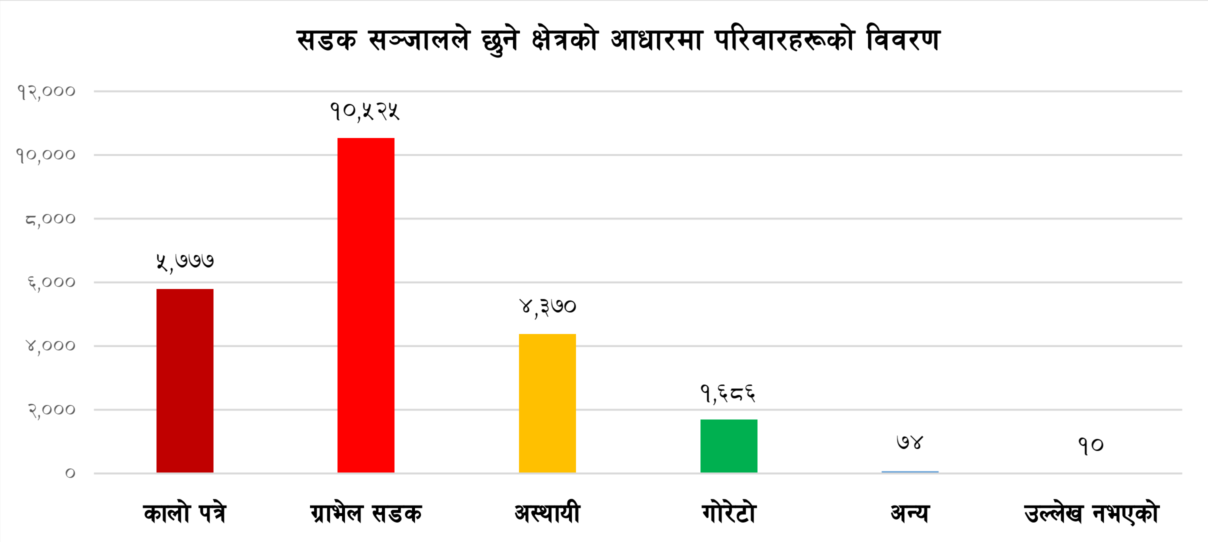

६.१.३ परिवारले प्रयोग गरेको सडकको चौडाइको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. ११० : सडकको चौडाइको आधारमा वडागत परिवारको विवरण

वडा नं.	३ फिट सम्म	४-८ फिट	९-१३ फिट	१४-२५ फिट	२५ फिटभन्दा बढी	जम्मा
१	५०	११४	३७१	१,५५०	९७०	३,०५५
२	४८	५७	१८२	७४०	१,११८	२,१४५
३	१६	७०	२०३	३७२	१,६६४	२,३२५
४	४	१०४	१४६	८२३	१,१८८	२,२६५
५	२९	७७	२७३	१,९९२	१,०१०	३,३८१
६		१३	७३	४२६	९०४	१,४१६
७	२	४	११५	६७५	५५१	१,३४७
८	७	३०	९३	८७८	१,३००	२,३०८
९	१८	१००	३१३	१,४७२	९८३	२,८८६
१०	८	९	१६	२९०	९८८	१,३११
जम्मा	१८२	५७८	१,७८५	९,२१८	१०,६७६	२२,४३९
प्रतिशत	०.८१	२.५८	७.९५	४१.०८	४७.५८	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेको २२,४३९ घरधुरीहरू मध्ये १०,६७६ अर्थात् ४७.५८ प्रतिशत परिवारहरूमा २५ फिटभन्दा बढी चौडाइ भएको सडकको पहुँच छ । दोस्रोमा ९,२१८ घरधुरीहरू अर्थात् ४१.०८ प्रतिशतको १४ देखि २५ फिट सम्म चौडा सडकमा पहुँच पुगेको देखिन्छ । सडकको चौडाइको अवस्थाका साथै सडकको स्तरले आवागमनमा व्यापक असर पर्ने हुँदा सहज आवागमन गर्न सकिने सडक निमार्णलाई प्राथमिकता दिनुपर्ने देखिन्छ । वडाअनुसार थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

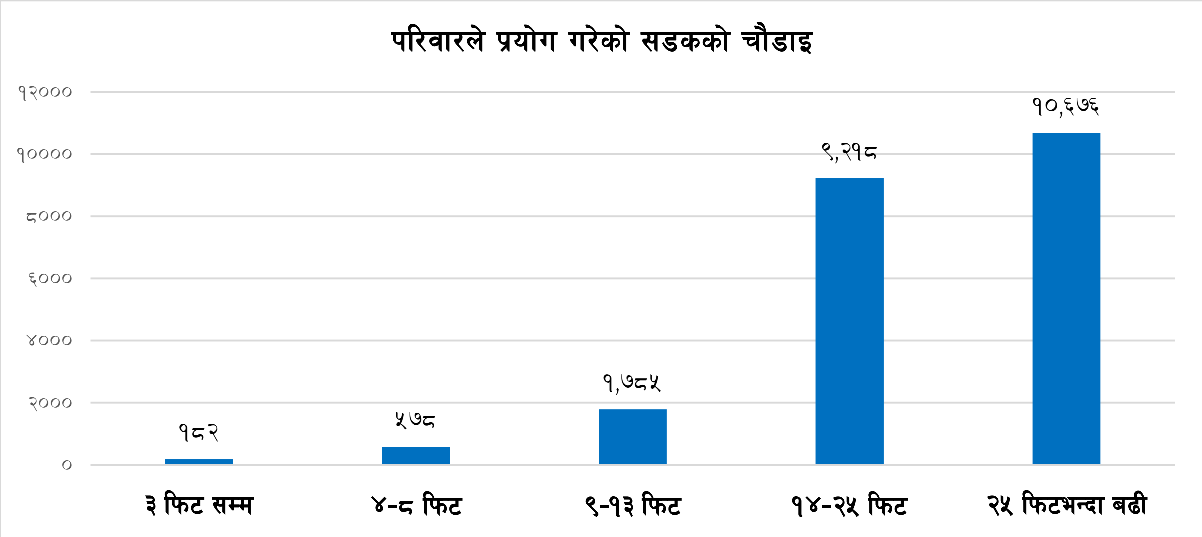

६.१.४ पुल तथा पुलेसा

यस नगरपालिकामा विभिन्न साना तथा ठूला नदी तथा खोलाहरू रहेका छन् । ति नदी तथा खोलाहरूमा विभिन्न पक्की तथा झोलुङ्गे पुलहरू रहेका छन् । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १११ : पुल तथा पुलेसाको विवरण

वडा नम्बर	पुलको नाम	पुल भएको खोला को नाम	जोडिने वस्तीहरू		झोलुङ्गे/ पक्की	लम्बाई (मि.)	अवस्था (राम्रो, ठिकै, जीर्ण)
			देखि	सम्म			
१	रतुवा	रतुवा खोला	दमक १	लखनपुर सिम्ले र चुलाचुली	पक्की	१०० मिटर	निर्माण मा रहेको
७	रतुवा	रतुवा खोला	दमक नगरपालिका	लखनपुर	पक्की	२०० मिटर	संचालन मा रहेको राम्रो
१०	रतुवा	रतुवा खोला	दमक नगरपालिका	लखनपुर	पक्की	२०० मिटर	निर्माण मा रहेको
४	मावा	मावा खोला	दमक नगरपालिका	उर्लाबारी नगरपालिका	पक्की	१२८ मिटर	संचालन मा रहेको राम्रो
३	मावा	मावा खोला	दमक नगरपालिका	मिक्लाजुंग गाउपालिका	पक्की	१०० मिटर	निर्माण मा रहेको
१०	मावा	मावा खोला	दमक नगरपालिका	रतुवामाई नगरपालिका	पक्की	६६ मिटर	निर्माण मा रहेको
१०	मावा	मावा खोला	दमक नगरपालिका	रतुवामाई नगरपालिका/ उर्लाबारी	पक्की	६६ मिटर	निर्माण मा रहेको

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.१.५ नगरपालिका क्षेत्रभित्र रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरुको विवरण

नगरपालिकाको धेरै जसो क्षेत्र सुगम र जिल्लाको केन्द्र भएकोले सडक तथा यातायातको सुविधा राम्रो रहेको छ । तैपनि नगरपालिकाको ग्रामिण क्षेत्रमा भने कच्ची सडक भएको कारण सडक भएको भएपनि नियमित रूपमा यातायातको साधन आवतजावत नहुने गरेको देखिन्छ भने केहि स्थानमा वर्षातको समयमा सडक बिग्रने भएकोले यातायात नचल्ने गरेको पाइन्छ । यस नगरपालिकामा रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू र ती सवारी साधन पार्किङसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ११२ : रुट परमिट लिएर सञ्चालन भएका सवारी साधनहरू

क्र.सं.	शुरुको स्थान	पुग्ने अन्तिम स्थान	दैनिक सञ्चालन हुने सवारी संख्या	वस स्टप संख्या	कैफियत
१	दमक बसपार्क	गौरीगंज	४ वटा वस	पूर्व वसस्टेण्ड १	दमक बसपार्क
२	दमक डिपार्टमेन्ट अगाडी	वेलडाँगी	१२ वटा सानो म्याजिक भ्यान, ६ वटा वस	पश्चिम वस स्टेण्ड १	दमक डिपाटमेन्ट अगाडी
३	दमक वसपार्क	गौरादह	१० वटा सानो जिप	पूर्व वसस्टेण्ड १	दमक वसपार्क
४	दमक वसपार्क	वाह्घरे	३ वटा वस	पूर्व वसस्टेण्ड १	दमक वसपार्क

स्रोत : दमक ट्राफिक कार्यालय, २०७५

६.१.६ सवारी पार्किङ्गसम्बन्धी विवरण

नगरपालिकामा पार्किङको अवस्था हेर्दा आधाभन्दा धेरै जसो सडकमै गर्ने गरेको पाइन्छ यसले आवगमनमा अवरोध हुनुका साथै सडक साँघुरो भई दुर्घटना समेत हुने सम्भावना रहन्छ ।

तालिका नं. ११३ : बसपार्क तथा सवारी पार्किङ्गसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	तोकिएको पार्किङ स्थान	पार्किङका प्रकार	पार्किङ क्षमता (संख्या	
			मोटर साईकल	साना सवारी साधन
१	फाल्गुनन्द चोक	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
२	गणतन्त्र चोक	सडक बाहिर गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
३	मलपोत कार्यालय	सडक बाहिर गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
४	पश्चिम वसस्टेण्ड नजिक	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा, बस
५	लाईफलाईन अस्पताल अगाडी	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
६	आम्दा अस्पताल अगाडी	सडक किनारामा गरिने	सडा किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
७	गोर्खा डिपार्टमेण्ट अगाडी	सडक बाहिर गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा, जिप
८	चिया दोकान	सडक बाहिर गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
९	पशुहाट डाडा	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा, बस, जिप
१०	सेतुमारी रोड आकाशे पुल अगाडी	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
११	पेल्टीमारी वरगाछी	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
१२	आम्दा रोड	सडक किनारामा गरिने	सडक किनारामा गरिने	टेम्पो, रिक्सा
१३	क्याम्पसमोड	सडक किनारामा गरिने	सडकम गरिने	टेम्पो, रिक्सा

स्रोत : दमक ट्राफिक कार्यालय, २०७५

६.१.७ सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण

नेपालमा सडकको खराब अवस्था, तीव्र गती, चालकको लापरवाही, सवारी साधनमा हुने गडबढी आदिका कारणले वर्षेनी, गम्भिर प्राकृतिको सडक दुर्घटना हुने गरेका छन् । नगरपालिकामा समेत यो अवस्था रहेकोले तयसलाई न्यूनिकरण गर्ने अभियान नै सञ्चालन गर्नुपर्ने हुन्छ । विस्तृत विवरण तलिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ११४ : सडक दुर्घटनासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	बारम्बार दुर्घटना हुने स्थान	दुर्घटनामा संलग्न सवारी साधनहरू					टकरावका ढाँचा	साइटको विशेषता	कारण	दुर्घटनाको प्रकार
		मोटर साइकल	कार	बस	ट्रक	ट्रिपर				
							▪ head on ▪ side on ▪ angled ▪ runoff ▪ skidding	• वक्र • जङ्सन • सिधा	• ड्राभरको लापरवाही • तीव्र गति • ओभरटेकिङ • सवारी साधनमा हुने कमी • सडकको अवस्था	• मृत्यु • गम्भीर घाइते • साधारण घाइते
१	दमक ४ चिया बगान	१२	४	३	४	०	side on, run off	सिधा	ड्इभरको लापरवाही, तीब्र गतिओभरटेकिङ, सडकको अवस्था	
२	क्याम्पसमोड दमक ९	१४	६	४	२	०	head on, side on, angled	सिधा	ड्इभरको लापरवाही, तीब्र गति, सवारी साधनमा हुने कमी, सडकको अवस्था	
३	दमक ७ पशुहाट डाडा	१२	४	५	३	०	head on, skidding	सिधा	ड्राइभरको लापरवाही, तीब्र गतिओभरटेकिङ, सवारी साधनमा हुने कमीसडकको अवस्था	
	जम्मा	३८	१४	१२	९	०				

आ.व.०७३/०७४ मा जम्मा २५ वटा सवारी दुर्घटनाबाट २५ मानिसको मृत्यु भएको र ७ जना गम्भिर घाईते भएको ।

स्रोत : इलाका प्रहरी कार्यालय, दमक २०७४

६.१.८ दमकमा सञ्चालनमा रहेका हलुका सवारी साधन (ट्याक्सी) को विवरण

यस दमक नगरपालिका क्षेत्र भित्र र बाहिर सेवाग्राहीहरूको यात्रा सहजताका लागि २१९ वटा निजि कार, भ्यान र ट्याक्सीहरु सञ्चालनमा छन । उक्त सवारी साधनहरु २ वटा समितिहरु मार्फत सञ्चालन भै रहेका छन ।

६.१.९ टाढाको वस्तीबाट सम्बन्धित वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

नगरपालिकाका मुख्य बजार क्षेत्रभन्दा बाहिर रहेका अन्य इलाका तथा बस्तीबाट स्थानीयवासीहरूले सेवा लिन जाँदा वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समय प्राय: १ घण्टा र सोभन्दा बढी देखिन्छ ।

तालिका नं. ११५ : टाढाको वस्ती देखी वडा केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	टाढाको वस्तीको नाम	पैदल वा सवारी साधन	वडा केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने समय	सेवाप्राप्त गरी घर फर्किन लाग्ने समय
१	बरगाछी	पैदल	४० मिनेट	कामको प्रकृति अनुसार
२	बेलडाँगी	पैदल	१ घण्टा	
३	गोलाटर	पैदल	१ घण्टा	
४	अर्नाखादी	पैदल	१.५ घण्टा	
५	क्याम्पस मोड उत्तर	पैदल	४५ मिनेट	
६	गणतन्त्र चोक	पैदल	२५ मिनेट	
७	पशुहाट	पैदल	२० मिनेट	
८	दिपिनी	पैदल	१५ मिनेट	
९	क्याम्पस मोड	पैदल	१ घण्टा	
१०	आमबारी सेतुमारी तल्लो भेग	पैदल	१.५ घण्टा	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.१.१० वडा केन्द्रबाट नगरपालिका केन्द्रसम्म पुग्न लाग्ने अनुमानित समय

तालिका नं. ११६ : वडा केन्द्र देखि नगरपालिका केन्द्र सम्म पुग्न लाग्ने समयसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	वडा केन्द्र रहेको स्थान	पुग्न लाग्ने समय	
		पैदल मार्गबाट	सवारी साधनबाट
१	दमक नगरपालिका को कार्यालय	० मिनेट	० मिनेट
२	खरखरे संगम चोक	१ घण्टा	१० मिनेट
३	बाघखोर	१.५ घण्टा	२० मिनेट
४	चिया दोकान	१ घण्टा	२० मिनेट
५	दमक नगरपालिका को कार्यालय	० मिनेट	० मिनेट
६	नया सब्जी बजार उत्तर	१५ मिनेट	५ मिनेट
७	दमक नगरपालिका को कार्यालय	० मिनेट	० मिनेट
८	किँरात चोक	३० मिनेट	१२ मिनेट
९	शान्ति चोक	१ घण्टा	२५ मिनेट
१०	सिंघदेवी चोक	२ घण्टा	४० मिनेट

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.१.११ नगरपालिकाका हालका भवनहरु

तालिका नं. ११७ : नगरपालिकाका हालका भवनहरूको विवरण

क्र.सं.	भवनको नाम	भवनको प्रकृति			वडा नं.	कैफियत
		पक्की	कच्ची	जम्मा		
१	दमक नगरपालिका को केन्द्रीय भवन कम्पाउन्ड भित्र रहेको (१, ५, ७ नम्बर वडा)	५	२	७	१	
२	वडा समिति को कार्यालय	१		१	२	
३	वडा समिति को कार्यालय	२		२	३	वन को जग्गा मा रहेको
४	वडा समिति को कार्यालय	१		१	४	
५	वडा समिति को कार्यालय	१		१	६	भाडामा लिएको
५	वडा समिति को कार्यालय	१		१	८	टिन को छाना भएको
६	वडा समिति को कार्यालय	१		१	९	बिद्यालय को जग्गा
७	वडा समिति को कार्यालय	१		१	१०	नगर स्वस्थ केन्द्र को भवन

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.१.१२ सरकारी भवनहरुको विवरण

यस नगरपालिकामा रहेका सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. ११८ : सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवनहरूको विवरण

वडा नम्बर	भवनको नाम	भवन भएको टोलको नाम	कार्यालयको नाम	भवन	अवस्था (राम्रो, ठिकै, जिर्ण)
दमक १	दमक नगरपालिका	पालिका	दमक नगरपालिका	५	राम्रो
दमक ४	नापी कार्यालय	-	नापी कार्यालय	१	राम्रो
दमक ४	मालपोत कार्यालय	-	मालपोत कार्यालय	१	राम्रो
दमक ६	डिभिजन सडक कार्यालय	-	डिभिजन सडक कार्यालय		राम्रो
दमक ६	इलाका प्रहरी कार्यालय	-	इलाका प्रहरी		राम्रो
दमक ५	ट्राफिक कार्यालय	-	ट्राफिक कार्यालय	१	राम्रो
दमक १	दमक अस्पताल	फाल्गुनन्द टोल	दमक अस्पताल	५	राम्रो
दमक ६	इलाका प्रशासन कार्यलय	-	इलाका प्रशासन कार्यलय		राम्रो
दमक १	नेपाल टेलिकम	सञ्चार टोल	नेपाल टेलिकम		राम्रो
दमक ९	विद्युत प्राधिकरण		विद्युत प्राधिकरण		राम्रो
दमक ५	हुलाक कार्यलय	सगरमाथा पेट्रोलपम्प	हुलाक कार्यालय		भाडामा

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

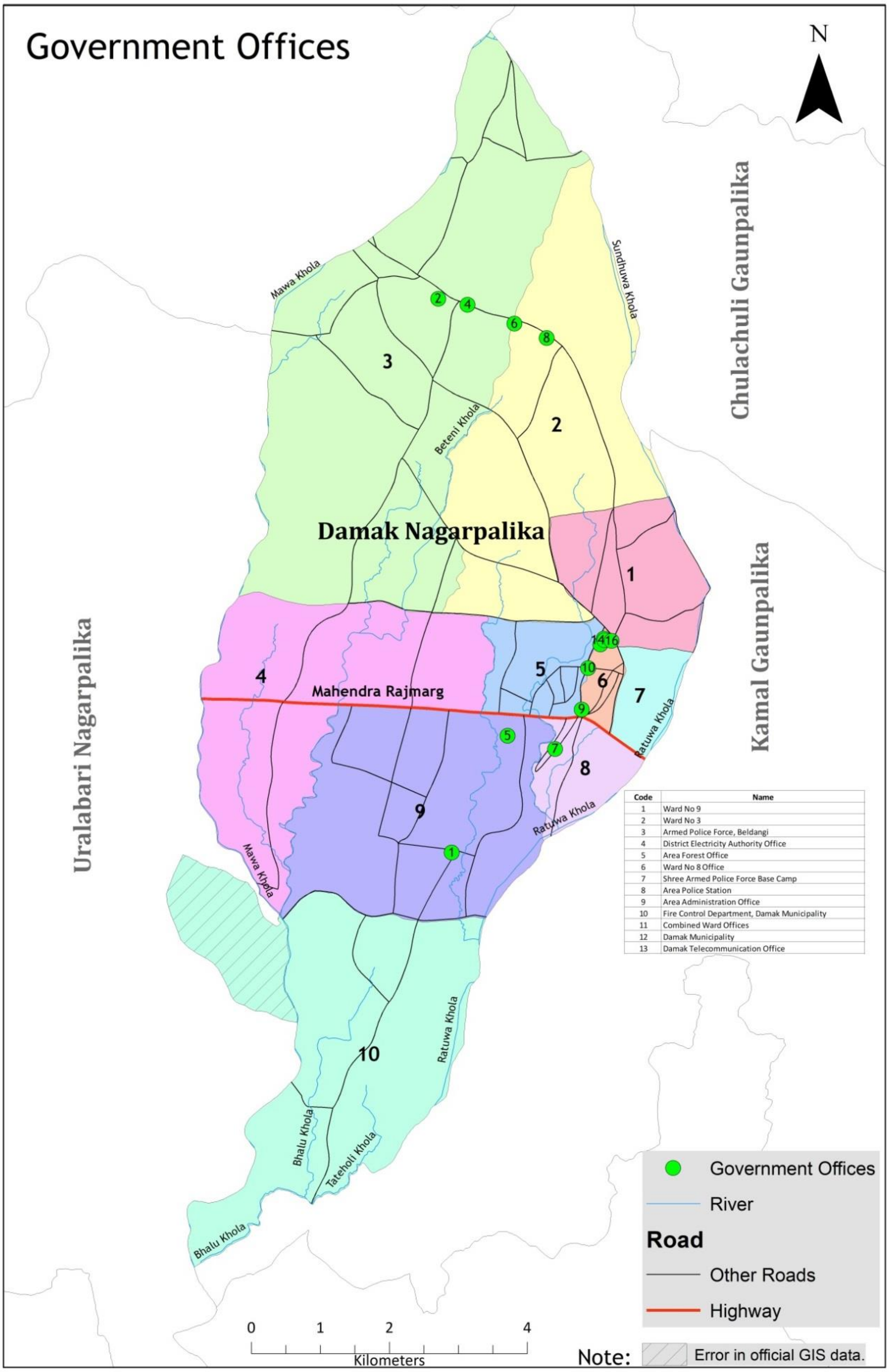

Code	Name
1	Ward No 9
2	Ward No 3
3	Armed Police Force, Beldangi
4	District Electricity Authority Office
5	Area Forest Office
6	Ward No 8 Office
7	Shree Armed Police Force Base Camp
8	Area Police Station
9	Area Administration Office
10	Fire Control Department, Damak Municipality
11	Combined Ward Offices
12	Damak Municipality
13	Damak Telecommunication Office

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

६.२ सञ्चार

सूचना र प्रविधिमा भएका नविनतम खोज तथा विकासले गाउँ, समुदाय, देश, अन्तरदेशलाई एउटा सीमाहिन विश्व समुदायको रूपमा रूपान्तरित गरिदिएको छ । दिनानुदिन संचार प्रविधिको प्रयोग विस्तारित भइरहेको छ । सन् १९९० सालको दशकमा सिमित जनसंख्याले प्रयोग गर्ने संचारका माध्यामहरू हाल आधारभूत आवश्यकतामा परिणत भएको छ । हाल देशमा ११०.३ प्रतिशत टेलिफोनको घनत्व ४६.५ प्रतिशत इन्टरनेटका प्रयोगकर्ता, रेडियोको राष्ट्रिय प्रसारणमा पँहुच ८८ प्रतिशत रहेको तथ्यांकले संचार क्षेत्रको तीब्र विकास र विकासका अन्य क्षेत्रमा यसको प्रभाव दर्शाउँछ ।

हाल पत्रपत्रिका, रेडियो र टि.भि.को प्रयोग बढ्दै गएको छ। दमक नगरपालिकामा कान्तिपुर एफ.एम., रेडियो नेपाल लगायत विभिन्न स्टेसनहरू जिल्ला तथा केन्द्रबाट सिधा प्रशारण भएको सुन्न सकिन्छ। नगरपालिकामा नेपाल टेलिकम र एनसेलको 3G Network सेवा उपलब्ध छ। नगरपालिकामा Ncell, NTC जस्त दुरसञ्चार आदि कम्पनीहरूले इन्टरनेट सेवा पुऱ्याउँदै आइरहेका छन् भने केहि केवल नेटवर्क तथा डिस होमजस्ता माध्यमबाट नगरपालिकाबासीले मनोरन्जनात्मक टि.भी कार्यक्रमहरूका सेवा प्रदान गरिरहेको छन् ।

६.२.१ एफ.एम रेडियोसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. ११९ : एफ.एम. रेडियो

नाम	वडा नं.	फ्रिक्वेन्सी	नाम	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
				महिला	पुरुष	जम्मा	
पाथीभरा	५	९३.६ (१००० WATT)	बलराम पराजुली	७	१६	२३	०२३५८४६०४
सप्तरंगी	६	१०१.६ (५०० WATT)	मेयरमान लिङ्गदेन	७	१०	१७	९८५२६७०७५५
रेडियो झापा	७	१००.७ (१०० WATT)	गणेश सिवाकोटी	२	२	४	०२३५८६०६३
स्टार एफ.एम.	८	९२ (१०० WATT)	मनकुमार गदाल	२	४	६	०२३५८४९४५
हिमशिखर	६	१०३.३ (५०० WATT)	ध्रुव न्यौपाने	७	८	१५	९८५२६७००४२

श्रोतः सूचना विभाग/जिल्ला प्रशासन कार्यालय/पत्रकार महाशाखा जिल्ला शाखा, २०७४

यस नगरपालिकामा विभिन्न ५ वटा स्थानीय एफ्.एम्.हरू रहेका छन् भने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका बीबीसी नेपाली सेवा तथा राष्ट्रिय स्तरका रेडियो नेपाल पनि प्रसारण हुने गरेको पाईन्छ । जुन सुविधाबाट यस नगरपालिकाका वासिन्दाले प्रत्यक्ष लाभ लिइरहेको पाइन्छ ।

६.२.२ टेलिभिजनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १२० : टेलिभिजनसम्बन्धी विवरण

नाम	ठेगाना (वडा नं.सहित)	प्रत्यक्ष रोजगारी			कैफियत
		महिला	पुरुष	जम्मा	
हिमशिखर टेलिभिजन	६	१	७	८	

श्रोतः सूचना विभाग,२०७४

नगरपालिकाबासीहरूलाई विभिन्न सूचना तथा मनोरञ्जन उपलब्ध गराउँदै आएका टेलिभिजनहरूमा यहाँकै स्थानीय टेलिभिजन हिमशिखर टेलिभिजन सँगसँगै अन्य काठमाडौंबाट संचालन हुने सबै च्यानलहरू रहेका छन् । यसका साथै हिन्दी, अंग्रेजी च्यानलहरू पनि प्रसारण हुन्छन् ।

६.२.३ दुरसञ्चारसम्बन्धी विवरण

सञ्चार प्रणालीको विवेचना गर्दा यस नगरपालिकाको धेरै वडाहरूमा ल्याण्डलाइन, सिडिएमए, एडिएसएल, मोबाइल, आदि सेवा नेपाल टेलिकम, एनसेलजस्ता कम्पनीहरूले उपलब्ध गराएका छन्। ग्रामिण क्षेत्रहरूमा पातलो र छरिएको वस्ती भएकोले, केवल नेटवर्कबाट टेलिफोन सेवा पुऱ्याउन प्राविधिक कठिनाइको साथै, बढी खर्चिलो हुने देखिएकोले त्यस्ता स्थानहरूमा वायरलेस प्रणालीबाट सेवा पुऱ्याउनु पर्ने देखिन्छ। यस नगरपालिकामा सञ्चालन रहेका मोबाइल तथा टेलिफोनसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १२१ : मोबाइल तथा टेलिफोन सञ्चालनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	संचारको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	पि.एस.टि.एन टेलिफोन लाईन	६०९२	
२	ए.डी.एस.एल.सेवा	१४०८	
३	इन्टरनेट (GPRS + 3G) + Sky + Wimax + ADSL) सेवा	८८११५	(73707+12870+130+1408) Wireless बाट डाटा सञ्चालन भएको ।
४	मोबाइल टावर (जी.एस.एम.+3G)	१३	
५	मोबाइल टावर स्काईं मोबाइल टावर Wi-max	१/३	
६	जी.एस.एम. पोस्टपेड मोबाइल	४०४०	
७	जी.एस.एम. प्रिपेड मोबाइल	६९६६७	
८	स्काई पोस्टपेड मोबाइल	२३६	
९	स्काई प्रिपेड मोबाइल	१२६३४	

स्रोत : नेपाल दुरसंचार संस्था, २०७४

६.२.४ हूलाक सेवा

नगरपालिकामा आधा शताब्दीदेखि सञ्चार क्षेत्रमा सेवा पुऱ्याइरहेको हूलाक सेवा हाल नगरपालिकाको विभिन्न वडाहरूमा कार्यरत छन्। हूलाक सेवा अन्तर्गत साधारण चिठीपत्रहरू, रजिष्ट्री पत्रहरू, बिमा पुलिन्दा, धनादेश सेवा र बचत सेवाहरू सञ्चालित छन् भने दमक देखि काठमाण्डौ, ललितपुर, भक्तपुरसम्म द्रुत सेवा पनि उपलब्ध छ । यद्यपि हाल संचारको तीव्र विकासले हुलाक सेवाको प्रयोग सांघुरिएको छ ।

तालिका नं. १२२ : हुलाकको विवरण

क्र.स.	विवरण	कारोबार संख्या	कुल बार्षीक राजस्व संकलन	कर्मचारी संख्या
१	दर्ता हुलाक वस्तु	३९८८	१२१८८५८	९
२	साधारण हुलाक वस्तु	१५८६५	-	-

श्रोत: सूचना विभाग/जिल्ला प्रशासन कार्यालय/पत्रकार महाशाखा जिल्ला शाखा, २०७४

६.२.५ पत्रपत्रिका

दमक नगरपालिकामा जम्मा ५ ओटा साप्ताहिक पत्रपत्रिकाहरू नियमित रूपमा प्रकाशित भैरहेका छन् । यसका अतिरिक्त काठमाडौंबाट प्रकाशित हुने सबैजसो दैनिक, साप्ताहिक र मासिक पत्रिकाहरू (गोरखापत्र, कान्तिपुर दैनिक, नागरिक दैनिक, नेपाल समाचार पत्र, राजधानी दैनिक, अन्नपूर्ण पोष्ट, द काठमाडौं पोष्ट, हिमालयन टाइम्स आदि) समेत नगरपालिकाका विभिन्न वडाहरूमा पाइन्छ । नगरपालिकामा प्रकाशित हुने पत्रपत्रिकाहरूको विवरण तलको तालिमा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १२३ : पत्रपत्रिकासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	संचारको किसिम	परिमाण	कैफियत
१	दैनिक	२	पूर्व सन्देश दैनिक ९८५२६७०८७० झापा पोष्ट दैनिक ९८५२६७६२५०
२	साप्ताहिक	१	जनज्योती साप्ताहिक ९८५२६७०८७०
३	मासिक	२	वैकल्पिक बहस मासीक ९८४४६०२८९७
जम्मा		५	
Online News			
www.sawalepal.com wwww.onlineyuba.com www.merosahakari.com			Bishnu Pokhrel
www.hamrodamak.com			Bishnu Subba

श्रोतः सूचना विभाग/जिल्ला प्रशासन कार्यालय/पत्रकार महाशाखा जिल्ला शाखा

६.३ विद्युत तथा सौर्य उर्जा

६.३.१ दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको स्रोतको आधारमा घरपरिवारहरुको विवरण

तालिका नं. १२४ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको विवरण

वडा नं.	बिजुली	सोलार	मट्टितेल	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	३,०२३	१५	१२	५		३,०५५
२	२,१२०	९	१४	२		२,१४५
३	२,२६७	२७	२७	५		२,३२६
४	२,२१२	४३	८	२		२,२६५
५	३,३६७	११	१	२		३,३८१
६	१,४०८	७		१		१,४१६
७	१,३३२	३	१	१३		१,३४९
८	२,३०२	१	२	३		२,३०८
९	२,८५५	१७	७	६	१	२,८८६
१०	१,२४०	४६	१४	११		१,३११
जम्मा	२२,१२६	१७९	८६	५०	१	२२,४४२
प्रतिशत	९८.५९	०.८०	०.३८	०.२२	०.००	१००.००

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

घरपरिवारहरुले दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गर्ने इन्धनको स्रोतको तथ्याङ्क हेर्दा नगरपालिकाका कुल २२,४२४ घरपरिवार मध्ये २२,१२६ अर्थात ९८.५९ प्रतिशतले विद्युत, १७९ अर्थात ०.८० प्रतिशतले सोलार, ८६ अर्थात ०.३८ प्रतिशतले मट्टितेल र बाँकीले गोबर ग्याँस बल्ने बत्ती, ब्याट्री, मैन बत्ती अन्य इन्धनको प्रयोग गरेको पाइयो । यस तथ्याङ्कलाई हेर्दा ग्रामिण विद्युतिकरणमा व्यापक विकास भई नगरपालिकामा विद्युतको पहुँच नपुगेको जनसंख्या नगन्य रहेको देखिन्छ भने सेवा नपुगेका क्षेत्रहरूमा त्यसको विसतार हुनु जरूरी छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

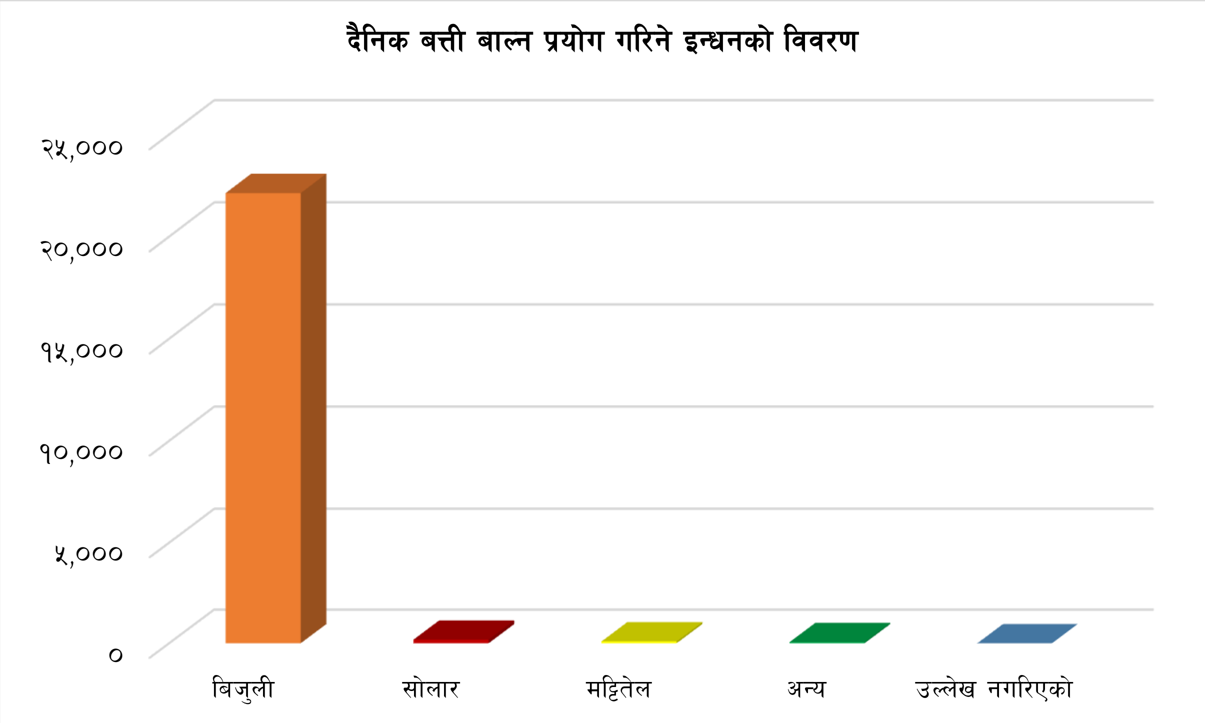

६.३.२ बिजुलीको मिटर जडान भएका परिवारको विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरपरिवारहरू मध्ये मिटर जडान भएका घर परिवारको संख्या २०,८०६ अर्थात् ९२.७ प्रतिशत रहेका छन् भने १,३५६ अर्थात् ६.० प्रतिशत घरपरिवारहरूले विद्युत सेवा उपभोग गरिरहेका तर मिटर जडान नभएका परिवारको रूपमा रहेका छन् र विद्युत सेवा उपभोग नगरेका परिवार संख्या २७९ अर्थात् १.२ प्रतिशत रहेका छन् ।

विगतका दशकहरूभन्दा हाल देशभर ग्रामीण विद्युतीकरणमा व्यापकता भएकाले विद्युतीय सेवा प्राप्त गर्ने जनसंख्या बढेको छ । साथै तराईको सुगमताको कारण समेत विद्युतीकरण सहज भएको देखिन्छ। अर्कोतर्फ विद्युत सेवा उपभोगबाट बञ्चित घरपरिवार समेत १.२ प्रतिशत हुनुले सेवा विस्तारलाई निरन्तरता दिनुपर्ने देखिन्छ । आफ्नै मिटर जडान नभएता पनि अरुको बाट विद्युत उपयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या समेत ६ प्रतिशत रहेकाले यसबाट विद्युत चुहावट वा दुरूपयोग हुन सक्ने संभावना रहन्छ । विगतमा देशमा रहेको उर्जा संकटलाई भविष्यमा हुन नदिन यस प्रकारको तथ्याङ्कले सहयोग पुऱ्याउँछ । आधारभूत उर्जाको स्रोतको रूपमा विकास भएको विद्युतको पहुँचलाई सहज र पुर्णरूपमा विस्तार गरी यसको उचित सदुपयोग गर्दा गुणस्तरीय जीवन निर्वाह, सुचना तथा सञ्चार, उद्योग व्यवसाय र अन्य मानवीय क्रियाकलापमा ठूलो सहयोग पुग्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२५ : दैनिक बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	मिटर जडान भएको		बिजुली छ, मिटर जडान छैन		बिजुली नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	२,८११	९२.०	२१३	७.०	३१	१.०			३,०५५
२	१,९१७	८९.४	२०३	९.५	२५	१.२			२,१४५
३	१,९७०	८४.७	२९८	१२.८	५८	२.५			२,३२६
४	२,०६४	९१.१	१६१	७.१	४०	१.८			२,२६५
५	३,३११	९७.९	६२	१.८	८	०.२			३,३८१
६	१,४०२	९९.०	१२	०.८	२	०.१			१,४१६
७	१,२५५	९३.०	७९	५.९	१५	१.१			१,३४९
८	२,२४८	९७.४	५४	२.३	६	०.३			२,३०८
९	२,७३५	९४.८	१२७	४.४	२३	०.८	१	०.०	२,८८६
१०	१,०९३	८३.४	१४७	११.२	७१	५.४			१,३११
जम्मा	२०,८०६	९२.७	१,३५६	६.०	२७९	१.२	१	०.०	२२,४४२

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

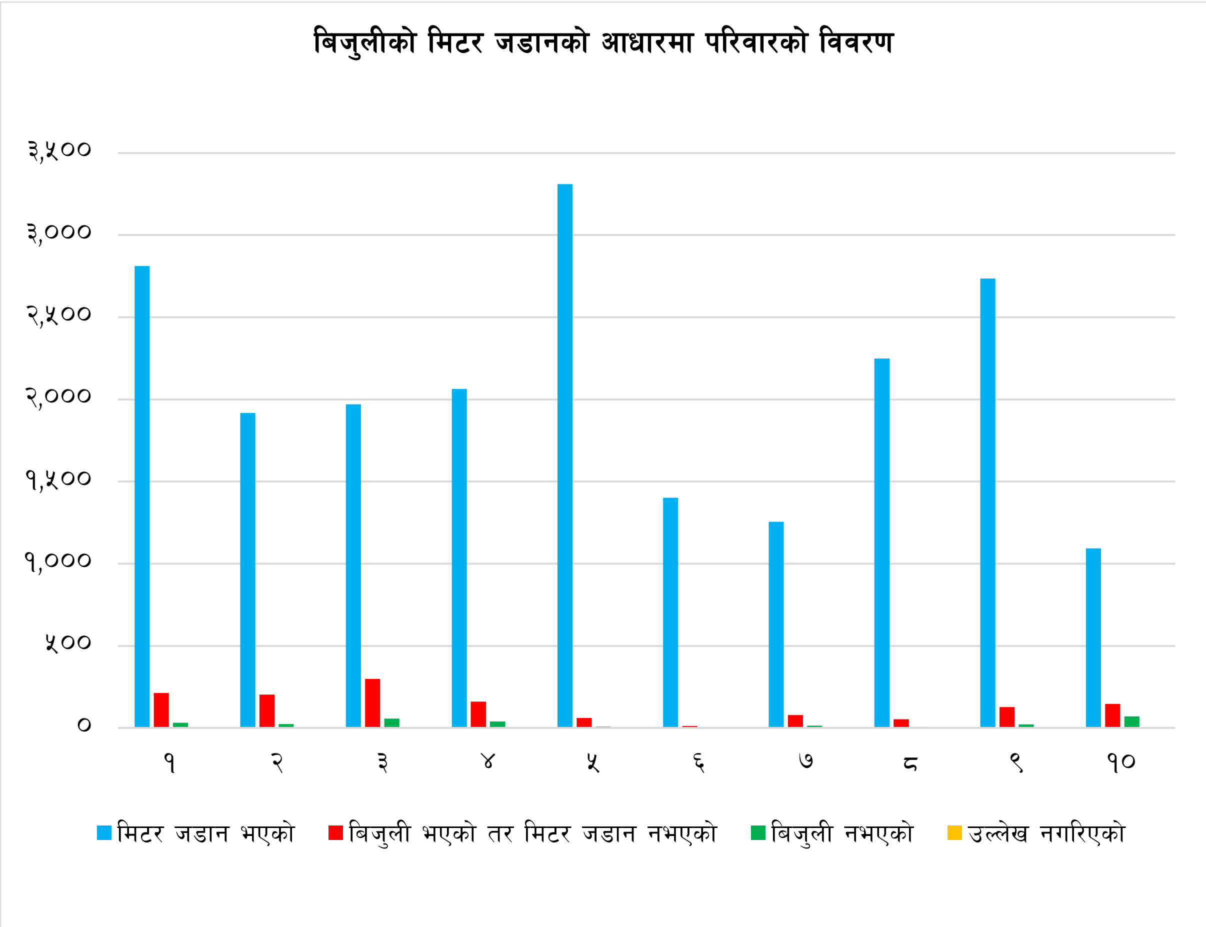

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

६.३.३ घरपरिवारले खाना पकाउने इन्धनको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १२६ : खाना पकाउने इन्धनको आधारमा घरपरिवारको विवरण

वडा नं.	काठ/ दाउरा	एल.पी. ग्याँस	मट्टीतेल	बिजुली	गोबर ग्याँस	गोबर/ गुँइठा	अन्य	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	१५५	२,८९६			२		२		३,०५५
२	३४३	१,६८७	२	२	१०५	६			२,१४५
३	९७४	१,०८६		१	२६१	३	१		२,३२६
४	४३४	१,७२२	१		१०८				२,२६५
५	४५	३,३१८			१७		१		३,३८१
६	१७	१,३९८	१						१,४१६
७	८४	१,२६२	१				२		१,३४९
८	६३	२,२३६	२		५		२		२,३०८
९	४५५	२,३४५	३		७६	२	४	१	२,८८६
१०	५९९	५८३			१२७	२			१,३११
जम्मा	३,१६९	१८,५३३	१०	३	७०१	१३	१२	१	२२,४४२
प्रतिशत	१४.१२	८२.५८	०.०४	०.०१	३.१२	०.०६	०.०५	०.००	१००.००

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

दिगो विकासको अवधारणा अनुसार पर्यावरणिय सन्तुलन बनाइ राख्न मानिको उपभोगशैलीमा परिवर्तन गर्नु अपरिहार्य छ । उदाहरणका लागि नेपालले आधारवर्ष २०१५ मा ७४.७ % रहेको इन्धनको प्राथमिक श्रोतको रुपमा काठ, दाउरा, गुइँठा आदि प्रयोग गर्ने जनसमुदाय सन् २०३० सम्म ३०% मा झार्ने (SDG–7) तथा पकाउने प्रयोजनार्थ LPG प्रयोगलाई १८% (२०१५) बाट ३३% मा पुऱ्याउने लक्ष्य राखेको छ । यसै राष्ट्रिय लक्ष्यलाई आत्मसाथ गर्दै यस नगरपालिका नीति तथा कार्यक्रमहरूलाई त्यसतर्फ उन्मुख बनाउनु आवश्यक छ ।

नगरपालिकाको कुल घरपरिवारहरू मध्ये १८,५३३ अर्थात् ८२.५८ प्रतिशतले एल.पी ग्याँस, ३,१६९ अर्थात् १४.१२ प्रतिशतले काठदाउरा, ७०१ अर्थात ३.१२ प्रतिशतले गोबर ग्याँसको प्रयोग गर्दछन् भने मट्टितेल, बिजुली, गुइँठा प्रयोग गर्ने जनसंख्या नगन्य रहेको पाइयो । अन्य जस्तै कोइला, वायुङ्खे चुलो, भुसे चुलो आदी प्रयोग गर्नेको संख्या न्युन देखिन्छ । नगरपालिकाका अधिकांश घरपरिवारले एल.पी. ग्याँसलाई खाना पकाउने ईन्धनकोरुपमा प्रयोग गरेको देखिन्छ तर १४.१२ प्रतिशत जनसंख्याले काठ दाउराको प्रयोग गर्नाले एकातर्फ वनजंगल र पर्यावरणमा क्षति पुग्ने र अर्कोतर्फ धुवाँ र दाउरा संकलन गर्दा लाग्ने समयले क्रमशः स्वास्थ्यमा असर पुऱ्यानुका साथै समय समेत बढी खर्च हुने देखिन्छ । तसर्थ संभावित क्षेत्रमा वैकल्पिक उर्जाको उत्तम उपायको रुपमा गोबर ग्याँसको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने र आय आर्जनका कार्यक्रमहरूमा केन्द्रित गरी नगरवासीलाई काठ दाउराको विकल्प तर्फ लैजानुपर्ने देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

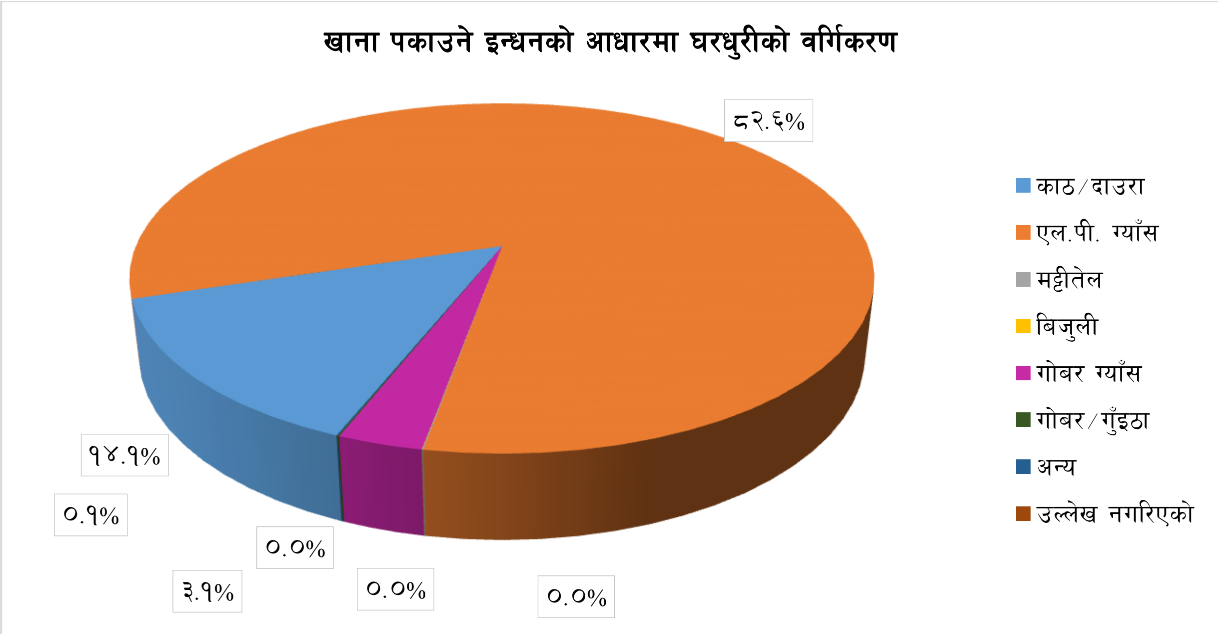

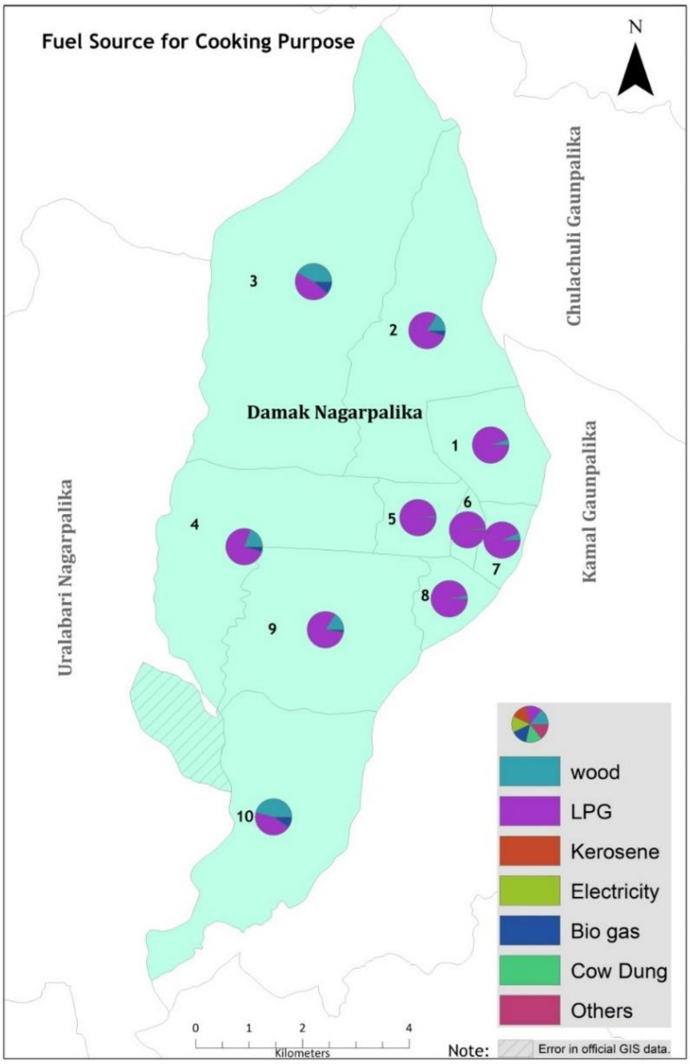

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

६.३.४ नगरपालिका क्षेत्रमा विद्युत वा सौर्य उर्जा आयोजनाहरूको विवरण

तालिका नं. १२७ : नगरपालिकामा उर्जा उपयोगको अवस्था

क्र. सं	आयोजनाको किसिम	आयोजनाको नाम	क्षमता (kw)	वार्षिक उर्जा खपत (kwh)	ठेगाना	सेवा क्षेत्र (वडा)	लाभन्वित घरधुरी
१	सोलार आयोजना सडक बत्तीको संख्या	नगरपालिका क्षेत्र भित्र जम्मा २०८ वटा सौर्य बत्ती जडान भएको र अन्य योजना नरहेको योजना शाखा को जानकारीअनुसार					

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

६.३.५ ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत

तालिका नं. १२८ : ग्राहक वर्गीकरणका आधारमा उर्जा खपत

क्र.सं	उपभोक्ता	संख्या	वार्षिक उर्जा खपत (kwh)
१	ग्राहस्थ उपभोक्ता	१७३४४	१७३५६०७२
२	व्यापारिक उपभोक्ता	२०८	२१२९८८६.११
३	सेवामुलक उपभोक्ता	५१	१०७३०२५.२५
४	अन्य उपभोक्ता	१७९८	३७७५३९३.३३

श्रोत: नेपाल विद्युत प्राधिकरण, २०७४

६.४ परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण

तालिका नं. १२९ : परिवारमा भएको साधन तथा सुविधाको विवरण

साधन तथा सुविधा	वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
रेडियो	४१०	१,०६१	६००	४९२	१,०१०	५२५	२०७	३७९	७७२	४३९	५,८९५	२६.२७
टेलिभिजन	२,११५	१,६२५	१,७२५	१,७७८	२,६५७	१,१७१	१,०४०	१,८२३	२,२०३	९०९	१७,०४६	७५.९६
केवल/डिस (छाता) च्यानल	१,८००	१,४७८	१,४६७	१,४८७	२,४२८	१,१२६	९१९	१,५९८	१,८८८	६८१	१४,८७२	६६.२७
कम्प्युटर	५०८	२९६	२९९	३९२	१,१२९	४८१	२२७	५६७	६०२	१०३	४,६०४	२०.५२
इन्टरनेट	१,४४६	५१६	९७५	१,२१९	१,६९२	७३८	६२७	१,०६४	१,०२५	७७४	१०,०७६	४४.९०
ल्याण्डलाईन टेलिफोन	२३०	८५	२९	१८१	५४२	३८३	१४६	३८४	२५८	५	२,२४३	९.९९
मोबाइल फोन	२,९४८	२,०६८	२,२००	२,१७५	३,३०९	१,३८९	१,२७६	२,२२९	२,७२९	१,२४२	२१,५६५	९६.०९
मोटरसाईकल/ कुटर	७६१	६८०	६३९	६५७	१,४१०	६२९	३१३	७९८	८२८	२८६	७,००१	३१.२०
कार/जीप/ भ्यान (निजी प्रयोगको लागि)	७५	३७	३०	४९	१७२	८१	४०	८८	६३	१५	६५०	२.९०
अन्य सवारी/ ढुवानी साधन (बस, ट्रक, टिपर आदि)	४९	३२	२९	२९	७१	४१	२०	३९	६०	११	३८१	१.७०
ट्याक्टर	२०	२२	४४	२५	१७	८	५	८	२०	२०	१८९	०.८४
पावर टिलर/ पम्पसेट	४	११	५७	९०	११	४	०	१०	५८	२२५	४७०	२.०९
साईकल/ रिक्सा	१,२८५	१,५४९	१,५८६	१,३००	१,११४	२८४	५५२	८५७	१,५३३	१,०५९	११,११९	४९.५५
रेफ्रिजेरेटर (फ्रिज)	१,१५४	९३०	६८०	१,०१५	२,१९३	९१९	५४७	१,३०९	१,२०६	२७९	१०,२३२	४५.५९
एयर कण्डिसन/ कूलर	२६	५	६	१०	८८	५९	१४	२४	३२	२	२६६	१.१९
वासिङ मेसिन	४७	१८	१२	३४	२१७	१३७	४१	८०	४२	१	६२९	२.८०
हिटर/गिजर/ सोलार (तातो पानीको लागि)	१३५	२८	३५	११०	३५९	२३६	१०७	१६०	२०६	११	१,३८७	६.१८
जम्मा	३,०५५	२,१४५	२,३२६	२,२६५	३,३८१	१,४१६	१,३४९	२,३०८	२,८८६	१,३११	२२,४४२	१००.००

घरपरिवारले प्रयोग गर्ने साधन तथा सुविधाको उपलब्धता हेर्दा नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये मोबाइल फोन उपलब्ध भएको परिवार संख्या सबैभन्दा उच्च २१,५६५ अर्थात ९६.०९ रहेको छ । दोस्रोमा टेलिभिजन उपलब्ध भएको परिवार संख्या १७,०४६ अर्थात ७५.९६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ भने तेस्रोमा केबल वा डिसहोम उपलब्ध भएका परिवार संख्या १४,८७२ अर्थात् ६६.२७ रहेको देखिन्छ । त्यसैगरी इन्टरनेट सुविधा उपलब्ध भएका घरपरिवारहरूको संख्या १०,०७६, रेडियो भएका घरपरिवार संख्या ५,८९५, कम्प्यूटर वा ल्यापटप भएका घरपरिवार संख्या ४,३०६, मोटरसाइकल भएका घरपरिवार संख्या ७००१ रहेको देखाउँछ । तथ्याङ्कलाई हेर्दा संचार क्षेत्रको मोबाइल फोन प्रयोगकर्ताहरू झण्डै पूर्णरुपमा भएको अवस्था छ । मोबाइल प्रयोगकर्ताले सबैखाले संचारका सुविधा जस्तै श्रव्य, दृष्य, सुचना, गीत, खबर आदान प्रदान लगायतका धेरै काम गर्न सहज हुने भएकोले टेलिभिजन, रेडियो प्रयोगकर्ताको संख्या झन न्यून देखिन्छ। अर्कोतर्फ कार/जीप, एर कन्डिसनर, हिटर वा ग्याँस गिजरजस्ता उच्च सुविधाका सामाग्रीहरूको संख्या झन कम देखिन्छ । यद्यपि ग्रामीण इलाकाहरूमा समेत क्रमशः आधुनिक सुख सुविधाका सामग्रीहरूको प्रयोगकर्ताहरू बढ्नाले उपभोक्तावादी संस्कृतिको विकास भएरहेको देखिन्छ । वडागत रुपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

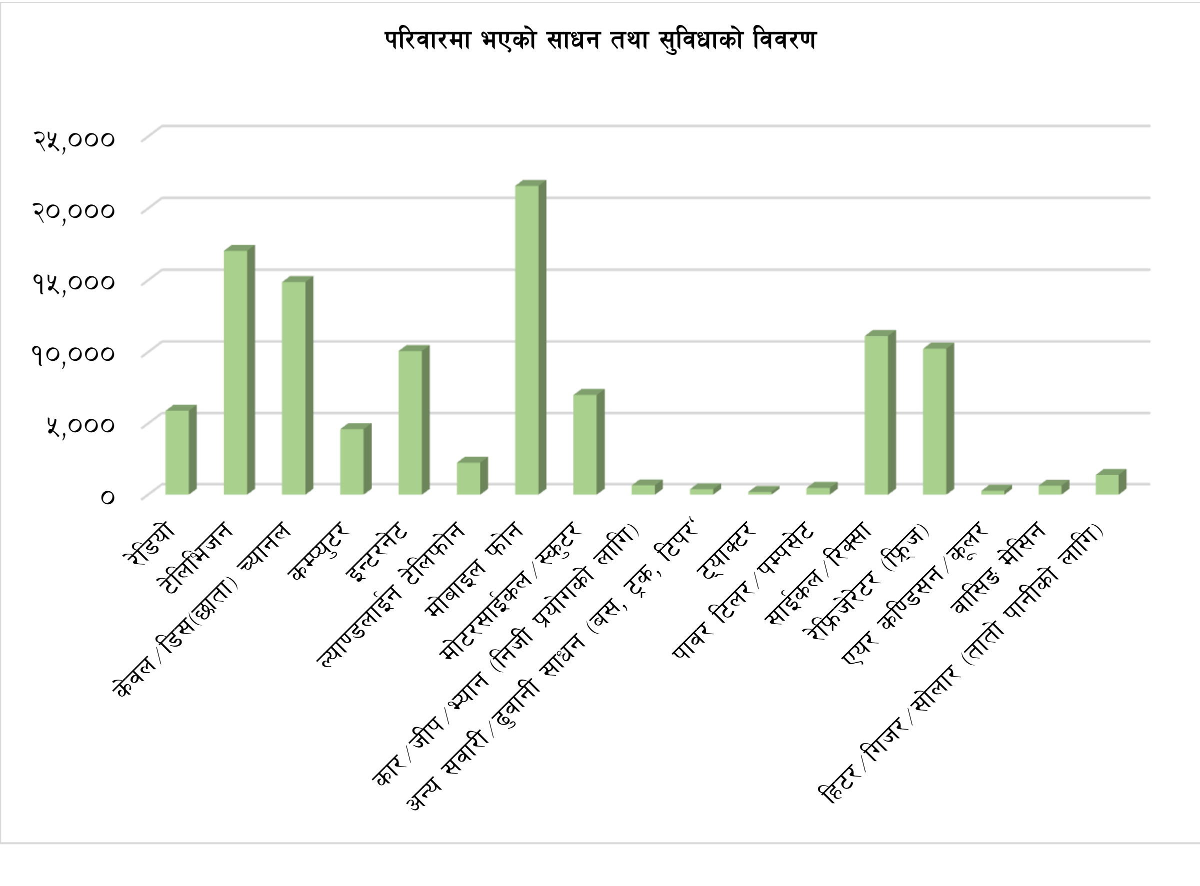

खण्ड ७ : सामाजिक पूर्वाधार तथा सेवा

७.१ शिक्षा (पृष्ठभूमि)

नेपाललाई अल्पविकसित राष्ट्रहरूको सूचीबाट मुक्त गराई विकासोन्मुख राष्ट्रको सूचीमा समावेश गराउन एवं दिगो विकासका लक्ष्य अनुरूप समावेशी र समन्याय आधारित शिक्षा सबैमा पुऱ्याउने संविधान प्रदान अधिकार सुनिश्चित गर्ने प्रतिबद्धता सहित शिक्षा प्रणालीलाई आर्थिक सामाजिक रूपान्तरणको सेवाहरूको रूपमा विकास गर्ने, सबै तह एवं विद्याको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने, शिक्षालाई रोजगारी उन्मुख बनाउने, गुणस्तरमा सुधार एवं व्यवस्थापकिय क्षमता अभिवृद्धि गरी आर्थिक सामाजिक विकासका लक्ष्यहरू हासिल गर्नेतर्फ राष्ट्रिय शिक्षा निति र कार्यक्रमहरू लक्षित गरेको चौधौ आवधिक (२०७३/०७४-२०७५/०७६) योजनामा उल्लेख गरिएको छ ।

कुनै पनि देशको सामाजिक तथा आर्थिक विकासमा शिक्षाले ठूलो भूमिका खेलेको हुन्छ । यसलाई मानव विकासको सूचकको रूपमा लिइन्छ । यसै सिलसिलामा यहाँ दमक नगरपालिकाको शैक्षिक स्थिति देखाउन खोजिएको छ । विकासको प्रमुख आधारशिला शिक्षा हो । शिक्षाको माध्यमबाट व्यक्तिमा अन्तर्निहित प्रतिभाहरूको विकास हुन गई समग्र समाज र राष्ट्रमा सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन सकिन्छ भन्ने सर्वमान्य सिद्धान्त रहिआएको छ। सचेत, अनुशासित तथा उत्पादनशिल जनशक्ति निर्माण गर्नका लागि शिक्षा क्षेत्रको नै सर्वोपरि भूमिका अनिवार्य रहन्छ। आवधिक योजनाहरूमा गरिबी निवारण तथा चौतर्फी विकासका लागि शिक्षा क्षेत्रलाई मानव संशाधन विकासको एक शसक्त माध्यमको रूपमा नीतिगत रूपमा अबलम्वन गरिएको छ। नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३, धारा ३१ शिक्षासम्बन्धी हक मा देहायबमोजिमको व्यवस्था गरिएको छ ।

- प्रत्येक नागरिकलाई आधारभूत शिक्षामा पहुँचको हक हुनेछ ।
- प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभूत तहसम्मको शिक्षा अनिवार्य र निःशुल्क तथा माध्यमिक तहसम्मको शिक्षा निःशुल्क पाउने हक हुनेछ ।
- अपाङ्गता भएका र आर्थिक रूपले विपन्न नागरिकलाई कानून बमोजिम निःशुल्क उच्च शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।
- दृष्टिविहीन नागरिकलाई ब्रेललिपि तथा बहिरा र स्वर वा बोलाइसम्बन्धी अपांगता भएका नागरिकलाई सांकेतिक भाषाको माध्यमबाट कानून बमोजिम निःशुल्क शिक्षा पाउने हक हुनेछ ।
- नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आफ्नो मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुनेछ ।

संविधान तथा योजनाको ठूलठूला वहस भएता पनि शैीक्षिक गुणस्तरको हकमा अन्य मुलुकको तुलनामा उल्लेखनीय विकास भने भएको देखिँदैन । शिक्षाले ज्ञान र सिप प्रयोगात्मक परिवर्तन ल्याउने, पिछडिएको, विपन्न र अभावग्रस्त वर्गको पक्षपोषण गर्ने, अवोध बालबालिका एवं आवाज विहिनका पक्षमा रही देशलाई समृद्ध बनाउने परिकल्पनालाई साकार पार्नुपर्दछ । देशका लागि आवश्यक नेतृत्वदायी क्षमताको विकास, अथकरूपमा सिक्ने र सिकाउने प्रवृति, सामाजिक र मानवीय मूल्यमान्यता र आत्मविश्वासजस्ता आधारभूत समग्र पक्षको विकास गर्न सघाउनु नै गुणस्तरीय शिक्षाको विशेषता हो । यस्तो शिक्षामा

विश्लेषणात्मक र मौलिक सोचको पर्याप्तता हुनुपर्छ । निर्दिष्ट सिकाइमात्र स्तरीयता होइन । आज व्यावहारिक परिवर्तन, श्रमसँगको आस्था, जीवनोपयोगी खोज अनुसन्धान, सान्दर्भिकता देश र संस्कृतिप्रति प्रेम, नैतिक जिम्मेवारी, मौलिकरूपमा विज्ञानको उपयोग गर्न स्तरीय शिक्षाको आवश्यकता छ ।

सन् २०००-२०१५ सम्म कार्यान्वयनमा रहेका सहश्राब्दी विकास लक्ष्य (MDGs) ८ मध्ये उद्देश्य नं २ (Goal No. 2) सार्वभौमिक प्राथमिक शिक्ष रहेको थियो । MDGs पक्ष राष्ट्रको हैसियतले नेपालको उक्त उद्देश्य प्राप्तिका बाटोमा आफ्नो गतिविधि केन्द्रित गरेको पाइन्छ । फलस्वरूप २०१५ को अन्त्यसम्म प्राथमिक तहमा खुद भर्नादर ९६.६ प्रतिशत पुगेको छ भने लैङ्गिक अनुपात समदरमा पुगेको छ । दिगो विकासका लक्ष्य (SDGs 2015-2030) को १७ मध्ये उद्देश्य ४ सबैका लागि समावेशी, समतामुलक र गुणस्तरीय शिक्षा र जिवनपर्यन्त सिकाइ रहेको छ । गुणस्तरीय शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गर्न, उद्यमशिलता विकास गर्न, प्रतिस्पर्धात्मक श्रमबजारमा रोजगारी प्राप्त गर्न यो उद्देश्यको कार्यान्वयन निर्देशित देखिन्छ ।

परम्परागत कृषि पेशामा आधुनिकिकरण र व्यवसायिकरण गर्न, उद्यमशिलताको विकास र पूँजी लगानी मार्फत औद्योगिकिकरण गर्न मयार्दित रोजगारीको अवसर सृजना गर्न र समग्रमा मानव विकास मार्फत सम्वृद्ध र समुन्नत देश विकास गर्न जीवनोपयोगी र व्यवहारिक शिक्षाको अहम् भूमिका रहन्छ ।

शिक्षा क्षेत्रको परिसूचकलाई त्यस क्षेत्रमा सञ्चालित विभिन्न शैक्षिक कार्यक्रमबाट निर्धारण गर्न सकिन्छ। यसै सिलसिलामा यस दमक नगरपालिकाको शैक्षिक स्थिति देखाउन यहाँको साक्षरता स्थिति, शिक्षण संस्थाको विवरण, शिक्षक दरबन्दी विवरण, विद्यार्थीको भर्ना, तहगत तथा विषयगत शैक्षिक विवरण देखाउन खोजिएको छ जसबाट दमक नगरपालिकाको शैक्षिक अवस्थालाई बुझ्की अगामी दिनमा सुधार गर्न नीति तथा कार्यक्रम बनाउन सकिन्छ ।

७.१.१ शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण

औपचारिक शिक्षाको लागि शैक्षिक संस्थाहरूको निर्माण अनिवार्य शर्त हो । अन्य विषयहरूका अलावा सुविधा सम्पन्न शैक्षिक पूर्वाधारले शैक्षिक गुणस्तर मापनमा भूमिका खेल्दछ । यसै अनुरूप यस नगरपालिकामा २०७५ सालसम्म सञ्चालन भैरहेका विभिन्न तहका शैक्षिक संस्थाहरूको विवरण तलको तालिकामा देखाईएको छ ।

तालिका नं. १३० : नगरपालिकामा रहेका शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी विद्यालय	कुल
बाल विकास केन्द्र	-	३७	-	३७
प्रा. वि.	-	४	१६	१९
नि. मा. वि.	-	१०	१०	२०
मा. वि.	-	७	२६	३३
उ.मा. वि.	-	४	१२	१६
क्याम्पस	-	१	३	४
वेद विद्याश्रम	-	३	-	३
मदरशा	-	२	-	२

विवरण	सरकारी	सामुदायिक	निजी विद्यालय	कुल
गुम्बा	-	१	-	१
मन्टेश्वरी	-	-	१२	१२
दृष्टि विशेष	२	-		२
मोन्टेस्वोरी	-	-	११	११
प्राविधिक शिक्षालय		५		
सीप विकास तालिम केन्द्र				

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

(नोट : नयाँ शिक्षा ऐनअनुसार कक्षा १ देखि ८ सम्मको तहलाई आधारभूत तह र कक्षा ९ देखि १२ सम्मलाई माध्यमिक तहमा घोषणा गरिएको छ । त्यस्तै कक्षा १ भन्दा मुनिको तहलाई बाल विकास भनेर नामाकरण गरिएको छ ।)

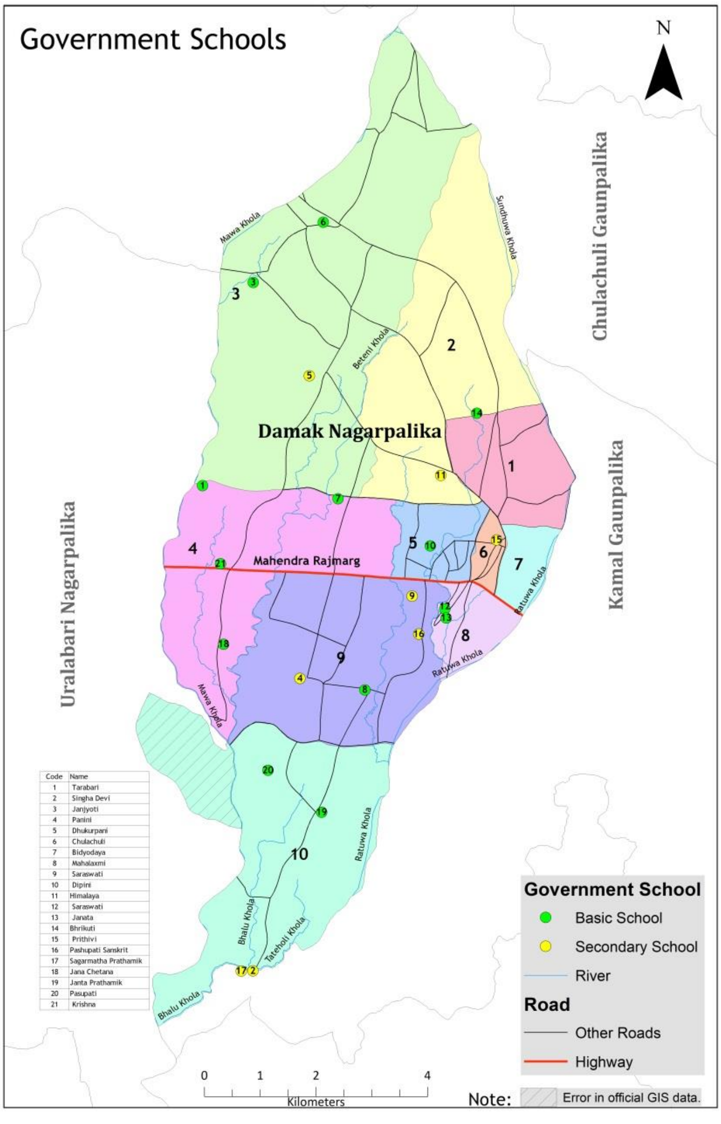

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : जि पि यस (GPS) तस्बिर सङ्कलन, २०७५

७.१.२ बालविकास केन्द्रको विवरण

तालिका नं. १३१ : बाल विकास केन्द्रसम्बन्धी विवरण

क.सं.	नाम	ठेगाना	प्रकार	संख्या		जम्मा
				बालक	बालिका	
१	श्री पाणीनी मा.वि.	दमक ९	विद्यालय	६	१०	१६
२	श्री सरस्वती मा.वि.	दमक ९	विद्यालय २ वटा	६	९	१५
३	श्री सरस्वती मा.वि.	दमक ९	समुदाय	१०	९	१९
४	श्री सरस्वती आ. वि	दमक २	विद्यालय	१७	१३	३०
५	श्री कृष्ण आ. भू. विद्यालय	दमक ४	विद्यालय	१७	१३	३०
६	श्री चुलाचुली आ. वि.	दमक ३	विद्यालय	७	९	१६
७	श्री चुलाचुली नमुना वा. वि.केन्द्र	दमक २	समुदाय २ वटा	१४	२२	३६
८	श्री जनज्योती प्रा. वि.	दमक ३	विद्यालय	४९	४९	९८
९	श्री महालक्ष्मी आ. वि.	दमक ९	विद्यालय	१७	९	२६
१०	श्री सगरमाथा आ. वि.	दमक १०	विद्यालय	१६	९	२५
११	श्री दिपीनी आ. वि.	दमक ५	विद्यालय २ वटा	११	१९	३०
१२	श्री पृथ्वी मा. वि.	दमक ७	विद्यालय	२४	२६	५०
१३	श्री भृकुटी आधारभूत वि.	दमक १	विद्यालय	१३	१०	२३
१४	श्री सिंहदेवी मा. वि.	दमक १०	विद्यालय	१४	२०	३४
१५	श्री सिंहदेवी मा. वि.	दमक १०	समुदाय २ वटा	१३	७	२०
१६	श्री विद्योदय आ. वि.	दमक ४	विद्यालय	८	७	१५
१७	श्री विद्योदय आ. वि.	दमक ४	समुदाय	१०	१२	२२
१८	श्री जनचेतना प्रा. वी	दमक ४	विद्यालय २ वटा	९	१५	२४
१९	श्री पशुपति आ. वि. वा. वि. के.	दमक ४	समुदाय	५	५	१०
२०	श्री पशुपति आ. वि. वा. वि. के.	दमक ४	विद्यालय २ वटा	७	१७	२४
२१	श्री हिमालय मा. वि.	दमक २	विद्यालय ३ वटा	६९	८७	१५६
२२	श्री पशुपति संस्कृत मा बि	दमक ८	विद्यालय	१०	९	१९
२३	श्री जनता प्रा. आ. वि.	दमक ८	समुदाय २ वटा	३५	२७	६२
२४	श्री जनता प्रा. वी	दमक	विद्यालय	९	१३	२२
२५	श्री ढुकुरपानी मा. वि.	दमक ३	विद्यालय	५	१४	१९
२६	श्री ढुकुरपानी मा. वि.	दमक ३	समुदाय २ वटा	२३	२२	४५
२७	ताराबारी आ. वि	दमक	१	०	०	०

स्रोत: नगरपालिका शिक्षा शाखा, २०७४

७.१.३ विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरु

यस नगरपालिकामा शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन केन्द्रको रूपमा स्थापित क्याम्पसहरूमा विभिन्न संकाय र विशिष्टिकृत विषयहरूको अध्यापनले उच्च शिक्षा आर्जन गर्ने अभिलाषा पुरा गर्न आफ्नोथातथलो छोड्नुपर्ने समस्याको निराकरण गर्दै श्रम बजारको भागलाई समेत सम्बोधन गर्न सघाउ पुऱ्याएका छन् ।

तालिका नं. १३२ : नगरपालिकामा रहेका क्याम्पस तथा विश्वविद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	सञ्चालित तह	विद्यार्थी संख्या		
				छात्रा	छात्र	जम्मा
१	दमक बहुमुखी क्याम्पस	९	MA(Eco), MBS BBS, BA, B.Sc. B.ED,+2 Science, +2 Management, +2 Humanities, +2 Education	१६२८	९६६	२५९४
२	मोडल क्याम्पस	५	BA, BBS, B.ED	३६	४	८००
३	युनिक कलेज	८	BBS, BA, Hotel Management, Computer Science, Travels and Tourism			२५०
४	आस्था कलेज	४	BBS	२३३	६७	३००

स्रोत: नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.४ विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरुको विवरण

यस नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा स्थापित विद्यालयमा नियमित अध्ययन गरिरहेका छात्रछात्राहरूको विवरण यस प्रकार छ ।

तालिका नं. १३३ : विद्यालयमा अध्ययन गरिरहेका छात्र/छात्राहरूको विवरण

तह	कक्षा	सामुदायिक विद्यालय		
		छात्रा	छात्र	जम्मा
आधारभूत	१	३८२	३०१	-
	२	२९३	२४९	-
	३	२५६	२६५	-
	४	२९९	३०९	-
	५	३३७	२९२	-
	१-५	१५६७	१४१६	२९८३
	६	३७९	३००	-
	७	४१७	३५३	-
	८	४४४	३५४	-
	६-८	१२४०	१००७	२२४७
माध्यमिक	९	५०८	४६३	-
	१०	३४५	२९०	-
	९-१०	८५३	७५३	१६०६
	११	३९१	३०७	-
	१२	४७०	३०६	-
	११-१२	८६१	६१३	१४७४

स्रोत: नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

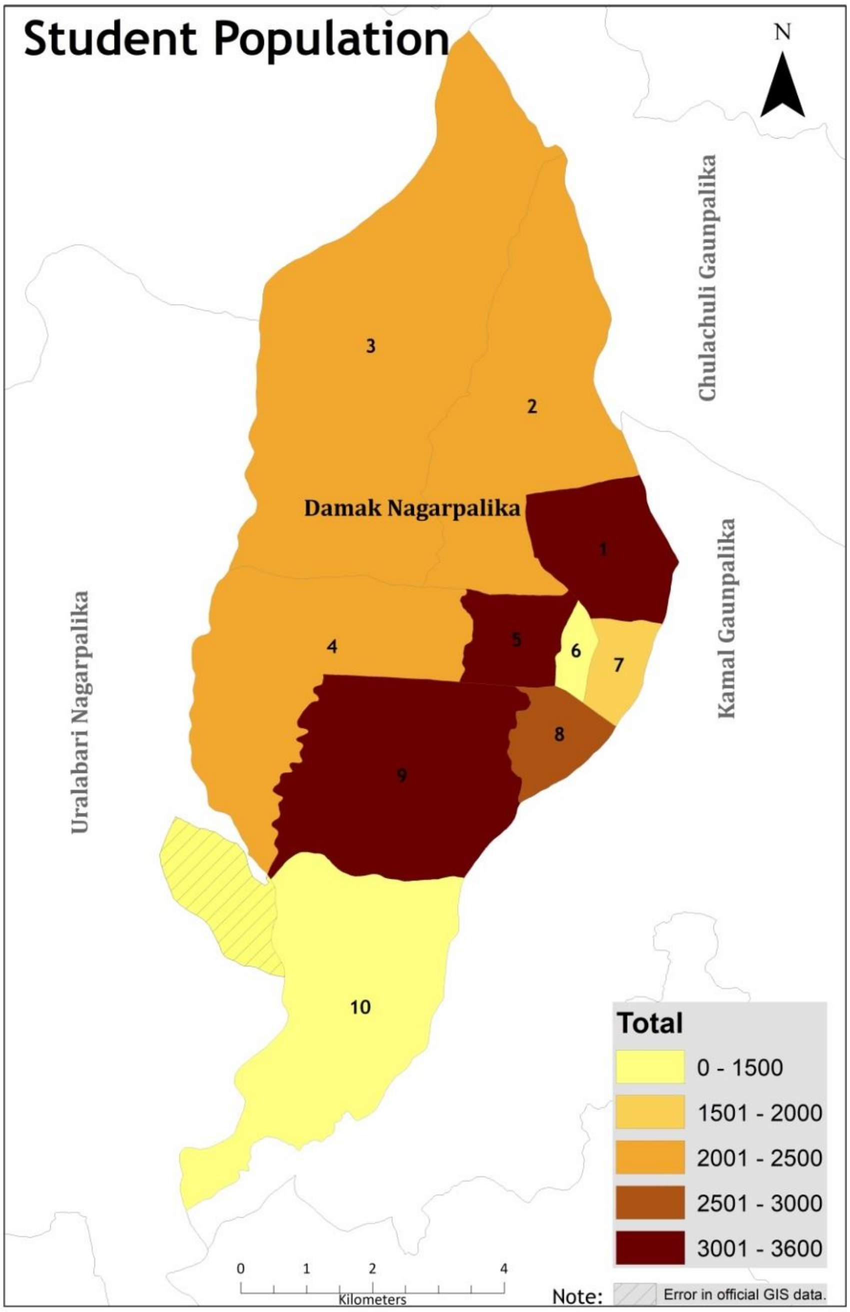

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.५ विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण

विशेष शिक्षा नीति, २०५३ अनुसार विभिन्न किसिमका अपाङ्गहरू जस्तै दृष्टिविहिन वा दृष्टिशक्ति कम भएका, बहिरा वा सुस्त श्रवण भएका, सुस्त मनस्थिति, शारीरिक रूपमा अपाङ्ग, सिकाई कठिनाई (असक्षमता) भएका भाषा र संचार क्षमतामा समस्या भएका एवं बहु अपाङ्गता भएकालाई सामाजिकीकरणका निम्ती जनचेतना ल्याउने वातावरण सृजना गर्न र उनीहरूलाई स्वाबलम्बी एवं आत्मनिर्भर बनाउन अपाङ्गता अनुकूल शिक्षाको उचित व्यवस्थापन गर्न विशेष शिक्षा नीति अवलम्बन गरिएको हो । यो नीति कार्यक्रमबाट यस नगरपालिकामा लाभान्वित बालबालिकाको विवरण यस प्रकार छ ।

तालिका नं. १३४ : विशेष शिक्षातर्फ स्रोत कक्षामा अध्ययनरत छात्र/छात्राको विवरण

क्र.सं. (वडा नं. सहित)	स्रोत कक्षा रहेको विद्यालयको नाम	ठेगाना	अपाङ्ग बालबालिकाको कक्षागत विवरण										जम्मा
			कक्षा १		कक्षा २		कक्षा ३		कक्षा ४		कक्षा ५		
			छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	
	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यालय	९		२		१	१	१		१	-	१	७
			कक्षा ६		कक्षा ७		कक्षा ८		कक्षा ९		कक्षा १०		
			०	०	१		३	-	०	०	१	२	७
	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	-	३	२	०	०	०	१	०	०	०	५
	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	७ जना बिद्यार्थी स्रोत कक्षामा										

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.६ विद्यालयहरुमा शौचालयको विवरण

विभिन्न अध्ययनका अनुसार विद्यालय छाड्नेहरूलाई सघाउने तत्व मध्ये शौचालय पनि एक हो । विशेष गरी किशोरीहरूलाई महिनावारीको समयमा सुविधाजनक शौचालयको आवश्यकता पर्दछ । अन्य समुहका बालबालिकालाई पनि सूरक्षा लगायतका कारणबाट विद्यालयमा अनिवार्य शौचालयको व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । फरक क्षमता भएका विद्यार्थीका लागि समेत विचार गरी विभिन्न विद्यालयले शौचालयको व्यवस्थापन गरेबाट सम्पूर्ण विद्यालय परिवार सरसफाईको विषयमा संवेदनशिल रहेको पाइएको छ ।

तालिका नं. १३५ : विद्यालयहरूमा शौचालयको विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)					जम्मा
			सामान्य, सवैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिकाका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	छात्रा/छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	अपांगका लागि भिन्दा भिन्दै भएको	अपांगका लागि भिन्दा भिन्दै शौचालय नभएको	
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	१	१	१	०	०	३
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	७	४	१३	०	०	२४
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	०	१	२	भएको	०	३
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	०	१	२	भएको	०	३
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	०	१	१	०	०	२
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	०	१	१	१	०	३
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	०	१	२	०	०	३
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	४	२	४	०	०	१०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	शौचालयको किसिम (संख्यामा उल्लेख गर्ने)					जम्मा
			सामान्य, सबैले प्रयोग गर्ने किसिमको	शिक्षक शिक्षिकाका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	छात्रा/छात्रका लागि भिन्दाभिन्दै भएको	अपांगका लागि भिन्दा भिन्दै भएको	अपांगका लागि भिन्दा भिन्दै शौचालय नभएको	
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४		१	१	०	०	२
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	०	१	२	०	०	३
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	०	१	१	०	०	२
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	२	१	१	०	०	४
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	१	०	०	०	०	१
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	१	०	०	०	०	१
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	२	२	२	०	०	६
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	०	१	२	०	०	३
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	१	०	०	०	०	१
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	०	१	१	०	०	२
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	२०	१	०	०	०	०	१
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	१	१	२	०	०	४
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	०	०	१	०	०	०
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७	-	-	-	-	-	-
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४	-	-	-	-	-	-

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.७ तहगत शिक्षक विवरण

तालिका नं. १३६ : तहगत शिक्षक विवरण

तह	स्वीकृत दरबन्दी				परियोजना		राहत दरबन्दी		निजी स्रोत		PCF मा		तालिम प्राप्त शिक्षक संख्या	विद्यालय कर्मचारी संख्या
	अस्थाई		स्थाई											
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष		
बालविकास केन्द्र	०	०	३७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	३७	०
प्रा.वि.	५०	८८	२६	९	०	०	३	२	०	०	०	०	१७८	४
नि.मा. वि.	७	२२	१	८	०	०	७	११	०	०	०	०	५६	११
मा.वि	१	३२	०	०	०	०	०	६	०	०	०	०	३९	१२
उ.मा.वि.	०	०	१	१२	०	०	०	०	०	०	०	०	१३	०
जम्मा	५८	१४२	६५	२९	०	०	१०	१९	०	०	०	०	३२३	२७

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.८ शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता

शिक्षाको गुणस्तर निर्धारक तत्वमध्ये शिक्षक विद्यार्थी अनुपात पनि एक हो । उचित तालिम प्राप्त, उच्च मनोबलयुक्त र परिणात्मक तालमेलयुक्त कक्षाकोठामा भएको शैक्षिक कृयाकलापले मात्र नतिजा दिन सक्छ ।

तालिका नं. १३७ : शिक्षक तथा कक्षा कोठाको पर्याप्तता

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	२२८	१०	१४	२२.८ : १	५७ : १
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	२६२३	४६	३८	५६.९१ : १	६९.०२ : १
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	२४५	१०	१४	२४.५: १	१८.८४ : १
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	६५३	२१	२२	३१.०९ :१	२९.६८ : १
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	२१९	९	१४	२१.११ :१	१३.५७ : १
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	११२	६	८	१८.६६ :१	१४ : १
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	११९	१२	१३	९.९१ :१	९.१५ : १
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	२१२	१३	१५	१६.३० :१	१४.१३ : १
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	१८६	१२	११	१५.५ :१	१६.९० : १
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	७३	५	७	१४.६ :१	१०.४२ : १
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	३५५	१२	१०	२९.५८ :१	३५.५ : १
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	७९१	२६	२६	३०.४२ :१	३०.४२ : १
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	२४५	१३	१५	१५.६९ :१	१३.६ : १
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	२८४	१०	१२	२८.४ :१	२८.४ : १
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	१०६०	३७	२२	२८.६४ :१	४८.१८ : १
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	४२२	१९	१६	२२.२१ : १	२६.३७ : १

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	विद्यार्थी संख्या	शिक्षक संख्या	कक्षा कोठा संख्या	विद्यार्थी शिक्षक अनुपात (STR)	विद्यार्थी कक्षा कोठा अनुपात (SCR)
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	११५	८	८	१४.३७ :१	१४.३७ : १
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	१४२	८	९	१७.७५ :१	१५.७७ : १
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	४४	४	७	११ :१	६.२८ : १
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	४३२	२१	१८	२१.११ :१	१९.९४ : १
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	६०	३	७	२० :१	८.५७ : १
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७			०		
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४			०		

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.९ शैक्षिक सत्रमा भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण

यस नगरपालिकामा शैक्षिक सत्र २०७४ र २०७३ मा विभिन्न तहमा भर्ना हुन आएका विद्यार्थीको विवरण निम्नानुसार छ।

तालिका नं. १३८ : शैक्षिक सत्र २०७४ भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण

सञ्चालित कक्षा	कूल			दलित			सीमान्तकृत		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	३८२	३०१	६८३	४३	६४	१०७	३२	१४	४६
२	२९३	२४९	५४२	५२	२७	७९	१९	२०	३९
३	२५६	२६५	५२१	४५	३९	८४	१५	१७	३२
४	२९९	३०९	६०८	४६	५१	९७	१४	१६	३०
५	३३७	२९२	६२९	४९	४९	९८	२०	१७	३७
१-५	**१५६७**	**१४१६**	**२९८३**	**२५६**	**२०९**	**४६५**	**१००**	**८४**	**१८४**
६	३७९	३००	६७९	५२	४४	९६	१३	७	२०
७	४१७	३५३	७७०	५४	४४	९८	२०	१४	३४
८	४४४	३५४	७९८	६४	२७	९१	१७	१२	२९
६-८	**१२४०**	**१००७**	**२२४७**	**१७०**	**११५**	**२८५**	**६४**	**३३**	**९७**
९	५०८	४६३	९७१	४१	५४	९५	९	७	१६
१०	३४५	२९०	६३५	३४	२९	६३	१५	४	१९
९-१०	**८५३**	**७५३**	**१६०६**	**७५**	**८३**	**१५८**	**२४**	**११**	**३५**
११	३९१	३०७	६९८	३४	१०	४४	३	४	७
१२	४७०	३०६	७७६	२९	१४	४३	१०	७	१७
११-१२	**८६१**	**६१३**	**१४७४**	**६३**	**२४**	**८७**	**१३**	**११**	**२४**

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

तालिका नं. १३९ : शैक्षिक सत्र २०७३ भर्ना भएका छात्र छात्राको विवरण

सञ्चालित कक्षा	कूल			दलित			सीमान्तकृत		
	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा	छात्रा	छात्र	जम्मा
१	३६८	३०७	६७५	५८	४५	१०३	३२	३२	६४
२	२६५	२७२	५३७	४८	३३	८१	१७	१८	३५
३	२८९	२६४	५५३	४६	३८	८४	१५	११	२६
४	३२७	२८१	६०८	४३	४३	८६	२१	२५	४६
५	३५८	२९९	६५७	५१	४९	१००	१६	१५	३१
१-५	**१६०७**	**१४२३**	**३०३०**	**२४६**	**२०८**	**४५४**	**१०१**	**१०१**	**२०२**
६	३८५	३४४	७२९	५५	४४	९९	१४	१२	२६
७	३२७	४४१	७६८	५७	२६	८३	२२	१५	३७
८	४४१	३९१	८३२	५४	४९	६३	१५	२०	३५
६-८	**११५३**	**११७६**	**२३२९**	**१६६**	**११९**	**२८५**	**५१**	**४७**	**९८**
९	५११	३७०	८८१	५२	३९	९१	१५	७	२२
१०	३५१	२९७	६४८	३६	१८	५४	२	६	७
९-१०	**८६२**	**६६७**	**१५२९**	**८८**	**५७**	**१४५**	**१७**	**१३**	**२९**
११	४५८	३४०	७९८	२९	१८	४७	१०	४	१४
१२	४०७	१९५	६०२	१७	१५	३२	४	४	८
११-१२	**८६५**	**५३५**	**१४००**	**४६**	**३३**	**७९**	**१४**	**८**	**२२**

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१० विद्यालयको भौतिक विवरण

तालिका नं. १४० : विद्यालयको भौतिक विवरणसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र	
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	४	१४	२	४	०	०
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	९	७०	०	०	०	०
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	८	१४	०	०	०	०
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	१०	२८	०	०	०	०
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	७	१४	०	०	०	०
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	४	९	०	०	०	०
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	०	०	६	१३	०	०
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	४	९	३	६	०	०

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	पक्की		कच्ची		अस्थायी सिकाई केन्द्र	
			भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या	भवनको संख्या	कोठा संख्या
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	४	११	०	०	०	०
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	१	७	०	०	०	०
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	३	१०	०	०	०	०
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	८	२२	२	४	०	०
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	३	११	१	२	०	०
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	६	१२	१	२	०	०
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	३	११	५	११	०	०
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	१०	२४	०	०	०	०
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	२	४	१	६	०	०
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	३	९	०	०	०	०
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	२	८	०	०	०	०
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	५	१८	०	०	०	०
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	३	८	०	०	०	०
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७					०	०
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४						

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

यस नगरपालिका हाताभित्र रहेका अधिकांश विद्यालयको संरचना पक्की रहेको पाइएको छ । विभिन्न किसिमका प्राकृतिक प्रकोपबाट बालबालिकाले भौतिक र मनोवैज्ञानिक रूपमा सूरक्षित महसुस हुदै विद्या आर्जन गर्न पाउनु उनीहरूको अधिकार हो । तारावारी आधारभूत विद्यालय बाहेक अन्य विद्यालयले आफ्ना भवनहरूलाई पक्की र सुरक्षित बनाएको पाइएको छ ।

७.१.११ विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्पुटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण

विद्यालय भनेको कोरा सिद्धान्त पढाउने मात्र थलो नभएर जिविकोपार्जनको लागि कौशल सिकाउने, व्यक्तित्व विकासमा सघाउने, समग्र समाज र राष्ट्रलाई योगदान गर्न सक्ने नागरिक उत्पादन गर्ने प्रशिक्षण केन्द्र हो । यहाँ प्रदान गरिएका ज्ञान, सिप, प्रवृत्ति र पुस्तकालय, कम्प्युटर तथा विज्ञान प्रयोगशाला, प्रयोगात्मक कलाहरू जस्ता आधारभूत पक्षमा विद्यालयले ध्यान पुऱ्याउनुपर्छ ।

तालिका नं. १४१ : विद्यालयमा भएका पुस्तकालय, कम्प्युटर तथा विज्ञान प्रयोगशालासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना	प्राथमिक उपचार कक्ष छ ?	पुस्तकालय संख्या	कम्प्युटर प्रयोगशालार कम्प्युटर संख्या	विज्ञान प्रयोगशाला संख्या
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	छैन	१	८	१
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	छैन	१	६६	३
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	छैन	छैन	८ र १ कोठा	०
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	छ	१	११	१
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	छैन	१	८	०
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	छैन	छैन	छैन १ कम्प्युटर	०
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	छैन	छैन	छ ४ कम्प्युटर	०
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	छैन	१	४	०
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	छैन	छैन	२ कम्पुटर	०
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	छैन	छैन	०	०
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	छैन	१	४	०
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	छैन	१	१२	०
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	छैन	१	८ कम्पुटर	०
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	छैन	छैन	कम्प्युटर ५ कोठा १	०
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	छैन	१	४५	०
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	छैन	१	५	०
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	छैन	छैन	२ कम्प्युटर	०
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	छैन	छैन	२	०
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	छैन	छैन	२ कम्प्युटर	०
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	छैन	१	१८	०
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	छैन	१	०	०
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७	छैन	छैन	०	०
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४	२३			

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१२ विद्यालयको प्रशासन र व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

विद्यालय शिक्षासँग सम्बन्धित बहुसरोकारवाला पक्षहरूको निरन्तर सहकार्य र अन्तरकृयाबाट विकसित हुँदै जाने संस्था हो । शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक, समुदाय, विज्ञहरू व्यवस्थापन समितिले समयसमयमा आदानप्रदान गर्न पृष्ठपोषण, प्रतिवेदन रचनात्मक सुझावबाट विद्यार्थी र विद्यालयको प्रतिफलको स्तरमा वृद्धि हुन जान्छ ।

तालिका नं. १४२ : विद्यालयको प्रशासन र व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

क.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	शिक्षकहरूको बैठक नियमित बस्ने गरेको छ?	विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक कति समयमा बस्छ?	प्रगति समिक्षा सरोकारवालाहरू सँग बर्षमा कति पटक गर्ने गरेको छ?	विद्यालय सुधार योजना निर्माण र अध्यावधिक गर्ने गरेको छ?	बाल समुह गठन भएको छ?
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	मासिक	मासिक	२	छ	छ
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	मासिक	मासिकर आवश्यकता अनुसार	२	छ	छ
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	मासिक	मासिक र आवश्यकता अनुसार	१	छ	छ
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	मासिक	मासिक	२	छ	छ
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	मासिक	आवश्यकता अनुसार	३ पटक	छ	छ
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	मासिक	आवश्यकता अनुसार	२ पटक	छ	छ
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	मासिक	आवश्यकता अनुसार	३	छ	छ
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	मासिक	मासिक	३	छ	छ
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	अवासकताअ नुसार	२ महिना	१ पटक	छ	छ
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	मासिक	मासिक	१	छ	छ
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	मासिक	मासिक	१	छ	छ
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	छ	आवश्यकता अनुसार	आवश्यकता अनुसार	छ	छ
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	मासिक	मासिक र आवश्यकता अनुसार	४ पटक	छ	छ
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	मासिक	मासिक र आवश्यकता अनुसार	५ पटक	छ	छ
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	मासिक	मासिक र आवश्यकता अनुसार	३ पटक	छ	छ
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	मासिक	आवश्यकता अनुसार	३ पटक	छ	छ
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	मासिक	आवश्यकता अनुसार	३ पटक	छ	छ
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	मासिक	आवश्यकता अनुसार	२ पटक	छ	छ
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	मासिक	मासिक	२ पटक	छ	छ
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	मासिक	आवश्यकता अनुसार	१ पटक	छ	छ
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	द्वैमासिक	त्रैमासिक	२	छ	छ
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७	मासिक	आवश्यकता अनुसार	१ पटक	छ	छैन
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	१	मासिक	आवश्यकता अनुसार	४	छ	छैन

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१३ विद्यालय गुणस्तर सुधारसम्बन्धी विवरण

विद्यालयमा हुने कुल भर्नादर, खुद भर्नादर, टिकाउ र विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दरको अध्ययन बाट आगामी दिनमा विद्यालय अख्तियार गर्ने रणनीतिको विकास गर्ने हुँदा यसको यथार्थ तथ्याङ्क वा अभिलेख व्यवस्थापन पहिलो शर्त हो । यस्तो तथ्याङ्कले समग्र शिक्षा पद्धतिको विश्लेषण गरी कमीकमजोरी हटाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दै गुणस्तर अभिवृद्धिमा लगानी केन्द्रित गर्न सघाउँछ ।

७.१.१४ विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

विद्यालयको वार्षिक कार्ययोजना विषयगत वार्षिक/मासिक/दैनिक कार्ययोजनाले व्यवस्थित सिकाइलाई इंगित गर्दछ । त्यसैगरी निरन्तर मूल्याङ्कन, पृष्ठपोषण, उत्प्रेरणाका कार्यक्रमले विद्यार्थीलाई सिकाइप्रति आकर्षण गर्दछ भने कमीकमजोरीलाई समयमा नै सम्बोधन गर्न सघाउँछ त्यसैगरी अनुशासनबिना सिकाइ असम्भव हुनेहुँदा निश्चित आचारसंहिताको निर्माण र कार्यान्वयनले शिक्षक र विद्यार्थीलाई मर्यादित र सभ्य व्यवहार विकासमा समेत टेवा पुऱ्याउँछ ।

तालिका नं. १४३ : विद्यालय गुणस्तर व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	निरन्तर विद्यार्थी मुल्याङ्कन प्रणाली प्रयोगमा छ?	पाठ योजना निर्माण र कार्यन्वयन भएको छ ?	छात्रबृत्तिको सूचना प्रकासन गर्ने गरेको छ?	छत्रवृत्ति वितरण पश्चात नामावली प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	विद्यालय आचार संहिता लागू भएको छ?
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	छ	छ	छ	छ	छ
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	छ	छ		छ	छ
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	छ	छ	छ	छ	छ
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	छ	छ		छ	छ
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	छ	छ	छ	छ	छ
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	छ	छ		छ	छ
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	छ	छ	छ	छ	छ
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	छ	छैन		छ	छ
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	छ	छ	छ	छ	छैन
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	छ	छ		छ	छ
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	छ	छ	छ	छ	छ
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	छ	छ		छ	छ
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	छ	छ	छ	छ	छ
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	छ	छ		छ	छ
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	छ	छ	छ	छ	छ
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	छ	छ		छ	छ
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	छ	छ	छ	छ	छ
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	छ	छ	छ	छ	छ
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	छ	छ	छ	छ	छ
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	छ	छ	छ	छ	छ
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	छ	छ	छ	छ	छ
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७	इस्लामिक संस्कृति को बारेमा जानकारी दिने कार्यक्रम मात्र हुन्छ त्यस पछि बिद्यालय जान्छन् (संचालक समिति को जानकारी को आधारमा)				
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४	छ	छ	छैन	छ	छ

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१५ विद्यालय संरचनागत विवरण

तालिका नं. १४४ : विद्यालय संरचनागत विवरण

क.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	विद्यालयमा पर्खालरबार छ/छैन ?	पिउने पानीको सुविधा छ/छैन ?	शैक्षिक सामाग्री दराज कक्षागत रूपमा छ/छैन ?	विद्यालयमा सबै शिक्षकका लागि पाठ्यक्रम छ/छैन?
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	६५% छ	छ	छैन	छ
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	छ	छ	छैन	छ
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	१००	कल मात्र धारा को पनि भए पनि प्राबधिक कारण ले संचालन हुन सकेको छैन	छैन	छ
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	छ	कल को पानीमात्र छ	आंसिक रूप मा छ	छ
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	छ	छ तर पर्याप्त छैन	छैन	छ
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	छ	कल को पानीमात्र छ	छैन	छ
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	७० % छ	कल को पानीमात्र छ	छैन	छ
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	छ	कल छ	बुक कर्नर छ	छ
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	छ	कल को पानीमात्र छ	छैन	छ
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	छ	छ	बुक कर्नर छ	कक्षागत छ
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	छ	छ	छैन	छ तर अपुग छ
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	छ	छ	छैन	छ तर अपुग छ
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	छ	धारा	बुक कर्नर मात्र	छ
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	३० %	धारा	बुक कर्नर मात्र	छ
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	छ	धारा	छ	छ
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	छ	कल छ	छैन	छ
१७	श्री महालक्ष्मी आधारभूत विद्यालय	९	आंसिक छ	कल छ	बुक कर्नर मात्र छ	छ
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	५० % मात्र	कल छ	छैन	छ
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	१०० %	कल छ	छैन	छ
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	१०० %	छ	४० % छ	छ
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	५०%मात्र	कल छ	छ बुक कर्नर	छ

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१६ सूचनाको हकसम्बन्धी व्यवस्था

विद्यालयका गतिविधिलाई विभिन्न माध्यमबाट सम्प्रेषण गर्दा एकातर्फ सबै सरोकारवाला सुसूचित हुन्छन् भने अर्कोतर्फ समुदायको संलग्नता र अपनत्व पनि वृद्धि हुन्छ । शैक्षिक गतिविधिलाई समसामयिक बनाउन विद्यालयका गतिविधि समुदायस्तरमा पुऱ्याउन, अभिभावक र विद्यार्थीलाई थप जिम्मेवार बनाउँदै पारदर्शिता र जवाफदेहीताको प्रवर्द्धनका लागि विभिन्न माध्यमको उपयोगबाट सूचनाको सार्वजनिकिकरण गर्नुपर्दछ ।

तालिका नं. १४५ : सूचनाको हकसम्बन्धी व्यवस्था

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू के के हुन्?	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव र गुनासो पेटिका छ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
१	श्री भृकुटी आधारभूत विद्यालय	१	लक्ष्मी न्यौपाने	९८४२७७१६१५	छ	भित्तामा र सुनाउने	भेला र सूचना टास	छैन
२	श्री हिमालय माध्यमिक विद्यालय	२	बिष्णुकान्त झा	९८५२६७०२८६	छ	भित्तामा र सुनाउने, फेसबूक, वेबसाइट	भेला बैठक	छ
३	श्री सरस्वती आधारभूत विद्यालय	२	सिताराम ढकाल	९८५२६७५३२०	छ	भित्तामा र सुनाउने,	भेला बैठक	छैन
४	श्री ढुकुरपानी माध्यमिक विद्यालय	३	रघुनाथ भट्टराई	९८५२६८३१२९	छ	भित्तामा र सुनाउने वेबसाइट	भेला बैठक	छैन
५	श्री चुलाचुली आधारभूत विद्यालय	३	बिष्णु प्रसाद गुरागाईं	९८४२६४९६९४	छ	भित्त मा र सुनाउने	भेला बैठक	छैन
६	श्री जनज्योति प्राथमिक विद्यालय	३	चुडेन्द्र खड्का	९८४२६४८४५१	छ	भित्तामा र सुनाउने	भेला बैठक	छैन
७	श्री तारावारी आधाभूत विद्यालय	४	डिल्ली चापागाईं	९८०६०८५३४४	छ	भित्तामा र सुनाउने	भेला बैठक	छैन
८	श्री कृष्ण आधारभूत विद्यालय	४	कृष्ण धिमाल	९८४२६२२१४६	छ	सूचना बोर्ड	सुचना दिएरर भेला गरेर	छैन
९	श्री विद्योदय आधारभूत विद्यालय	४	लेखनाथ ओस्ती	९८४२६३०६३८	छ	भित्तामा र सुनाउने	भेला बैठक	छैन
१०	श्री जनचेतना प्राथमिक विद्यालय	४	गोबिन्द भट्टराई	९८४२६६७४१७	छ	सूचना बोर्ड र पत्रिकामा	आम भेला मार्फत	छैन
११	श्री दिपिनी आधारभूत विद्यालय	५	शेष कुमार निरौला	९८५२६८३९२७	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	चिठी पठाएर	छैन
१२	श्री पृथ्वी माध्यमिक विद्यालय	७	बिष्णु बहादुर राई	९८०६०३४४७२	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	पत्रपत्रिका , भेला, पत्राचार	छैन
१३	श्री पशुपति संस्कृत मा. विद्यालय	८	युबराज आचार्य	९८४२६३०९५७	छ	भित्तामा र सुनाउने, फेसबूक, वेबसाइट	भेला बैठक	छ
१४	श्री जनता आधारभूत विद्यालय	८	केदार सुबेदी	९८४२६५३२०८	छ	भित्तामा र सुनाउने, फेसबूक, वेबसाइट	भेला बैठक	छैन
१५	श्री सरस्वती माध्यमिक विद्यलाय	९	सिताराम ढकाल	९८५२६७५३२०	छ	भित्तामा र सुनाउने, फेसबूक, वेबसाइट	भेला बैठक	छ
१६	श्री पाणिनी माध्यमिक विद्यालय	९	टिकाराम भण्डारी	९८५२६७०९२१	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	पत्रपत्रिका, भेला, पत्राचार	छैन
१७	श्री महालक्ष्मी	९	प्रेम खड्का	९८४२६२९०७७	छ	सूचना	पत्रपत्रिका,	छैन

क्र.सं.	विद्यालयको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	सूचना अधिकारीको व्यवस्था		सूचना स्वतः प्रकाशन गर्ने गरेको छ?	प्रकाशनका माध्यमहरू के के हुन्?	विद्यालयका निर्णयहरू सरोकारवालालाई कसरी जानकारी गर्ने गरिएको छ?	सुझाव र गुनासो पेटिका छ?
			नाम	सम्पर्क नं.				
	आधारभूत विद्यालय					प्रकाशित गरेर	भेला, पत्राचार	
१८	श्री पशुपति आधारभूत विद्यालय	१०	सिताराम निरौला	९८४१६८७६३५	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	पत्रपत्रिका, भेला, पत्राचार	छैन
१९	श्री जनता प्राथमिक विद्यालय	१०	दम्बा वस्ती न्यौपाने	९८६१६६८५७४	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	पत्रपत्रिका, भेला, पत्राचार	छैन
२०	श्री सिंहदेवी माध्यमिक विद्यालय	१०	रुद्र प्रसाद सुबेधि	९८४२६३१२८०	छ	सूचना प्रकाशित गरेर फेसबूक, वेबसाइटमा	पत्रपत्रिका, भेला, पत्राचार	छ
२१	श्री सगरमाथा प्राथमिक विद्यालय	१०	हेमराज ढकाल	९८४२६६७४१७	छ	सूचना प्रकाशित गरेर	पत्रपत्रिका, भेला, पत्राचार	छैन
२२	मदिनीतुल उलुम मदर्शा	७	बसिर अहमद रमहमद आलम	९८५२६८३७८६/९८०४९४१४१३	छ	छ	भेला गरेर	भेला गरेर
२३	वशिष्ठ संस्कृत गुरुकुल	४	जयराम भट्टराई	९८४२६८८४९४/९८०७९१८३१२	छैन	भेला गरेर	अभिभावक भेला मा	छैन

स्रोतः नगरपालिका शिक्षा शाखा/विद्यालय श्रोत केन्द्र/जिल्ला शिक्षा कार्यालय, २०७४

७.१.१७ शैक्षिक क्षेत्रमा देखिएका समस्याहरू

विगत २ दशकमा शिक्षा मन्त्रालयले महत्वपूर्ण आयोजना गरेको छ । प्राथमिक शिक्षा आयोजना (PEP), आधारभूत तथा प्राथमिक शिक्षा कार्यक्रम (BPEP) १ र २, माध्यमिक शिक्षा सहयोग आयोजना (SESP), सबैका लागि शिक्षा (EFA) आयोजना, विद्यालय क्षेत्र सुधार कार्यक्रम (SSRP) र आगामी ७ वर्ष सन् २०१६-२०२३ सम्मका लागि विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, विद्यालयमा समुदायको स्वामित्व र अपनत्व विकास र समग्र शिक्षा प्रणालीको सुधारमा महत्वपुर्ण कार्यहरू भएका छन् । यद्यपि राज्यको बृहत लगानिका बावजुत यो क्षेत्र समस्या रहित भने छैन ।

- **विद्यालय छाड्ने प्रवृत्ति उच्च हुनु :** विद्यार्थीहरू प्राथमिक तह पुरा नगर्दै विद्यालय छाड्ने, विभिन्न किसिमका छात्रवृत्ति उपलब्ध गराइएको भएता पनि दलित, आदिवासीहरूको विद्यालय छाड्ने प्रवृत्ति उच्च हुनु शैक्षिक विकासको बाधकको रूपमा देखिएको छ ।

- **कक्षा दोहोऱ्याउने प्रवृत्ति बढी हुनु :** प्राथमिक तहको विद्यार्थीहरूको तथ्याङ्कलाई आधार मानेर हेर्दा कक्षा दोहोऱ्याउने प्रवृत्ति बढी हुनुले शैक्षिक गुणस्तर सुधारको आवश्यकतालाई इङ्गित गरेको छ ।

- **दलित, आदिवासी जनजाति भर्नादर न्यून हुनु :** विपन्न, दलित, आदिवासी जनजातीको भर्नादर न्यून हुनु नगरपालिकाको शैक्षिक विकासको चुनौतीको रूपमा रहेको छ ।

- **दलित, आदिवासी जनजातिको विद्यालय छाड्ने दर :** नगरपालिकाको औषत विद्यालय छाड्ने दरमा वृद्धि हुनुको मुख्य कारण आदिवासी र दलितहरूको विद्यालय छाड्ने दरमा वृद्धि हुनु हो ।

- **विद्यालयहरू आर्थिक रूपले कमजोर हुनु :** नेपाल सरकारबाट प्राप्त सीमित अनुदान तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिहरूले समेत आवश्यक श्रोत जुटाउन नसक्दा बहुसंख्यक विद्यालयहरूको आर्थिक स्थिति निकै कमजोर देखिन्छ । दुर्बल आर्थिक अवस्थाले गर्दा शैक्षिक सामाग्री जुटाउन तथा अन्य अतिरिक्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न बाधा पुगेको देखिन्छ ।

- **अभिभावकहरू चनाखो नहुनु :** बालबालिकाहरूको शैक्षिक प्रगतिबारे अभिभावकहरूको चासो कम हुनु तथा विद्यालयद्वारा समेत बालबालिकाहरूको स्थितिबारे अभिभावकलाई जानकारी नदिइनुले पनि शैक्षिक गुणस्तरमा नकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ ।

- **शिक्षक दरबन्दी कम हुनु :** दरबन्दीअनुसार शिक्षकको कमी हुनु तथा केही समयका लागि कुनै शिक्षकको अनुपस्थिति हुँदा कक्षाहरू खाली रहने गरेको देखिन्छ । यसरी शिक्षकहरू तालिममा जाँदा, सुत्केरी बिदा वा सञ्चित बिदामा रहँदा विद्यालयले अल्पकालिन शिक्षकको व्यवस्था गर्न सक्ने प्रावधान रहेको छैन । एकातिर नेपाल सरकारबाट आवश्यक दरबन्दी उपलब्ध नहुनु अर्कोतर्फ स्थानीय निकाय एवम् व्यवस्थापन समितिले त्यसको आवश्यक व्यवस्था गर्न नसक्नु आदि कारणले गर्दा आवश्यक प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिएको देखिँदैन ।

- **राजनीतिकरण हुनु :** विभिन्न राजनीतिक पार्टीहरूले शिक्षकहरूको संगठनहरू मार्फत शिक्षकहरूलाई आफ्नो पार्टीको स्वार्थ पूरा गर्न प्रयोग गरिरहेको देखिएको छ। राजनीतिक पार्टीहरूको दबावका कारण जिल्ला शिक्षा कार्यालयले त्यस्ता शिक्षकहरूमाथि अनुशासनको कारवाही समेत गर्न नसकेको पाइएको छ। यस बाहेक व्यवस्थापन समिति समेत शिक्षकहरूलाई आफ्नो दलगत स्वार्थ परिपूर्ति गर्ने साधनका रूपमा प्रयोग गर्दै आएको देखिएको छ ।

- **शिक्षकहरूमा प्रतिबद्धताको कमी :** शिक्षकहरूले शिक्षण पेशालाई आत्मसात गर्न नसक्नु तथा विद्यार्थीले प्राप्त गर्ने प्रतिफलको जिम्मेवारी लिन नसक्नु पनि शैक्षिक प्रगतिको बाधकको रूपमा देखा परेको छ। प्रायः पठन-पाठन समयमा नसिद्धिनु पनि मुख्य समस्याको रूपमा देखिएको छ।

- **आधुनिक प्रविधिको प्रयोग नहुनु :** सूचना तथा प्रविधिको क्षेत्रमा आएका अत्याधुनिक परिवर्तन र सुविधाबाट बहुसंख्यक विद्यालयहरू बञ्चित हुनुले पनि शैक्षिक विकासमा बाधा पुगेको देखिन्छ। प्रायः धेरै विद्यार्थी र शिक्षकहरू कम्प्युटर र इन्टरनेटको प्रयोगको सुबिधाबाट बञ्चित रहेका छन् ।

७.१.१८ निजी शिक्षण संस्थाहरुको विवरण

यस नगरपालिका सामुदायिक विद्यालयको तुलनामा निजी विद्यालयको संख्या अधिक पाइएको छ । संविधानको भाग ४, धारा ५ १ (ज) (१) शिक्षालाई वैज्ञानिक, प्राविधिक, व्यवसायिक, सीपमूलक रोजगारमूलक एवं जनमुखी बनाउँदै सक्षम, प्रतिष्पर्धी, नैतिक एवं राष्ट्रिय हितप्रति समर्पित जनशक्ति तयार गर्ने, यसका लागि (२) शिक्षा क्षेत्रमा राज्यको लगानि अभिवृद्धि गर्दै शिक्षामा भएको निजी क्षेत्रको लगानीलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामूलक बनाउने नीति अख्तियार गरेको छ । सो अनुरूप

क्षमतायुक्त र गुणस्तरीय शैक्षिक जनशक्ति उत्पादन गर्नका लागि सामुदायिक, निजी र सरकारी सहकार्य अनिवार्य शर्त हो ।

तालिका नं. १४६ : निजी शिक्षण संस्थाहरूको विवरण

क. सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना
१	श्री सिद्धार्थ बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक ७
२	श्री चुलाचुली अंग्रेजी माध्यमीक विद्यालय	दमक १
३	श्री मेची आवासीय अंग्रेजी माध्यमिक विद्यालय	दमक ५
४	श्री एभरेष्ट बोंडिंङ्ग मा. वि.	दमक ८
५	श्री झापा मोडेल अंग्रेजी बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक ५
६	श्री विद्यालक्ष्मी अंग्रेजी मा.वि.	दमक ४
७	श्री दमक आदर्श बोर्डी स्कुल	दमक ८
८	श्री एलाईड अंग्रजी मा. वि.	दमक ८
९	श्री हलेसी लिटलएञ्जल एजुकेशन फाउण्डेशन	दमक ७
१०	श्री स्टनस्टार अंग्रेजी बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक ८
११	श्री सुर्योदय अंग्रेजी पाठशाला	दमक ६
१२	श्री नरेन्द्र मेमोरीयल अंग्रेजी स्कुल	दमक ६
१३	श्री गायत्री विद्यापीठ	दमक ६
१४	श्री अक्सफोर्ड अंग्रेजी मा. वि.	दमक ३
१५	श्री मदरल्याण्ड बोर्डिङ्ग अंग्रेजी स्कुल	दमक ५
१६	कियटिभ ईङ्गलिस स्कुल	दमक १०
१७	श्री सिदिङ्गवा बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक ७
१८	श्री पाथीभरा अंग्रेजी मा. वि.	दमक ४
१९	श्री सनराईज मोडेल स्कुल	दमक २
२०	श्री नेपाल जापान फ्रेण्डसीप अंग्रेजी स्कुल	दमक ३
२१	श्री प्रजीता एजुकेशनल एकेडेमी	दमक १०
२२	श्री लालीगुराँस मिडिल स्कुल	दमक ३
२३	श्री नेपाली आदर्श अंग्रेजी बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक १०
२४	श्री ड्रिमलेन्ड अंग्रेजी मा. वि	दमक ५
२५	श्री बुद्ध आदर्श एकेडेमी	दमक ७
२६	श्री गडमदर एकेडेमी एण्ड टेक्नोलोजी	दमक ८
२७	श्री दीपज्योती शिक्षा निकेतन टेक्निकल स्कुल	दमक ८
२८	श्री मदर एजुकेशन फाउण्डेशन	दमक ८
२९	श्री क्रेश इण्टरनेशनल एकेडेमी	दमक ३
३०	श्री ग्रिनवे एजुकेशन एकेडेमी	दमक ५
३१	श्री सरल ईङ्गलिस बोडिङ्ग स्कुल	दमक
३२	श्री दमक नेशनल स्कुल	दमक ५

क. सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना
३३	श्री सर्वोदय अंग्रेजी मा वि	दमक ५
३४	श्री सप्रशन्न एजुकेशनल एकेडेमी	दमक ५
३५	श्री पूर्वाञ्चल अंग्रेजी सेकेण्डेरी स्कुल	दमक ५
३६	श्री एकता एकेडेमी	दमक ४
३७	श्री पल एकेडेमी	दमक ४
३८	श्री दुम्से आदर्श प्रा स्कुल	दमक ३
३९	श्री सेन्कु पब्लिक स्कुल	दमक
४०	श्री एशियन ऐकेडेमी	दमक ८
४१	श्री रोजमेरी पब्बिलक स्कुल	दमक१०
४२	श्री समता स्कुल	दमक १०
४३	श्री दीपज्योती शिक्षा निकेतन दमक टेक्निकल स्कुल	दमक ८
४४	श्री इष्टन स्टार बोर्डिङ्ग स्क’ल	दमक ५
४५	श्री ग्लोबल एजुकेशनल एकेडेमी	दमक ६
४६	ब्राइटर स्टार बोर्डिङ्ग स्कुल	दमक ९

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

तालिका नं. १४७ : मन्टेश्वरीको विवरण

सि.नं.	नाम	ठेगाना
१	श्री ईटिविटि मण्टेश्वरी स्कुल	दमक ६
२	श्री मनोकामना किण्डर गाार्डन	दमक ५
३	श्री कर्नर स्टोन फाउन्डेसन	दमक ५
४	श्री सदा शिक्षा निकेतन	दमक ६
५	श्री ज्ञानकला मन्टेश्वरी	दमक ५
६	श्री शिक्षा सम्बृद्धि मण्टेश्वरी	दमक
७	कीस गार्डेन मण्टेश्वरी	दमक ५
८	पूर्वाञ्चल मण्टेश्वरी	दमक ८
९	सेष्ट आग्नेस	दमक ६
१०	झापा बुद्ध आर्दश मण्टेश्वरी	दमक ४
११	विद्याशिल्प एकाडेमी	दमक १

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

तालिका नं. १४८ : क्याम्पसहरूको विवरणहरू

सि.नं.	नाम	ठेगाना	कक्षा सञ्चालन
१	दमक बहुमुखी क्यापस	दमक ९	११ देखी MBS
२	श्री दमक मोडेल क्याम्पस	दमक ५	११ देखी BBS
३	श्री यूनिक कलेज	दमक ८	सबै
४	आस्था कलेज	दमक ४	BBS

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

तालिका नं. १४९ : प्राविधिक कलेजको विवरण

क. सं	विद्यालयको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.	प्राद्यापकको नाम	विद्यार्थी संख्या	कक्षा संचालन	शिक्षक/ कर्मचारी
१	श्री दमक टेक्निकल एजुकेशन फाउन्डेशन	दमक ५			१६६	Bsc-CSIT, T-SEE,	शिक्षक १८ जना,कर्मचारी ९ जना ३ जम्मा २७
२	श्री मदन भण्डारी स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	दमक ४	४०००१९, ४०००५२	श्री देवन्द्र भट्टराई			२५ प्राध्यापक ८ कर्मचारी जम्मा ३३
३	श्री मानसरोवर विज्ञान टेक्नोलोजी	दमक ५	०२३५८५४२८	टीकाप्रसाद श्रेष्ठ	२८०	मेडिकल सम्बन्धी	शिक्षक ६२जना,कर्मचारी ९८जना जम्मा ७०
४	श्री लाइफलाइन स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	दमक ५	०२३५८०६३६	विना सुब्बा	१४०	मेडिकल सम्बन्धी	शिक्षक कर्मचारी ६५ जना
५	श्री आम्दा स्वास्थ्य विज्ञान प्रतिष्ठान	दमक २ खरखरे		तुलसा भणडारी खतिवडा	१६०	मेडिकल सम्बन्धी	शिक्षक २५ जना, कर्मचारी १५जना

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

विकासका लागि प्राविधिक सिपयुक्त मानवसंसाधनको विशेष भूमिका र महत्व रहन्छ । श्रम बजारको माग सम्बोधन गर्न र दक्ष एवं प्रविधिक जनशक्ती उत्पादन गर्न उल्लेखित प्राविधिक शिक्षालयले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने देखिन्छ ।

७.१.१९ जातजातिअनुसार पाँच वर्षभन्दा माथिल्लो उमेर समूहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति (५.३)

तालिका नं. १५० : जातजातिअनुसार ५ वर्षभन्दा माथिल्लो उमेर समुहका जनसंख्याको साक्षरता स्थिति

जातजाति	पढ्न र लेख्न सक्ने		पढ्न मात्र सक्ने		पढ्न र लेख्न नसक्ने		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
हिमाली/पहाडी ब्राह्मण/क्षेत्री	३३,८११	८८.१	३२०	०.८	४,२२९	११.०			३८,३६०
हिमाली/पहाडी जनजाति	२१,२००	८५.१	४९३	२.०	३,२१९	१२.९			२४,९१२
पहाडी दलित	४,४०७	७८.८	९५	१.७	१,०९४	१९.५			५,५९६
तराई जनजाति	४,४०६	७७.९	४३	०.८	१,२०७	२१.३			५,६५६
तराई दलित	१३३	६०.७			८६	३९.३			२१९
तराई अन्य*	१,२३७	८१.६	१४	०.९	२६४	१७.४	१	०.१	१,५१६
तराई ब्राह्मण/क्षेत्री	८८	८८.९			११	११.१			९९
मुस्लिम	४५४	७६.७	४	०.७	१३४	२२.६			५९२
अन्य*	३३२	८८.१			४५	११.९			३७७
जम्मा	६६,०६८	८५.४	९६९	१.३	१०,२८९	१३.३	१	०.०	७७,३२७

**तराई अन्य र अन्य भन्नाले माथि उल्लेखित जातजाति बाहेक अन्य जाति भन्ने बुझ्नुपर्छ ।*

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२० ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका र नगएका/छाडेका उमेर समूहअनुसार विवरण

तालिका नं. १५१ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका जनसंख्या हाल स्कूल/कलेज गइरहेका र नगएका/छाडेका उमेर समूहअनुसार विवरण

हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
५-९	८,१३९	१७०	२२	८,३३१
१०-१२	४,६३५	७७	६	४,७१८
१३-१६	७,३१५	१,२११	१२	८,५३८
१७-२४	४,००५	६,९९०	७६	११,०७१
जम्मा	२४,०९४	८,४४८	११६	३२,६५८

७.१.२१ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका वा नगएका/छाडेका जनसंख्याको उमेरसमूहअनुसार वडागत विवरण

तालिका नं. १५२ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका वा नगएका/छाडेका जनसंख्याको उमेरसमूहअनुसार वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	५-९	१,२१३	१०		१,२२३
	१०-१२	७२०	५	१	७२६
	१३-१६	१,०२८	१७०		१,१९८
	१७-२४	५५३	९१२	९	१,४७४
	जम्मा	३,५१४	१,०९७	१०	४,६२१
२	५-९	८०७	१४	१३	८३४
	१०-१२	४५०	३	२	४५५
	१३-१६	८०१	५९	२	८६२
	१७-२४	३५८	६४८	१९	१,०२५
	जम्मा	२,४१६	७२४	३६	३,१७६
३	५-९	८२२	२६	२	८५०
	१०-१२	४६६	१२		४७८
	१३-१६	८००	१४६		९४६
	१७-२४	३८०	८५७	७	१,२४४
	जम्मा	२,४६८	१,०४१	९	३,५१८
४	५-९	८२२	२१		८४३
	१०-१२	४५५	११	१	४६७
	१३-१६	६७३	१०७	२	७८२
	१७-२४	४११	७३६	८	१,१५५
	जम्मा	२,३६१	८७५	११	३,२४७
५	५-९	१,१२३	२०	३	१,१४६
	१०-१२	६४३	६		६४९
	१३-१६	९४०	२६८		१,२०८
	१७-२४	६०३	९७९	३	१,५८५
	जम्मा	३,३०९	१,२७३	६	४,५८८
६	५-९	४८१	३७		५१८
	१०-१२	२८१	१५		२९६
	१३-१६	३७४	८७	१	४६२
	१७-२४	१९९	४४६		६४५
	जम्मा	१,३३५	५८५	१	१,९२१

वडा नं.	हालको उमेर समूह	हाल स्कूल/कलेज गइरहेका	हाल स्कूल/कलेज नजाने/छाड्ने	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
७	५-९	५४२	११	१	५५४
	१०-१२	२८९	७		२९६
	१३-१६	४९६	७०	२	५६८
	१७-२४	२१७	४५९	९	६८५
	जम्मा	१,५४४	५४७	१२	२,१०३
८	५-९	८२५	९		८३४
	१०-१२	४४४	६	१	४५१
	१३-१६	७७३	५९	१	८३३
	१७-२४	४८१	५८८	४	१,०७३
	जम्मा	२,५२३	६६२	६	३,१९१
९	५-९	९९८	१८		१,०१६
	१०-१२	५९८	१०		६०८
	१३-१६	९६३	१३९	३	१,१०५
	१७-२४	६०३	८३८	९	१,४५०
	जम्मा	३,१६२	१,००५	१२	४,१७९
१०	५-९	५०६	४	३	५१३
	१०-१२	२८९	२	१	२९२
	१३-१६	४६७	१०६	१	५७४
	१७-२४	२००	५२७	८	७३५
	जम्मा	१,४६२	६३९	१३	२,११४

७.१.२२ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १५३ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज नगएका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेज नगएका/छाडेको जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका	जम्मा
१	५-९		१०	१०
	१०-१२	३	२	५
	१३-१६	१५५	१५	१७०
	१७-२४	८६७	४५	९१२
	जम्मा	१,०२५	७२	१,०९७
२	५-९	३	११	१४
	१०-१२	१	२	३
	१३-१६	२५	३४	५९
	१७-२४	३९६	२५२	६४८
	जम्मा	४२५	२९९	७२४

वडा नं.	हालको उमेर समूह	विगतमा स्कूल/कलेज गएका	स्कूल/कलेज नगएका/छाडेका	जम्मा
३	५-९	९	१७	२६
	१०-१२	५	७	१२
	१३-१६	६३	८३	१४६
	१७-२४	४७९	३७८	८५७
	जम्मा	५५६	४८५	१,०४१
४	५-९	३	१८	२१
	१०-१२	५	६	११
	१३-१६	७३	३४	१०७
	१७-२४	५०४	२३२	७३६
	जम्मा	५८५	२९०	८७५
५	५-९	५	१५	२०
	१०-१२	१	५	६
	१३-१६	२१७	५१	२६८
	१७-२४	७६२	२१७	९७९
	जम्मा	९८५	२८८	१,२७३
६	५-९	२	३५	३७
	१०-१२	५	१०	१५
	१३-१६	५२	३५	८७
	१७-२४	२५०	१९६	४४६
	जम्मा	३०९	२७६	५८५
७	५-९	२	९	११
	१०-१२	३	४	७
	१३-१६	५७	१३	७०
	१७-२४	४०६	५३	४५९
	जम्मा	४६८	७९	५४७
८	५-९	२	७	९
	१०-१२	१	५	६
	१३-१६	४१	१८	५९
	१७-२४	४११	१७७	५८८
	जम्मा	४५५	२०७	६६२
९	५-९	१	१७	१८
	१०-१२	१	९	१०
	१३-१६	४९	९०	१३९
	१७-२४	५१२	३२६	८३८
	जम्मा	५६३	४४२	१,००५
१०	५-९		४	४
	१०-१२		२	२
	१३-१६	७५	३१	१०६
	१७-२४	३९४	१३३	५२७
	जम्मा	४६९	१७०	६३९

७.१.२३ ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण

तालिका नं. १५४ : ५ देखि २४ वर्ष उमेरसमूहका हाल स्कूल/कलेज गइरहेका जनसंख्या मध्ये स्कूल/कलेजको प्रकारका आधारमा जनसंख्याको वडागत विवरण

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य*		उल्लेख नगरिएको		
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
१	५-९	९५	११५	५३७	४६५					१		१,२१३
	१०-१२	१०३	११३	२५८	२४४			२				७२०
	१३-१६	२०४	२३४	३१२	२७६					१	१	१,०२८
	१७-२४	१५६	२११	७८	१०५			१	१		१	५५३
	जम्मा	५५८	६७३	१,१८५	१,०९०			३	१	२	२	३,५१४
२	५-९	११०	१३७	३४४	२१५						१	८०७
	१०-१२	८७	११८	१३१	१११					२	१	४५०
	१३-१६	२३३	२५५	१७७	१२९	२				२	३	८०१
	१७-२४	११७	१४२	४१	५८							३५८
	जम्मा	५४७	६५२	६९३	५१३	२				४	५	२,४१६
३	५-९	६२	९६	३५२	३०८					३	१	८२२
	१०-१२	७१	९२	१५८	१४३		१				१	४६६
	१३-१६	२१९	२४०	१७७	१५६	१				५	२	८००
	१७-२४	९८	१४८	६७	६४			१	१		१	३८०
	जम्मा	४५०	५७६	७५४	६७१	१	१	१	१	८	५	२,४६८
४	५-९	४५	६३	३६५	३३२					१०	७	८२२
	१०-१२	६०	७६	१७३	१४२	१				२	१	४५५
	१३-१६	१४८	१७०	१८०	१६५					९	१	६७३
	१७-२४	१०६	१३४	७४	९५						२	४११
	जम्मा	३५९	४४३	७९२	७३४	१				२१	११	२,३६१
५	५-९	३५	५०	५५२	४८१			१		१	३	१,१२३
	१०-१२	५०	४९	२९०	२४९						५	६४३
	१३-१६	१४२	१६७	३१८	३०८					२	३	९४०
	१७-२४	१२१	१६९	१३०	१७७		१	२	२		१	६०३
	जम्मा	३४८	४३५	१,२९०	१,२१५		१	३	२	३	१२	३,३०९
६	५-९	१५	१८	२४२	२०३			१		२		४८१
	१०-१२	२१	१८	१३२	१०७			१		१	१	२८१
	१३-१६	३६	४६	१३९	१५०	१				१	१	३७४
	१७-२४	३३	४२	५९	६४			१				१९९
	जम्मा	१०५	१२४	५७२	५२४	१		३		४	२	१,३३५
७	५-९	५७	५३	२४५	१७८					५	४	५४२
	१०-१२	४४	५८	८९	९६					२		२८९

वडा नं.	हालको उमेर समूह	स्कूल/कलेजको प्रकार										जम्मा
		सामुदायिक		निजी/संस्थागत		गुरुकुल/गुम्बा/मदरसा		अन्य*		उल्लेख नगरिएको		
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
	१३-१६	८२	१४२	१२८	१३८					४	२	४९६
	१७-२४	२७	७९	५७	५४							२१७
	जम्मा	२१०	३३२	५१९	४६६					११	६	१,५४४
८	५-९	४८	४१	३७८	३५३					१	४	८२५
	१०-१२	४३	५२	१७७	१६९					१	२	४४४
	१३-१६	१०५	१४८	२७०	२३१	२	२	६	८	१		७७३
	१७-२४	११०	१२६	११८	१२१		१	४	१			४८१
	जम्मा	३०६	३६७	९४३	८७४	२	३	१०	९	३	६	२,५२३
९	५-९	८३	७४	४१७	३७९		१			२५	१९	९९८
	१०-१२	८२	८२	२२७	१८७			१		११	८	५९८
	१३-१६	२०१	२१५	२५५	२५८		१			१३	२०	९६३
	१७-२४	१८७	१९९	१११	१०२		१	२			१	६०३
	जम्मा	५५३	५७०	१,०१०	९२६		३	३		४९	४८	३,१६२
१०	५-९	८७	९२	१५२	१६४					४	७	५०६
	१०-१२	६७	८५	६७	६२					४	४	२८९
	१३-१६	१४०	१८४	८४	४५					६	८	४६७
	१७-२४	६०	८८	२६	२३					३		२००
	जम्मा	३५४	४४९	३२९	२९४					१७	१९	१,४६२

***अन्य भन्नाले अनौपचारिक तथा निजी स्तरमा सञ्चालन हुने शिक्षण तथा प्रशिक्षण केन्द्रहरु पर्दछन् ।**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२४ वडाअनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १५५ : वडाअनुसार तहगत शिक्षासम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
१	**पुरुष**	२३७	१,७०३	१,८५५	२७६	५१	५३	४,१७५
	महिला	२१६	१,७५१	२,३८८	२४७	८२	१०८	४,७९२
	जम्मा	४५३	३,४५४	४,२४३	५२३	१३३	१६१	८,९६७
२	**पुरुष**	१२६	१,२८९	१,४०८	२०६	५६	२०	३,१०५
	महिला	८४	१,२२६	१,६०९	१६६	२६	८०	३,१९१
	जम्मा	२१०	२,५१५	३,०१७	३७२	८२	१००	६,२९६
३	**पुरुष**	१४५	१,६३५	१,५५१	२७०	११३	३५	३,७४९
	महिला	१२०	१,५५७	१,७१४	२०१	९१	२५९	३,९४२
	जम्मा	२६५	३,१९२	३,२६५	४७१	२०४	२९४	७,६९१
४	**पुरुष**	१५६	१,२४६	१,५१५	२२९	१५२	४४	३,३४२
	महिला	१४१	१,२१६	१,७३८	१८९	१२६	१७८	३,५८८
	जम्मा	२९७	२,४६२	३,२५३	४१८	२७८	२२२	६,९३०

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ द्येखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
५	**पुरुष**	२०२	१,४०६	२,२८८	६७७	११६	२६	४,७१५
	महिला	१७२	१,४३९	३,०७२	४६८	१५८	७७	५,३८६
	जम्मा	३७४	२,८४५	५,३६०	१,१४५	२७४	१०३	१०,१०१
६	**पुरुष**	९८	७२७	१,०६२	३२२	१०	१५	२,२३४
	महिला	७०	७५३	१,१३६	२४४	९	२५	२,२३७
	जम्मा	१६८	१,४८०	२,१९८	५६६	१९	४०	४,४७१
७	**पुरुष**	१११	९७९	८०२	२०२	१७	६	२,११७
	महिला	८३	९११	८६०	१७७	४८	१३	२,०९२
	जम्मा	१९४	१,८९०	१,६६२	३७९	६५	१९	४,२०९
८	**पुरुष**	१२७	१,०८२	१,५५५	४७०	१७४	३४	३,४४२
	महिला	११९	१,०८९	१,७९८	३८४	१७८	१५४	३,७२२
	जम्मा	२४६	२,१७१	३,३५३	८५४	३५२	१८८	७,१६४
९	**पुरुष**	१६१	१,५६५	१,७६८	४७३	८०	४२	४,०८९
	महिला	१३५	१,४८०	२,१३३	४०१	७२	१२०	४,३४१
	जम्मा	२९६	३,०४५	३,९०१	८७४	१५२	१६२	८,४३०
१०	**पुरुष**	८८	९१०	८७५	१२९	२१	६३	२,०८६
	महिला	९४	८६५	८७४	९५	१२	१६१	२,१०१
	जम्मा	१८२	१,७७५	१,७४९	२२४	३३	२२४	४,१८७
कुल जम्मा	**छात्र**	**१,४५१**	**१२,५४२**	**१४,६७९**	**३,२५४**	**७९०**	**३३८**	**३३,०५४**
	छात्रा	**१,२३४**	**१२,२८७**	**१७,३२२**	**२,५७२**	**८०२**	**१,१७५**	**३५,३९२**
	जम्मा	**२,६८५**	**२४,८२९**	**३२,००१**	**५,८२६**	**१,५९२**	**१,५१३**	**६८,४४६**
	प्रतिशत	**३.९२**	**३६.२८**	**४६.७५**	**८.५१**	**२.३३**	**२.२१**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेको ८६,८९० जनसंख्या मध्ये ५ वर्ष माथिका ६८,४४६ जना साक्षर रहेको देखिन्छ । यस मध्ये ३३,०५४ जना पुरुष र ३५,३९२ जना महिलाहरू साक्षर रहेका छन् । कूल जनसंख्याको ४६.७५ प्रतिशत अर्थात् ३२,००१ जना कक्षा ९ देखि १२ कक्षा सम्मको शैक्षिक स्तर, ३६.२८ प्रतिशत अर्थात् २४,८२९ जना कक्षा १ देखि ८ कक्षा सम्म, ८.५१ प्रतिशत अर्थात् ५,८२६ जना उच्च शिक्षा सम्म, ३.९२ प्रतिशत अर्थात् २,६८५ जना पूर्व प्राथमिक शिक्षासम्मको अध्ययन गरिरहेका छन् । नगरपालिकामा स्नातक वा सोभन्दा माथिको अध्ययन गरेकाहरूको संख्या न्यून रहेको छ । उच्च अध्ययन गर्ने अवसर नमिलेर वा आर्थिक अवस्था नभएर सो संख्या न्यून रहेको हुनसक्छ । त्यसैगरी नगरपालिकामा अनौपचारीक शिक्षा हासिल गर्नेको संख्या २.३३ प्रतिशत रहेको छ भने प्रौढ शिक्षा हासिल गर्ने २.२१ प्रतिशत रहेको छ । नगरपालिकाको विकासका लागि नगरपालिकाकै दक्ष तथा शिक्षित जनशक्तिको योगदान महत्वपूर्ण हुन्छ । सामान्यतया उच्च अध्ययन गरेकाहरू रोजगारी तथा उचित अवसरको कमीले पलायन हुने गर्दछन् । दिगो विकासको लागि शिक्षित र दक्ष जनशक्ति नगरपालिकामा रहि ज्ञान र सीपको पूर्ण सदुपयोग गर्न पाउने वातावरणको सुनिश्चितता हुनुपर्दछ । तुलनात्मक रूपमा केहिमात्रामा भएपनि पुरुषको भन्दा महिलाहरूको संख्या प्राय सबै शैक्षिक तहहरूमा कम रहेको देखिन्छ । किशोरी र महिलाको जनसंख्या धेरै भएको यो नगरपालिकामा शिक्षामा भने उनीहरूको संख्या कम हुनु उचित नभएकोले यसतर्फ सम्बन्धित सबैको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत लैङ्गिक विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

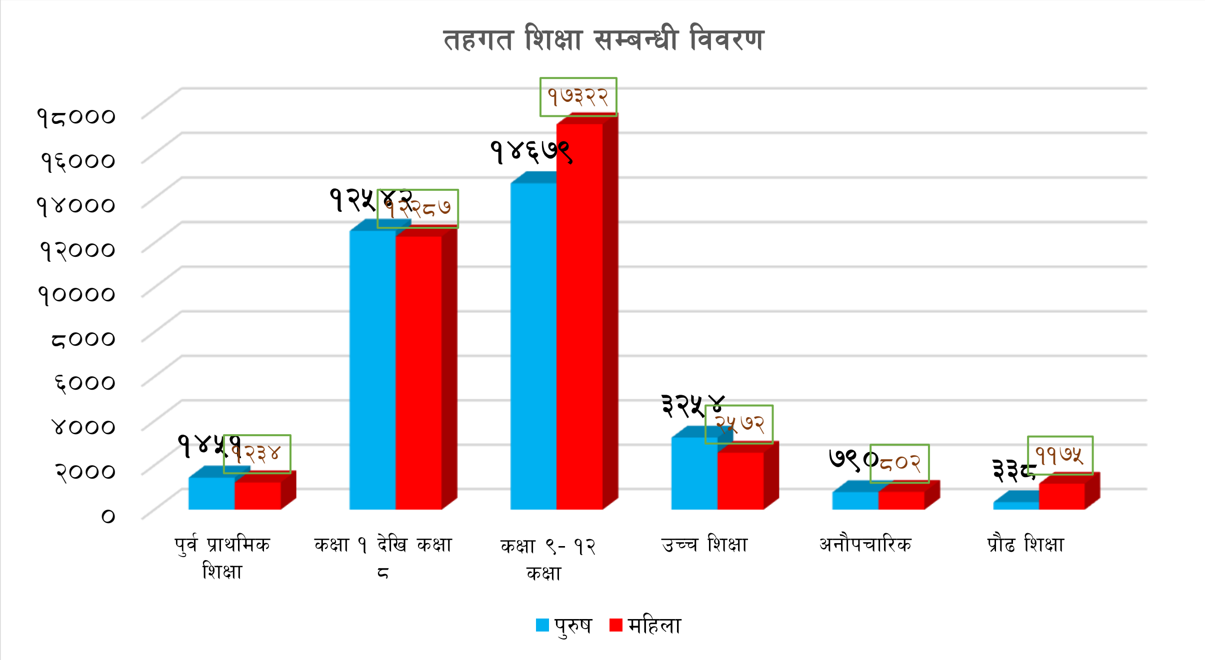

७.१.२५ उमेर समुहअनुसार तहगत शैक्षिक स्तर सम्बन्धी विवरण

उमेर समूह र लैङ्गिकताका आधारमा हेर्दा नगरपालिकामा १० देखि १४ वर्षका कक्षा १ देखि कक्षा ८ सम्मको शैक्षिक स्तर हासिल गरेका विद्यार्थीको सबैभन्दा बढी ७,१२७ छ जसमा पुरुषको संख्या ३,६८२ र महिलाको संख्या ३,४४५ रहेको छ। उमेर बढ्दै जाँदा क्रमश: पढाइको स्तर कम हुने वा छोड्ने प्रवृति उच्च रहेको छ। यद्यपि आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँचमा विगतको तुलनामा ठूलो सुधार भएतापनि उच्च शिक्षामा भने अपेक्षाकृत सुधार देखिँदैन। आधारभूत शिक्षामा उपलब्धी प्राप्त भएपश्चात उच्च शिक्षामा लगानी वृद्धि गरी दिगो विकासतर्फ अघि बढ्ने योजना निर्माण गर्नु जरुरी छ। पाको उमेर समूहका प्रौढ र बृद्ध बृद्धाहरूमा शैक्षिक स्तर कम रहनु विगतमा शिक्षाको पहुँचबाट टाढा रहेको जनसंख्या हाल पाको उमेर समूहमा परेकोले हुनसक्छ। बालबालिकाहरूमा भने विद्यालय जाने परिवार संख्या राम्रो रहेको पाइन्छ भने नर्सरी देखि उच्च तह सम्म सबै उमेर समूहमा पुरुषको संख्या महिलाको भन्दा धेरै रहेको देख्न सकिन्छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १५६ : उमेर समूह तथा लिङ्ग अनुसार तहगत शिक्षा सम्बन्धी विवरण

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
५-९ वर्ष	पुरुष	१,४१८	२,८४३					४,२६१
	महिला	१,१९९	२,६०५			१		३,८०५
	जम्मा	२,६१७	५,४४८	०	०	१	०	८,०६६
१०-१४ वर्ष	पुरुष	१४	३,६८२	४२२		७		४,१२५
	महिला	५	३,४४५	५५१				४,००१
	जम्मा	१९	७,१२७	९७३	०	७	०	८,१२६
१५-१९ वर्ष	पुरुष	५	७६६	३,०७६	९६	५	१	३,९४९
	महिला	३	५७४	३,४९६	१७०	११	१	४,२५५
	जम्मा	८	१,३४०	६,५७२	२६६	१६	२	८,२०४

वडा नं.	लिङ्ग	शैक्षिक तह						जम्मा संख्या
		पुर्व प्राथमिक शिक्षा	कक्षा १ देखि कक्षा ८	कक्षा ९- १२ कक्षा	उच्च शिक्षा	अनौपचारिक	प्रौढ शिक्षा	
२०-२४ वर्ष	पुरुष	१	५६२	१,८८६	५४४	१४	३	३,०१०
	महिला	१	५६१	३,०९०	८३३	२४	७	४,५१६
	जम्मा	२	१,१२३	४,९७६	१,३७७	३८	१०	७,५२६
२५-२९ वर्ष	पुरुष	१	५२८	१,४०४	५५८	१७	३	२,५११
	महिला	६	७९४	२,८४४	६९३	४०	११	४,३८८
	जम्मा	७	१,३२२	४,२४८	१,२५१	५७	१४	६,८९९
३०-३४ वर्ष	पुरुष	१	६२६	१,४७५	५३४	३०	७	२,६७३
	महिला	७	१,०३२	२,६००	४७१	५५	३६	४,२०१
	जम्मा	८	१,६५८	४,०७५	१,००५	८५	४३	६,८७४
३५-३९ वर्ष	पुरुष	१	६७३	१,६०७	३७५	२६	१३	२,६९५
	महिला	२	१,०१५	२,०५७	१९३	७२	६६	३,४०५
	जम्मा	३	१,६८८	३,६६४	५६८	९८	७९	६,१००
४०-४४ वर्ष	पुरुष		६०१	१,४८७	३५४	५०	१७	२,५०९
	महिला	१	७४२	१,२७४	१११	९८	१२३	२,३४९
	जम्मा	१	१,३४३	२,७६१	४६५	१४८	१४०	४,८५८
४५-४९ वर्ष	पुरुष		४८९	१,१८५	२९९	५०	१७	२,०४०
	महिला	१	५२४	७७१	६१	१००	१४७	१,६०४
	जम्मा	१	१,०१३	१,९५६	३६०	१५०	१६४	३,६४४
५०-५४ वर्ष	पुरुष		४६०	८४७	२२१	७४	२८	१,६३०
	महिला	३	४०४	३७९	१९	९७	१९१	१,०९३
	जम्मा	३	८६४	१,२२६	२४०	१७१	२१९	२,७२३
५५-५९ वर्ष	पुरुष	१	३९१	५१६	१२४	७०	३२	१,१३४
	महिला	३	२५०	१३४	१२	११६	१७४	६८९
	जम्मा	४	६४१	६५०	१३६	१८६	२०६	१,८२३
६०-६४ वर्ष	पुरुष	१	३४५	३४१	८०	८५	२७	८७९
	महिला	२	१८४	६९	७	६५	१७३	५००
	जम्मा	३	५२९	४१०	८७	१५०	२००	१,३७९
६५-६९ वर्ष	पुरुष	१	२६०	२२९	३५	१०१	५४	६८०
	महिला		८५	३६	१	५१	१२२	२९५
	जम्मा	१	३४५	२६५	३६	१५२	१७६	९७५
७०-७४ वर्ष	पुरुष	२	१५२	१०५	१७	८०	५२	४०८
	महिला	१	३७	१०	१	२९	५५	१३३
	जम्मा	३	१८९	११५	१८	१०९	१०७	५४१
७५ वर्ष माथि	पुरुष	५	१६४	९९	१७	१८१	८४	५५०
	महिला		३५	११		४३	६९	१५८
	जम्मा	५	१९९	११०	१७	२२४	१५३	७०८
कुला	पुरुष जम्मा	१,४५१	१२,५४२	१४,६७९	३,२५४	७९०	३३८	३३,०५४
	महिला जम्मा	१,२३४	१२,२८७	१७,३२२	२,५७२	८०२	१,१७५	३५,३९२
	जम्मा	२,६८५	२४,८२९	३२,००१	५,८२६	१,५९२	१,५१३	६८,४४६
	प्रतिशत	३.९२	३६.२८	४६.७५	८.५१	२.३३	२.२१	१००.००

नगरपालिकामा ५ देखि ३५ वर्ष भित्रका कूल ४९,५०९ जनसंख्या मध्ये हाल विद्यालय वा कलेज गैरहेको जनसंख्यामा १२,१८९ अर्थात् २४.६२ प्रतिशत पुरुषहरू र १२,२५८ अर्थात् २४.७६ प्रतिशत महिलाहरू रहेका छन्। यसैगरी सोहि उमेर भित्रका ९,७२१ पुरुष अर्थात् १९.६३ प्रतिशत र १४,९२७ अर्थात् ३०.१५ प्रतिशत महिलाहरू भने विद्यालय वा कलेज नगएको/छाडेको देखिन्छ। महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा पुरुषभन्दा महिलाहरू नै केहि बढी अध्ययनमा संलग्न रहेको देखिन्छ। तर अर्कोतफ विद्यालय कलेज नगएको/छाडेको जनसंख्यामा महिलाको जनसंख्या बढी रहेको छ । यद्यपि महिलाको जनसंख्या पुरुषको भन्दा बढी छ। हालका वर्षहरूमा जनचेतनामा आएको सकारात्मक परिवर्तनले महिलाहरूलाई अनिवार्य शिक्षित बनाउनुपर्छ भन्ने जागरण फैलिएको पाइन्छ। तर अर्कोतर्फ विद्यालय/कलेज नजाने महिलाको संख्या समेत उल्लेख्य हुनुले त्यसतर्फ ध्यान जानु जरुरी छ। गुणस्तरीय जीवन यापनका लागि चेतना र शिक्षाको सर्वोपरी भूमिका हुने भएकोले पुरुष वा महिला जो भएपनि अध्ययनबाट वञ्चित दुवैलाई शिक्षाको पूर्ण पहुँचमा ल्याउनु राज्यको दायित्व हो। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

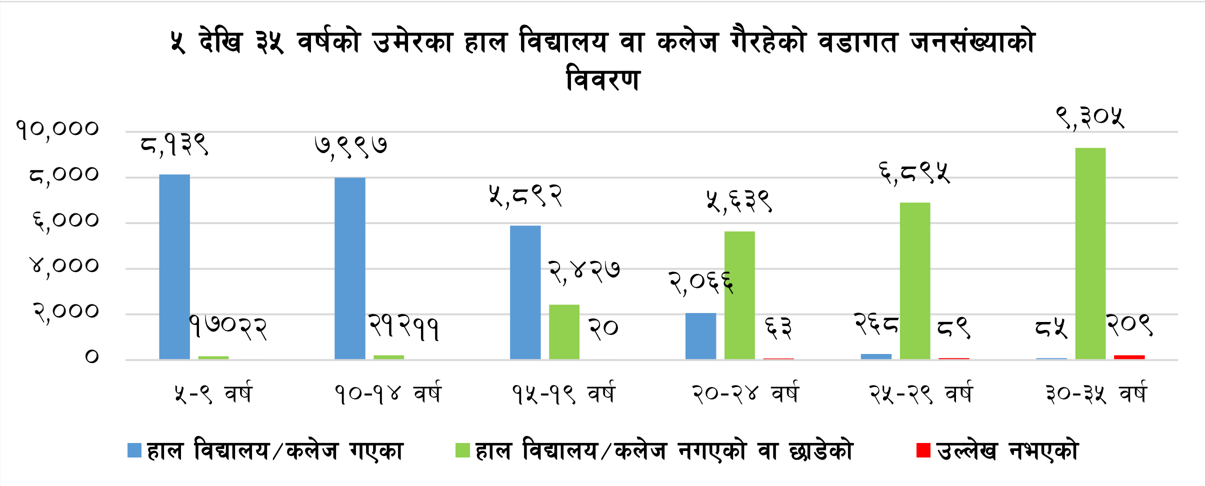

७.१.२६ लैङ्गिक आधारमा ५ वर्षदेखि २४ वर्षको उमेर समुहका जनसंख्या मध्ये हालसम्म विद्यालय वा कलेज गएका वा नगएका जनसंख्याको विवरण

तालिका नं. १५७ : ५ वर्षदेखि २४ वर्षको उमेर समुहका जनसंख्या मध्ये हालसम्म विद्यालय वा कलेज गएका वा नगएका जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	विद्यालय/कलेज गएका				विद्यालय/कलेज नगएका				जम्मा
	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत	
१	४०१	३६.६	६२४	५६.९	४२	३.८	३०	२.७	१,०९७
२	१७२	२३.८	२५३	३४.९	१२१	१६.७	१७८	२४.६	७२४
३	२२६	२१.७	३३०	३१.७	२२०	२१.१	२६५	२५.५	१,०४१
४	२४५	२८.०	३४०	३८.९	१२१	१३.८	१६९	१९.३	८७५
५	३८२	३०.०	६०३	४७.४	१११	८.७	१७७	१३.९	१,२७३
६	१४८	२५.३	१६१	२७.५	१२७	२१.७	१४९	२५.५	५८५
७	२३४	४२.८	२३४	४२.८	४५	८.२	३४	६.२	५४७
८	१८१	२७.३	२७४	४१.४	७६	११.५	१३१	१९.८	६६२
९	२२९	२२.८	३३४	३३.२	२०१	२०.०	२४१	२४.०	१,००५
१०	२३१	३६.२	२३८	३७.२	८७	१३.६	८३	१३.०	६३९
जम्मा	**२,४४९**	**२९.०**	**३,३९१**	**४०.१**	**१,१५१**	**१३.६**	**१,४५७**	**१७.२**	**८,४४८**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा ५ देखि २४ वर्ष उमेर भित्रका कुल ८,४४८ जना जनसंख्या मध्ये, के तपाइँ कहिल्यै स्कुल/कलेज जानु भएको/छाडेको हो भनि सोधिएको प्रश्नमा स्कूल कलेज गएका पुरुषको संख्या २,४४९ अर्थात् २९ प्रतिशत र महिलाको संख्या ३,३९१ अर्थात् ४०.१ प्रतिशत रहेको छ। अर्कोतर्फ स्कुल/कलेज नगएका/छाडेका पुरुषको जनसंख्या १,१५१ अर्थात् १३.६ प्रतिशत र महिलाको जनसंख्या १,४५७ अर्थात् १७.२ प्रतिशत देखिन्छ। यो तथ्याङ्कलाई हेर्दा कुल/कलेज नगएका/छाडेको संख्या महिला र पुरुष दुवै गरी ३० प्रतिशतभन्दा बढी रहेको छ। यो तथ्यलाई हेर्दा आधुनिकता, विकास र नवजागरणको चहल पहल चरम अवस्थामा पुगेको वर्तमान विश्व परिवेशमा यस नगरपालिकामा विद्यालय/कलेज नगएको/छाड्नेको संख्या धेरै देखिन्छ।

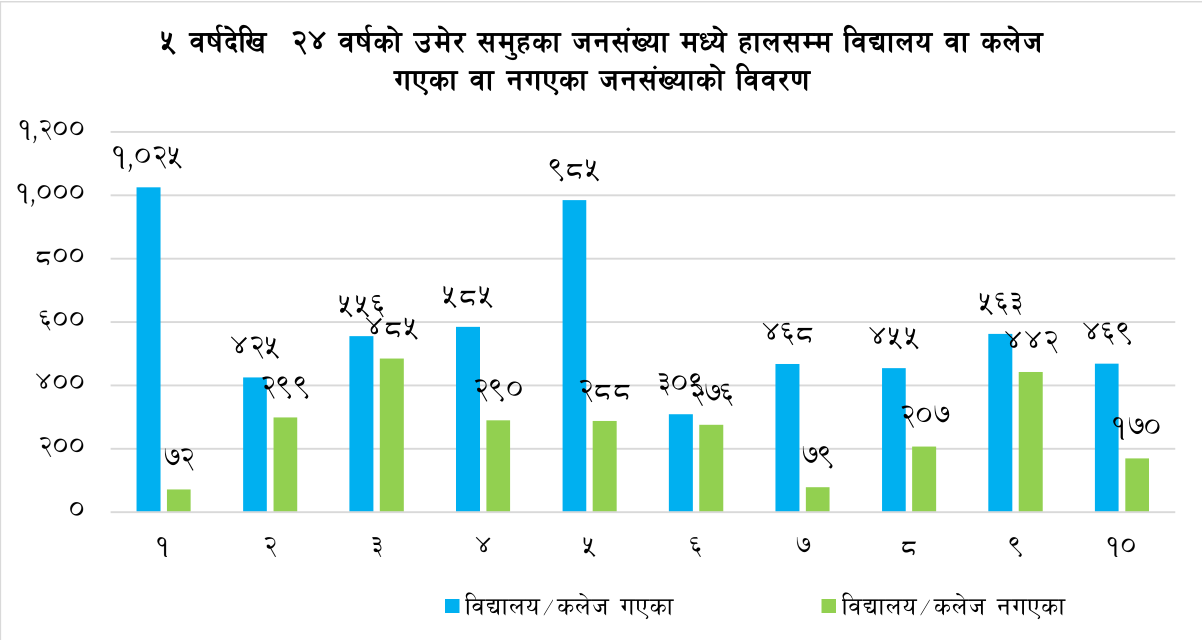

७.१.२७ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समुहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

यस पुर्व उल्लेख गरिएको तथ्याङ्कअनुसार नागरिकहरूले गर्ने खर्चका मुख्य शिर्षकहरू मध्ये शिक्षामा गर्ने खर्च प्रमुख मध्ये एक हो। सामान्यतया सामुदायिक विद्यालयहरूमा आकर्षण घटी निजी विद्यालयमा महँगो शुल्क तिरेर आफ्ना बालबालिकाको भविष्यको लागि अभिभावकहरू पढाउन बाध्य हुन्छन्। यसरी अभिभावकहरूले विद्यालयमा मासिकरूपमा बुझाउने शुल्कको आधारमा हेर्दा सबैभन्दा धेरै अर्थात् ६,४६४ जनाले मासिक ५०१ देखि १००० सम्म खर्च गर्ने गरेको, ६,१३९ जनाले मासिक रु. १००१ देखि ५००० सम्म खर्च गर्ने गरेको ५७३५ जनाले मासिक रु. १०० सम्म तिर्ने गरेको देखिन्छ। मासिक १०० देखि ५०० सम्म खर्च गर्नेको जनसंख्या ११,७४७ अर्थात् ४७.१२ प्रतिशत रहेको छ। त्यसैगरी १० हजारभन्दा माथि खर्च गर्नेको संख्या १२४ जना रहेका छन्। एकातर्फ समुचित पठनपाठनको सुनिश्चतता नहुँदा साधारण आर्थिक हैसियत भएका परिवारका बालबालिकाहरू सामुदायिक विद्यालयमा नगन्य मात्रामा पैसा खर्च गरिरहेका छन् जहाँ राज्यको ठूलो लगानी छ भने आधाभन्दा बढी जनसंख्याले शिक्षामा स्वयं ठुलो लगानी गर्न बाध्य छन्। वास्तवमा संविधानको मर्मअनुसार शिक्षामा गरिएको प्रावधान मुताविक आधारभूत शिक्षामा निशुल्क र सबैको पहूँच पुऱ्याउन सके शिक्षा जस्तो संवेदनशील क्षेत्रमा नागरिकहरू सुरक्षित हुन सक्छन्। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १५८ : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समुहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

वडा नं.	मासिक शुल्क रु. १०० सम्म तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क शुल्क रु. १०१-२०० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रु. २०१-५०० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रु. ५०१-१००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रु. १००१-५००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रु. ५००१-१०००० तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	मासिक शुल्क रु.१०००० भन्दा माथि तिर्ने विद्यार्थीको संख्या	उल्लेख नगरिएको	५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्मका हाल स्कूल/ कलेज गइरहेका जम्मा विद्यार्थी संख्या	औषत मासिक शुल्क
१	१,१०२	३	४७	२४१	२,०९४	३०	२९	४	३,५५०	१,४६२
२	६४८	१९९	१५५	२३५	१,१५५	२७	१४	१२	२,४४५	१,२९४
३	४३१	७२	२४४	३९२	१,२७२	३५	३२	१६	२,४९४	१,६०२
४	२३९	४३	३३३	२१३	१,४५९	५७	३०	३३	२,४०७	१,९०६
५	६०३	१३	४१	३३९	२,१८९	९८	६८	२०	३,३७१	२,३१९
६	१३२	४	१२	८२	१,०४५	३३	४८	११	१,३६७	२,७३४
७	२८०	१५	१०३	१४४	९५६	१९	२७	२४	१,५६८	२,०३०
८	३३९	३०	४४	२००	१,८२५	६४	४३	१३	२,५५८	२,४२१
९	४५०	२०६	२५२	४१९	१,६८६	५६	३९	१००	३,२०८	१,७१४
१०	३४९	१४१	१७१	१५२	५९१	१७	२१	३७	१,४७९	१,९९०
जम्मा	४,५७३	७२६	१,४०२	२,४१७	१४,२७२	४३६	३५१	२७०	२४,४४७	१,८९४
प्रतिशत	१८.७१	२.९७	५.७३	९.८९	५८.३८	१.७८	१.४४	१.१०	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

५ वर्षदेखि ३५ वर्षको उमेर समुहको हाल विद्यालय वा कलेज गइरहेका जनसंख्याले विद्यालयमा बुझाउने मासिक शुल्कको विवरण

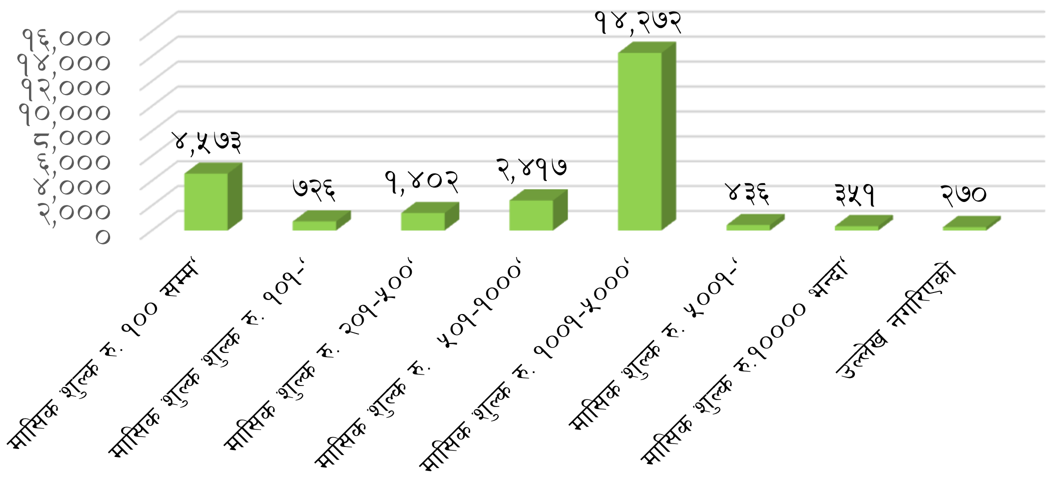

७.१.२८ परिवारमा रहेका विद्यार्थी संख्या र शिक्षामा वार्षिक खर्चको विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल २४,४४७ विद्यार्थीहरूमा कुल रु. ८८९,२३२,८४२।- खर्च भएकोमा औषत प्रतिविद्यार्थी बार्षिक रु ५९,३५३।- खर्च भएको देखिन्छ। निम्न आयस्तर भएका परिवारहरूको संख्या उल्लेख्य भएको यस नगरपालिकामा शिक्षामा प्रतिविद्यार्थी मासिक औषत झण्डै ५००० रूपैँया सम्म खर्च हुनु सामान्य आयस्तर भएका परिवारहरूको लागि असंम्भव जस्तो हो। यस पुर्व रु १०,००० भन्द कम रकममा मासिक रूपमा पुरै परिवार चलाउनु पर्ने परिवारको संख्या ८,२४८ अर्थात् ३६.७५ प्रतिशत रहेको तथ्याङ्क छ साथै वार्षिक आम्दानीले परिवार धान्न नपुग हुने परिवारहरूको संख्या समेत २९०१ अर्थात् १२.९३ प्रतिशत रहेकाले शिक्षा जस्तो संवेदनशील र अत्यावश्यक क्षेत्रमा गुणस्तरीय शिक्षाबाट यस्ता परिवारका बालबालिकाहरू बञ्चित हुन सक्ने तथ्याङ्कले देखाउँछ। तसर्थ राज्यद्वारा गुणस्तरीय शिक्षा वा सबैको पहुँच सूनिश्चित गरिनुपर्ने टड्कारो आवश्यकता छ।

तालिका नं. १५९ : शिक्षामा भएको वार्षिक खर्चको विवरण

वडा नं.	परिवार संख्या	विद्यार्थी भएका परिवार संख्या	जम्मा विद्यार्थी संख्या	शिक्षामा वार्षिक खर्च योगपफल	शिक्षामा औषत वार्षिक खर्च
१	३,०५५	२,१४९	३,५५०	१२४,१५०,१८०	५७,७७१
२	२,१४५	१,४७३	२,४४५	५७,४०३,११५	३८,९७०
३	२,३२६	१,५१७	२,४९४	६१,२०४,२७७	४०,३४६
४	२,२६३	१,५०७	२,४०७	६५,४३३,०२८	४३,४१९
५	३,३७९	२,१७८	३,३७१	१७४,६१३,७८६	८०,१७२
६	१,४१५	८५९	१,३६७	५६,७८६,०४२	६६,१०७
७	१,३४९	८९२	१,५६८	६६,११७,६५०	७४,१२३
८	२,३०८	१,५५६	२,५५८	१२०,०२४,२८०	७७,१३६
९	२,८८५	१,९७१	३,२०८	१०१,४८१,४२५	५१,४८७
१०	१,३११	८८०	१,४७९	६२,०१९,०५९	७०,४७६
जम्मा	**२२,४३६**	**१४,९८२**	**२४,४४७**	**८८९,२३२,८४२**	**५९,३५३**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.२९ ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानुका/छाड्नुका कारणका तथा लिङ्गको आधारमा वडागत विवरण

नगरपालिकामा ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्मको कुल ४९,५०९ जनसंख्या हाल २४,६४८ जना विद्यालय/कलेज नगएका/छाडेका देखिन्छन्। यस मध्ये ९७२१ जना पुरुष र १४,९२७ जना महिला रहेका छन्। विद्यालय/कलेज नजानु/छाड्नुको कारण हेर्दा सबैभन्दा बढी ७,८८२ अर्थात् ३१.९८ प्रतिशतले विवाह भएकाले, ६,६७२ अर्थात् २७.०७ प्रतिशतले चाहे जति पढिसकेकाले र तेस्रोमा ३,११० अर्थात् १२.६२ प्रतिशतले परिवारमा सहयोग गर्नु परेकाले, ९.४९ प्रतिशतले काम शुरु गरेको वा जागिर पाएर भन्ने जवाफ दिएका छन भने ६.४७ प्रतिशतले माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर भन्ने जवाफ दिएका छन्। यस्तै आफ्नै इच्छा नभएर, धेरै महङ्गो भएर र अन्य समेत उल्लेख्य जनसंख्या रहेको छ। जे सुकै कारणले भएपनि उचित शिक्षाबाट बञ्चितहुनु राम्रो होइन तसर्थ शिक्षालाई प्राथमिकता दिने र यूवाहरूलाई शिक्षातर्फ उत्साहित गर्न रोजगारमूलक र जीवनोपयोगी शिक्षा, व्यवसायीक, शिक्षा तथा सीपमूलक शिक्षाको व्यवस्था गर्नु आवश्यक हुन्छ।

लैङ्गिक हिसाबले गर्दा विवाहका कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुने पुरुषको तुलनामा महिलाको संख्या अत्यधिक अर्थात् ६२२ पुरुष विवाहको कारण शिक्षाबाट बञ्चित हुँदा ७,२६० महिलाहरू विवाह पश्चात शिक्षामा बञ्चित रहेको देखिन्छ। नेपाली सामाजिक परिपाटीमा विवाह पश्चात महिलाहरू घरायसी धन्दा र बालबच्चा जन्माउने र हुर्काउने कार्यमा लाग्ने साथै विवाह भएर जाने घरबाट शिक्षामा प्रोत्साहन नगर्ने जस्ता कारणले उनीहरू शिक्षाबाट टाढिएका हुनसक्छन्। यसतर्फ सामाजिक जागरण र महिला हक अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सम्बन्धित सबैले ध्यान पुऱ्याउनु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १६० : ५ वर्षदेखि ३५ वर्षसम्म उमेर समहूका जनसंख्या हाल विद्यालय/कलेज नजानु/छाड्नुका कारणहरूकको आधारमा जनसंख्याको विरण

वडा नं.	लिङ्ग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महङ्गो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बा/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढि सकेकोले	विवाहका कारण	काम शुरु गरेको/जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	अन्य*	जम्मा
१	पुरुष	२५	१५५	१३	११२	२५	७२२	३७	८५	५	७०	१,२४९
	महिला	४५	१३३	१६	१३४	२७	८०४	८६४	२६	४	७६	२,१२९
	जम्मा	७०	२८८	२९	२४६	५२	१,५२६	९०१	१११	९	१४६	३,३७८
२	पुरुष	२१	४८	७	१७९	२३	४३४	६४	१०८	३	२	८८९
	महिला	२६	२८	८	१९५	३३	३८१	७१८	२२	५	५	१,४२१
	जम्मा	४७	७६	१५	३७४	५६	८१५	७८२	१३०	८	७	२,३१०
३	पुरुष	१४२	१८	७	१७७	६	३६१	८३	२८३	१४	३७	१,१२८
	महिला	१८८	१३	५	१५०	११	२७०	८३७	५३	७	३६	१,५७०
	जम्मा	३३०	३१	१२	३२७	१७	६३१	९२०	३३६	२१	७३	२,६९८
४	पुरुष	१२०	८५	६	२४५	४	१९९	९७	१४९	७	१६	९२८
	महिला	१२४	४५	१२	३४६	४	७३	८१७	२३	७	१४	१,४६५
	जम्मा	२४४	१३०	१८	५९१	८	२७२	९१४	१७२	१४	३०	२,३९३
५	पुरुष	९५	२९	४	२९४	९	२७१	८२	३६८	७७	१०६	१,३३५
	महिला	९८	२१	६	२७१	२०	२६५	१,१९३	१४५	११३	१६५	२,२९७
	जम्मा	१९३	५०	१०	५६५	२९	५३६	१,२७५	५१३	१९०	२७१	३,६३२
६	पुरुष	२२४	३४	४	८०	२५	१७४	२३	११५	२	३६	७१७
	महिला	२९०	४१	६	५२	२४	१७४	३१७	३८	१	३०	९७३
	जम्मा	५१४	७५	१०	१३२	४९	३४८	३४०	१५३	३	६६	१,६९०
७	पुरुष	९	८	१	७३	३१	४११	६८	१३२	३	२४	७६०
	महिला	६	६	१	८४	३८	२१६	५१९	२४	१	२०	९१५
	जम्मा	१५	१४	२	१५७	६९	६२७	५८७	१५६	४	४४	१,६७५
८	पुरुष	४१	३१	६	१३१	४९	३६१	१५	२०२	१	५०	८८७
	महिला	४६	३१	१०	१३६	८१	४८७	५६४	५९	२	४२	१,४५८

वडा नं.	लिङ्ग	माथिल्लो तहको शिक्षण संस्थाको पहुँच नभएर	धेरै महङ्गो भएर	धेरै टाढा भएर	घरमा काम सघाउनु परेकोले	बा/आमा इच्छुक नभएर	चाहेजति पढि सकेकोले	विवाहका कारण	काम शुरु गरेको/जागिर पाएर	विद्यालयले भर्ना लिन अस्वीकार गरेर	अन्य*	जम्मा
	जम्मा	८७	६२	१६	२६७	१३०	८४८	५७९	२६१	३	९२	२,३४५
९	पुरुष	३०	९९	१४	१३४	१३	२७३	११६	३८६	१३	७१	१,१४९
	महिला	३७	८१	१६	२०८	३६	२७३	१,०३१	७७	७	६७	१,८३३
	जम्मा	६७	१८०	३०	३४२	४९	५४६	१,१४७	४६३	२०	१३८	२,९८२
१०	पुरुष	४	१७३	७	६२	३	३०७	३७	३८	२	४६	६७९
	महिला	२३	११७	७	४७	६	२१६	४००	५	३	४२	८६६
	जम्मा	२७	२९०	१४	१०९	९	५२३	४३७	४३	५	८८	१,५४५
पुरुष जम्मा		**७११**	**६८०**	**६९**	**१,४८७**	**१८८**	**३,५१३**	**६२२**	**१,८६६**	**१२७**	**४५८**	**९,७२१**
प्रतिशत		**७.३१**	**७.००**	**०.७१**	**१५.३०**	**१.९३**	**३६.१४**	**६.४०**	**१९.२०**	**१.३१**	**४.७१**	**१००.००**
महिला जम्मा		**८८३**	**५१६**	**८७**	**१,६२३**	**२८०**	**३,१५९**	**७,२६०**	**४७२**	**१५०**	**४९७**	**१४,९२७**
प्रतिशत		**५.९२**	**३.४६**	**०.५८**	**१०.८७**	**१.८८**	**२१.१६**	**४८.६४**	**३.१६**	**१.००**	**३.३३**	**१००.००**
कुल जम्मा		**१,५९४**	**१,१९६**	**१५६**	**३,११०**	**४६८**	**६,६७२**	**७,८८२**	**२,३३८**	**२७७**	**९५५**	**२४,६४८**
प्रतिशत		**६.४७**	**४.८५**	**०.६३**	**१२.६२**	**१.९०**	**२७.०७**	**३१.९८**	**९.४९**	**१.१२**	**३.८७**	**१००.००**

**माथि उल्लेखित कारण बाहेक अन्य कारण जस्तो अपांगता, अज्ञानता, रुची नभएर आदि ।*

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.१.३० विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको वडागत विवरण

१० वर्ष वा सोभन्दा माथिका उमेरसमुहको जनसंख्यालाई सोधिएको प्रश्नमा नगरपालिकामा ७०,६७८ जनाको विशेष सीप वा दक्षता नभएको देखिन्छ । जुन नगरपालिकाको १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका उमेरसमुहको कुल जनसंख्याको ८७.९२ प्रतिशत हो । सबैभन्दा बढी १,८१५ जनामा शिक्षण सिकाईसम्बन्धी सीप वा दक्षता भएको देखिन्छ भने दोस्रोमा पोशाक बनाउने/सिउने सीप हासिल गरेका १,३११, तेस्रोमा सवारी चालक १,११४ जना छन् भने कृषि, पशुपालन, माछापालन र मौरीपालनसम्बन्धी सीप हासिल गरेको जनसंख्या १,००६ जना रहेका छन् । यी बाहेक फर्निचर बनाउने, सवारी चलाउने, रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य ईलेक्ट्रिक बस्तुको मर्मत, जुत्ता, चप्पल बनाउने, छपाइसम्बन्धी, प्लम्बिङसम्बन्धी, साहित्य श्रृजना तथा इन्जिनियरिङसम्बन्धी डिजाइन गर्नेको संख्या नगण्य रहेको छ । समग्रमा हेर्दा कुनैपनि प्रकारको सीप वा दक्षता हुनु आफैमा राम्रो भएतापनि नगरपालिकामा आधुनिक समाजमा आवश्यक पर्ने खालका विशेष सिपहरू तथा विश्वविद्यालयबाट प्राज्ञिक सर्टिफिकेट (प्रमाणपत्र) लिएर तयार भएको दक्ष जनशक्ति जस्तै डाक्टर, इन्जिनियर, मेकानिक्स वा विषयगत विशेषज्ञहरूको संख्या अत्यन्त न्यून देखिन्छ । दक्ष जनशक्तिको आयस्तर उच्च हुने हुनाले विकास निमार्णमा सहयोग पुग्नुका साथै उक्त जनशक्तिको जीवनयापन गुणस्तरीय हुन्छ । यस प्रकारको जनशक्तिले नगरपालिकाको समग्र दिगो विकासमा प्रत्यक्ष भूमिका खेल्दछ । नगरपालिकामा करीब ८७.९२ प्रतिशत जनसंख्या अदक्ष वा अर्धदक्ष हुनाले नगरपालिकाको दिगो विकासमा ठूलो प्रयास गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै मानव संसाधन विकासलाई उच्च प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने देखिन्छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १६१ : वडागतरूपमा विशेष सीप वा दक्षता भएको जनसंख्याको विवरण

सिपको विवरण	वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
विशेष क्षमता नभएको	९,२१५	७,१०८	८,३२०	७,३४५	१०,०१८	४,४२३	४,३६४	६,९९५	८,९२८	३,९६२	७०,६७८	८७.९२
शिक्षण शिकाई सम्बन्धी	१३५	१२१	१४४	२०८	३७०	१९६	५४	२०९	२३८	१४०	१,८१५	२.२६
श्रव्यदृष्य तथा फोटोग्राफी सम्बन्धी		२	५	४	७	४	३	२	७	२	३६	०.०४
हस्तकला / चित्रकला सम्बन्धी	७	५७	६	७	९	७	११	१४	१७	३	१३८	०.१७
गीत, संगीत, नाटक तथा कलाकारिता	८	५	१	९	१२	३	१२	१४	८	४	७६	०.०९
मूर्तिकला, प्रस्तरकला, काष्ठकला	१	४	३	११	४	३	८	५	१४	२	५५	०.०७
सिकर्मी, डकर्मी सम्बन्धी	१५९	४६	६१	३७	५६	७	३४	६९	१३९	७२	६८०	०.८५
प्लम्बिङ सम्बन्धी	५	३	७	२	१२	१	१२	८	१०	६	६६	०.०८
मानव स्वास्थ्यसँग सम्बन्धी	४४	४१	५५	६६	१७१	८४	४७	८७	८७	५	६८७	०.८५
पशुचिकित्सा तथा पशुस्वास्थ्य सम्बन्धी	३	६	८	३	५	५		६	३	३	४२	०.०५
बिजुली जडान सम्बन्धी	२१	२९	१८	२५	४१	४	२५	३३	२९	२६	२५१	०.३१
होटल तथा रेष्टुरेन्ट सम्बन्धी	७	१६	५	२३	४२	२३	१६	२९	२८	२	१९१	०.२४
कृषि, पशुपालन, माछापालन, मौरी पालन सम्बन्धी	२९	६७	४६	१०९	९	२	६	१४	२४	७००	१,००६	१.२५
छपाई सम्बन्धी	२		१	६	१९	३	२	३	१		३७	०.०५
सवारी चालक सम्बन्धी	१४९	१००	१२४	८८	१३७	४६	११२	१३१	१४१	८६	१,११४	१.३९
यान्त्रिक (मेकानिक्स) सम्बन्धी	८	९	१६	२१	१७	६	१६	२५	३३	१	१५२	०.१९
फर्निचर बनाउने सम्बन्धी	६१	१९	६	३	१८	४	२८	३०	१३	८	१९०	०.२४
जुत्ता चप्पल बनाउने	४		५			२	१	२	३		१७	०.०२
पोशाक बनाउने / सिउने	२३०	९२	९३	१४५	१३२	३६	१९३	२००	१२१	६९	१,३११	१.६३
गरगहना बनाउने / मर्मत गर्ने	२७	९	१२	१६	५	१७	३५	९	१०		१४०	०.१७

सिपको विवरण	वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
केश सजावट / श्रृंगार सम्बन्धी	३४	१५	१७	२८	५९	२९	२२	४२	१६	४	२६६	०.३३
आत्मसुरक्षा सम्बन्धी/शारीरिक सुसंगठन	१	१९	१	२१	३३	६	५	२४	३५	१	१४६	०.१८
जमिनको सर्भेक्षण सम्बन्धी	२		८	१	१६			१	५		३३	०.०४
कम्प्युटर विज्ञान सम्बन्धी	१८	३६	२१	५९	४०	१६	२७	४३	२३	१०	२९३	०.३६
इन्जिनियरिङ डिजाईन सम्बन्धी	७	१	७	९	१४	८	३	४	११	२	६६	०.०८
रेडियो, टेलिभिजन, मोबाईल, तथा अन्य ईलेक्ट्रिक बस्तुको मर्मत	१०	४	१८	२०	७	९	११	२१	५	५	११०	०.१४
साहित्य श्रृजना सम्बन्धी		१	१	३	८		१	१	२		१७	०.०२
अन्य*	२०७	१८	३१	८३	१२०	५०	३३	११०	७५	२९	७५६	०.९४
उल्लेख नगरिएको		१			१	१५					१७	०.०२
जम्मा	१०,३९४	७,८२९	९,०४०	८,३५२	११,३८२	५,००९	५,०८१	८,१३१	१०,०२६	५,१४२	८०,३८६	१००.००

***माथि उल्लेखित सिप र दक्षता बाहेक अन्य सिप जस्तो जादुगर, फेसन डिजाइनर, ज्योतिषि, मालि, आदि**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२ स्वास्थ्य

नेपालको संविधानले प्रत्येक नेपाली नागरिकलाई राज्यबाट प्राप्त हुने आधारभूत स्वास्थ्य सेवा निशूल्क प्राप्त गर्ने तथा स्वास्थ्य सेवामा सबैको समान पहुँच रहने कुरालाई मौलिक हकको रूपमा प्रत्याभूत गरेको छ । राजनीतिक रूपमा १० वडाहरूमा विभाजित यस नगरपालिकाका धेरैजसो जनताले आवश्यकताअनुसार स्वास्थ्य सुविधा लिन सकेका छैनन् । नगरका केन्द्र क्षेत्रका जनताहरूको पहुँच सहज देखिएता पनि बाँकी जनताको पहुँच केवल स्वास्थ्य चौकीसम्म रहेको छ जहाँ सबै स्वास्थ्य समस्याको समाधान संभव छैन । हेल्थपोष्टहरूमा पर्याप्त स्वास्थ्यकर्मी, स्वास्थ्य उपकरण, सामाग्री र औषधीको उपलब्धता नहुँदा समस्या झेल्नुपर्ने बाध्यता छ ।

स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयको सर्भेक्षणअनुसार करिब आधाजति जनसंख्याले गैरसरकारी तथा निजी क्षेत्रबाट स्वास्थ्य सेवा लिएको देखिन्छ। आर्थिक स्थिति मजबुत भएका तथा पहुँचवाला व्यक्तिहरू मात्रले यस किसिमको सेवा उपभोग गर्न सफल भएको पाइन्छ।

यस क्षेत्रमा आपतकालिन प्रसुती सेवा (Emergency Obstetric Care) को कमीको कारणले गर्दा उत्पन्न हुने परिस्थिति नै मातृमृत्यदर (Maternal Mortality) को सबैभन्दा प्रमुख कारण बनेको छ। समस्याको पहिचान गर्ने सन्दर्भमा ज्ञानको कमी, लक्षणहरूको (Symptoms) गम्भिरतासम्बन्धी बुझाइमा कमी, औषधी उपचार प्रणाली (Medical System) माथिको विश्वासमा कमी, स्वास्थ्य सेवाका लागि यात्रा गरिरहनुपर्ने दुरीसम्बन्धी कुराहरू, सेवाको लागत, परम्परागत विश्वास, सामाजिक, आर्थिक अवस्था जस्ता विविध प्रकारका तत्वहरूको कारणले गर्दा आपतकालीन सेवामा कमी आउने गरेको देखिएको छ।

७.२.१ नगरपालिकामा विद्यमान स्वास्थ्य सेवाहरु

नगरपालिकामा विभिन्न वडाहरूमा स्वास्थ्य चौकी रहेका छन् तर आवश्यक भौतिक पूर्वाधार तथा दरबन्दीअनुसार स्वास्थ्यकर्मीहरू छैनन्। ग्रामीणस्तरमा उपचारात्मक स्वास्थ्य स्थिति कमजोर रहेको छ। यस नगरपालिकामा रहेको स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण निम्नअनुसार छ।

तालिका नं. १६२ : स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	स्वास्थ्य सेवा	संख्या
१	जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय	०
२	सरकारी अस्पताल	१
३	प्रसुती गृह	०
४	वाल अस्पताल	०
५	आयुर्बेद अस्पताल	०
६	प्राकृतिक चिकित्सा	०
७	स्वास्थ्य चौकी	०
८	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र	३
९	प्राथमिक स्वास्थ्य स्याहार केन्द्र	०
१०	निजी अस्पताल	९
११	फार्मेसी	११४
१२	चिकित्सक संख्या	४१
१३	चिकित्सक अनुपात	०
१४	क्लिनिक	२०
१५	बर्थिंङ सेन्टरः	२
१६	पोलि क्लिनिक	०
१७	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी गराउने प्रतिशत	४७
१८	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशत	०
१९	सुडेनीबाट सुत्केरी गराउने प्रतिशतः	०
२०	भिसीटी केन्द्र संख्याः जतअ	०
२१	महिला स्वयंम सेविका संख्याः	४७
२२	टि.बी. उपचार केन्द्रः	१
२३	परिवार नियोजन का ५ विधि र ३ विधिको सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था संख्याः	४
२४	बि.ओ.सी.(आधारभुत)	२
२५	सि.ई.ओ.सी.(अपरेसन सेवा) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	२

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय,२०७४

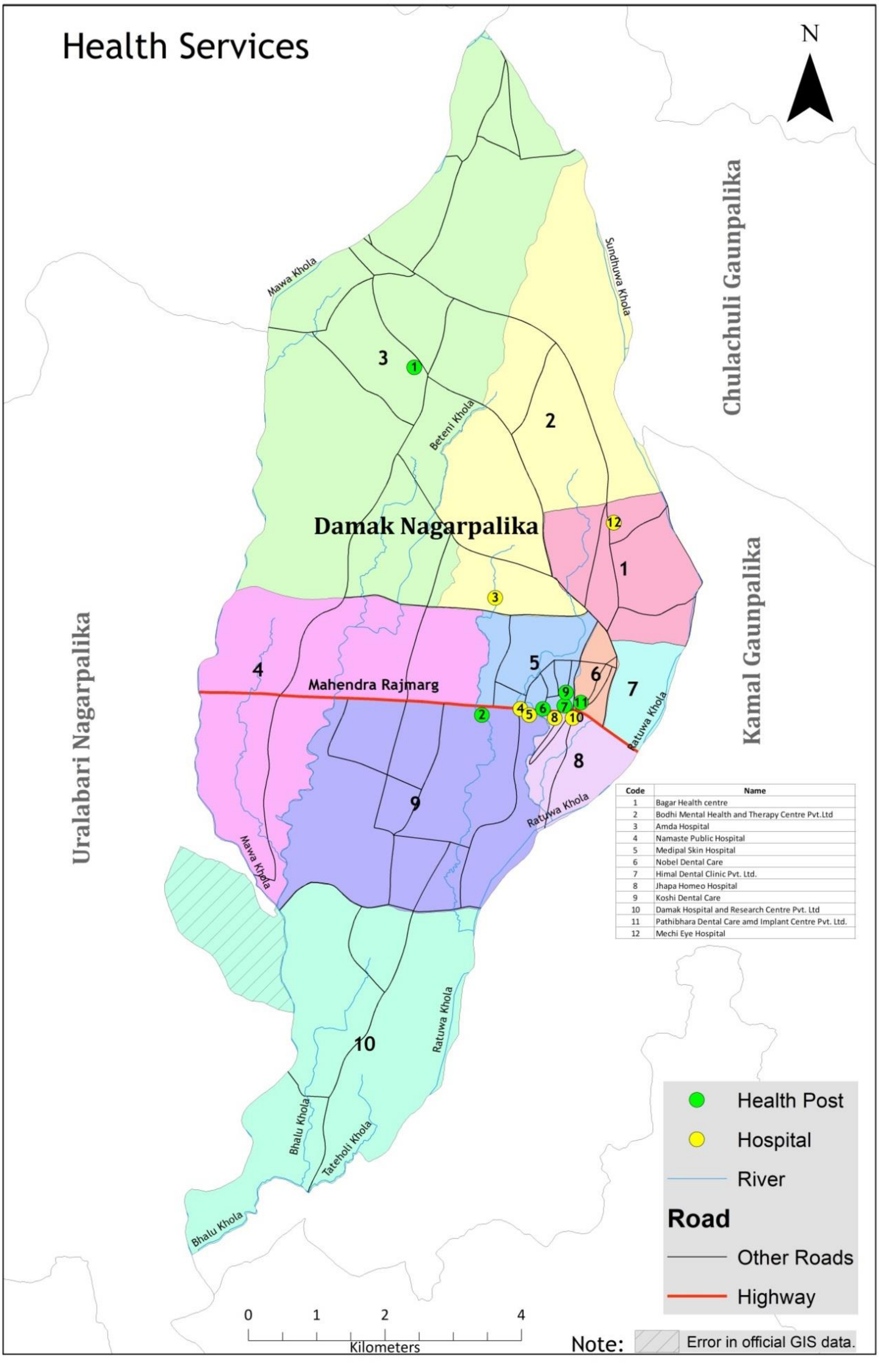

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : जि पि यस (GPS) तस्बिर सङ्कलन, २०७५

७.२.२ खोपको विवरण

बालबालिका भविष्यका निर्माता हुन् । तसर्थ यसको लागि यिनीहरू स्वस्थ र निरोगी हुनु आवश्यक छ । शिशु र बाल्य अवस्थामा उनीहरूलाई बी.सी.जी. एक पटक, डि.पि.टी. तीन पटक, दादुरा एक पटक, पोलियो र भिटामिन तोकिएको मात्रामा दिनै पर्दछ । बालबालिकाहरूको लागि पाँचओटै खोपहरू नियमित पुरा मात्रामा दिनु पर्दछ । नेपाल सरकारले राष्ट्रिय खोप कार्यक्रमलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ। खोप कार्यक्रम कम खर्चिलो तथा मितव्ययी रूपमा गरिने स्वास्थ्य क्षेत्रको एउटा प्रभावकारी प्रयत्न हो। खोप कार्यक्रमले उल्लेख्य रूपमा बालमृत्युदर घटाउन र विभिन्न रोगलाई रोकथाम गर्न सहयोग पुऱ्याएको पाइन्छ। जसले गर्दा सहस्राब्दी विकास लक्ष्यको बालमृत्युदर घटाउने लक्ष्य (एम.डि.जी.-४) प्राप्त गर्न सहयोग पुगेको छ।

बालबालिकाले बाल्य अवस्थामा लगाएको खोपले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्धारण गर्दछ । बालक स्वस्थ रहन बाल्य अवस्थामा लगाउनुपर्ने खोपहरू सबै पुरा गर्नु पर्छ । खोप कार्यक्रम प्रभावकारी भएको खण्डमा बाल अवस्थामा जोखिम हुने रोगहरू बाट बच्नुको साथै बाल मृत्युदर पनि कम हुन्छ ।

आधारवर्ष सन् १९९० मा एक वर्षका बालबालिकालाई दादुरा विरुद्ध खोप लगाउने अनुपात ४२ रहेकोमा सहश्राब्दी लक्ष्य कार्यान्वयन पश्चात सन् २०१५ मा ९२.६ पुगेको छ । नेपालले यो लक्ष्य ९० वा सोभन्दा हासिल गर्ने उद्देश्य राखेको भएतापनि खोपप्रतिको चासो र चेतनाले नेपाललाई अग्रस्थानमा पुऱ्याएको छ ।

स्रोत: Nepal and the Millenium Development Goals Final Status Report 2000-2015

यस दमक नगरपालिकामा को बालबालिकामा लगाईएको खोपको विवरण निम्न अनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. १६३ : खोपसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खोपको नाम	आ.व. २०७३/०७४	आ.व. २०७४/२०७५
		संख्या	संख्या
१	वि.सि.जि.	१६९९	१५१९
२	डि.पि.टि.	१६५३	१५५५
३	हेपाटाइटिस "वि"	०	०
४	दादुरा	१३९९	१२९३
५	पोलियो ३	१३५८	१५०५
६	टि.टि (गर्भवती महिला)	१०००	१२३०

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, २०७५

७.२.३ ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

यस नगरपालिकामा पूर्णखोप लगाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा ६,५०४ बालबालिकाहरू मध्ये ५,५१७ अर्थात् ८४.८ प्रतिशतले पूर्णरूपमा खोप पाएकाछन् भने ९२४ अर्थात् १४.२ प्रतिशत बालबालिकाहरू भने पूर्ण खोप नपाएको देखियो । बालबालिकाहरू खोपबाट टाढा हुँदा उनीहरूको स्वास्थ्य जोखिममा पर्दछ । यसले बाल मृत्यूदर बढाउने र बालकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरी बाँच्न पाउने मौलिक अधिकार समेत हनन् हुने हुँदा यसतर्फ सरोकारवालाहरूको ध्यान पुग्नु जरुरी छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

बाल्यकाल तथा उमेर पुगेपछि लाग्न सक्ने प्राणघातक रोगहरू जस्तै क्षयरोग, भ्यागुते रोग, लहरे खोकी, धनुषटंकार, हेपाटाइटिस बी, इन्ल्फुयन्जा टाइप बी, पोलियो, न्यूमोनिया, दादुरा, रुबेला र जापानिज इन्सफलाइटिस् विरुद्ध चरणबद्ध रूपमा समयमै खोपहरू अनिवार्य रूपमा लगाउनु पर्दछ । ती खोपहरू क्रमशः BCG, DPT, OPV, PCV, IPV, MR, JE / ID हुन् । यसरी खोपहरू समयमै लगाउँदा अत्यन्त सिमीत लगानीमा ठूला रोगहरूको जोखिमबाट मुक्त भई बाल मृत्युदर नियन्त्रण गर्ने प्रभावकारी उपाय हुन्छ ।

तालिका नं. १६४ : ५ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

वडा नं.	पूर्णखोप पाएका		पूर्ण खोप नपाएका		थाहा नभएको		उल्लेख नगरिएको		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	६८८	७४.९	२२०	२४.०	१०	१.१			९१८
२	४९८	७३.८	१७५	२५.९	२	०.३			६७५
३	५८१	८१.०	१२८	१७.९	८	१.१			७१७
४	६०५	८८.२	६८	९.९	१२	१.७	१	०.१	६८६
५	८२४	९४.४	४४	५.०	५	०.६			८७३
६	३७२	९५.६	११	२.८	६	१.५			३८९
७	३७३	९५.४	१८	४.६					३९१
८	५९६	९१.१	५०	७.६	८	१.२			६५४
९	६१०	७७.७	१६८	२१.४	७	०.९			७८५
१०	३७०	८८.९	४२	१०.१	४	१.०			४१६
जम्मा	**५,५१७**	**८४.८**	**९२४**	**१४.२**	**६२**	**१.०**	**१**	**०.०**	**६,५०४**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

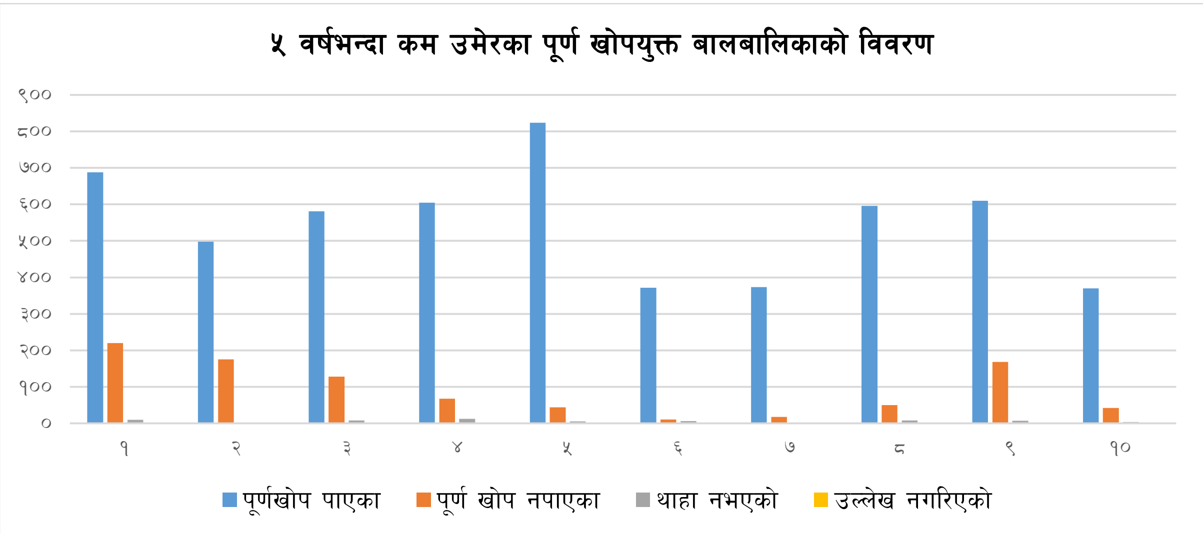

७.२.४ २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

बाल्यकाल तथा उमेर पुगेपछि लाग्न सक्ने प्राणघातक रोगहरू जस्तै क्षयरोग, भ्यागुते रोग, लहरे खोकी, धनुषटंकार, हेपाटाइटिस बी, इन्ल्फुयन्जा टाइप बी, पोलियो, न्यूमोनिया, दादुरा, रुबेला र जापानिज इन्सफलाइटिस् विरुद्ध चरणबद्ध रुपमा समयमै खोपहरू अनिवार्य रुपमा लगाउनु पर्दछ। ती खोपहरू क्रमशः BCG, DPT, OPV, PCV, IPV, MR, JE / ID हुन्। यसरी खोपहरू समयमै लगाउँदा अत्यन्त सिमीत लगानीमा ठूला रोगहरूको जोखिमबाट मुक्त भई बाल मृत्यूदर नियन्त्रण गर्ने प्रभावकारी उपाय हुन्छ।

EX →	Abbreviation	Vaccine	Disease	Time
	BCG →Bacillus	Calmette Guerin →		जन्मनासाथ

यस नगरपालिकामा पूर्णखोप लगाएका बालबालिकाहरूको तथ्याङ्कलाई हेर्दा २ वर्ष मुनिका कुल २,१२४ बालबालिकाहरू मध्ये १,४८३ अर्थात ६८.५३ प्रतिशतले पूर्णरुपमा खोप लगाएको पाइयो भने ६५५ अर्थात ३०.२७ प्रतिशत बालबालिकाहरू भने पूर्ण खोप नलगाएको पाइयो। यति ठूलो संख्याका बालबालिकाहरू खोपबाट टाढा हुँदा उनीहरूको स्वास्थ्य जोखिममा पर्दछ। यसले बाल मृत्युदर बढाउने र बालकको आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्राप्त गरी बाँच्न पाउने मौलिक अधिकार समेत हनन् हुने हुँदा यस तर्फ सरोकारवालाहरूको ध्यान पुगनु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १६५ : २ वर्षभन्दा कम उमेरका पूर्ण खोपयुक्त बालबालिकाको विवरण

वडा नं.	पूर्णखोप पाएका बालबालिका	पूर्ण खोप नपाएका बालबालिका	थाहा नभएको	जम्मा
१	१३१	२०१	६	३३८
२	१२१	१०६	२	२२९
३	१५१	७४	२	२२७
४	१७२	४५	४	२२१
५	२५४	२७	३	२८४
६	११०	५	२	११७
७	११८	१०		१२८
८	१८८	३१	४	२२३
९	१२७	१२६	३	२५६
१०	१११	३०		१४१
जम्मा	**१,४८३**	**६५५**	**२६**	**२,१६४**
प्रतिशत	**६८.५३**	**३०.२७**	**१.२०**	**१००.००**

स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क संकलन, २०७५

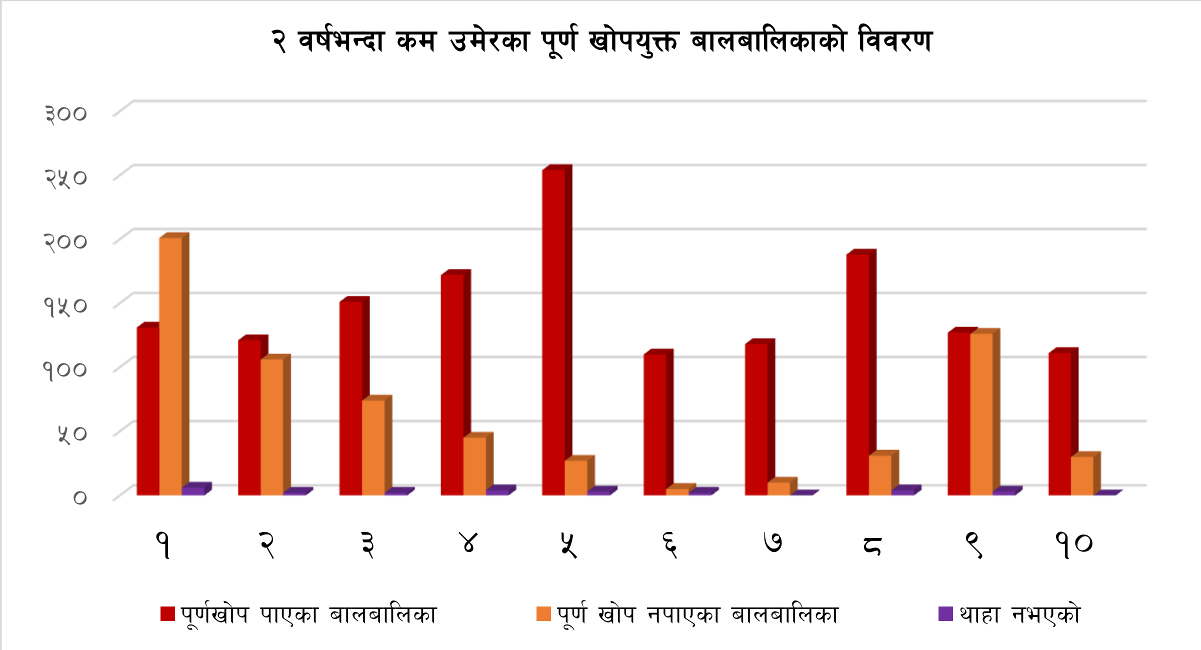

७.२.५ खोप सेवा छोड्ने बालबालिकाको विवरण

तालिका नं. १६६ : खोप सेवा छोड्ने बालबालिकाको विवरण

क.सं.	विवरण	आ.व. २०७३/०७४	आ.व. २०७४/२०७५
		संख्या	संख्या
१	वि.सि.जि. र दादुरा	३००	२२७
२	डि.पि.टि/हेपटाइटिस वि./एच.आइ.भि १ /डि.पि.टिरहेपटाइटिस वि./एच.आइ.भि. ३	०	०
३	खोप नलगाएका बालबालिका	०	०

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, झापा २०७५

७.२.६ पोषण सम्वन्धी विवरण

कुनै पनि ठाउँको पोषणको अवस्था त्यस ठाउँका बालबालिकालाई हेरेर सजिलै अनुमान लगाउन सकिन्छ। पोषित बालबालिकालाई कुनै पनि ठाउँको सामाजिक र आर्थिक विकासको सूचकको रूपमा हेर्न सकिन्छ। सरकारले पनि पोषणलाई प्राथमिकता दिई ५ वर्ष मुनिका बालबालिकाहरूलाई नियमित रूपमा बालबृद्धि अनुमान गर्दै आएको छ। बालअधिकार सम्बन्धि महासंन्धी, १९८९ ले समेत बालबालिकालाई अवहेलना, बेवास्ता, हेलचेक्राइ, दुव्यर्वहार, हिंसा लगायतबाट जोगाई खाना र पोषणको अधिकार सुनिश्चित गर्नुपर्ने उल्लेख गरेको छ। नेपालको संविधान (२०७२) ले पनि खाद्य सम्प्रभुतालाई मौलिक हकका रूपमा राखेको छ।

स्वास्थ्य र पोषण मानव जीवनको पहिलो महत्वपूर्ण आवश्यकता भएको र स्वस्थ नागरिकबिना राष्ट्रका अन्य विकास क्रियाकलापहरू प्रभावकारी हुन नसक्ने भएको हुँदा जनस्वास्थ्यको अध्ययन योजना तर्जुमा प्रक्रियाको एक महत्वपूर्ण हिस्सा हुन आउँछ । दमक नगरपालिकामा राष्ट्रिय नीति तथा कार्यक्रममा

आधारित भई बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम, परिवार स्वास्थ्य कार्यक्रम, व्यवस्थापन कार्यक्रम, प्राथमिक स्वास्थ्य सेवा पुनर्जागरण कार्यक्रम, रोग नियन्त्रण कार्यक्रम, स्वास्थ्य शिक्षा, सूचना तथा सञ्चार कार्यक्रम, महामारी तथा रोग नियन्त्रण कार्यक्रम तथा क्षमता विकाससम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन भइ आएका छन् । स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी कार्य गर्नका लागि राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरू समेत कार्यरत रहेका छन् । कार्यक्रम सञ्चालनको सहयोगका लागि नगरमा स्वास्थ्य संञ्जाल विस्तार भएको छ ।

५ वर्षभन्दा कम तौलका बालबालिका (-25D) आधारवर्ष २०१५ मा ३०.१ % रहेकोमा दिगो विकासको लक्ष्य-२ भोकमरीको अन्त्य र पोषण सूरक्षा कार्यान्वयन मार्फत सन् २०३० मा ३ % मा झार्ने लक्ष्य लिइएको छ । त्यसैगरी रक्तअल्पता (U_5) को दर ४६% (२०१५) बाट १०% (२०३०) मा झार्ने लक्ष्य नेपाल सरकारले लिएको छ ।

बालबालिकाको पोषणलाई ध्यानमा राख्दै सरकारले विभिन्न पोषण कार्यक्रहरू संञ्चालन गर्दै आएको छ । जसले बालबालिकामा देखिने कुपोषण जस्ता समस्या लाई कम गर्दै गएको पाईन्छ । वर्तमान समयमा दमक नगरपालिकाको पोषणको अवस्था निम्नअनुसार रहेको छ ।

तालिका नं. १६७ : विगत ३ वर्षमा पोषणको अवस्था

क्र.सं.	सुचकांकहरू	आ.व. २०७३/०७४	आ.व. २०७४/२०७५
१	५ वर्षभन्दा मुनिको बृद्धि अनुगमन (पटक)	०	
२	गर्भवती महिलाहरूका लागि आइरन चक्की वितरण (जना)	६३५	५४४
३	१८० आईरन चक्की पाएका गर्भवति महिलाहरूको संख्या	१४४	४४०
४	गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको जुकाको औषधी (जना)	३६१	५४४
५	भिटामिन ए पाएका सुत्केरी महिलाहरूको संख्या	१४६२	१५०८
६	६ महिना देखि ५ वर्ष सम्मका वच्चाहरूलाई खुवाएको भिटामिन ए(जना)	०	०
७	१ देखि ५ वर्षभन्दा मुनिको बृद्धि अनुगमन (पटक)	०	०

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, झापा २०७५

७.२.७ सुरक्षित मातृत्वको अवस्थाको विवरण

मातृ मृत्युदर २५८ (२०१५) प्रतिलाखाबाट सन् २०३० सम्म ७० मा घटाउने र तलिमा प्राप्त स्वास्थ्यकर्मीाट प्रसूति गराउनेको अनुपात ५५.६ (२०१५) बाट सन् २०३० मा ९० मा बढाउने लक्ष्य लिइएको छ (SDG-3)। बालबालिकालाई गर्भमा रहँदादेखि र जन्मेपछि स्याहार तथा रेखदेख गर्न सकिएन भने उनीहरू विभिन्न रोगबाट संक्रमित हुने जोखिम हुन्छ। गर्भमा रहँदा मूलतः आमाको उमेर, पोषण, आराम, मादक तथा सुर्तिजन्य पदार्थको सेवन लगायतका अवस्थाले बालबालिकाको स्वास्थ्य निर्भर रहन्छ। बालबालिका स्वस्थ जन्मनका लागि गर्भवती महिलाले कम्तीमा पनि चारपटक नियमित स्वास्थ्य जाँच गराउनुपर्दछ र आवश्यक खोप (टि.टि) तथा आइरन, भिटामिन चक्कीहरू नियमित सेवन गर्नुपर्दछ। कम

उमेरमै गर्भवती हुँदा आमा र शिशु दुवैको स्वास्थ्यमा हानिनोक्सानी पुग्ने भएकाले सरकारले कानूनी रूपमा विवाह गर्ने न्यूनतम उमेर २० वर्ष तोकिएको छ। तर १७ प्रतिशत किशोरीहरू (१५ देखि १९ वर्ष उमेरका) गर्भवती भएका वा आमा भइसकेका हुन्छन् (नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण-२०११)।

सरकारले स्वास्थ्य सेवा विभागमार्फत सुरक्षित मातृत्व तथा नव शिशु स्वास्थ्यका लागि समुदायमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गरिरहेको छ। यसले आमा र बालबालिकाको मृत्युदर घटाउन धेरै मद्दत पुऱ्याएको छ। तर पनि उक्त सेवाहरू कार्यक्रम केन्द्रित भएका कारण सबै लक्षित वर्गमा अझै पुग्न सकेको देखिँदैन। ग्रामीण भेगहरूमा समयमा नै गर्भवती महिला स्वास्थ्य चौकी नपुग्दा र स्वास्थ्यकर्मी पर्याप्त नहुँदा कति शिशुहरू को मृत्यु हुने गरेको कुरा हामी सामु सर्वविदित् नै छ। सुरक्षित मातृत्वसम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. १६८ : सुरक्षित मातृत्वको विवरण

विवरण	आ.व. २०७३/०७४	आ.व. २०७४/२०७५
पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	६५३	८०२
प्रोटोकलअनुसार पहिलो पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	१६१	३३४
प्रोटोकलअनुसार ४ पटक गर्भवति जाँच सेवा लिनेको संख्या	१४०	१८०
दक्ष प्रसुतिकर्मीबाट (डाक्टर, नर्स, तालिम प्राप्त अ.न.मी.) प्रसुति गराएको जम्मा संख्या	हाल उपलब्ध नभएको	हाल उपलब्ध नभएका
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएको संख्या	हाल उपलब्ध नभएको	हाल उपलब्ध नभएका
स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति भएका जातजातिअनुसारको संख्या	हाल उपलब्ध नभएको	हाल उपलब्ध नभएका
प्रोटोकलअनुसार ३ पटक सुत्केरी जाँच गरेको संख्या	हाल उपलब्ध नभएको	हाल उपलब्ध नभएका
सुरक्षित गर्भपतन सेवा	हाल उपलब्ध नभएको	हाल उपलब्ध नभएका

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, २०७५

७.२.८ १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरुले जन्म दिएका सन्तानहरुको आधारमा वडागत विवरण

तालिका नं. १६९ : १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विभिन्न उमेर समूहका विवाहित महिलाहरूले जिवित जन्मभएका सन्तानहरूको वडागत विवरण

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
१	शिशु नभएको	५२	१२५	८५	५१	३७	१८	२१	३८९
	१ शिशु	२२	१९७	३०५	२३६	११०	६२	२०	९५२
	२ शिशु		४०	१६६	३२३	२८०	१६१	७९	१,०४९
	३ शिशु		३	१७	४८	८०	६४	५५	२६७
	४ शिशु			३	८	२०	२१	२६	७८

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	५ शिशु				१	४	३	१२	२०
	६ शिशु			१	३		३	५	१२
	७ शिशु					१	१	४	६
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						२		२
	जम्मा	**७४**	**३६५**	**५७७**	**६७०**	**५३२**	**३३५**	**२२२**	**२,७७५**
	प्रतिशत	**२.६७**	**१३.१५**	**२०.७९**	**२४.१४**	**१९.१७**	**१२.०७**	**८.००**	**१००.००**
२	शिशु नभएको	३८	१२४	१०६	१००	८६	६०	७८	५९२
	१ शिशु	१६	१२८	१८१	११४	३८	३४	२७	५३८
	२ शिशु		२३	१२९	१६५	१५४	९९	५९	६२९
	३ शिशु		२	८	३८	५१	५४	४४	१९७
	४ शिशु			१	७	९	११	२२	५०
	५ शिशु				१	२	२	७	१२
	६ शिशु							१	१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							१	१
	जम्मा	**५४**	**२७७**	**४२५**	**४२५**	**३४०**	**२६०**	**२३९**	**२,०२०**
	प्रतिशत	**२.६७**	**१३.७१**	**२१.०४**	**२१.०४**	**१६.८३**	**१२.८७**	**११.८३**	**१००.००**
३	शिशु नभएको	५९	१५८	१२३	१२०	१२६	१११	९१	७८८
	१ शिशु	१९	१४४	१६३	१०१	४६	३३	२१	५२७
	२ शिशु		३५	९८	१६०	१३९	९६	६७	५९५
	३ शिशु		२	११	२७	४७	४८	७२	२०७
	४ शिशु			३	७	१५	१८	३४	७७
	५ शिशु		१	१	२	१	४	१०	१९
	६ शिशु							४	४
	७ शिशु						१		१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							१	१
	जम्मा	**७८**	**३४०**	**३९९**	**४१७**	**३७४**	**३११**	**३००**	**२,२१९**
	प्रतिशत	**३.५२**	**१५.३२**	**१७.९८**	**१८.७९**	**१६.८५**	**१४.०२**	**१३.५२**	**१००.००**
४	शिशु नभएको	३८	१४९	१५४	१५२	१२४	१२२	८८	८२७
	१ शिशु	१७	१२९	१४३	९३	३८	२९	२४	४७३
	२ शिशु		२९	७९	१६८	१५३	१००	८४	६१३
	३ शिशु	१		११	२२	३७	४९	४६	१६६
	४ शिशु		१		१	१२	४	२६	४४
	५ शिशु			२	२	२	३	६	१५
	६ शिशु						१	३	४
	७ शिशु							१	१
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु					१			१
	जम्मा	**५६**	**३०८**	**३८९**	**४३८**	**३६७**	**३०८**	**२७८**	**२,१४४**
	प्रतिशत	**२.६१**	**१४.३७**	**१८.१४**	**२०.४३**	**१७.१२**	**१४.३७**	**१२.९७**	**१००.००**

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
५	शिशु नभएको	२८	१३७	१४०	८३	४१	३२	३१	४९२
	१ शिशु	१४	१६२	३२२	२४०	१२०	७०	३३	९६१
	२ शिशु	१	३८	१४४	२७३	३४४	२३४	१२९	१,१६३
	३ शिशु	१	४	१७	२८	६२	८१	८६	२७९
	४ शिशु		१	१	६	११	१८	२७	६४
	५ शिशु		१	३	१	२	३	९	१९
	६ शिशु					१	२		३
	७ शिशु						२	२	४
	जम्मा	**४४**	**३४३**	**६२७**	**६३१**	**५८१**	**४४२**	**३१७**	**२,९८५**
	प्रतिशत	**१.४७**	**११.४९**	**२१.०१**	**२१.१४**	**१९.४६**	**१४.८१**	**१०.६२**	**१००.००**
६	शिशु नभएको	१२	६३	७०	७७	६५	४३	२६	३५६
	१ शिशु	४	६०	९५	९२	४८	३६	२१	३५६
	२ शिशु		१७	४७	१११	१०३	९१	४६	४१५
	३ शिशु		६	१०	२४	१८	२५	१९	१०२
	४ शिशु			३	७	४	७	५	२६
	५ शिशु			१	२	२	१		६
	६ शिशु							१	१
	जम्मा	**१६**	**१४६**	**२२६**	**३१३**	**२४०**	**२०३**	**११८**	**१,२६२**
	प्रतिशत	**१.२७**	**११.५७**	**१७.९१**	**२४.८०**	**१९.०२**	**१६.०९**	**९.३५**	**१००.००**
७	शिशु नभएको	२०	५३	८५	६०	६१	५५	४०	३७४
	१ शिशु	८	७०	९९	६३	२७	१०	११	२८८
	२ शिशु	३	१६	६५	१०३	६७	४५	४८	३४७
	३ शिशु		४	१८	३८	४५	३७	३२	१७४
	४ शिशु		१	१	७	१४	१५	१२	५०
	५ शिशु			१	३	११	४	१०	२९
	६ शिशु				१	३	२	३	९
	७ शिशु				१		१	३	५
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							३	३
	जम्मा	**३१**	**१४४**	**२६९**	**२७६**	**२२८**	**१६९**	**१६२**	**१,२७९**
	प्रतिशत	**२.४२**	**११.२६**	**२१.०३**	**२१.५८**	**१७.८३**	**१३.२१**	**१२.६७**	**१००.००**
८	शिशु नभएको	२८	८७	७०	४३	४०	२८	१९	३१५
	१ शिशु	१४	११५	२१७	१३७	६२	४०	२६	६११
	२ शिशु		३३	१२६	२०१	२२०	१५६	९८	८३४
	३ शिशु	२	४	२२	२६	५६	४८	५८	२१६
	४ शिशु			२	७	१५	१७	२७	६८
	५ शिशु				१	५	५	९	२०
	६ शिशु				१		१	३	५
	७ शिशु						१	२	३
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु						१		१
	जम्मा	**४४**	**२३९**	**४३७**	**४१६**	**३९८**	**२९७**	**२४२**	**२,०७३**

वडा नं.	विवरण	आमाको उमेर समूह							जम्मा
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष	
	प्रतिशत	२.१२	११.५३	२१.०८	२०.०७	१९.२०	१४.३३	११.६७	१००.००
९	शिशु नभएको	३८	९९	७४	५३	५२	३३	२०	३६९
	१ शिशु	१७	१७४	२४७	१७३	८८	४२	४१	७८२
	२ शिशु	१	४७	१५६	२२९	२८३	१८३	१०८	१,००७
	३ शिशु	१	३	२९	५५	९६	६६	५८	३०८
	४ शिशु			१	६	१४	२२	२९	७२
	५ शिशु					३	५	७	१५
	६ शिशु					१	३	१	५
	७ शिशु							३	३
	८ वा ८ भन्दा बढी शिशु							१	१
	जम्मा	**५७**	**३२३**	**५०७**	**५१६**	**५३७**	**३५४**	**२६८**	**२,५६२**
	प्रतिशत	**२.२२**	**१२.६१**	**१९.७९**	**२०.१४**	**२०.९६**	**१३.८२**	**१०.४६**	**१००.००**
१०	शिशु नभएको	२५	७५	४६	३९	३३	२५	१८	२६१
	१ शिशु	१२	९५	९७	४४	२५	१८	१०	३०१
	२ शिशु		१४	८४	११८	१०३	६५	३४	४१८
	३ शिशु		१	९	२१	३३	४४	३५	१४३
	४ शिशु		१	२	६	९	१२	२३	५३
	५ शिशु			१	२	४	९	८	२४
	६ शिशु				१	१	४	५	११
	७ शिशु							४	४
	जम्मा	**३७**	**१८६**	**२३९**	**२३१**	**२०८**	**१७७**	**१३७**	**१,२१५**
	प्रतिशत	**३.०५**	**१५.३१**	**१९.६७**	**१९.०१**	**१७.१२**	**१४.५७**	**११.२८**	**१००.००**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका २०,५३४ जना १५ देखि ४९ वर्ष भित्रका विवाहित महिलाहरूको विभिन्न उमेर समूहअनुसार लिइएको तथ्याङ्कअनुसार २ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या सबैभन्दा धेरै ७,०७० जना अर्थात् ३४.४३ प्रतिशत रहेका छन् भने दोस्रोमा १ वटा जिवित शिशुलाई जन्मदिने महिलाहरूको संख्या ५,७८९ जना अर्थात् २८.१९ प्रतिशत रहेका छन् । उमेर समुहको आधारमा सबैभन्दा धेरै ३० देखि ३४ वर्षको उमेर समुहका महिलाहरूले शिशुलाई जन्म दिएको देखिन्छ । यो तथ्याङ्कबाट क्रमशः नगरपालिकाको परिवारको औषत आकारमा अर्थात् महिलाको खुद प्रजनन् दर घट्दै गैरहेको पाइन्छ । परिवार नियोजन कार्यक्रमको प्रभावकारीता, प्रजनन् स्वास्थमा आएको चेतना र शिक्षाको सामाजिक र पारिवारिक जागरणमा परेको सकारात्मक प्रभावका कारण परिवारको आकार घट्ने क्रममा रहेको पाइन्छ । यस तथ्याङ्कको अर्कोपक्ष भनेको सन्ताननै नभएका महिलाहरूको जनसंख्या हो । मुख्यतया महिलाको प्रजनन् स्वास्थमा भएको जटिलता, प्रजनन् स्वास्थ्यबारेको चेतनाको कमी, औषधोपचारमा पहुँचको कमी, पोषणको कमी,चुरोट तथा नशालु पदार्थको प्रयोग वंशाणुगत कारण आदिले महिलामा बाँझोपन आउन सक्ने तथ्यलाई मनन् गरी त्यसतर्फ उचित कदम चाल्नु पर्ने देखिन्छ । महिलामा बाँझोपन हुँदा देखा पर्ने महिला हिंसा तथा नकारात्मक सामाजिक व्यवहारले लैङ्गिक हिंसा बढाएको तथ्य हामी सामु रहेको छ । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

७.२.९ शिशुहरुको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरुको विवरण

तालिका नं. १७० : शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा शिशुहरूको विवरण

वडा नं.	२.५ केजीभन्दा कम		२.५ केजीभन्दा बढी		जम्मा
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	
१	३	२.१	१४३	९७.९	१४६
२	१२	११.२	९५	८८.८	१०७
३	५	५.०	९५	९५.०	१००
४	१०	१३.७	६३	८६.३	७३
५	६	५.३	१०७	९४.७	११३
६	३	६.४	४४	९३.६	४७
७	११	३३.३	२२	६६.७	३३
८	६	७.६	७३	९२.४	७९
९	१३	१७.१	६३	८२.९	७६
१०	५	२०.०	२०	८०.०	२५
जम्मा	७४	९.३	७२५	९०.७	७९९

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा वितेको १२ महिनामा जन्मेका शिशुहरूको जन्मदाको तौलका आधारमा हेर्दा जम्मा ७९९ शिशु जन्मिएकोमा २.५ के.जी.भन्दा कम तौल भएका शिशुहरूको संख्या ७४ अर्थात् ९.३ प्रतिशत र २.५ के.जी.भन्दा बढी तौल हुनेको संख्या ७२५ अर्थात् ९०.७ प्रतिशत रहेको थियो। २.५ के. जी.भन्दा कम तौलको शिशु जन्मनुमा गर्भवती हुँदा आमाको उचित स्याहार र खानपान नपुग्नु तथा आवश्यक सम्पूर्ण पोषण सहितको आहार नहुनु, धुम्रपान र किशोरी अवस्थामै आमा बन्नु जस्ता कारणहरू जिम्मेवार हुन्छन् । यस्ता शिशुहरूको शिशु मृत्युदर समेत उच्च रहन्छ। तसर्थ यसको समाधानका लागि उपयुक्त उमेरमा विवाह, उचित तथा सन्तुलित खानपान र स्याहारको प्रबन्ध गर्नुका साथै गर्भवती अवस्थामा परीवारका सदस्यहरूले गर्भवतीको उचित हेरचाह पुऱ्याउनु आवश्यक हुन्छ । २.५ के.जी.भन्दा बढी तौल भएका शिशुको संख्या ९० प्रतिशतभन्दा बढी हुनु सकारात्मक हो । यो नगरपालिकामा प्रजनन स्वास्थ्यको चेतनास्तर वृद्धि हुनु र स्वास्थ्य तथा पोषणमा गर्ववती महिलाको पहुँच वृद्धि भएको कारणले हो । वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

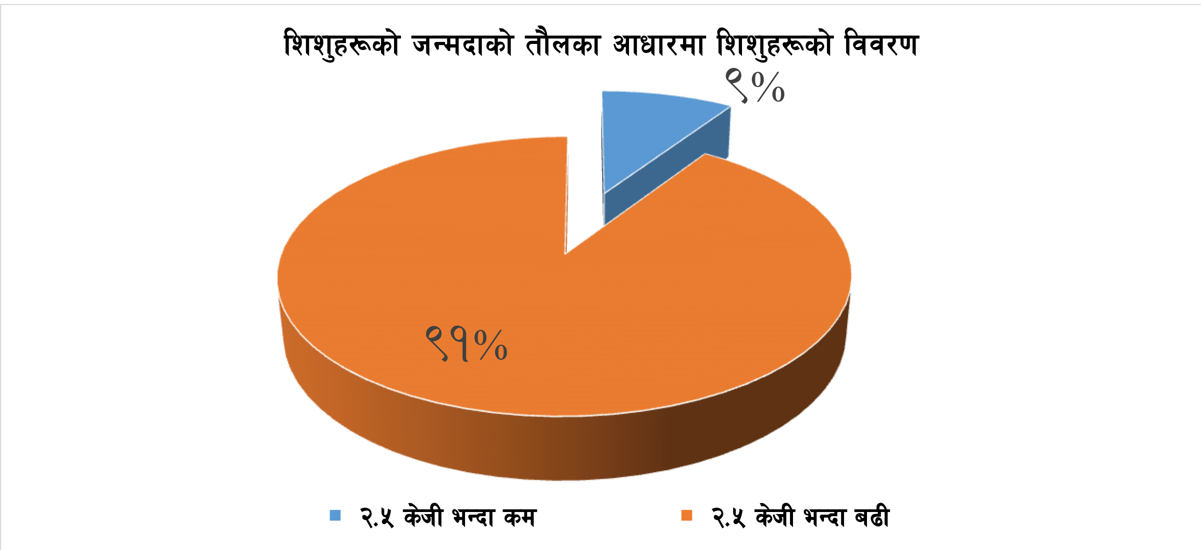

७.२.१० १५-४९ उमेर समूहका विवाहित महिलाहरुको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १७१ : १५-४९ उमेरसमूहका विवाहित महिलाहरूको पहिलो बच्चा जन्मिदाको उमेरसम्बन्धी विवरण

वडा नं.	पहिलो शिशु जन्मिदा आमाको उमेर												जम्मा	पहिलो शिशु जन्माउने महिलाको औषत उमेर
	१४ वर्षभन्दा कम		१५-१९ वर्ष		२०-२४ वर्ष		२५-२९ वर्ष		३०-३४ वर्ष		३५ वर्षभन्दा बढी			
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१	१३	०.५	७२६	३०.४	१,१०७	४६.४	४२३	१७.७	९९	४.१	१८	०.८	२,३८६	२१.८
२	५	०.४	३६५	२५.६	७५८	५३.१	२२८	१६.०	५३	३.७	१९	१.३	१,४२८	२२.१
३	५	०.३	४३०	३०.०	७०३	४९.१	२३१	१६.१	४५	३.१	१७	१.२	१,४३१	२१.७
४	८	०.६	३८१	२८.९	६६९	५०.८	२०४	१५.५	४०	३.०	१५	१.१	१,३१७	२१.७
५	७	०.३	५७९	२३.२	१,२९०	५१.७	४९३	१९.८	१०५	४.२	१९	०.८	२,४९३	२२.२
६	१	०.१	२१७	२४.०	४६३	५१.१	१७८	१९.६	३४	३.८	१३	१.४	९०६	२२.३
७	३	०.३	३६२	४०.०	३९४	४३.५	१२१	१३.४	१७	१.९	८	०.९	९०५	२०.९
८	३	०.२	५०८	२८.९	८९८	५१.१	२८६	१६.३	४९	२.८	१४	०.८	१,७५८	२१.६
९	१०	०.५	६३१	२८.८	१,१७६	५३.६	३१३	१४.३	५४	२.५	९	०.४	२,१९३	२१.५
१०			२७४	२८.७	५२४	५४.९	१३३	१३.९	१७	१.८	६	०.६	९५४	२१.४
जम्मा	५५	०.३	४,४७३	२८.४	७,९८२	५०.६	२,६१०	१६.५	५१३	३.३	१३८	०.९	१५,७७१	२१.८

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

कुल १५,७७१ महिलालाई पहिलो सन्तान जन्मिदाको उनीहरूको उमेरको बारेमा सोधिएको प्रश्नमा ५५ जना अर्थात् ०.३ प्रतिशत महिला १४ वर्षभन्दा कम उमेरमा आमा बनेको तथ्यांक प्राप्त भएको छ भने ४,४७३ अर्थात् २८.४ प्रतिशत महिलाले १५-१९ वर्षको बिचमा पहिलो सन्तान जन्माएको देखिन्छ। त्यसैगरी ७,९८२ अर्थात् ५०.६ प्रतिशत महिला २०-२४ वर्ष उमेरमा, २६१० अर्थात् १६.५ प्रतिशत महिला २५-२९ वर्ष उमेरमा र ५१३ जना अर्थात् ३.३ प्रतिशत महिला ३०-३४ वर्ष उमेरमा आमा बनेको देखिन्छ भने ३५ वर्ष माथि पहिलो पटक आमा बन्नेको संख्या जम्मा १३८ जना अर्थात् ०.९ प्रतिशत रहेको छ। हाल पाको उमेरका तर विगतमा कलिलो उमेरमा आमा बनेकाहरूको संख्या विद्यमान रहेकोले १४ वर्ष वा १९ वर्ष मुनि आमा हुनेको संख्या उल्लेख्य देखिएको हुनसक्छ तर हाल यो संख्यामा गिरावट आएको छ।

कानूनी र प्रजनन स्वास्थको दृष्टिकोणबाट २० वा सो वर्षभन्दा कम उमेरमा आमा बन्नु गैरकानूनी र मातृ तथा शिशु दुवैको स्वास्थ्यका दृष्टिकोणबाट जोखिमपूर्ण मानिन्छ। शारिरीक, मानसिक, आर्थिक रूपमा अपरिपक्व अवस्थामा गर्भाधान र सन्तान जन्माउँदा एकातर्फ अपरिपक्व, कम तौलको, शारिरीक र बौद्धिक रूपमा विकलाङ्ग शिशु जन्मन सक्ने जोखिम उच्च रहन्छ भने अर्कोतर्फ गर्भावस्थाको हेरविचार, मातृ तथा शिशुको स्याहार, खानपान, सरसफाई जस्ता विषयमा पर्याप्त जानकारी नहुँदा आमा र शिशु विभिन्न प्रकारका संक्रमणको सिकार हुन सक्ने संभावना रहन्छ ।

नेपालले सहश्राब्दि विकास लक्ष्य २०००-२०१५ का बिचमा मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा उल्लेखनीय कार्य गरेको छ। सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा नेपालमा कुल १००० जिवित जन्म भएका शिशु मध्ये १०८ जनाको मृत्यु हुने गरेकोमा यो संख्यामा सारभूत रूपमा गिरावट आई सन् २०१५ सम्म ३३ मा झरेको छ भने ५ वर्षभन्दा कम उमेरका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रतिहजार) ३८ मा झरेको

छ। त्यसैगरी सन् १९९० लाई आधार वर्ष मान्दा मातृमृत्यु (प्रति एकलाख) मा ८५० रहेकोमा सन् २०१५ सम्म २५८ मा झरेको देखिन्छ भने तालिम पाप्त स्वास्थकर्मीबाट प्रसुति गराउने महिलाको अनुपात ५५.६% पुगेको तथ्यांक देखिन्छ (Nepal and the Millennium Development Goals Final Status Report 2000-2015)। यसरी हेर्दा समग्र मातृ तथा शिशु स्वास्थको क्षेत्रमा सकारात्मक परिवर्तनका संकेतहरू देखा परिरहेका छन्।

७.२.११ दीर्घ रोगको प्रकारअनुसार दिर्घ रोगीहरुको जनसंख्या विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल जनसंख्या मध्ये दिर्घ रोगका कारण पिडितहरूको संख्या ८,१५७ रहेको छ। यी मध्ये सबैभन्दा बढी रक्तचापसम्बन्धी समस्या भएका १८४४, दोस्रोमा मधुमेह हुनेहरू १,६५२, तेस्रोमा बाथ/हाडजोर्नी दुख्ने हुनेहरू १११२ रहेका छन् भने दम रोगी, मुटु रोगी, मृगौलासम्बन्धी रोगी, श्वासप्रश्वाससम्बन्धी रोगीहरूको संख्या समेत धेरै रहेको छ। विशेषगरी खानपान र जीवनशैली, धुम्रपान, मध्यपान, शारिरीक व्यायामको कमी, मानसिक चिन्ता तथा बंशाणुगत कारणले दिर्घ रोगहरू लाग्छन्। तसर्थ यस्ता रोगहरू कम गर्न व्यापक स्वास्थ्य चेतना फैलाउने खालका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १७२ : दीर्घरोग रोगको प्रकारअनुसार जनसंख्याको विवरण

रोगहरू	वडा नं.										जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०		
मुटु रोग	६७	२३	६२	४५	९५	४२	२४	८५	६०	५४	५५७	६.८३
श्वासप्रश्वास	९	८	१२	१४	९	१८	७	१२	२१	२	११२	१.३७
दम	७१	४९	५९	७४	७५	१८	३४	५१	६९	५०	५५०	६.७४
एपिलेप्सी	३		७	४	२	३	३		५	९	३६	०.४४
अबुर्द (क्यानसर)	७	६	११	६	२०	२	३	१०	५	१	७१	०.८७
मधुमेह	२०२	७५	१२५	१३१	४१२	१३९	९१	२४९	१७१	५७	१६५२	२०.२५
मृगौलासम्बन्धी रोग	२१	५	१३	१२	२२	६	१०	१५	१६	१५	१३५	१.६६
कलेजोसम्बन्धी रोग	३	३	२	२	६	२	३	३	५	१	३०	०.३७
बाथ/हाडजोर्नी दुख्ने	१५९	५८	१२८	१४८	१३१	७९	७९	८९	१५७	८४	१११२	१३.६३
गाइनोसम्बन्धी	४८	१२	१९	१९	२०	१८	१३	५	३७	१४	२०५	२.५१
पेशागत बिरामी			४	१	४२	१	२	१	२	२	५५	०.६७
रक्तचाप	२३३	८२	१९८	२८८	३०६	१४४	१३३	१९६	२१३	५१	१८४४	२२.६१
रोग	१५०	३२	६७	९६	१०३	३३	६३	७९	९१	८५	७९९	९.८०
माइग्रेन	१७	६	१३	२७	३९	६	१	१८	१३	१३	१५३	१.८८
अन्य*	१३०	४०	५६	८१	९५	४६	३२	१३८	६९	१५९	८४६	१०.३७
जम्मा	११२०	३९९	७७६	९४८	१३७७	५५७	४९८	९५१	९३४	५९७	८१५७	१००.००

***माथि उल्लेखित रोग बाहेक अन्य दिर्घ रोगहरु जस्तै स्नायू सम्बन्धी, कुष्ठरोग, एलर्जी, छारे रोग आदि**

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

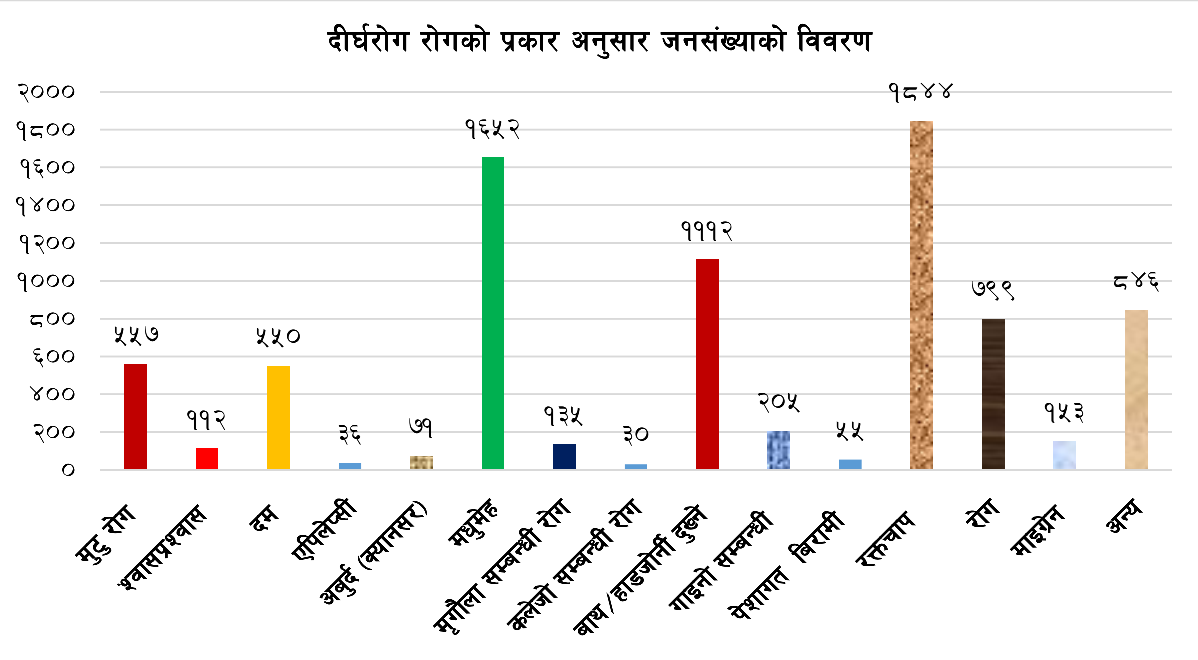

७.२.१२ परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण

परिवार नियोजनबाट हुने फाइदाका बारेमा बिभिन्न संघ संस्थाहरू बाट गरिएको अध्ययन अनुसन्धानबाट आमा, बच्चा र नवजात शिशुको स्वास्थ्य सुधार गर्न उल्लेखनिय भूमिका खेल्ने कुरा प्रमाणित भएको छ । साथै यसले लैङ्गिक समानता, महिलाको शिक्षा र वृति विकास गर्नको लागि सहयोग पुऱ्याउँछ । त्यस कारण गुणस्तरीय परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले सन् १९९१ देखि प्रजनन स्वास्थ्य कार्यक्रम र परिवार नियोजन कार्यक्रम लाई विस्तार गरी अस्पताल, प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, स्वास्थ्य चौकी, गाउँघर क्लिनिक र घुम्ती शिविरहरू महिला स्वास्थ्य स्वयंसेवीकाद्वारा सेवा पुऱ्याउँदै आएको छ । परिवार नियोजनसम्बन्धी अस्थायी विधिहरू प्रयोगकर्ताको संख्या तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १७३ : परिवार नियोजनसम्बन्धी विवरण

विवरण		आ.व. २०७३/०७४	आ.व. २०७४/२०७५
नयाँ प्रयोगकर्ता संख्या	पिल्स	३९	२९
	डिपो	१४५	८७
	आई.यु.सी.डी.	१७	१०
	ईम्प्लान्ट	५७	४९
हाल प्रयोग गरिरहेकाहरूको संख्या	पिल्स	५९	२६
	डिपो	१७०	१२६
	आई.यु.सी.डी.	७६	१०
	ईम्प्लान्ट	१३६	१४१
बन्ध्याकरण गराउनेको संख्या		०	
कण्डम वितरण संख्या		१२०००	१२०००

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, २०७४

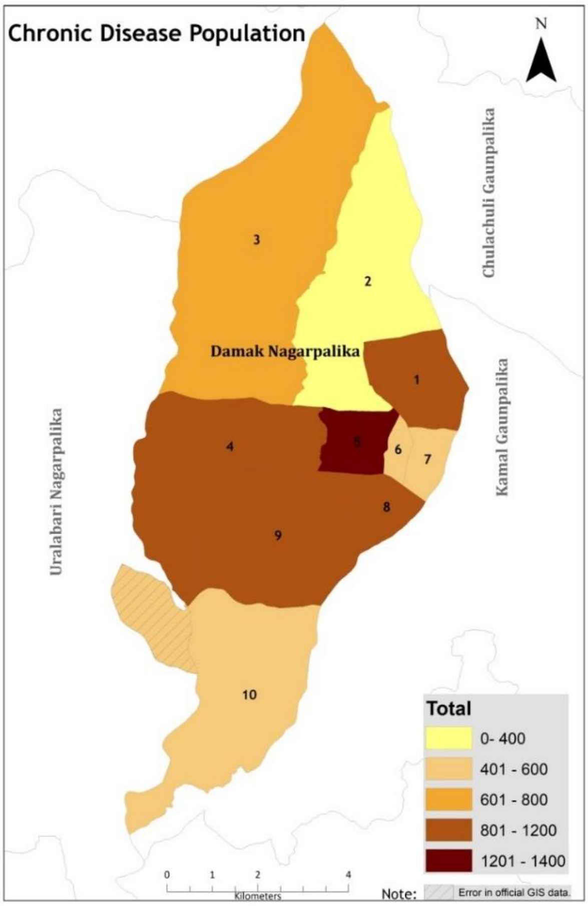

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

७.२.१३ २०७३/०७४ का नगरपालिकामा देखा परेका १० प्रमुख रोगहरुको विवरण

यस नगरपालिकामा पछिल्लो समय देखा परेका १० प्रमुख रोगहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १७४ : रोगहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुख रोगहरू	रोगीको संख्या	प्रतिशत	ओ.पि.डि.मा आउने विरामी संख्या
१	स्वास्श प्रस्वास सम्वन्धि	२५७३	१३.७१	१८७६१
२	छाला रोग	१७३८	–	
३	पेटको जुका	२९५	–	
४	ग्याष्ट्रिक	९२१	–	
५	घाँटी को दुखाई सम्वन्धि	९१०	–	
६	ज्वरो तथा रुघाखोकी	८४३	–	
७	ज्वरो तथा टाईफाईड	३५६	–	
८	मुत्रनली संक्रमण (UTI)	३३०	–	
९	Utitis Media	१८१	–	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय,२०७४

७.२.१४ नगरपालिकामा संचालित अस्पतालहरु

तालिका नं. १७५ : नगरपालिकामा संचालित अस्पतालहरू

क्र.स	नाम	ठेगाना	नगरपालिका बाट प्राप्त आर्थिक सहयोग
१.	आम्दा अस्पताल	दमक	
२.	लाइफ लाइन अस्पताल	दमक	
३.	ओम इन्टरनेश्नल मेची अस्पताल	दमक	
४.	दमक अस्पताल एयड रिसर्च सेन्टर	दमक	
५.	नमस्ते हेल्थ केयर एयड रिसर्च सेन्टर	दमक	
६.	दमक अस्पताल	दमक	
७.	निम्स अस्पताल	दमक	
८.	एडवांस हेल्थ केयर सेन्टर	दमक	
९.	डेलफी स्किन अस्पताल	दमक	

स्रोत : जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय,२०७४

७.२.१५ औषधि पसलसम्बन्धी विवरण

नेपाल औषधि व्यदयमवसायी संघ, मेची अञ्चल शाखाको अनुसार दमक नगरपालिका भित्र ११४ वटा औषधि पसलहरु सञ्चालनमा रहेका छन ।

७.२.१६ गाउँघर क्लिनीक र नियमित खोप

खोप तथा मासिक क्लिनिकहरू सञ्चालन गर्नको लागि हरेक नगरपालिकाले विभिन्न स्थानहरूको पहिचान गर्दछ। नगरपालिकाको विभिन्न स्थानमा गाउँघर क्लिनिक कार्यक्रम संचालन भएको पाइएको छ । यी स्थानहरूमा आश्विन महिना बाहेक क्लिनिकहरूलाई नियमित रूपमा सञ्चालन गरिएको देखिन्छ । यद्यपि तिनीहरूलाई खटाइएको कर्मचारीहरूको नियमित उपस्थिति भने कम पाइएको छ भने औषधीको आपूर्ति पनि उपलब्ध छैन। शारिरिक बृद्धिको लेखाजोखा जस्ता अन्य सेवाहरू स्वास्थ्य चौकीको तहमा मात्र उपलब्ध गराइन्छ। नगरपालिकामा नियमित खोप कार्यक्रम नियमित रूपमा चालु रहेको छ तथा यसले समेट्ने लक्षित वर्ग पनि बढ्दो क्रममा पाइएको छ। ६ किसिमका विभिन्न प्राणघातक रोगहरूबाट बचाउनका लागि बच्चा जन्मेको १ वर्षभित्र ११ वटा खोप पुरा लगाइसक्नु पर्दछ। यस नगरपालिकामा हाल ७ वटा गाउँघर क्लनिक रहेका छन् ।

७.३ महिला तथा बालबालिका

७.३.१ बालबालिकासम्बन्धी विवरण

अन्तराष्ट्रिय स्तरमा १८ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिकालाई बालक/बालिका भनिन्छ भनेता पनि नेपालको बालबालिकासम्बन्धी ऐन २०४८ ले १६ वर्षभन्दा मुनिका सम्पूर्ण मानिसहरूलाई बालबालिका हुन् भनेर परिभाषित गरेको छ । बालबालिका भविष्यका कर्णधार हुन् । बालबालिका साझा भविष्य हुन र उनीहरूको स्वतन्त्रता, अधिकार, संरक्षण, विकास र जीवनस्तर सुधारको लागि सामूहिक प्रतिवद्धता र साझा

प्रयास आवश्यक छ भन्ने कुरा महसुस गरी संयुक्त राष्ट्र संघले सन् सन् १९८९ नोभेम्बरमा बाल अधिकारसम्बन्धी महासन्धि पारित गरे पछि हरेक वर्ष नोभेम्बर २० का दिन अन्तराष्ट्रिय बाल दिवस मनाइन्छ। नेपालको संविधान २०७२ ले बालबालिकासम्बन्धी थुप्रै हक अधिकारहरू समेटेको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३९ मा देहाय बमोजिमको बालबालिकाको हकको व्यवस्था गरिएको छ ।

१ प्रत्येक बालबालिकालाई आफ्नो पहिचान सहित नामकरण र जन्मदर्ताको हक हुनेछ ।

२ प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन पोषण, उचित स्याहार, खेलकूद, मनोरञ्जन तथा सर्वाङ्गीण व्यक्तित्व विकासको हक हुनेछ ।

३ प्रत्येक बालबालिकालाई प्रारम्भिक बाल विकास तथा बाल सहभागिताको हक हुनेछ ।

४ कुनै पनि बालबालिकालाई कलकारखाना, खानी वा यस्तै अन्य जोखिमपूर्ण काममा लगाउन पाइने छैन ।

५ कुनै पनि बालबालिकालाई बाल विवाह, गैरकानूनी ओसारपसार र अपहरण गर्न वा बन्धक राख्न पाइने छैन ।

६ कुनै पनि बालबालिकालाई सेना, प्रहरी वा सशस्त्र समूहमा भर्ना वा प्रयोग गर्न वा सांस्कृतिक वा धार्मिक प्रचलनका नाममा कुनै पनि माध्यम वा प्रकारले दुर्व्यवहार, उपेक्षा वा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य वा अन्य कुनै प्रकारको शोषण गर्न वा अनुचित प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

७ कुनै पनि बालबालिकालाई घर, विद्यालय वा अन्य जुनसुकै स्थान र अवस्थामा शारीरिक, मानसिक वा अन्य कुनै किसिमको यातना दिन पाइने छैन ।

८ प्रत्येक बालबालिकालाई बाल अनुकूल न्यायको हक हुनेछ ।

९ असहाय, अनाथ, अपांगता भएका, द्वन्द्वपीडित, विस्थापित एवं जोखिममा रहेका बालबालिकालाई राज्यबाट विशेष संरक्षण र सुविधा पाउने हक हुनेछ ।

१० उपधारा (४), (५), (६) र (७) विपरीतका कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछन् र त्यस्तो कार्यबाट पीडित बालबालिकालाई पीडकबाट कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।

यो सँगै बालबालिकाहरूको अधिकारसम्बन्धी महासन्धिमा ५० वटा देशहरू मध्ये नेपालपनि एक हस्ताक्षर कर्ता हो । संविधानमा बालबालिकासम्बन्धी हकको सुनिश्चितता र विभिन्न सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाको प्रयासको बावजुत घरेलु कामदारको रूपमा खटिएका बालबालिकाहरू, उद्योग तथा कलकारखानामा कडा श्रममा खटिएका बालबालिकाहरू, शिक्षा बाट बञ्चित रहेका बालबालिकाहरू, बाँच्न पाउने नैसर्गिक अधिकार संविधानमा सुनिश्चित भएर पनि जन्मन नपाई जन्मने अधिकार खोसिएका बालबालिकाहरू र बाल अधिकारको उपयोगबाट टाढा रहेका बालबालिकाहरूको उदाहरणहरू समाजमा हामी सामु छर्लङ्ग नै छन् । यसरी समाजमा हुने गरेका बाल श्रम तथा बाल अधिकार बाट बंञ्चित बालबालिकाहरूको लागि अझै सरकार, नागरिक समाज सचेत रहन जरुरी छ ।

७.३.२ बालक्लब

बालबालिकाहरू संगठित भई आफुसँग सरोकार राख्ने विषयमा छलफल गर्न, प्रतिनिधित्व गर्न र आफ्नै क्षमता विकास, सचेतना लगायत बाल अधिकारको संरक्षण प्रबर्द्धनमा विविध क्रियाकलाप गर्न नेपालमा बाल-समूह, बाल क्लव, बालअधिकार मञ्च आदिका रूपमा बालबालिकाहरू क्रियाशिल रहेका छन्। बालक्लब, बाल-सहभागिताको एक शसक्त माध्यम बनेको छ। जसलाई बालबालिकासँग सम्बन्धित थुप्रै नीतिगत दस्तावेजहरूमा पनि उल्लेख गरिएको छ। बालबालिकाहरूलाई समूहमा आबद्ध गराउन र उनीहरूसँग सरोकार राख्ने विषयमा मत व्यक्तका गर्नका लागि विभिन्न स्तरका नीती तथा योजना निर्माणदेखि कार्यान्वयन र अनुगमनसम्म बालक्लबको प्रतिनिधित्वलाई मान्यता दिइएको छ।

व्यक्तिगतरूपमा नगरपालिकामा बालबालिकाको सहभागिता, सक्रियता र नेतृत्वमा गठन गरिएका बालक्लबहरूले बाल अधिकारसम्बन्धी चेतनामुलक कार्यहरू गरिरहेको छन्। बालक्लबहरूले संचालन गरेका कार्यक्रमहरूमा (१) जन्मदर्ता प्रचारात्मक अभियान, (२) विद्यालय भर्ना अभियान, (३) बालश्रम न्यूनीकरण कार्यक्रम, (४) बालसहभागिता अभिबृद्धि कार्यक्रम, (५) बालबालिकालाई प्रदान गरिने खोप प्रचार कार्यक्रम, (६) निशुल्क शिक्षा प्रचारात्मक र प्रबर्द्धनात्मक कार्यक्रम, (७) भयरहित वातावरणमा शिक्षा पाउने अधिकारबारे प्रचारप्रसार, (८) वातावरणीय सुधार कार्यक्रम, (९) अभिभावक चेतनाशिक्षा कार्यक्रम र (१०) बालविवाह उन्मुलनसम्बन्धी प्रचारात्मक कार्यक्रम प्रमुख रहेका छन्। नगरमा भएका बालक्लबहरू विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७६ : बालक्लबको विवरण

समुदायमा आधारित वालक्लवहरू				विद्यालयमा आधारित वालक्लवहरू			
बालक्लबको कुल संख्या	बालिका	बालक	जम्मा	बालक्लबको कुल संख्या	बालिका	बालक	जम्मा
१६	५४	६९	१२३	**२१**	२४९	१९१	४४०

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, २०७४

७.३.३ बाल सञ्जालको अवस्था

तालिका नं. १७७ : बाल सञ्जालको अवस्था

वडा नं.	बाल सञ्जालको विवरण	सदस्य संख्या					जम्मा
		लैङ्गिक आधार		सामाजिक आधार			
		बालक	बालिका	दलित	जनजाती	अन्य	
१	नगर बाल संजाल	१५	११	३	५	१८	२६

स्रोत : जिल्ला बाल कल्याण समिति, २०७४

७.३.४ परिवार बिहिन बालबालिकाहरुको विवरण

तालिका नं. १७८ : परिवार बिहिन बालबालिकाहरूको विवरण

विवरण	बालिका	बालक	जम्मा	कैफियत
परिवारिक संरक्षणविहीन बालबालिकाको कुल सङख्या	०	०	०	
परिवारमा वयस्क व्यक्ति नभइ बालबालिका मात्र भएको अवस्थामा रहेका बालबालिका	०	०	०	
आफन्तको संरक्षणमा रहेका बालबालिका	०	०	०	
संस्थागत संरक्षणमा रहेका बालबालिका	०	०	०	
सडक बालबालिका	५	१४	१९	
जेलमा रहेका	०	०	०	
हिंसारयातना पीडित	०	०	०	
अलपत्र वा वेवारिसे अवस्थामा फेला परेका	०	०	०	
बेचविखनमा परेका बालबालिका	०	०	०	

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, २०७४

७.३.५ बालश्रमको अवस्था

आधारवर्ष २०१५ मा जोखिमपूर्ण अवस्थामा कार्यरत बालबालिकाको ३० प्रतिशत रहेकोमा सन् २०३० सम्म सुन्यमा झार्ने लक्ष्य लिइएको छ (SDG-8)।

बालबालिकालाई सामाजिक वा आर्थिक लाभका लागि श्रममा संलग्न गराउनु बालश्रम हो। नेपालमा कानूनले बालबालिकाको उमेरका आधारमा स्वीकार्य र अस्वीकार्य कामहरू तोकेको छ। १३ वर्ष उमेर नपुगेका बालबालिकाहरूलाई श्रमिकका रूपमा काममा लगाउन हुदैन भने १४ वर्षदेखि १५ वर्षसम्मकालाई खासखास क्षेत्रको हलुका र विशेष सुविधाका काममा लगाउन पाइन्छ। कुनै पनि बालबालिकालाई जोखिमपुर्ण काममा लगाउन पाइदैन। तथापी सुरक्षित वातावरणमा नयाँ-नयाँ कुरा सिक्ने, जान्ने, पढ्ने, बुझ्ने उमेरमा नेपालका धेरै बालबालिकाहरू बालश्रमिकका रूपमा काम गर्न बाध्य छन्। आफ्ना बालापनलाई कडा श्रमसँग साटिरहेका छन्। काम गर्नु पर्नाले शिक्षाबाट बञ्चित हुनुदेखि शोषण र दुर्व्यवहारबाट धेरै बालबालिका पिडित भएका छन्। नेपालमा बालश्रमका बारेमा विभिन्न विषयगत क्षेत्रहरूमा साना-ठुला अध्ययन भए तापनि आवधिक, एकिकृत, आधिकारिक तथ्याङ्क तथा जानकारीको भने अभाव छ। बालश्रम नेपाली बालबालिकाको एक दु:खद यथार्थ हो ।

बालबालिकालाई श्रममा लगाइनु बालअधिकार विपरित कार्य हो। यसैगरी नेपालले राज्य पक्षका रूपमा अनुमोदन गरिसकेको संयुक्त राष्ट्रसंघका बाल अधिकार सम्बन्धि महासन्धि, १९८९, अन्तराष्ट्रिय श्रम संगठनको रोजगारीको न्यूनतम उमेरसम्बन्धी महासन्धी नं १३८ तथा निकृष्ट प्रकारको बालश्रमसम्बन्धी महासन्धी नं. १८२ तथा सिफारिश नं १९० ले पनि राज्यलाई बालश्रमविरुद्ध थप उत्तरदायित्व बहन गर्न प्रेरित गरेको छ।

७.३.६ महिलासम्बन्धी विवरण

कुल जनसङ्ख्याको आधा हिस्साभन्दा बढी ओगटेका महिलाहरू अझै पनि देश विकासको मुल प्रवाहमा उल्लेखनीयरूपमा आउन सकेका छैनन् । महिला सहभागिता,सशक्तिकरण तथा विभिन्न कार्यक्रमहरू पछिल्लो समयमा हुँदै आए पनि समान सहमागिता र लैङ्गिक समता भने कायम हुन सकेको देखिँदैन । यसको कारण समाजमा व्याप्त असमान शक्ति सम्बन्घ, पितृसत्तात्मक सोच तथा सामाजिक संरचना आदी रहेका छन् जसको फलस्वरूप महिलाहरू आर्थिक, सामाजिक, साँस्कृतिक, राजनैतिक र शैक्षिकरूपमा अझै पनि तुलनात्मकरूपमा पछाडी परेको देखिन्छ ।

विकासमा महिलाहरूको समानुपातिक र सक्रिय सहभागिता सुनिश्चित गर्न उनीहरूको आर्थिक र सामाजिक जीवनस्तर अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यका साथ अभियानका रूपमा आ.व.२०३८/०३९ देखि ५ जिल्लाबाट सुरु भएको महिला विकास कार्यक्रम हाल नेपालको ७५ जिल्लामा विस्तार भएको छ । महिला विकास कार्यक्रम महिला विकास र सशक्तिकरणको लागि एउटा महत्वपुर्ण प्रयास हो । ग्रामीण विपन्न महिलाहरूलाई समूह, समिति, संस्थामा संगठित गराई जनचेतना अभिवृद्धि, क्षमता विकास गरी सामाजिक तथा आर्थिकरूपमा सशक्त बनाउन, सामाजिक विभेद र लैङ्गिक हिंसा विरुद्ध जागरुकता बढाउन यस कार्यक्रमले प्रमुख भूमिका निर्वाह गर्दै आईरहेको छ ।

महिला हक, अधिकार र शसक्तिकरणका लागि विभिन्न गैर सरकारी संघ संस्था तथा सरकारी निकायहरूबाट कामहरू शसक्त रूपमा भईरहेको छ जसअनुसार लैंगिक सशक्तिकरण सूचक (GEM) मा नेपालको स्कोर ०.५७ (२०१५) रहेकोमा सन् २०३० सम्म ०.६९ मा वृद्धि गर्ने र लैंगिक असमानता सूचक (GII) ०.४९ (२०१५) बाट सन् २०३० सम्म ०.००५ मा झार्ने मुख्य योजना रहेको छ । नेपालको संविधान २०७२ मा महिला सम्बन्धि हक लाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरिएको छ । नेपालको संविधान २०७२ को भाग ३ को धारा ३८ ले देहाय बमोजिमको महिलाको हक सुनिश्चित गरेको छ ।

- ✓ प्रत्येक महिलालाई लैंगिक भेदभाव विना समान वंशीय हक हुनेछ ।
- ✓ प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्यसम्बन्धी हक हुनेछ ।
- ✓ महिला विरुद्ध धार्मिक, सामाजिक, सांस्कृतिक परम्परा, प्रचलन वा अन्य कुनै आधारमा शारीरिक, मानसिक, यौनजन्य, मनोवैज्ञानिक वा अन्य कुनै किसिमको हिंसाजन्य कार्य वा शोषण गरिने छैन । त्यस्तो कार्य कानून बमोजिम दण्डनीय हुनेछ र पीडितलाई कानून बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ ।
- ✓ राज्यका सबै निकायमा महिलालाई समानुपातिक समावेशी सिद्धान्तको आधारमा सहभागी हुने हक हुनेछ ।
- ✓ महिलालाई शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदका आधारमा विशेष अवसर प्राप्त गर्ने हक हुनेछ ।
- ✓ सम्पत्ति तथा पारिवारिक मामिलामा दम्पतीको समान हक हुनेछ ।

विशेषगरी गर्भवती महिलाहरूको निःशुल्क वा न्यूनतम् शुल्कमा स्वास्थ्य परिक्षण गर्न तथा महिलाहरूमा देखिने स्तन क्यान्सर र पाठेघर क्यान्सरको अग्रिम पहिचान र न्यूनिकरणका लागि विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय एवं अन्य सम्बद्ध स्वास्थ्य संस्थाहरूसँग समन्वय गरी मातृशिशु स्वास्थ्य तथा क्षयरोग नियन्त्रणका क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि स्थायित्व, वृत्तिविकास तथा पुनर्ताजगि जस्ता कार्यक्रम ल्याई महिलाहरूका लागि लघु उद्यम व्यवसाय तालिम प्रदान गरी उद्यम व्यवसाय मार्फत आर्थिक रूपमा सबल बनाउनु पर्ने देखिन्छ । आर्थिक, सामाजिक, शैक्षिक तथा साँस्कृतिक सशक्तिकरण गर्दै नगर विकासमा महिलाहरूको समान सहभागिता गराउन अझैपनि उनीहरूलाई थप प्रोत्साहन गर्नुपर्ने देखिन्छ । सामाजिक क्षेत्रमा उदाहरणीय कार्य गर्ने आमा समूह, टोल विकास संस्था, महिला समन्वय समिति तथा महिलासम्बन्धी संघसंस्थालाई संस्थागत विकासका लागि विभिन्न कार्यक्रम संचालन गर्न प्रोत्साहन गर्नु पर्दछ । महिला तथा बालबालिकाका लागि सामुदायिक कार्यप्रक्रियालाई वडाहरूमा विस्तार गर्ने तथा सामाजिक परिचालन प्रवर्द्धन कार्यलाई निरन्तरता दिई लक्षित समूहतर्फ सबै समूह र वर्गको सहभागिता हुने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरि समावेशी अवधारणा अनुरूप स्थानीय शासन र विकासमा महिलाको संलग्नता वृद्धि गर्न विभिन्न क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू ल्याउनुपर्ने देखिन्छ ।

७.३.७ महिला हिंसासम्बन्धी विवरण

देशका विभिन्न स्थानमा जस्तै यस नगरपालिमा पनि महिला हिंसा हुने गरेको छ । जसको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. १७९ : महिला हिंसासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	संख्या	कैफियत
१	घरेलु हिंसाबाट पिडित	४१	
२	बहुविवाह	६	
३	आर्थिक हिंसा	४	
४	यौन दुर्व्यवहार	३०	
५	बोक्सीको आरोप	-	

(महिला तथा बालबालिका वेचविखन सन् २०१५ मा १६९७ जना रहेकोमा २०३० सम्म ३२५ मा झार्ने लक्ष्य रहेको (SDG-5) ।)

७.३.८ आमा समूहको विवरण

तालिका नं. १८० : आमा समूहको विवरण

क्र.सं.	आमा समूहको नाम	ठेगाना	गठन मिति	संयोजक को नाम	सदस्य संख्या	सम्पर्क नं.
१	बंगलामुखी आमा समूह	दमक-१, भृकुटी टो. वि. सस्था	२०५२/११/१	अम्बिका गौतम	३५	९८४४६८०६६३
२	सिंहदेवी आमा समूह	बिहानी टो. वि. स. दमक २	२०६९	कृष्ण श्रेष्ठ	-	
३	दिदीबहिनी आमा समूह	सरस्वती टो. वि. सं दमक २	२०५७	मञ्जु अधिकारी	२२	९८१७०८३२२२
४	प्रगति महिला आमा समूह	समाज सुधार प्रा. दमक ४	२०६९/४/१	टिका उप्रेती	३२	९८४२६८५७९१
५	एकता महिला बचत समूह	आर्दश टोल , दमक २	२०५८	बिष्णु ढुंगााना	३२	९८४२६४३४०७
६	लालीगुरासं आमा समुह	क्न्चनजंगा टोल ,दमक४	२०६८	बित्तमाया आचार्य	३०	५८३३२७
७	स्वास्थ्य शिक्षा आमा समुह	कन्चन टोल, दमक ४	२०५९/५/१२	अम्बिका सिटौला	४३	९८१७३३८७००१
८	क्षितिज आमा समुह	क्षितिज टोल, दमक ७	२०५८	हिमा कुमारी राई	४८	९८०७३४५०१४
९	दिप ज्योती आमा समुह	उराउ टोल, दमक ९	२०६२	सोभा खडिया	१५	९८०४९५०९७२
१०	आमा मिलन समुह	ईन्द्रेणी टोल, दमक १०	२०५३/१२/१	कमला न्यौपाने	२१	९८१७९२९४४९
११	पथिभरा आमा समुह	पथिभरा टो. वि. , दमक ३	२०६९/८/५	चन्द्रकला दुलाल	२१	९८१७००५००४
१२	शान्ति आमा समुह	परिनत टोल विकास सस्था वडा नं. १०	२०५४/	पद्म कु. बि.क	१५	९८१५९६१४९९
१३	श्रृजनसिल आमा समुह	वडा नं. १०	२०५२	ललिता न्यौपाने	१६	९८१७९८३८०९
१४	स्वास्थ्य आमा समुह	पशुपति टो. वि. दमक १०	२०७० साल	झुमा कन्दडब्बा	३५	९८१४९१२०९८
१५	संगम आमा समुह	संगम टोल दमक १०	२०६०/१/१	अम्बिका खनाल	३२	९८०८६५८२५८
१६	प्रयास आमा समुह	नयां सब्जी टोल दमक ६	२०६५ साल	उमा अमात्य	१९	९८४२७७०५५६
१७	के.वा. आमा समुह	चकडपाका टोल दमक९	२०६५ साल	गिता धिमाल	३०	९८४२७७०६२९
१८	पिपल चोक आमा समुह	पिपल चोक दमक ४	२०७० साल	शान्ति नेपाल	२२	९८४२६३१२४५
१९	कंचनजंगा आमा समुह	कंचनजंगा टोल दमक १	२०७१ साल	कमला पाठक	२५	९८४२७०८०६६
२०	कुसल आमा समुह	कुसल टोल दमक १०	२०६७ साल	पुनम श्रेष्ठ	३७	९८१२३३५७५३
२१	संगम स्वस्थ्य आमा समुह	कृष्ण मन्दिर दमक ४ संगम टोल	२०६६ साल	कमला लुईटेल	६०	९८०८५९५२२१

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, २०७४

७.३.९ महिला सहकारी संस्था

तालिका नं. १८१ : महिला सहकारी संस्थासम्बन्धी विवरण

क.सं.	सहकारी संस्थाको नाम	ठेगाना (वडा नं. सहित)	सदस्य संख्या	शेयर पूँजी
१	श्री गृहिणी महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक	१	६७५	२७,८९९,६१७
२	श्री प्रशान्ति महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक	५	२०८	६,२९१,२०९
३	श्री संगीनी महिला बचत तथा ऋण स.सं.लि., दमक	६	३९१	३,७७०,८८२
४	श्री हरित तारा महिला कृषि स.सं.लि., दमक-१५	९	१८१	४,१४६,५७०
५	श्री त्रिवेणी अपाङ्ग तथा महिला बहुउद्देश्यीय स.सं.लि., दमक	८	०	२,८४२,५८६

स्रोत : महिला तथा बालबालिका कार्यालय, २०७४

७.४ खानेपानी

७.४.१ खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरधुरीको विवरण

तालिका नं. १८२ : खानेपानीको स्रोतको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	धारा/पाइप	ट्युबवेल/हाते पम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	नढाकिएको इनार/कुवा	नदी/खोला	जार	अन्य*	जम्मा
१	२,३४६	७०८		१				**३,०५५**
२	३३४	१,८०४	२	४		१		**२,१४५**
३	५७०	१,७५०	२	२	१	१		**२,३२६**
४	२८१	१,९८२	१			१		**२,२६५**
५	२,७३३	६४८						**३,३८१**
६	१,३४६	६९					१	**१,४१६**
७	१,२२०	१२९						**१,३४९**
८	२,२३५	७३						**२,३०८**
९	१,५९४	१,२८३		६		१	२	**२,८८६**
१०	६	१,३०२					३	**१,३११**
जम्मा	**१२,६६५**	**९,७४८**	**५**	**१३**	**१**	**४**	**६**	**२२,४४२**
प्रतिशत	**५६.४३**	**४३.४४**	**०.०२**	**०.०६**	**०.००**	**०.०२**	**०.०३**	**१००.००**

**माथि उल्लेखित स्रोत बाहेक मूल, झरना, कुलो, आकासे पानी, हिउँ, असिना आदि*

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

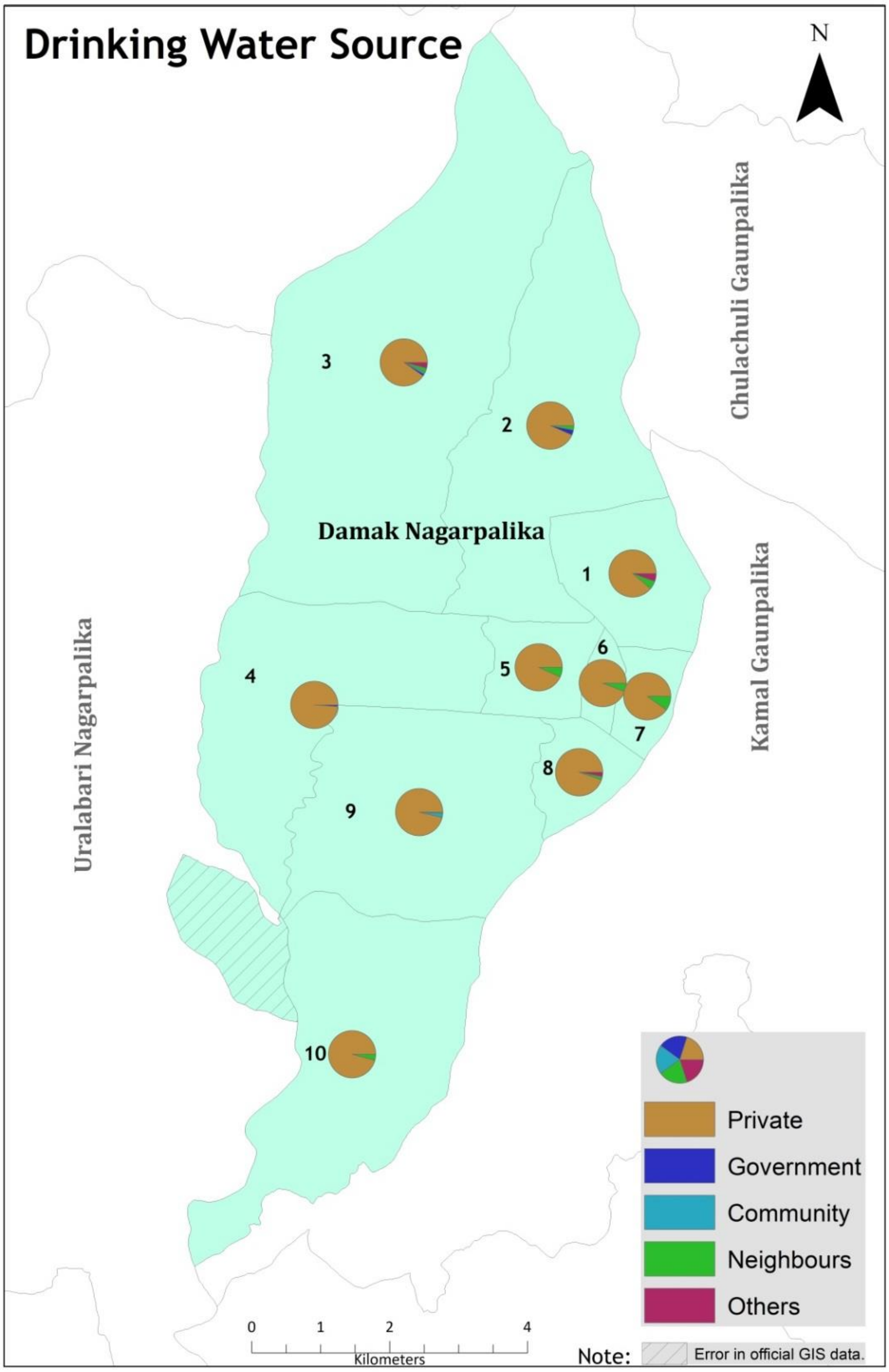

नक्सा स्रोत : भूमि सूचना र अभिलेख विभाग, तथ्याङ्क स्रोत : घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

यस नगरपालिकामा रहेका २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये धारा/पाइप मार्फत आपूर्ति गरिएको पानी पिउने घरधुरिको संख्या १२,६६५ अर्थात् ५६.४३ प्रतिशत, दोस्रोमा भने ट्यूबेल वा हातेपम्पका धारा/पाइपबाट पानी पिउने परिवारको संख्या ९,७४८ अर्थात् ४३.४४ प्रतिशत रहेका छन्। अन्य श्रोत प्रयोग गर्नेको संख्या नगन्य रहेको छ। यस तथ्याङ्कले धारा /पाइप र ट्यूबबेल वा हातेपम्प प्रयोग गर्ने घरधुरी अत्यधिक भएको देखीन्छ। ट्यूबबेल वा हातेपम्पको पानी पिउन वा अन्य प्रयोगका लागि पूर्णरूपमा

सुरक्षित नहुन सक्ने देखाउँछ भने अर्कोतर्फ नेपालको तराई क्षेत्रमा जमिनमूनिको पानीमा आर्सेनिक (एक प्रकारको विषाक्त पदार्थ) रहेको विभिन्न परिक्षणले देखाएकोले त्यसमा सजगता अपनाई पानी शुद्धिकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्नुपर्ने देखाउँछ। (वडागत रूपमा विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। Sustainable Development Goals Status & Roadmap: २०१६ - २०३० का अनुसार (SDG - 6) आधार वर्ष २०१५ मा सुरक्षित पिउने पानी उपभोग गर्ने जनसंख्या १५% मात्र देखिन्छ। दिगो विकास लक्ष्य अनुगमन ढाँचा समेत उल्लेख भएको उक्त दस्तावेजअनुसार यो जनसंख्या क्रमश वृद्धि गर्ने अपेक्षा गरिएको छ। जसअनुसार २०१९ मा ३५%, २०२२ मा ५०%, २०५५ मा ६५% हुँदै सन् २०३० सम्म सुरक्षित पिउने पानी प्रयोग कर्ता कुल जनसंख्याको ९०% हुने महत्वाकांक्षी लक्ष्य राखिएको छ। उक्त राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा टेवा पुऱ्याउन तथा आमरूपमा जनस्वास्थमा सुधार गर्न जमिनमुनिको पानी प्रयोग गर्दा पानीको उपयुक्तताको परीक्षण र सुरक्षाको उपायहरूबारे व्यापक जनजागरण फैलाउनु पर्ने देखिन्छ।

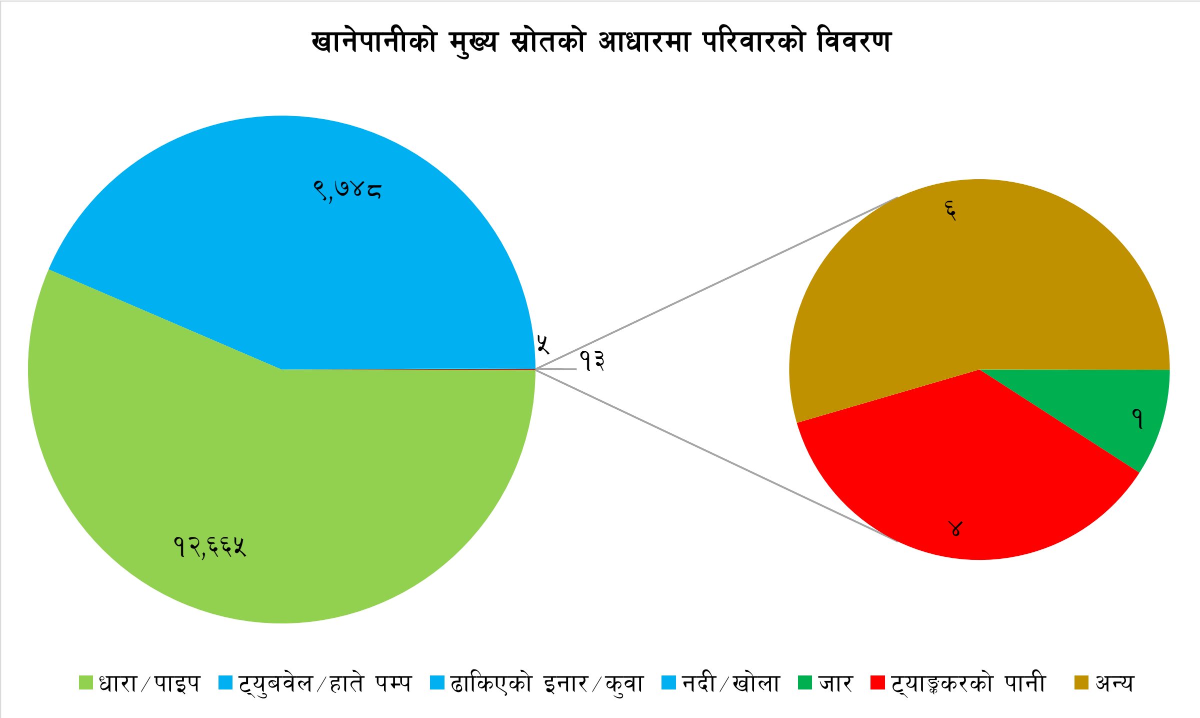

७.४.२ परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४१३ घरपरिवारहरू मध्ये २०,८३४ अर्थात् ९२.९५ प्रतिशत घरपरिवारको पानीको स्रोत निजी रहेको तथ्याङ्कले देखाउँछ भने अरुको धारा वा पानीको स्रोत प्रयोग गर्ने ८९८ अर्थात् ४.०१ प्रतिशत, सार्वजनिक स्रोतबाट प्रयोग गर्ने १९२ अर्थात् ०.८६ प्रतिशत, सामुदायिक स्रोतबाट १४४ अर्थात् ०.८६ प्रतिशत र अन्यमा ३४५ अर्थात् १.५४ प्रतिशत रहेका छन्। परिवारलाई आवश्यक पर्ने पानी जस्तो आधारभुत आवश्यकताको स्रोत निजी स्वामित्वमा हुनु राम्रो भएतापनि पानीको उपलब्धताको स्थिति र गुणस्तरले परिवारको स्वास्थ्य र गुणस्तरीय जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्दछ। नगरपालिकाको पिउने पानीको मुख्य स्रोत हेर्दा धारा/पाइप तथा ट्युबवेल/हाते पम्पको पानी प्रयोग गर्दछन् तसर्थ ट्युवेल वा हाते पम्पको पानीको गुणस्तर वैज्ञानिक रूपमा परीक्षण नगरी पिउँदा स्वास्थ्यमा जोखिम रहन्छ। स्वास्थ्यसम्बन्धी योजना निर्माणमा यस तथ्याङ्कले अहम् भूमिका खेल्दछ। वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १८३ : परिवारले प्रयोग गरेको पानीको श्रोतको स्वामित्वको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	निजी	सरकारी	सामुदायिक	अरुको घरको धारा	अन्य*	जम्मा
१	२,७०६	७	१	१७३	१६७	३,०५४
२	१,९९१	७२	६	६९		२,१३८
३	२,०९४	३१	३३	७०	९२	२,३२०
४	२,२२१	२४	५	११	२	२,२६३
५	३,१००	२७	२३	२२५	६	३,३८१
६	१,३२८			८५	२	१,४१५
७	१,२१२	५		१३२		१,३४९
८	२,१८१	५		५०	७२	२,३०८
९	२,७६५	८	७५	२९		२,८७७
१०	१,२३६	१३	१	५४	४	१,३०८
जम्मा	२०,८३४	१९२	१४४	८९८	३४५	२२,४१३
प्रतिशत	९२.९५	०.८६	०.६४	४.०१	१.५४	१००.००

**माथि उल्लेखित स्वामित्व प्रकारका बाहेक प्राकृतिक श्रोत, सार्वजनिक वा संस्थागत श्रोतहरु हुन सक्ने*

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

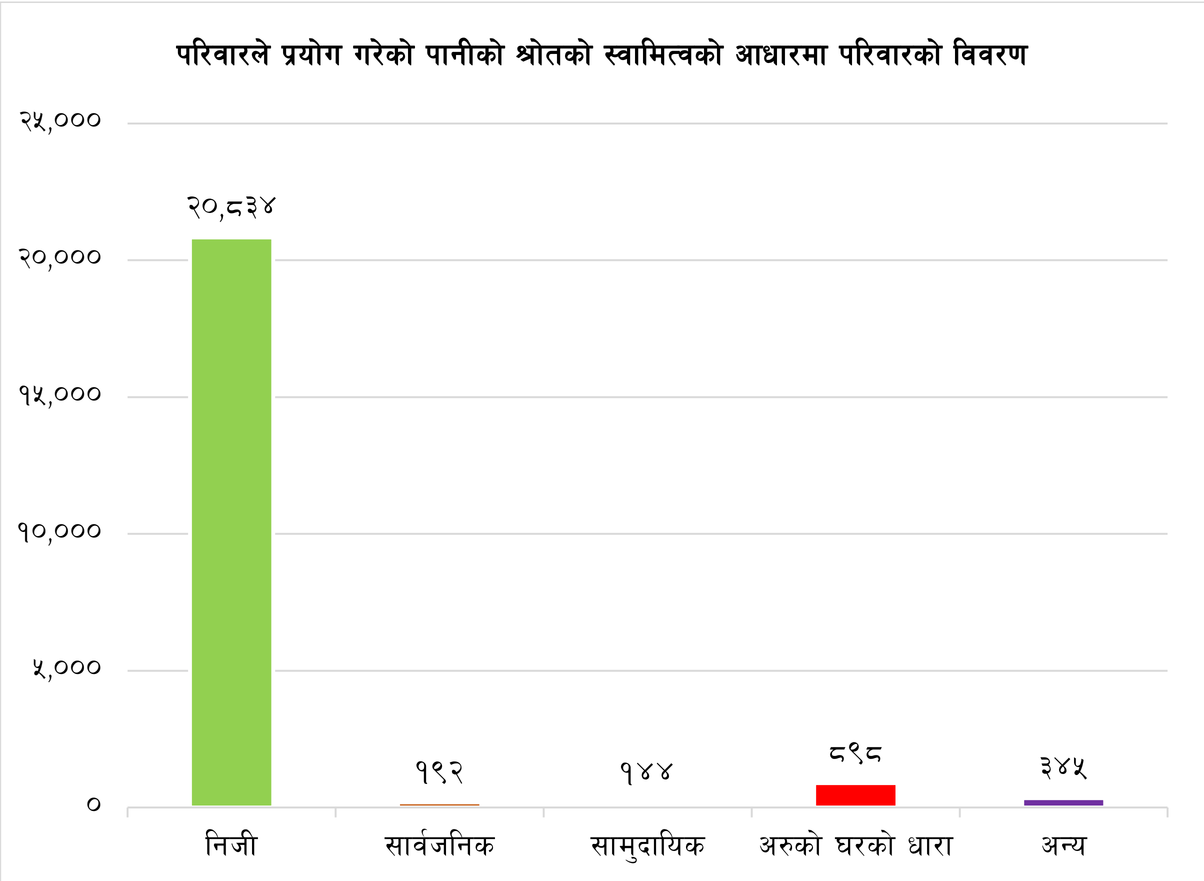

७.४.३ खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरधुरीको विवरण

तालिका नं. १८४ : खानेपानीको मुख्य श्रोत भएको ठाउँसम्म पुग्न लाग्ने समयको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	घरको कम्पाउण्ड भित्र भएको	१-१५ मिनेट	१ घण्टा-१.५ घण्टा	दुई घण्टाभन्दा बढी	जम्मा	औषत समय (मिनेटमा)
१	३,००९	४५	१		३,०५५	०.०७
२	२,१०४	४१			२,१४५	०.१०
३	२,२६०	६२	३	१	२,३२६	०.२९
४	२,२६०	५			२,२६५	०.०१
५	३,३७८	३			३,३८१	०.००
६	१,४११	४	१		१,४१६	०.०६
७	९९६	३५३			१,३४९	१.४०
८	२,२८७	२१			२,३०८	०.०४
९	२,८४६	१६	६	१८	२,८८६	१.२२
१०	१,२६९	२९		१३	१,३११	३.०८
जम्मा	२१,८२०	५७९	११	३२	२२,४४२	
प्रतिशत	९७.२३	२.५८	०.०५	०.१४	१००.००	

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरधुरीहरू मध्ये २१,८२० अर्थात् ९७.२३ प्रतिशत घर परिवारहरूका पानीको श्रोत आफ्नै घर परिसर भित्र रहेको, त्यस बाहेक ५७९ अर्थात् २.५८ प्रतिशत घरधुरीहरू १ देखि १५ मिनेट टाढाको श्रोतहरूबाट पिउने पानी ल्याउने गरेको पाइयो । त्यसैगरी ११ अर्थात् ०.०५ प्रतिशत घरपरिवारमा १ घण्टा देखि डेढ घण्टा टाढा रहेको छ भने ३२ अर्थात् ०.१४ प्रतिशत घरपरिवारमा दुई घण्टाभन्दा बढी टाढा रहेको छ । तराई क्षेत्रको नगरपालिका भएकोले भूमिगत जलश्रोत पर्याप्त हुँदा पिउने पानीको श्रोत र त्यसको सुगमता यथेष्ट भएको देखिन्छ तथापि पानीको निर्मलीकरण गरेर पिउनुपर्ने विषयलाई गम्भिरताका साथ लिनुपर्ने देखिन्छ। वडागत पूर्ण विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

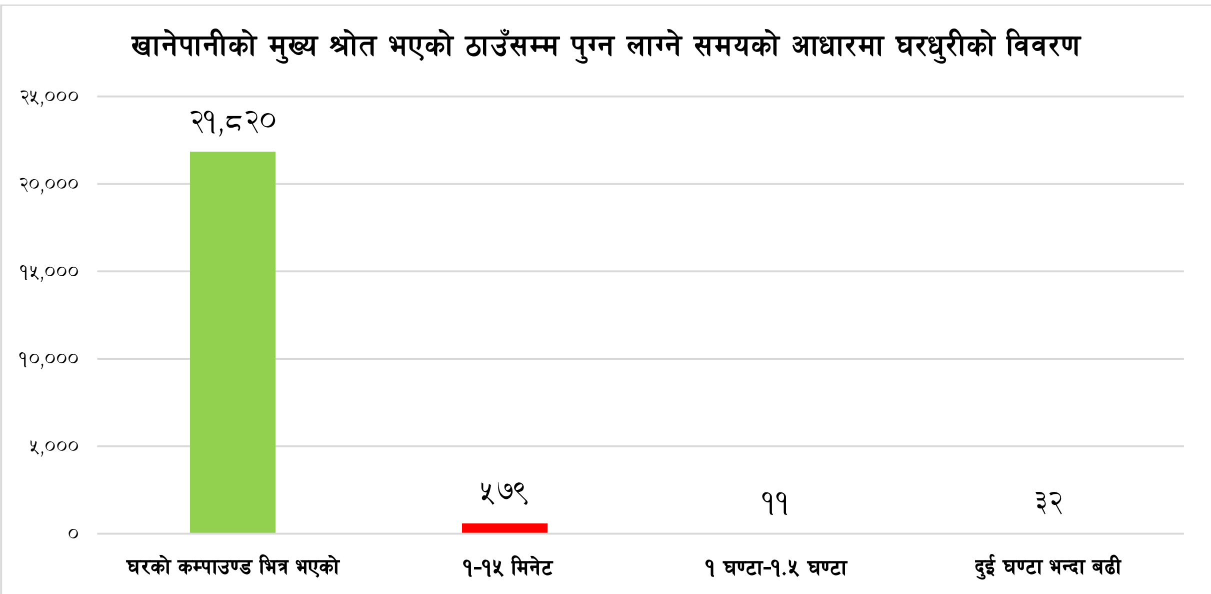

७.४.४ शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरधुरीको विवरण

तालिका नं. १८५ : शौचालय प्रयोगको प्रकारको आधारमा घरधुरीको विवरण

वडा नं.	फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	फ्लस भएको (सेप्टिक ट्याङ्की)	साधारण चर्पी	सामुदायिक चर्पी	चर्पी नभएको	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	२२	२,१६०	८५३	१०	१०		३,०५५
२	३०	९८५	१,०१२	२९	८९		२,१४५
३	७	७६२	१,४३६	६६	५५		२,३२६
४	३५	८३१	१,२९२	४६	६१		२,२६५
५	१२६	२,९५४	२७७	१८	६		३,३८१
६	४८६	८०४	११६		१०		१,४१६
७	१४३	६३१	५४८	११	१६		१,३४९
८	२१	१,७०५	५५८	६	१८		२,३०८
९	२९	१,८३२	८५२	१२७	४५	१	२,८८६
१०	३	२९०	८७२	६२	८४		१,३११
जम्मा	९०२	१२,९५४	७,८१६	३७५	३९४	१	२२,४४२
प्रतिशत	४.०२	५७.७२	३४.८३	१.६७	१.७६	०.००	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये १२,९५४ अर्थात् ५७.७२ प्रतिशत घरधुरीले साधारण चर्पी, ७,८१६ अर्थात् ३४.८३ प्रतिशतले फ्लस सहितको सेप्टि ट्याङ्क भएको चर्पी, ९०२ अर्थात् ४.०२ प्रतिशतले फ्लस सहितको सार्वजनीक ढल भएको चर्पी, ३७५ अर्थात् १.६७ प्रतिशतले सामुदायिक चर्पीको प्रयोग गरेको र ३९४ अर्थात् १.७६ प्रतिशतले भने चर्पीको प्रयोग नै नगरेको पाइयो । साधारण चर्पी प्रयोग गर्नेको संख्या झण्डै ३५ प्रतिशतभन्दा बढी हुनु र १.७६ प्रतिशत जनसंख्याले चर्पीको प्रयोग नै नगर्नु व्यक्तिगत तथा सामुदायिक स्वास्थ्यका हिसाबले जोखिम बढी रहेको देखाउँछ । सानो संख्याले मात्र खुल्ला स्थानमा दिसापिसाब गर्दा समेत समुदायको ठूलो हिस्साको जनस्वास्थ्य प्राणघातक संक्रामक रोगहरूको जोखिममा पर्ने हुँदा चर्पी प्रयोगलाई अनिवार्य गर्ने र चर्पीको गुणस्तर सुधारमा ध्यान दिनुपर्ने देखिन्छ ।

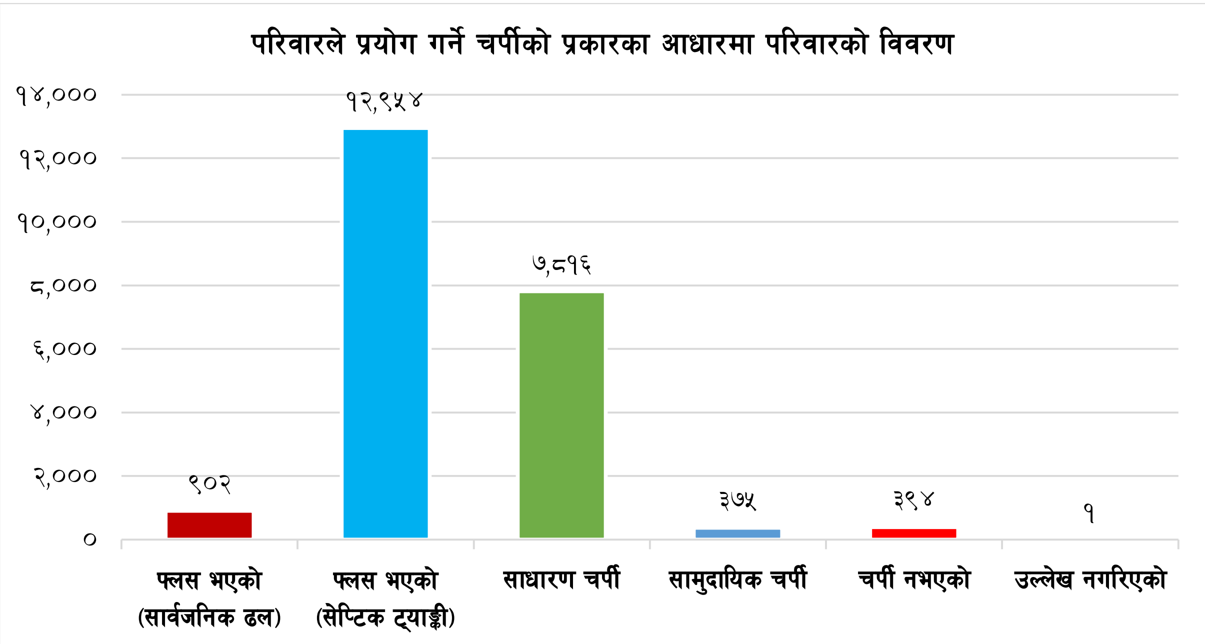

७.४.५ नगरपालिका भित्र सञ्चालित खानेपानीका सार्वजनिक आयोजना एवम् निजी उद्योगसम्बन्धी विवरण

नगरपालिका स्वच्छ र सफा हुनुपर्छ। खानेपानी स्वच्छ जीवनको प्रमुख आधार हो। खानेपानी सुरक्षित नहुँदा विभिन्न दुषित तथा असुरक्षित पानी बाट लाग्ने रोगको जोखिम हुन्छ। खानेपानी सुरक्षित राख्न त्यस ठाउँको वातावरण पनि सफा र स्वच्छ रहनु पर्दछ। खानेपानीको लागि प्रयोग गरिएको स्रोतको आधारमा नगर तथा नगरपालिकाको स्वास्थ्य स्थिति निर्धारण गर्न सकिन्छ। सुरक्षित खानेपानीको प्रयोगबाट विभिन्न रोगको जोखिम न्यूनीकरण गर्न सकिन्छ। दमक नगरपालिकाको खानेपानीको स्थिति बुझ्न तल नगरबासीहरूले खानेपानीमा प्रयोग गरेको स्रोतको विवरण देखाईएको छ।

तालिका नं. १८६ : नगरपालिकामा रहेको खानेपानी आयोजनासम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजना र उद्योगको नाम	ठेगाना	सञ्चालन	स्वामित्व	पानीको श्रोत	अवस्था	लाभान्वित घरधुरी संख्या	आयोजनाले समेटुने क्षेत्र
१	खानेपानी तथा सरसफइ उपभोक्ता संस्था	दमक-१, झापा	उपभोक्ता समितिद्वारा	सार्वजनिक	डिप बोरिङ	नियमित चालु	७८५०	१,२,४,५,६,७,८ र ९ (४ र ९ आधा)

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय, खानेपानी संस्थान, नगरपालिका, खानेपानी उपभोक्ता संस्था

७.४.६ नगरपालिका भित्र सञ्चालित खानेपानी आयोजना, माग, आपूर्ति, महसुलसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १८७ : खानेपानी आयोजना, माग, आपूर्ति र महसुलसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	खानेपानी आयोजनाको नाम	दैनिक माग	दैनिक आपूर्ति	महसुल दर		आयोजना लागत	मासिक आम्दानी	मासिक खर्च	मासिक बचत
				मासिक न्यूनतम रू.	न्युनतममा थप घन मिटरको दरले				
१	खानेपानी तथा सरसफइ उपभोक्ता संस्था	६००० घ.मी.	६००० घ.मी.	रू.१५० (८ घ. मि.)	रू. १७ देखी २७ सम्म	३२,८६,७४,०००	४०,००,०००	२५,००,०००	१५,००,०००

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय-१, खानेपानी संस्थान -२, नगरपालिका-३, खानेपानी उपभोक्ता संस्था-४

७.४.७ खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तरसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १८८ : खानेपानी आयोजनाबाट उपलब्ध हुने पानीको गुणस्तरसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	आयोजनाहरूको नाम	भौतिक गुणस्तर	रसायनिक गुणस्तर	जैविक गुणस्तर
१	खानेपानी तथा सरसफइ उपभेक्ता संस्था	नेपाल सरकार र WHO को मापदण्ड	नेपाल सरकार र WHO को मापदण्ड	हाल सम्म समस्या नभएको

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय, खानेपानी संस्थान, नगरपालिका, खानेपानी उपभोक्ता संस्था

७.४.८ खानेपानीको संभावित श्रोतहरु

तालिका नं. १८९ : खानेपानीका संभावित श्रोतहरू

क्र.सं.	खानेपानीको स्रोतहरू	ठेगाना	लाभान्वित हुने क्षेत्र
१	भूमिगत, नदी	वार्ड नं. १,६,९, रतुवा, मावा	१,२,४,५,६,७,८ र ९

स्रोत : खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय, खानेपानी संस्थान, नगरपालिका, खानेपानी उपभोक्ता संस्था

७.५ सामाजिक सुरक्षा प्राप्त व्यक्तिको विवरण

७.५.१ सामाजिक सुरक्षा भत्ता

नगरपालिकामा आ.व.२०७३/७४ सम्म सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनेहरूको संख्या तालिकामा दर्शाइएको छ । भत्ता पाउनेहरूमा जेष्ठ नागरिक दलितमा महिला २२२ जना पुरुष २५८ जना, जेष्ठ नागरिक अन्यमा महिला १४५१ जना पुरुष १३७२ जना रहेका छन् । त्यसैगरी एकल महिला ७, विधवा महिला १७७०, पूर्ण अपाङ्ग महिला ५४ जना, पुरुष ६४ जना, आंशिक अपाङ्ग महिला ६३ जना पुरुष ७१ जना रहेका छन् भने भत्ता पाउनेहरूमा दलित बालबालिका ४११ जना रहेका छन् जसमा बालिका १८९ जना र बालक २२२ जना रहेका छन् ।

तालिका नं. १९० : नगरपालिकामा सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाएका व्यक्तिहरूको विवरण

वडा नं.	जेष्ठ नागरिक				एकल महिला	विधवा महिला	लोपोन्मुख आदिवासी जनजाती		पूर्ण अपाङ्ग पूर्ण अपाङ्ग भएका		आंशिक अपाङ्ग भएका		दलित बालबलिका	
	दलित		अन्य											
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष			महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	बालिका	बालक
१	१५	१८	११५	११३	०	१५२	५	४	५	४	३	११	२२	२५
२	२३	२०	१५६	१४७	२	१५९	०	०	३	५	८	६	१३	१२
३	५८	६१	२२२	२३०	१	२१९	०	०	९	११	१३	१०	४२	६२
४	२५	४३	१८२	१६१	०	१७७	०	०	५	५	५	११	२३	२२
५	१३	८	१६४	१५७	१	१९४	०	०	५	७	५	५	१३	६
६	१४	१४	७४	६०	०	१३२	०	०	३	६	५	१	९	६
७	२०	३०	९९	६५	१	१८५	०	०	४	६	६	३	२४	२७
८	१४	१५	१४६	१४२	२	१६६	०	०	६	५	११	९	८	१७
९	२९	३४	१६२	१६२	०	२३४	०	०	४	९	६	६	२०	३४
१०	११	१५	१३१	१३५	०	१५२	०	०	१०	६	१	९	१५	११
जम्मा	२२२	२५८	१४५१	१३७२	७	१७७०	५	४	५४	६४	६३	७१	१८९	२२२

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

७.५.२ अपाङ्गगताको विवरण

शरीरका अङ्गहरू र शारीरिक प्रणालीमा भएको समस्याका कारण भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक वातावरणका साथै सञ्चार समेतबाट सिर्जना भएको अवरोध समेतले दैनिक क्रियाकलाप सामान्यरूपमा सञ्चालन गर्न एवं सामाजिक जीवनमा पूर्ण सहभागी हुन कठिनाइ हुने अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ। खासगरी व्यक्तिहरूमा अपाङ्गता हुने कारण आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोगको कमी, ग्रामीण क्षेत्रमा मुख नधुने समस्याका कारण उत्पन्न त्चबअजफब रोग, दुर्घटना, जन्मजात, प्राकृतिक प्रकोप, कुपोषण, स्वास्थ्य उपचार नपाएर, द्वन्द्व वा युद्ध वा विस्फोटक पदार्थको प्रयोग आदि देखिएका छन्। जसलाई घटाउन प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक दुवै कार्यहरू गरिनुपर्दछ। नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा बालबालिकाहरूको हक हित र अधिकारको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र विकास गर्न १९ वटा क्षेत्रलाई समेटी अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र अपाङ्गतासम्बन्धी कार्ययोजना, २०६३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। त्यसै गरी २०६६ पुस १२ गते नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ लाई अनुमोदन गरेको छ। सरकारले अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण निर्देशिकासमेत जारी गरी विवरण गरिरहेको छ। अपाङ्गता परिचयपत्र विवरण गर्नका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताका आधारमा शारिरीक अपाङ्गता, दृष्टिविहीन र न्युन दृष्टियुक्त, स्वरबोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता, सुस्त श्रवण र बहिरा, श्रवण दृष्टिविहिनता, मानसिक अपाङ्गता बौद्धिक अपाङ्गता, बहुअपाङ्गता गरी सात किसिमले र गाम्भीर्यताका आधारमा तह क (रातो रङको परिचयपत्र), तह ख (नीलो रङको परिचयपत्र), तह ग पहेलो रङको परिचयपत्र र तह घ (सेतो रङको परिचयपत्र) गरी चार तहमा विभक्त गरी परिचय पत्र विवरण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ। हालसम्म यो समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन केही सामान्य आयमुलक र सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएता पनि यिनीहरूको आत्मविश्वासलाई बढाउन र समुदायबाट हुने गरेको उपेक्षाबाट मुक्त राख्न स्थानीय स्रोत साधान र निकायहरूमा यो समुदायको पहूँच पुऱ्याउन विभिन्न कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ।

घरधुरी तथ्याङ्क संकलनको विवरणअनुसार दमक नगरपालिकामा रहेको कूल ८६,८९० जनसंख्या मध्ये १.०६ प्रतिशत अर्थात् ९२२ जनामा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता रहेको छ । जस मध्ये शारिरीक अपाङ्गता भएका ४३२, दृष्टिविहिन अपाङ्गता भएका ११०, श्रवण दृष्टिविहिनसम्बन्धी अपाङ्गता भएका १३, स्वर बोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ११९, सुनाईसम्बन्धी अपाङ्गता भएका ६०, मानसिक अपाङ्गता ११९, बौद्धिक अपाङ्गता २२, बहुअपाङ्गता ४७ जना रहेका छन् । थप अपाङ्गता तथा वडागत अपाङ्गताको विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १९१ : अपाङ्गताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	अपाङ्गता नभएको	शारीरिक अपाङ्गता	दृष्टिसम्बन्धी अपाङ्गता	श्रवण दृष्टिबिहिन	सुनाईसम्बन्धी अपाङ्गता	स्वर बोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता	मानसिक अपाङ्गता	बौद्धिक अपाङ्गता	बहु अपाङ्गता	जम्मा
१	११,२०१	६१	१६		६	१४	९	१	४	११,३१२
२	८,४१३	४२	१६	३	५	१२	१२		१	८,५०४
३	९,६१८	५६	१५	३	१०	२४	१९	२	१०	९,७५७
४	८,९६२	२५	१२	१	६	१२	१४	३	३	९,०३८
५	१२,१९१	३४	५		२	१३	५	३	२	१२,२५५

६	५,३४९	२१	१		२	३	७		१५	५,३९८
७	५,४१२	३३	३		१	६	१०	२	५	५,४७२
८	८,७०४	३७	६	१	४	९	१५	८	१	८,७८५
९	१०,६७४	७२	२०	२	१३	१६	११	१	२	१०,८११
१०	५,४४४	५१	१६	३	११	१०	१७	२	४	५,५५८
जम्मा	८५,९६८	४३२	११०	१३	६०	११९	११९	२२	४७	८६,८९०
प्रतिशत	९८.९४	०.५०	०.१३	०.०१	०.०७	०.१४	०.१४	०.०३	०.०५	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

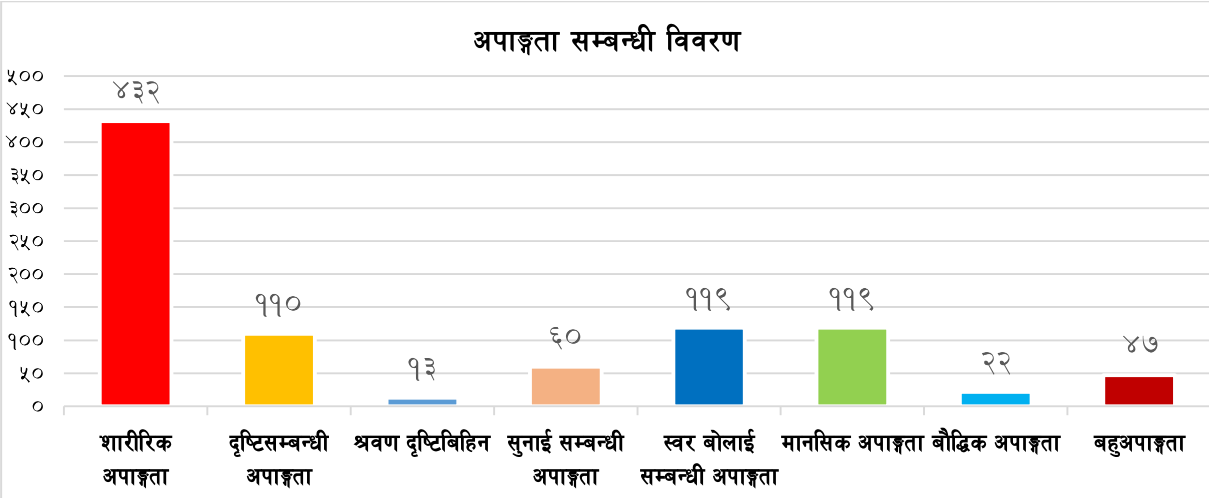

७.५.३ पक्की तथा कच्ची ढलसम्बन्धी विवरण

दमक नगरपालिकामा कच्ची र पक्की गरि जम्मा ढल ६२ कि.मी. रहेको छ ।

७.५.४ वातावरणीय, रसायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमा

तालिका नं. १९२ : वातावरणीय, रसायनिक र जैविक प्रभाव सम्बन्धमा

वडा नं.	वातावरणीय प्रभाव ? (छ, छैन, व्यवस्थापन गरिएको छ)	रसायनिक (धमिलोपन, अक्सिजन सोस्ने पदार्थहरू, नाइट्रोजन तथा फस्फोरस, कपर, लिड, जिङ्क, नाईट्रेट, नाईट्राइटको मात्रा सिमाभित्र)	जैविक (ब्याक्टेरिया, भाइरस, कोलिफमको मात्रा सिमाभित्र)	प्रशोधन प्रणाली (छैन, छ भने कुन किसिमको छ)
१	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
२	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
३	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
४	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
५	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
६	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
७	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
८	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
९	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन
१०	छ (मावा र रतुवा (खोला को)	छैन	छैन	छैन

स्रोत: नगरपालिका, खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सब डिभिजन कार्यालय, खानेपानी उपभोक्ता संस्था, खानेपानी तथा सरसफाई विभाग

७.५.५ नगरपालिकाले फोहोर संकलनको लागि निजी कम्पनीसँग सम्झौता

तालिका नं. १९३ : नगरपालिकाले फोहोर संकलनको लागि निजी कम्पनीसँग सम्झौता

क्र.सं.	कम्पनी वा फर्मको नाम	प्रदान गर्ने सेवाहरू	व्यवस्था	करार अवधि	करार मूल्य
१	पाथ वे नेपाल र ग्रीन लिन्क	फोहरमैला संकलन निजि सार्वजनिक साझेदारि अन्तर्गत कार्य भैरहेको (PPP Model)	साझेदार	५ वर्ष	५३,४०,००० कर बाहेक

स्रोतः नगरपालिका, खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय, खानेपानी उपभोक्ता संस्था, खानेपानी तथा सरसफाई विभाग

७.५.६ सार्वजनिक शौचालयसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १९४ : सार्वजनिक शौचालयको विवरण

वडा नं.	स्थान	कच्ची संख्या	पक्की संख्या	कैफियत
वडा नं.६	दमक मोड	-	१	पूर्व बसपार्क

स्रोतः नगरपालिका, खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन वा सव डिभिजन कार्यालय, खानेपानी उपभोक्ता संस्था, खानेपानी तथा सरसफाई विभाग

७.५.७ घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण

तालिका नं. १९५ : घरबाट निस्कने ठोस फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	घरमै लिन आउने	फोहर थुपार्ने ठाउँमा/क्यानमा	घर कम्पाउन्ड भित्र बाल्ने	कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने	नदी वा खोल्सामा	सडक/सार्वजनिक स्थलमा	कम्पोष्ट मल बनाउने	अन्य*	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	५६३	६०	२,३८७	४०	५					३,०५५
२	७५	३८	१,८०३	१३०	९३	४	२			२,१४५
३	६४	४८	१,८८५	२५५	११	८	५५			२,३२६
४	४४	८०	१,४९०	५९५	३८	२	१६			२,२६५
५	१,६९२	१०६	१,४६५	९८	२	६	१२			३,३८१
६	१,३७७	११	२१			५	२			१,४१६
७	६९९	९	४१०	१७	२११	२	१			१,३४९
८	८०५	२२	१,३९७	६०	२०	१	३			२,३०८
९	४९४	४५	१,६०६	६३७	७१	५	२७		१	२,८८६
१०	६	२९	८५२	२८६	४७		८३	८		१,३११
जम्मा	५,८१९	४४८	१३,३१६	२,११८	४९८	३३	२०१	८	१	२२,४४२
प्रतिशत	२५.९३	२.००	५९.३४	९.४४	२.२२	०.१५	०.९०	०.०४	०.००	१००.००

***माथि उल्लेखित फोहर मैला व्यवस्थापन गर्ने स्थान बाहेक पुन प्रयोग गर्ने, पशु आहाराको रुपमा प्रयोग गर्ने, खाली जग्गामा फाल्ने आदि**

स्रोतः घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

नगरपालिकामा रहेका कुल घरपरिवारहरू मध्ये १३,१३६ अर्थात् ५९.३४ प्रतिशतले घरमा उत्पादन भएको फोहर घरको कम्पाउन्ड भित्र बाल्ने गरेको, ५,८१९ अर्थात् २५.९३ प्रतिशतले फोहर घरमै लिन आउने गरेको, २,११८ अर्थात् ९.४४ प्रतिशतले फोहर घरको कम्पाउन्ड भित्र गाड्ने/थुपार्ने, ४९८ अर्थात् २.२२ प्रतिशतले फोहर नदी वा खोल्सामा फाल्ने गरेको, ४४८ अर्थात् २ प्रतिशतले फोहर थुपार्ने

ठाउँमा/क्यानमा, २०१ अर्थात् ०.९ प्रतिशतले फोहरवाट कम्पोष्ट मल बनाउने, ३३ अर्थात् ०.१५ प्रतिशतले फोहर सडक वा सार्वजनिक स्थलमा फाल्ने गरेको र बाँकिको स्पष्ट नभएको पाइयो। फोहर जलाउने, खोल्सामा फाल्ने साथै सार्वजनिक स्थलमा समेत फाल्ने कार्यहरूले प्रदुषण वृद्धि गराई जनस्वास्थ्यमा प्रत्यक्ष असर गर्दछ। तसर्थ नगरपालिकाले फोहरको उचित व्यवस्थापनमा समुदायलाई सचेत बनाउनुपर्ने देखिन्छ।

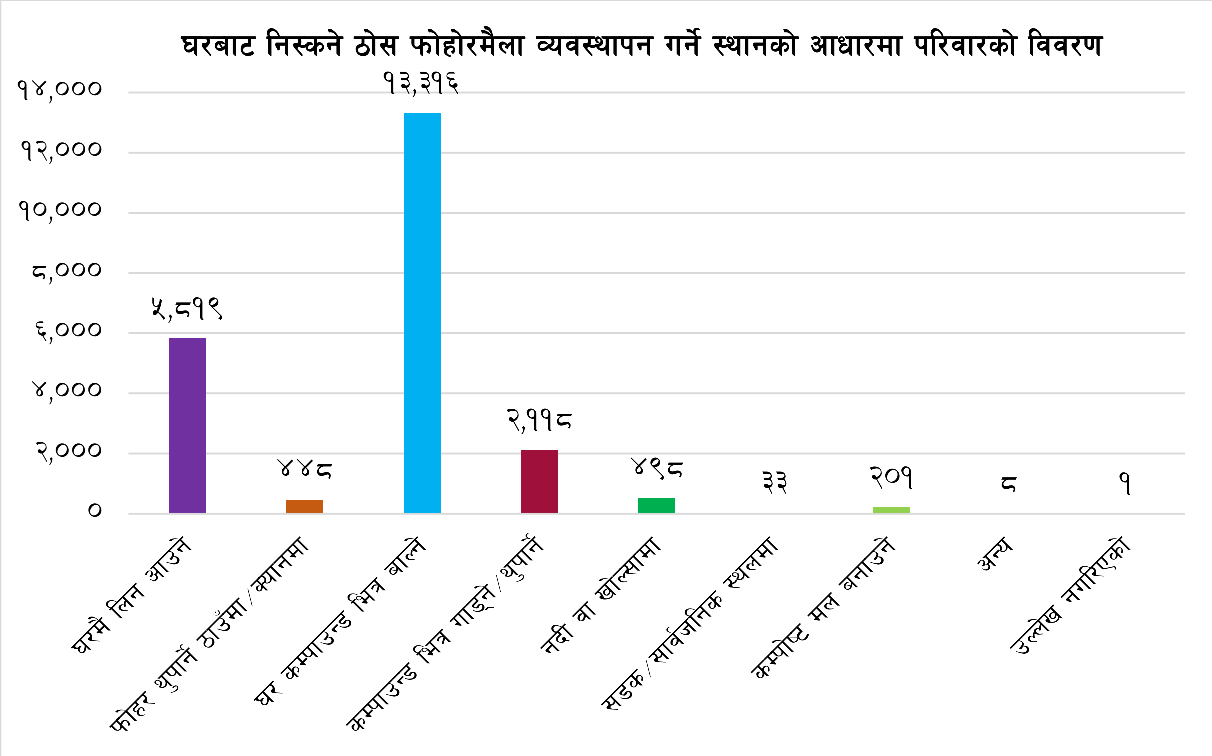

७.५.८ ढल निकासको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकामा रहेका कुल २२,४४२ घरपरिवारहरू मध्ये जम्मा ८,७४८ अर्थात् ३७.७८ प्रतिशत घरपरिवारहरूको मात्र ढल निकासको व्यवस्था छ भने बाँकी १३,९६३ अर्थात् ६२.२२ प्रतिशत घरपरिवारहरूको घरमा ढल निकासको व्यवस्था छैन। नगरपालिकामा आवश्यक आधारभूत सार्वजनिक भौतिक पुर्वाधारको विद्यमान अवस्थालाई हेर्दा ढल जस्तो सामुदायिक सरसफाई, स्वास्थ्य तथा व्यक्तिगत र पारिवारिक स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने विषय व्यवस्थापनको स्थिति कमजोर देखिन्छ। सडक, पिउने पानी, ढल जस्ता भौतिक पूर्वाधारको समुचित विकास नगरपालिकाका विकासका अपरिहार्य आयामहरू भएकाले सम्बन्धित निकायहरूको ध्यान यसतर्फ जानु जरुरी छ। वडागत विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १९६ : ढल निकास भए/नभएको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	ढल निकास भएको	ढल निकास नभएको	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
१	९१६	२,१३९		३,०५५
२	४२९	१,७१६		२,१४५
३	४४	२,२८२		२,३२६

वडा नं.	ढल निकास भएको	ढल निकास नभएको	उल्लेख नगरिएको	जम्मा
४	६७२	१,५९३		२,२६५
५	१,५४७	१,८३४		३,३८१
६	१,३६०	५६		१,४१६
७	१,०२९	३२०		१,३४९
८	१,६००	७०८		२,३०८
९	८८१	२,००४	१	२,८८६
१०		१,३११		१,३११
जम्मा	८,४७८	१३,९६३	१	२२,४४२
प्रतिशत	३७.७८	६२.२२	०.००	१००.००

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

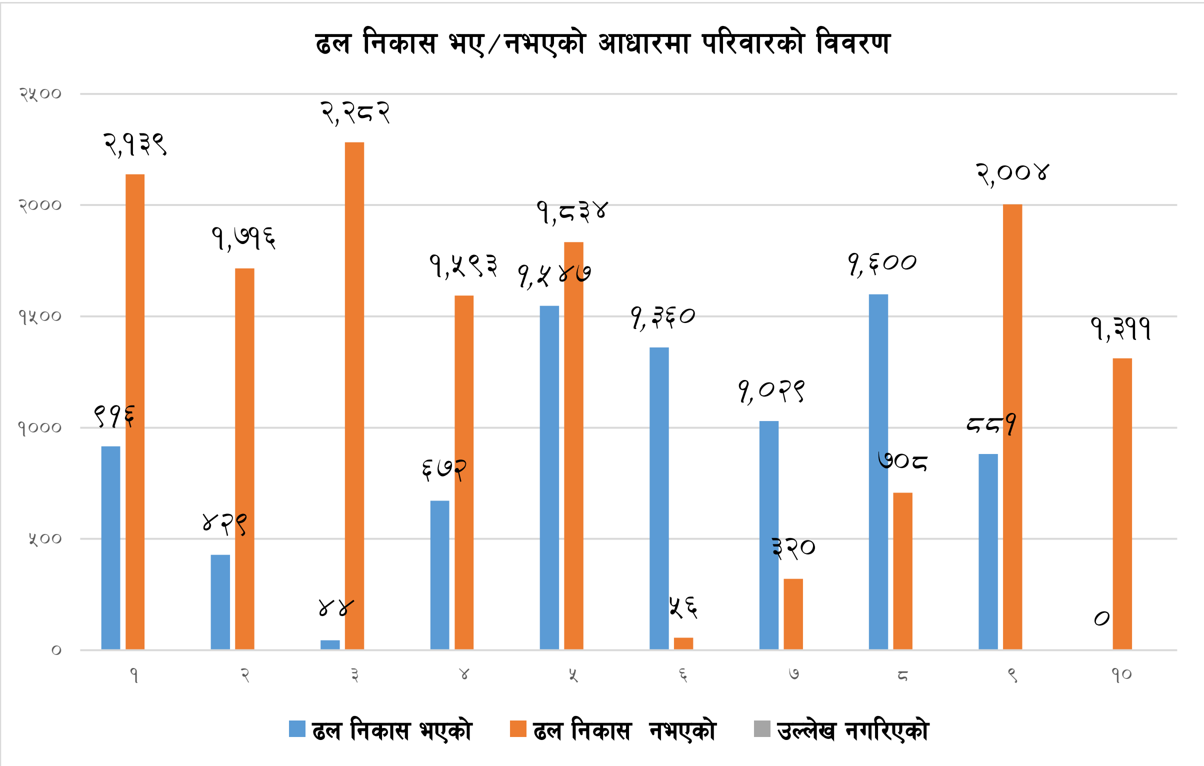

७.६ व्यक्तिगत घटना दर्ताको वार्षिक विवरण

नागरिकले आफ्नो व्यक्तिगत अधिकार उपयोग गर्न कानूनी प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्ने हुन्छ। नागरिकता, राहदानी वा अन्य परिचयपत्र लिन, रोजगारी वा उद्यम गर्न, विदेश जान निश्चित कानूनी प्रक्रिया पुरा गर्नु पर्ने हुन्छ। जस पश्चात सरकारले प्रमाणपत्र उपलब्ध गराउँछ। जन्म, मृत्यु, बसाई, सराई विवाह र सम्बन्ध विच्छेदजस्ता व्यक्तिगत घटना दर्ता गर्नु पर्ने हुन्छ। संविधानले नागरिकलाई विभिन्न अधिकारको प्रत्याभूत गरेको छ। त्यसको प्रस्थान विन्दु भनेकै व्यक्तिगत घटना दर्ता हो। राष्ट्रिय तथ्याङ्क बनाउने यसको विश्वव्यापी मान्यता हो। कहाँ कति जन्मे, कतिको मृत्यु भयो कतिले बसाईसराई गरे, कतिको सम्बन्ध विच्छेद भयो भन्ने कुराको जानकारी राज्यले पाउनु पर्छ। यसको आधारमा सरकारले नीति बनाउने हुँदा व्यक्तिगत घटना दर्ताको लागी जनचेतना अभिवृद्धि गर्नु पर्ने देखिन्छ।

तालिका नं. १९७ : व्यक्तिगत घटना दर्ताको बार्षिक विवरण

वडा नं.	जन्म दर्ता			मृत्यु दर्ता			विवाह दर्ता	सम्बन्ध विच्छेद	बसाई सराइ दर्ता		
	जम्मा	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला	पुरुष			दर्ता संख्या	आएको संख्या	गएको संख्या
१	१००६	५२७	४७९	१३९	४०	९९	२८९	१३	४३३	१२२३	२०७
२	२२२	११९	१०३	२५	१२	१३	८०	२	११९	३४३	५३
३	४४२	२१८	२२४	६४	२७	३७	१३९	५	१०६	१९७	१४९
४	११६	१००	१६	३२	९	२३	९८	२	१०९	२९३	९४
५	२१२	९३	११९	४५	१८	२७	९५	४	१६३	४९०	६१
६	१५१	७०	८१	२८	९	१९	६४	२	५४	१०१	६९
७	२१२	१०३	१०९	३७	११	२६	८८	५	८५	२२२	७२
८	१५९	७८	८१	३६	१३	२३	८२	४	१०८	२२८	७९
९	२२१	९३	१२८	४३	१४	२९	१०७	२	१०९	२४५	९४
१०	१८२	९२	९०	२५	१०	१५	८१	२	४६	१११	४९
जम्मा	**२९२३**	**१४९३**	**१४३०**	**४७४**	**१६३**	**३११**	**११२३**	**४१**	**१३३२**	**३४५३**	**९२७**

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

माथिको तालिकामा नगरपालिकाको व्यक्तिगत घटना दर्ताको अवस्थालाई देखाइएको छ। नगरमा आ.व. २०७३/७४ सालमा २९२३ जनाले जन्म दर्ता गराएका छन् जसमध्ये महिला १४९३ र पुरुष १४३० जना रहेका छन् । त्यसैगरी कुल ४७४ जनाको मृत्यु दर्ता भएको देखिन्छ जसमा हिला १६३ र पुरक्ष ३११ जना रहेका छन् । । त्यसैगरी विवाह दर्ताको स्थिति हेर्दा नगरपालिकामा ११२३ जनाको विवाह दर्ता भएको देखिन्छ । सो अवधिमा नगरपालिकामा सम्बन्ध विच्छेदको घटना दर्ता ४१ जनाको भएको देखिन्छ । त्यसैगरी कुल १३३२ परिवारको बसाई सराई दर्ता भएको देखिन्छ।

७.६.१ अपांगताका आधारमा जनसंख्या

खासगरी व्यक्तिहरूमा अपाङ्गता हुने कारण आयोडिनयुक्त नुनको प्रयोगको कमी, ग्रामीण क्षेत्रमा मुख नधुने समस्याका कारण उत्पन्न (Trachoma) रोग, दुर्घटना, जन्मजात, प्राकृतिक प्रकोप, कुपोषण, स्वास्थ्य उपचार नपाएर, द्वन्द्व वा युद्ध वा विस्फोटक पदार्थको प्रयोग आदि देखिएका छन्। जसलाई घटाउन प्रतिरोधात्मक र उपचारात्मक दुवै कार्यहरू गरिनुपर्दछ। नेपालले अपाङ्गता भएका व्यक्ति तथा बालबालिकाहरूको हक हित र अधिकारको संरक्षण एवं सम्बर्द्धन र विकास गर्न १९ वटा क्षेत्रलाई समेटी अपाङ्ग संरक्षण तथा कल्याण ऐन, २०३९ र अपाङ्गतासम्बन्धी कार्ययोजना, २०६३ तयार गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ। त्यसै गरी २०६६ पुस १२ गते नेपालले अपाङ्गता भएका व्यत्तिहरूको अधिकारसम्बन्धी संयुक्त राष्ट्र संघीय महासन्धी, २००६ लाई अनुमोदन गरेको छ।

अपाङ्गता परिचयपत्र वितरण गर्नका लागि अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई अपाङ्गताका आधारमा शारिरीक अपाङ्गता, दृष्टिविहीन र न्यून दृष्टियुक्त, स्वरबोलाईसम्बन्धी अपाङ्गता, सुस्त श्रवण र बहिरा, श्रवण दृष्टिविहिनता, मानसिक अपाङ्गता बौद्धिक अपाङ्गता, बहुअपाङ्गता गरी सात किसिमले र गाम्भीर्यताका आधारमा तह क (रातो रङको परिचयपत्र), तह ख (नीलो रङको परिचयपत्र), तह ग (पहेलो रङको परिचयपत्र) र तह घ (सेतो रङको परिचयपत्र) गरी चार तहमा विभक्त गरी परिचय पत्र वितरण गर्ने कार्य सुरु गरिएको छ। हालसम्म यो समुदायको सामाजिक आर्थिक अवस्थामा परिवर्तन ल्याउन केही सामान्य आयमुलक र सिपमुलक तालिमहरू सञ्चालन गरिएता पनि यिनीहरूको आत्मविश्वासलाई बढाउन र समुदायबाट हुने गरेको उपेक्षाबाट मुक्त राख्न स्थानीय स्रोत साधन र निकायहरूमा यो समुदायको पहूँच पुऱ्याउन विभिन्न कार्यक्रम ल्याउनु पर्ने देखिन्छ। यस नगरपालिकामा महिला तथा बालबालिका कार्यालयको तथ्याङ्कअनुसार २०७४ सालमा दमक नगरपालिका भित्र विभिन्न किसिमका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको संख्या ४७७ जना रहेका छन ।

७.७ फोहोरमैला तथा सरसफाई

नगरपालिकालाई सधैं सफा राखि वातावरण मैत्री घर, टोल, बस्ती, समाज बनाउने हेतुले राष्ट्रिय सरसफाई अभियानलाई निरन्तरता प्रदान गर्दै आउने क्रममा वडा नागरिक मन्च, नागरिक सचेतना केन्द्र, टोल विकास संस्था, टोल सुधार समाज र विपद व्यवस्थापन समितिको अगुवाई र सहकार्यमा टोल तथा वडास्तरमा अभियानको रूपमा संचालन भएको पाइन्छ। शहरीकरणको धेरै प्रभाव नपरेको दमक नगरपालिकामा स्वच्छ हावापानीको र प्राकृतिक वातावरणको अनुभव गर्न सकिन्छ। तर पनि दैनिक रूपमा घरबाट निस्किएको फोहोरलाई उचित व्यवस्थापन गर्न सकिएको खण्डमा फोहोर मैलाको व्यवस्थापन हुन्छ। जसले नगरका बासिन्दा लाई स्वस्थकर जीवन जिउन मद्दत गर्दछ। यस विषयमा नगरपालिकाले विशेष प्राथमिकताका साथ कार्य गर्नुपर्ने देखिन्छ।

७.७.१ फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १९८ : फोहोरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	फोहरमैला ब्यबस्थापन	ल्यान्डफिल साईट (जग्गा) को व्यवस्था	कुहिने र नकुहिने फोहरको बर्गिकरण
१	आंशिक	छ	छैन

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

७.७.२ स्वास्थ्य संस्थाको फोहरमैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

तालिका नं. १९९ : स्वास्थ्यखसंस्थाको फोहोर मैला व्यवस्थापनसम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हस्पिटल/हेल्थपोस्ट/क्लिनिकहरूको नाम	हस्पिटलको फोहोर व्यवस्थापन				कैफियत
		कुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	अन्य फोहोरहरूको व्यवस्थापान	फोहोर जलाउने व्यवस्थापन	
१	दमक अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
२	लाइफ लाइन अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
३	अम्दा अस्पताल	छ	छ	छ	छ	

क्र.सं.	हस्पिटल/हेल्थपोस्ट/क्लिनिकहरूको नाम	हस्पिटलको फोहोर व्यवस्थापन				कैफियत
		कुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	नकुहिने फोहोरको व्यवस्थापन	अन्य फोहोरहरूको व्यवस्थापान	फोहोर जलाउने व्यवस्थापन	
४	दमक अस्पताल एण्ड रिसर्च सेन्टर	छ	छ	छ	छ	
५	मेरियाण्ड दमक	छ	छ	छ	छ	
६	ओम मेची अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
७	कीउ. एण्ड कीउ. अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
८	मेडिपल स्कीन अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
९	डेल्फि स्कीन अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
११	हम्से दुम्से कोअपरेटिभ अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
१२	ओम शान्ति डेण्टल अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
१३	एड्भान्स अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
१४	आदित्य आयुर्वेदी फार्मेसी एण्ड क्लीनिक सेन्टर	छ	छ	छ	छ	
१५	निम्स नेसनल अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
१६	नाभेल डेन्टल केयर	छ	छ	छ	छ	
१७	मकालु डेन्टल क्लीनिक	छ	छ	छ	छ	
१८	जोर्बा डेन्टल क्लीनिक	छ	छ	छ	छ	
१९	AMDA PHCP For BR	छ	छ	छ	छ	
२०	साहारा डेन्टल अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
२१	नमस्ते पब्लिक अस्पताल	छ	छ	छ	छ	
२२	आमचोक सोसाइटी हस्पिटल एण्ड क्लीनिक	छ	छ	छ	छ	

स्रोत : क्षेत्रीय वा जिल्ला हस्पिटल, निजी हस्पिटल, हेल्थपोस्ट, मेडिकल क्लिनिक

खण्ड ८ : वन तथा वातावरण

८.१ प्राकृतिक वन तथा वनस्पती

नगरपालिकामा जैविक विविधताको अवस्था तथा स्थिति पत्ता लगाउन नगरपालिकाको जैविक विविधता बारे लेखिएका लेख, रचनाहरूको अध्ययन गर्नुको साथै सम्बन्धित कार्यालयबाट प्राप्त तथ्याङ्कको आधारमा यो विवरण तयार पारिएको हो । अध्ययन एवं प्राप्त जानकारीअनुसार यस नगरपालिकामा उष्ण (Tropical) देखि समशितोष्ण (Temperate Climate) मा हुने वन्यजस्तु तथा वनस्पतिहरू पाईएका छन् ।

दमक नगरपालिकामा पाइने प्रमुख वनस्पतीका प्रजातिहरूमा मसला, ऋस मगनी, मलेसियन साल, कदम, सिसोउ, सिरिस आदि यसै गरी घिस्रने जन्तुहरूमा धामन, तिरीच, घोरगराईच, हरियो काना, सुगा सर्प, पानी सर्प, डोम जातका सर्प, गोहोरा, सुन गोहोरो, आदि पाइन्छन् । चराचुरुङ्गीहरूमा राज धनेश, मयूर, कालो तित्रा, सिम तित्रा, लुईंचे, खैरो धनेश, सुगा, कण्ठे सुगा, मदन सुगा/टुईके सुगा, जुँगे सुगा, कालो गिद्ध, डंगर गिद्ध, लामो ठुँडे गिद्ध, सिलसिले, कटुस टाउके, मौरी चरी, जङ्गली लाटोकोसेरो, खैरो हाँस, सानो माटोकोरे, भुद्रुङ, चिल, काँडे बाज, कण्ठे बाज, घुकुती ढुकुर, सानो बौडाई, ठूलो लहाँचे, छिर्के लहाँचे, कोईली, हुट्टी ट्याउँ, कालो ढाडे लाहाँचे, भद्रे, सानो जलेवा, सानो बकुला, लालसर, कालो भूँडीफोर, चिभे, तोप चरा, कोकले, जुरेली/बुलबुल, गाजले चरी, धोबी चरा, श्यामा, रानी चरी, छिरबिरे माटो कोरे, कालिज, निलकण्ठ, बट्टाई, कुथुके, ठूलो चमेरो, भँगेरी बाज, थोप्ले लाटोकोसेरो, बकुला, मलेवा आदि प्रजातिका स्थानीय र आप्रवासी चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्।

८.२ जैविक विविधता सम्वन्धी विवरण

दमक नगरपालिकाको पर्यावरणीय सन्तुलनका लागि पारिस्थितिक जैविक प्रणालीलाई सन्तुलितरूपबाट कायम राख्न वन, वनस्पती तथा प्राणीहरू बिचको स्थापित सम्बन्धलाई दिगोरूपमा कायम राख्न सजगता अपनाउनुपर्ने देखिन्छ। दिगो विकासका निम्ती पूर्वाधार विकासको क्रममा हुने वनजंगल र पारिस्थितिक विनासलाई न्यूनीकरण गर्न नितान्त आवश्यक छ। वातावरणीय असन्तुलनले वनस्पती वा प्राणीहरूको क्रमिक ह्रास र विनास हुँदै अन्ततः लोप हुने अवस्था हुन सक्छ। विषम हावापानीमा विभिन्न जात जातिका प्राणी र वनस्पती रहेको यस नगरपालिकामा वन संरक्षण र सम्बर्द्धनको कार्यमा स्थानीय बासिन्दाहरूको सहभागिता अपरिहार्य हुन पुगेको छ। यिनै कुराहरूलाई मध्यनजर गरी २०४९ सालमा स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आफ्नो दैनिक उपभोग्य वन पैदावारको उपलब्धता गराउने उद्देश्य राखी सामुदायिक वन दर्ता गर्ने कार्यको थालनी भएको पाइन्छ। मानव जीवनको लागि जैविक विविधताको संरक्षण अपरिहार्य छ। दैनिक जिवनको लागि आवश्यक काठ, दाउरा, घाँसको लागि मात्र नभई पारिस्थितिक तथा जैविक प्रणालीको सन्तुलनको लागि समेत जैविक विविधताको महत्वलाई दृष्टिगत गरी हाल यस नगरपालिकामा सामुदायिक वन जस्ता अवधारणाहरूलाई व्यवहारमा लागु गरिएको छ। यसै सन्दर्भमा वन वरिपरी बढिरहेको जनसंख्या, चोरी निकासी र आगामी दिनहरूमा उक्त वन क्षेत्रले मागेको आधारमा आपूर्ति गर्न नसक्ने वन पैदावारको हैसियतलाई विचार गर्दा यस क्षेत्रको जैविक विविधता व्यवस्थापन कार्य चुनौतीपूर्ण बन्दै गएको छ। हाल सामुदायिक वनहरू वन संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा सदुपयोगमा सहभागी भइरहेका छन्।

यस नगरपालिकामा उष्ण तथा समशितोष्ण प्रदेशीय जलवायु भएको कारण यस क्षेत्रमा पाइने प्रमुख वनस्पतीका प्रजातिहरूमा, साल, सिसौं, रुद्राक्ष, सिमल, जामुन, कदम, खयर, करम, पिठारी, छतिवन, वोहरी, खमारी, वोटधँगेरो, बकाईनो, इप्पील, टिक, वर, पीपल, बेल, अमला, निम, पलाँस, आँप, डुम्री, कटहर, लिची, नरिवल, सुपारी, वयर, काँशी अमला, कैंदल, राजवृक्ष, अशोक, चेरी, समी, मसला, वडहर, अम्बा, केरा, कागती, भोगटे, सरिफा, दारिम, तित्री, फडिर, असारे, साज, सादन, कुम्भी, हर्रो-बर्रो, हल्लुडे, सिरीस, तारी, कुसुम, क्यामुना, दबदबे, टुनी, सान्दन, कर्मा, मालती, पाँचपाते, सतिसाल, हल्लुडे, वनसुन्तला, कुम्भी, नेवारो, अशोक, सपेटा । यसै गरी घिस्रने जन्तुहरूमा गनग्वाली, हरहरे, सिरिसे, धामन, हरेउ, ढोडिया, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गड्यौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि र चराचुरुङ्गीहरूमा कोइली, मैना, सुगा, ढुकुर, लुइँचे, गौथली, काग, भँगेरा, मयुर, हुटिट्याउँ, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिबे, भ्याकुर, फिस्टो, रूपी, गिद्ध, धनेश, कालिज, लाटोकोसेरो, चमेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तित्रा, धोबी चरो, हाडफोरुवा, कर्‍याङकुरुङ, भद्राई, सारस आदि प्रजातिका स्थानीय र आप्रवासी चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन्।

नगरपालिकाको हावापानीले जीवजन्तु र वनस्पतीहरूलाई संरक्षित गर्न सकिने खालका वासस्थान उपलब्ध गराइएको भएतापनि यहाँको वनक्षेत्र अतिक्रमण र वन फडाँनीको चपेटामा पर्न गएको छ। जैविक विविधता अन्तर्गत पर्ने स्थानीय कला संस्कृतिहरूको विविधतालाई जगेर्ना गर्दै धार्मिक, ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र पर्यटकिय दृष्टिकोणले महत्वपुर्ण ठानिएका विभिन्न स्थानहरूको संरक्षण गर्नुपर्ने देखिन्छ। यस क्षेत्रमा पाइने गैरकाष्ठ वन पैदावारले यहाँका स्थानीय वासिन्दाका कतिपय महत्वपूर्ण आवश्यकता परिपूर्ति गर्नुका साथै दमक नगरपालिकाका ग्रामीण बस्तीहरूको जीवन स्तर उकास्न र खाद्य सुरक्षामा महत्वपूर्ण भूमिका खेलेका छन् । यस्ता पैदावारहरूले जैविक विविधताको संरक्षण गर्नुका साथै रोजगारी र आयआर्जनको आधार तथा साना उद्योगहरूलाई अवसर प्रदान गर्छन् यसको लागि सरकार तथा सम्बन्धित निकायले नीति बनाउनु पर्छ ।

८.३ सामुदायिक वनसम्बन्धी विवरण

स्थानीय बासिन्दालाई वन संरक्षण र उपयोगमा सहभागि बनाउने नेपाल सरकारको नीतिअनुसार यस नगरपालिकामा जिल्ला वन कार्यालय मार्फत सामुदायिक वन उपभोक्ता समूह गठन गरी वन हस्तान्तरण गर्ने काम पनि भइरहेको छ। वन ऐन, २०४९ तथा वन नियमावली, २०५१ ले व्यवस्था गरे बमोजिम सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्बर्द्धन तथा व्यवस्थापनको सम्पूर्ण जवाफदेही सम्बन्धित वन उपभोक्ता समूहहरू नै हुन्छन् । यो कार्यक्रम शुरुमा लागू हुँदा यसको उद्देश्य नाङ्गा डाँडा पाखाहरूमा हरियाली बढाउने र सर्वसाधारण जनतालाई, काठ, दाउरा र डालेघाँस लगायत वन पैदावारको आधारभुत आवश्यकता परिपूर्ति गर्ने रहेको थियो, तर अहिले यस कार्यक्रमको मुख्य उद्देश्यमा विपन्न परिवारहरूको गरिवी निवारण, जीविकोपार्जन, जैविक विविधताको संरक्षण, दिगो वन व्यवस्थापन, सुशासन, समावेसीकरण, लैङ्गिक समानता, विशेष गरि महिला, दलित तथा जनजातिको सहभागिता जस्ता नयाँ नयाँ सवालहरू समेत समावेश भएकोले यस कार्यक्रमले गरिवी न्युनिकरणमा समेत सहयोग पुर्‍याउन सक्ने विश्वास गरिएको छ । जिल्ला वन कार्यालयको प्राविधिक सहयोगमा समूहको स्वीकृत विधान तथा वन कार्ययोजना बमोजिम उपभोक्ता समूहको क्रियाकलापहरू संचालन तथा सामुदायिक वनको संरक्षण, सम्वर्द्धन, व्यवस्थापन तथा वन पैदावारको सदुपयोग हुने गरेको छ ।

यस दमक नगरपालिकामा हाल सम्म ३ वटा सामुदायिक वनहरूलाई वन उपभोक्ता समूहमा हस्तान्तण गरिएको छ । विगतको समयमा थोरै जनसंख्याको तुलनामा प्रशस्त वन क्षेत्र भएकोले पनि वन संरक्षणभन्दा उपयोगमा मात्र जोड दिएको पाइन्छ तर गएको केही वर्षदेखि वन क्षेत्र वरिपरिका जनतामा नयाँ जागरण देखिएको छ। बढ्दो अतिक्रमण, लुकिचोरी हुने कटानी, चरिचरन, आगलागी आदि कारण र भैरहेको वन विनासले वनको अवस्था अत्यन्त संवेदनशील भएको छ। त्यसैले गर्दा वन क्षेत्रका बस्तीहरूमा वन संरक्षण समिति तथा वन उपभोक्ता समितिहरू गठन गरी वन संरक्षणका लागि स्थानीय प्रयास शुरु हुन थालेको छ। एकातिर वनको नजिक बस्ने बासिन्दाहरूमा वन संरक्षणको प्रयास शुरु हुँदैछ भने अर्कोतर्फ वनक्षेत्रबाट टाढाका गाउँलेहरूको लागि सर्वसुलभ तरिकाबाट वन उपयोग व्यवस्थित हुन नसक्दा वनबाट काठदाउरा लुकिछिपी चोरी निकासी हुने क्रम पनि यथावत छ। विगतका वर्षहरूको तुलनामा जनताको सहभागिताको परिणाम स्वरूप मासिन लागेको वनक्षेत्रहरू पुनः प्राकृतिक अवस्थामा रूपान्तरित हुन पुगेका छन्। सामुदायिक वनहरूमा विद्यमान संरक्षण र आफ्नो सामुदायिक वन प्रतिको लगावको परिणाम स्वरूप उजाड र मरुभूमीकरणतर्फ उन्मुख हुँदै खोला र खहरेहरूले ग्रसित भएका वनक्षेत्रहरू आज प्राकृतिक रूपमा संरक्षित भएका छन्। सामुदायिक वनका उपभोक्ताहरूसँग प्राविधिक ज्ञान र वनको उत्पादकत्व बढाउन आवश्यक पर्ने प्रविधिको अभाव खड्किएको छ। तसर्थ वन व्यवस्थापन कार्यलाई प्रभावकारी बनाउन सामुदायिक वनहरूलाई स्रोत, साधन र प्रविधियुक्त जनशक्तिको उपलब्ध हुनु जरुरी छ। उपभोक्ताहरूमा रहेका परम्परागत वन संरक्षण विधिहरूका अतिरिक्त नयाँ विधि र कार्यशैलीहरूको विकास गराउन जरुरी देखिन्छ। दक्षता अभिवृद्धिका निमित्त सामुदायिक वन उपभोक्ताहरूलाई तालिम, गोष्ठी, सेमिनार र अवलोकन भ्रमणका अवसरहरू प्रदान गर्नुपर्ने देखिन्छ।

बौद्धिक सम्पदा अधिकार (Patent right) का विषयमा र WTO सम्बन्धी अवधारणाहरूका विषयमा समुदायलाई आवश्यक जानकारी गराउनु र अनुशिक्षण दिनुपर्ने देखिन्छ। नगरपालिका र सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूको सहभागितामा सामुदायिक वनभित्र गैरकाष्ठ वनपैदावारको उत्पादनलाई प्रोत्साहित गर्न विभिन्न तालिम, गोष्ठी र अध्ययन भ्रमणहरू गरिदै आएका छन्। यसले स्थानीय स्तरबाट वन व्यवस्थापनका सम्पूर्ण पक्षहरूलाई अघि बढाउन र वनक्षेत्रको उत्पादन बढाउन थप मद्दत मिल्ने देखिन्छ। सामुदायिक वनहरूको सुदृढीकरणका निमित्त जिल्ला वन कार्यालयको जनशक्ति मात्रले सम्भव नदेखिएकाले उक्त कार्यका निमित्त वनसँग आवद्ध विभिन्न गैससहरूलाई नगरपालिकामा परिचालन गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सामुदायिक वनहरूको क्रमिक हस्तान्तरण र वन संरक्षणका प्रभावकारी उपायहरूको अवलम्बनले प्राकृतिक पुनरुत्पादन क्रमशः बढ्दै जाने देखिन्छ। वनहरूबाट काठ र दाउराको परम्परागत उत्पादन लिने प्रवृत्तिमा परिवर्तन गर्दै जनतालाई गैरकाष्ठ पैदावारको उत्पादनतर्फ उन्मुख गराउनुपर्ने र वन्यजन्तुहरूको व्यवसायिक पालन लगायतका गतिविधिहरूबाट आय स्रोतहरूमा बृद्धि गर्न जनसहभागितामा विशेष जोड दिनुपर्ने देखिन्छ।

वन विकास गुरुयोजना, २०४६ ले प्राथमिकतामा राखेको सामुदायिक वन विकास कार्यक्रममा यो नगरपालिकाले अग्रणी भूमिका खेलेको छ। नगरपालिकामा वनहरूको संख्या धेरै भएपनि ती सबैलाई उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिसकिएको छैन । यस नगरपालिकामा रहेका सामुदायिक वनहरूको विवरण तलको तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २०० : सामुदायिक वनसम्बन्धी विवरण विवरण

सि. न.	सामुदायिक वनको नाम	वडा नं.	वनको क्षेत्रफल(हे.)	ओगटेको क्षेत्रफल	लाभान्वित घरधुरी संख्या
१	हमसे दुम्से	२	६३१.५० (११७.५० मा भुटानी शरणार्थी रहेको)	५१४	४३५०
२	रमा सामुदायिक सेवा तथा प्रकोप व्यवस्थापन समिति	१०	१९८ (३८ हेक्टर औधोगिक कोरिडोर)	१६०	४२५ प्रत्यय, १००० अप्रत्यक्ष
३	हिमालय	१	३	३	९०

स्रोत : इलाका वन कार्यालय/जिल्ला वन कार्यालय, २०७४

दमक नगरपालिकामा आ.व.२०७३/०७४ सम्ममा जम्मा ३ वटा सामुदायिक वनहरू उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरिएको छ। हस्तान्तरित सामुदायिक वनले यस नगरपालिकामा ६७७ हे. क्षेत्रफल ओगटेको छ। जसबाट यस नगरपालिकाका ५००० भन्दा बढि घरधुरी प्रत्यक्ष तथा अप्रत्यक्ष रूपमा लाभान्वित भएका छन्।

८.४ निजी वन

दमक नगरपालिकाको हकमा निजि वन को कुनै पनि तथ्यांक निर्माण नगरेकोले ठोश विवरण प्राप्त हुन सकेन तर निजि वन सरोकारवाला महासंघका केन्द्रीय सदस्य र झापा जिल्ला निजि वन संजाल का जिल्ला अध्यक्ष दुर्गा प्रसाद प्रसाईका अनुसार दमक मा १० जना व्यक्तिले निजि वन लाइ प्रबर्द्धन गरेको तथ्याङ्क पाइन्छ।

८.५ वन पैदावारको माग र आपूर्ति

वन का अध्यक्ष हिमालय दाहाल अनुसार दमक नगरपालिकाबाट काठ दाउरा उपलब्ध गराउने वन हमसे दुम्से मात्र रहेकोले गर्दा वनले जनताको माग पुरा गर्न असमर्थ

८.६ जडिबुटीसम्बन्धी विवरण

दमक नगरपालिकामा जडी बुटी संकलन प्रसोधन गर्ने केन्द्र को जानकारी दमक नगरपालिकालाई नभएको।

८.७ वन संरक्षणका लागि चाल्नु पर्ने कदम

राष्ट्रिय, सामुदायिक र संरक्षित वनहरूलाई सघनीकरण गर्दै तिनीहरू भित्र गैरकाष्ठ पैदावार र बहुमुल्य जडिबुटीहरूको उत्पादन गर्नु नितान्त आवश्यक छ। राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय बजारको विश्लेषण गरी गैरकाष्ठ पैदावारमा आधारित जडिबुटी प्रशोधन उद्योगको स्थापना तथा सञ्चालनतर्फ सरकारी तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरूको संलग्नता हुनु नितान्त आवश्यक देखिन्छ। नगरपालिकामा जनसंख्याको चाप बढ्दै गएको र उन्नत जातका पशुहरूको तुलनामा स्थानीय अनुत्पादक पशुहरूको संख्या पनि उच्च रहेको देखिन्छ। यी अनुत्पादक पशुहरूको अनियन्त्रित चरिचरनको कारण राष्ट्रिय र संरक्षित वन क्षेत्रहरू प्रभावित भएका छन् प्राकृतिक रूपबाट पुनरुत्पादन हुने गरेको पोथ्रा पोथ्रीहरू अनियन्त्रित चरिचरनले विनाश भइरहेका छन्। प्राकृतिक स्रोत र साधनहरूको दिगो उपयोगबाट नै मानव समाजको समुन्नत भविष्यको परिकल्पना गर्न सकिन्छ। जनताको सहभागिता र संलग्नतामा वन संरक्षणलाई सामुदायिक वन कार्यक्रम, कबुलियती वन कार्यक्रम र कृषि वन कार्यक्रम सञ्चालन गरी गरिब, असहाय, अपाङ्ग र महिला

समुदायलाई हस्तान्तरण गर्नुपर्ने देखिन्छ। वनको हैसियतमा सुधार ल्याउन सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहहरूबाट हुन सक्ने सकारात्मक कार्यक्रमहरूलाई पहिचान गरी सहभागितात्मक सामुदायिक वन विकास कार्यक्रम अघि बढाउनु अत्यावश्यक देखिन्छ। वन नीति २०७१ का अनुसार वन संरक्षणमा चाल्नुपर्ने कदमहरू निम्न बुँदाहरूमा उल्लेख गरिएको छ ।

- ✓ घरायसी तथा अन्य इन्धनको रूपमा प्रयोग हुने काठ वा वन पैदावारको विकल्पमा अन्य वैकल्पिक उर्जाको प्रयोगलाई प्रोत्साहन गर्ने ।
- ✓ बहुपक्षिय सहभागितात्मक संयन्त्रको विकास गरी चोरी शिकारी, अवैध कटान, वन पैदावारको अवैध संकलन, अत्यधिक चरिचरन, मिचाहा प्रजाती र डढेलो नियन्त्रण गर्ने ।
- ✓ पर्यापर्यटन प्रवर्द्धनको विकासका लागि राष्ट्रिय वनमा तोकिएका प्रजातिका वन्यजन्तु तथा विरुवाको संरक्षण, प्रजनन् र उपयोग गर्ने ।
- ✓ दिगो वन व्यवस्थापनको नीति अवलम्वन गर्ने ।
- ✓ जैविक विविधता, सिमसार क्षेत्रको संरक्षण र जलवायू परिवर्तनको विषयमा एकिकृत कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

८.८ हावापानीसम्बन्धी विवरण

भौगोलिक असमानता भएकोले नेपालको विभिन्न ठाउँहरूमा भिन्न भिन्न हावा पानी रहेको छ त्यस्तै झापा जिल्लामा अवस्थित दमक नगरपालिकाको उत्तरी भागमा हिमालको हावाको प्रभावले साथै उचाइपनि धेरै भएको कारण ज्यादा जाडो हुने र दक्षिणी भाग भित्री मधेशसँग जोडिएको र बेशी भाग भएकोले चैत्रदेखि जेठसम्म ज्यादै गर्मी हुन्छ । यहाँ उष्ण समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ । चैत्र महिनादेखि असोजको अन्त्यसम्म गर्मी हुन्छ । कार्तिक, मंसिर र फागुनमा यहाँको हावापानी समशितोष्ण हुन्छ भने मंसिर अन्त्यदेखि माघसम्म शितलहर नै लाग्ने गर्दछ । जेष्ठको अन्त्यदेखि आश्विनको सुरुसम्म मनसुनी वायुका कारण प्रशस्त वर्षा हुने गर्छ। यहाँको औषत ताफक्रम अधिकतम ३५.०१ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्छ भने औषत न्यूनतम १६.२ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्न जान्छ।

तालिका नं. २०१ : मौसमको विवरण

सि.न.	महिना	औषत अधिकतम तापक्रम	औषत न्यूनतम तापक्रम	वर्षा मि.मि.	सापेक्षिक आद्रता (प्रतिशतमा)
१	वैशाख	३५.०°C	२८.२°C	-	-
२	जेष्ठ	३४.९°C	२८.८°C	-	-
३	असार	३२.५°C	२८.२°C	-	-
४	श्रावण	३२.८°C	२८.४°C	४१९	-
७	भाद्र	३२.५°C	२८.२°C	५१८.६	-
६	अशोज	३१.६°C	२६.५°C	२२५.८	-
७	कार्तिक	२९.०°C	२२.४°C	२८,६	-
८	मङ्सीर	२४.८°C	१७.७°C	-	-
९	पौष	२३.१°C	१६.२°C	-	-
१०	माघ	२५.८°C	१८.४°C	-	-
११	फाल्गुन	३१.०°C	२३.०°C	१९.३	-
१२	चैत्र	३५.१°C	२७.१°C	-	-

स्रोत :जल तथा मौसम विज्ञान विभाग

८.९ मुख्य वातावरणीय समस्याका प्रकारका कारण पीडित परिवारको विवरण

नगरपालिकामा तपाईंको परिवार बसोबास गरेको स्थान वरीपरीको मुख्य वातावरणीय समस्या के हो भनी सोधिएको प्रश्नमा सबैभन्दा बढी ६,२०९ अर्थात् २७.६७ प्रतिशत परिवारले फोहर व्यवस्थापन नभएको कारण पीडित भएको जवाफ दिएका थिए भने ४,४५० अर्थात् १९.८३ प्रतिशतले वायु प्रदुषण भएको, २,७५५ अर्थात् १२.२८ प्रतिशतले प्रदुषित पानी १,४२८ अर्थात् ६.३६ प्रतिशतले अव्यवस्थित ढल र ८८५ अर्थात् ३९४ प्रतिशतले ध्वनी प्रदुषणका कारण पीडित भएको बताएका छन् । माथिका सबै समस्याहरू अव्यवस्थित शहरीकरणका कारण उत्पन्न समस्याहरू हुन् । शहरी विकासका लागि अत्यन्त आवश्यक भौतिक पूर्वाधार मध्ये स्वच्छ पिउने पानी वितरण प्रणालीको निर्माण, ठोस फोहर व्यवस्थापन योजना, ढल निकास, कालोपत्रे सडक ध्वनी नियन्त्रण जस्ता विषय अनिवार्य सर्तहरू हुन् । तसर्थ, नगरपालिकामा व्यवस्थित शहरी विकास योजना निर्माण र त्यसको पूर्ण कार्यान्वयन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । वडागत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २०२ : मुख्य वातावरणिय समस्याको प्रकारको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	वतावरणीय समस्या								जम्मा
	पानी	फोहर व्यवस्थापन नभएको	अव्यवस्थित ढल	वायू प्रदूषण	ध्वनी प्रदूषण	अन्य समस्या*	वातावरणीय समस्या नभएको	उल्लेख नभएको	
१	२२८	१,०९४	१३८	९६२	१३४	१	१,८५८		३,०५५
२	३०६	९७०	११९	३७८	९३		८८६	१	२,१४५
३	३७६	२५५	१२२	९२	३३		१,८६६		२,३२६
४	१३९	१३८	२२९	३०१	१६९	४	१,६२२	३	२,२६५
५	१५४	१,१४२	१३९	९२३	१६४	२१	१,८१३	३	३,३८१
६	९०	१७४	१७१	१५०	२९	५	९३७	२	१,४१६
७	२४२	४२१	३०८	२२८	१३४	२	६३०		१,३४९
८	६३	५६१	३५	५६०	४९	२	१,६३३		२,३०८
९	६९४	१,१६३	१३९	६९७	७२	३	१,१८१	१	२,८८६
१०	४६३	२९१	२८	१५९	८	८	७३७		१,३११
जम्मा	२,७५५	६,२०९	१,४२८	४,४५०	८८५	४६	१३,१६३	१०	२२,४४२
प्रतिशत	१२.२८	२७.६७	६.३६	१९.८३	३.९४	०.२०	५८.६५	०.०४	१००.००

माथि उल्लेखित समस्या बाहेक दुर्गन्ध, रसायनिक प्रदुषण, विषादी प्रदुषण आदि

स्रोत: घरधुरी तथ्याङ्क सङ्कलन, २०७५

८.१० विपद् व्यवस्थापन

दमक नगरपालिका धरातलीय स्वरुपमा समतल तराईको भू-भाग रहेको छ भने करिब ७ किमि पूर्व–पश्चिम राजमार्ग नगरपालिकाको मध्य भाग भएर गएकोछ । दक्षिणी क्षेत्रहरू नगरपालिकाकै प्रमुख कृषिजन्य उत्पादन क्षेत्रहरूको रुपमा पर्दछन् । भोगोलिक सुगमता, यातायातको राम्रो सञ्जाल, शिक्षा, स्वास्थ्य, ब्यपारको यथेष्ठ पुर्वाधार तथा पहुँच शान्ति सुरक्षा आदिका कारणहरुले पूर्वीय पहाडी क्षेत्र र दक्षिणी ग्रामणि भेगबाट नगरपालिकामा बसाईसराई बढिरहेको देखिन्छ । जसबाट

नगरपालिकामा जनघनत्व बढिरहेको र यसबाट विभिन्न सामाजिक, आर्थिक र सांस्कृतिक समस्याहरु साथै विपदजन्य घटनाहरुमा पनि गुणात्मक बृद्धि भएको अनुभव गर्न सकिन्छ ।

पूर्वि, पश्चिमी र दक्षिणी सिमामा रहेका समुदाय तथा बस्तीहरुमा रतुवा र मावा नदीहरुबाट कटान, डुवान र बाढीको प्रकोप रहेको छ भने सुख्खामौसममा आगलागीका उल्लेख्य घटनाहरु हुने गरेका छन् । केहि बर्षयता नगरपालिकामा बर्ड-फ्लु र डेंगुका प्रकोपहरु पनि देखिन थालेका छन् । पूर्व–पश्चिम राजमार्ग र सडक सञ्जालबाट अधिकांस स्थाननहरुमा पहँचका कारण सडक दुर्घटनाहरुको संख्यामा पनि बृद्धि भैइरहेको देखिन्छ । आकस्मिक रुपमा जंगली हात्तीको आतंक पनि कुनै बर्ष नगरबासीहरुले भोगेको पाइन्छ । पूर्वाधार तथा आवासिय भवन निर्माणमा भवन-संहिता तथा मापदण्डको उचित पालना नहुदा भविष्यमा हुनसक्ने भूकयिम्प जोखिम तथा क्षतिको पनि उत्तिकै संभावना रहेको छ । यी बिबिध प्रकोपहरुको संभावनालाई मध्यनजर गर्दा नदी-तटिय र घना वस्तीहरुमा बाढी साथै आगलागी, महामारी जस्ता प्रकोपहरुको जोखिम कम गर्न जोखिम न्यूनिकरणका सचेतनामूलक गतिविधिहरु संचालन साथै संरचनात्मक न्यूनिकरण गर्न आवश्यक देखिन्छ । यसका अलावा नगरवासीहरुलाई विपद् सम्बन्धि जनचेतना र भवन-संहिताको पालनामा सु-सुचित हुने कार्यक्रम संचालनमा नगरपालिकाले सरोकारवाला निकायहरुसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारीलाई बढोत्तरी गर्दै समग्र विपद् व्यवस्थापनमा निजी क्षेत्रहरुको पनि संलग्नता बढाउनुपर्ने देखिन्छ । साथै नगरपालिकाले आवधिक योजना तर्जूमा तथा विकास निर्माणमा विपद् व्यवस्थापनलाई मूलप्रवाहिकरण गर्न टड्कारो आवश्यकता रहेको छ ।

८.१०.१ प्राकृतिक विपद वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

नगरपालिकाका सम्पूर्ण परिवारहरूलाई तपाईको परिवार बसोबास गरेको स्थानमा कस्तो-कस्तो किसिमको प्राकृतिक विपद् वा प्रकोपको खतराहरू छन् भनी सोधिएको बहुउत्तर आउने प्रश्नमा १,४०६ परिवारले प्रकोपसम्बन्धी उत्तर दिएका थिए जसमध्ये सबैभन्दा बढी बाढीबाट पिडित भएको परिवार संख्या १,२६९ जना दोस्रोमा डुबानबाट पिडित भएका परिवार ९२१ जना र त्यसपछि आँधी र चट्याङ हुरीका कारण पिडित हुनेहरू क्रमशः २३६ र १७७ जना रहेका छन् । यस बाहेक असिना, खडेरी, आगालागी, शितलहर, पहिरोबाट पिडित हुनेहरूको संख्या समेत उल्लेख्य रहेको छ । माथि उल्लेखित प्राकृतिक विपद्हरू विशेषगरी जलवायू परिवर्तन, भूमण्डलिय तापक्रम वृद्धि, वातावरण प्रदुषण बनजंगल फँडानी, अत्यधिक कार्बन उत्सर्जन र प्राकृतिक सन्तुलन विरुद्ध हुने मानवीय गतिविधिका कारण उत्पन्न छन् । यस प्रकारका प्राकृतिक विपद्बाट जोगिन एकिकृत विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्य तथा पूर्व तयारी योजना निर्माण गरी विपद्सँग सामना गर्ने र कमभन्दा कम धनजनको क्षति हुने गरी तयार रहनु विवेकपुर्ण हुन्छ । दिर्घकालिन रणनीतिमा वातावरण संरक्षण र दिगो विकासका कार्यक्रमहरूलाई पूर्ण रूपमा पालना गर्नुपर्ने हुन्छ । अर्कोतर्फ स्वाभाविक भौगर्भिक प्रक्रियाको कारण जाने भूकम्पको जोखिमका हिसाबले नेपाल अत्यन्त जोखिमयूक्त क्षेत्रमा पर्ने हुँदा भूकम्प न्यूनिकरण गर्ने उपाय नै नहुने हुँदा पूर्व तयारी र प्रतिकार्यका प्रभावकारी योजना निर्माण गर्ने र विशेष गरी भूकम्पीय जोखिमका हिसाबले जोखिम रहित घर र भौतिक

संरचना निर्माण गर्दा राष्ट्रिय भवन निर्माण संहितालाई कडाईका साथ पालना गर्नुपर्दछ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २०३ : प्राकृतिक विपद वा प्रकोपको खतराको किसिमको आधारमा परिवारको विवरण

वडा नं.	खडेरी	बस्तीमा आगालागी	जंगलमा आगालागी	बाढी	डुबान	आँधी	चट्याङ/हुरी	असीना	भारी वर्षा	भूक्षइकरण	पहिरो	शितलहर	अन्य*	जम्मा
१	७४	२१	३१	४१७	२४७	२१४	१५८	१२०						४५७
२	९	१				१								१०
३	१			१२	६						१			१४
४		८		८०	५२	८	८	५	१	२		४		९८
५				२६८	२७९			५		१				३०६
६				५	३	३							२	७
७				३	१									४
८				१०७	१००									१०९
९				५७	२४	२	९	९				१		७२
१०	९		३	३२०	२०९	८	२	१			३	१	१	३२९
जम्मा	९३	३०	३४	१,२६९	९२१	२३६	१७७	१४०	१	३	४	६	३	१,४०६
प्रतिशत	६.६१	२.१३	२.४२	९०.२६	६५.५०	१६.७९	१२.५९	९.९६	०.०७	०.२१	०.२८	०.४३	०.२१	१००.००

*माथि उल्लेखित प्रकोप बाहेक महामारी, भूकम्प, किटआतंक आदि

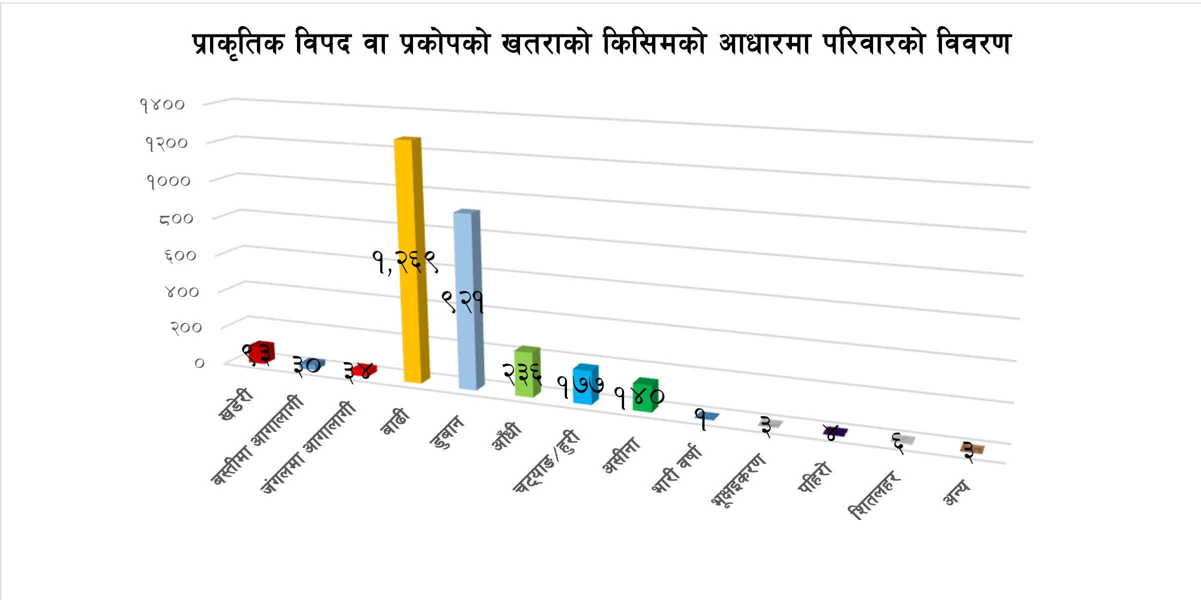

८.१०.२ विपद्को ऐतिहासिक विवरण

नगरपालिकामा बिगत बर्षहरुमा भएका प्रकोपहरुको घटनाहरु र यसको बारम्बारता, क्षतिको विवरणको लेखाजोखाबाट नगरपालिकामा हुनसक्ने संभावित प्रकोपहरुका आँकलन गर्न सकिन्छ जसबाट प्रकोपको क्षति र बारम्बारताको आधारमा प्रकोपको प्राथमिकिकरण गर्न सकिन्छ । नगरपालिका क्षेत्रमा बिगतमा भएको बिपद्हरु यसको बारम्बरता र क्षतिको आधारमा निम्न उल्लेखित प्रकोपहरु रहेका छन् ,

- भुकम्प
- बाढी तथा डुवान
- आगलागी
- हुरीबतास

- महामारी
- सडक दुर्घटना
- चट्यांङ्ग
- असिना पानी
- मौसमी सूख्खा
- हात्ती आतंक

८.१०.३ नगरपालिकामा हुन सक्ने बिपद्को स्तरीकरण

गाउँ, बस्ती, वडा नगरपालिकामा विगतमा के-कस्ता प्रकोपका घटना भएका थिए, तिनको सूची तयार गरी त्यसबाट भएको क्षतिको विवरण तयार गर्नु पर्दछ । प्राप्त सूचनाको विश्लेषणबाट नगरपालिका तथा गाउँपालिकाको कुन वडाको कुन वस्ती कुन प्रकोपका कारण कुन स्तरमा सङ्कटासन्न छ भन्ने पत्ता लगाउन सकिन्छ । नगरपालिका भित्र बिगत बर्षहरुमा भएका प्रकोपहरुको आधारमा बिभिन्न प्राकृतिक तथा मानवजन्य प्रकोपहरु पहिचान भएका छन् । यी बिपद्हरुबाट हुन सक्ने संभावित क्षतिलाई आधार मानेर नगरपालिकाको बिभिन्न वार्डहरुको संकटासन्नताको स्तर मापन गरिएको छ ।

क्र.सं.	प्रकोप	स्तर		
		उच्च	मध्यम	न्यून
१	भुकम्प	सबै वार्ड		
२	बाढी	१,२, ७, ८	३,४,५, ६, ९, १०	
३	आगलागी	सबै वार्ड		
४	हुरीबतास	१,२, ९, १०		३,४,५, ६, ७, ८
५	महामारी		सबै वार्ड	
६	असीना पानी	१,२, ९, १०		३,४,५, ६, ७, ८
७	सडक दुर्घटना		सवै वार्ड	
८	चट्याङ्ग	१,२, ९, १०		३,४,५, ६, ७, ८
९	मौसमी सुख्खा			सबै वार्ड
१०	जंगली जनावर आतंक	१, २,	३,४,५,६,७,८	९, १०

माथिको तालिकाको आधारमा नगरपालिकाका वार्डहरु विभिन्न प्रकोपहरुबाट जोखिममा रहेको देखिन्छन् र लक्षित समुह छलफलको माध्यमबाट तालिकाले कुन वार्ड कुन प्रकोपको उच्च, मध्यम तथा न्यून जोखिममा रहेको छ भन्ने पनि देखाइएको छ । प्रकोपबाट संकटासन्न वार्ड र अझ त्यस भित्रका समुदाय तथा बस्तीहरु साथै घरपरिवारको पहिचान गरि प्रकोप जोखिम तथा संकटासन्नता तथा क्षमताको नक्सांकन तयार गर्न सकिन्छ साथै विपद् जोखिम न्यूनिकरणमा संलग्न सरोकारवालाहरु बीच समन्वयात्मक र साझेदारी संयन्त्रको बिकास गरि बिपद् पूर्व, बिपद्को समयमा र बिपद् पश्चात्का गतिविधिहरु सञ्चालन गर्न सकिन्छ । नगरपालिकाको सङ्कटासन्नता र क्षमताबीच देखिएको दूरी नै जोखिमको सही चित्र हुनेछ । त्यसका आधारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणका आवश्यक क्रियाकलाप निर्धारण गर्नु पर्नेछ । वडा–वडामा स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा निर्देशिका (२०७४) ले निर्दिष्ट गरेबमोजिम बिपद् जोखिम न्यूनिकरणकालागि बिपद् तथा जलवायु उत्थानसिल समिति गठन गरि समय–समयमा आपतकालिन कृत्रिम घटना अभ्यास गरेर समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका गतिविधिहरु संचालन गर्न नगरपालिकाले विभिन्न निकायहरुसँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्नुपर्ने हुन्छ ।

८.१०.४ समुदायको जोखिम तथा क्षमताको बिश्लेषण तालिका

तालिका नं. २०४ : समुदायको जोखिम तथा क्षमताको बिश्लेषण तालिका

वडा	प्रकोपको विवरण	विपदबाट परेको सामाजिक प्रभाव	विपद्का कारण भएका महिला हिंसा	विपद्पछि लुटपाट, हिंसा र अन्य सामाजिक अपराध	विपद्का कारण सामुदायिक संस्थाको निस्क्रियता	प्रकोपको अबस्थामा परिवर्तन (समुदायको भोगाइ र सोचाइको आधारमा)
१	आगलागि, भुईचालो, बाडी,हात्ति,सर्पदंश	मानिस,जनावर,चौपाया,माछा	जोखिमको प्रकृतिअनुसार निर्धारण हुने	स्थानीय जनशक्ति,घरेलु सामाग्रीहरू	दमकल,तालिम प्राप्त जनशक्ति	आगलागि, भुईचालो, बाडी,हात्ति,

स्रोत : ईलाका प्रहरी कार्यालय, दमक २०७४

तालिका नं. २०५ : प्रकोपले भएको क्षतिको विवरण

बर्ष (बि.स)	वडा नं.	प्रकोपको विवरण	क्षति				प्रकोपको अबस्थामा परिवर्तन (समुदायको भोगाइ र सोचाइको आधारमा)
			प्रभावित घरधुरी	घाइते	मृत्यु	बिस्थापित	
२०७३/०७४	१	ग्यास लिक, परालमा आगलागी, बिद्युत को कारण, धान को कुनियु	७	०	०	०	
	२	परालमा आगलागी, खरबारी आगलागी, जेनेटर आगलागी, बिद्युत को कारण,	५	०	०	०	
	३	फोहरमैला बाट उत्पन्न आगो को कारण भएको आगलागी ले वन मा क्षेति, परालमा आगलागी,	३	०	०	०	
	४	परालमा आगलागी, धान को कुनियु मा आगलागी, नर्सरी मा आगलागी, परल को ट्रक मा आगलागी	४	०	०	०	
	५	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी, परालमा आगलागी	४	०	०	०	
	६	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी, भुजिया फ्याक्ट्री मा आगलागी,	२	०	०	०	
	७	फोहरमैला बाट उत्पन्न आगो को कारण भएको आगलागी	१	०	०	०	
	८	परालमा आगलागी, कासघारी	१	०	०	०	१५००० बराबर को खोर, कुखुरा र हाँसको क्षेति
	९	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी,कुखुरा को खोर आगलागी	३	०	०	०	
	१०	परालमा आगलागी,	१	०			

स्रोत : इलाका प्रहरी कार्यालय, दमक २०७४

८.१०.५ नगरपालिकामा गत वर्ष भएको विपद् र क्षतिको विवरण

नगरपालिकामा गतबर्ष भएका प्रकोपको घटनाहरुको विवरणले पालिका भित्र के कस्तो मानवीय तथा भौतिक क्षति भएको थाहा पाउन सकिन्छ । तलको तालिकामा आ.ब. २०७३/२०७४ मा भएको प्रकोपको घटनाहरु समाविष्ट गरिएको छ ।

तालिका नं. २०६ : प्रकोपले भएको क्षतिको विवरण

बर्ष (बि.स)	वडा नं.	प्रकोपको विवरण	क्षति				प्रकोपको अबस्थामा परिवर्तन (समुदायको भोगाइ र सोचाइको आधारमा)
			प्रभावित घरधुरी	घाइते	मृत्यु	बिस्थापित	
२०७३/०७४	१	ग्यास लिक, परालमा आगलागी, बिद्युत को कारण, धान को कुनियु	७	०	०	०	
	२	परालमा आगलागी, खरबारी आगलागी, जेनेटर आगलागी, बिद्युत को कारण,	५	०	०	०	
	३	फोहरमैला बाट उत्पन्न आगो को कारण भएको आगलागी ले वन मा क्षेति, परालमा आगलागी,	३	०	०	०	
	४	परालमा आगलागी, धान को कुनियु मा आगलागी, नर्सरी मा आगलागी, पराल को ट्रकमा आगलागी	४	०	०	०	
	५	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी, परालमा आगलागी	४	०	०	०	
	६	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी, भुजिया फ्याक्ट्री मा आगलागी,	२	०	०	०	
	७	फोहरमैला बाट उत्पन्न आगोको कारण भएको आगलागी	१	०	०	०	
	८	परालमा आगलागी, कासघारी	१	०	०	०	१५००० बराबर को खोर, कुखुरा र हाँसको क्षेति
	९	बिद्युत को कारण घर मा आगलागी,कुखुरा को खोर आगलागी	३	०	०	०	
	१०	परालमा आगलागी,	१	०			

स्रोत : इलाका प्रहरी कार्यालय, दमक २०७४

माथिको तालिकाका आधारमा आ.ब. २०७३/२०७४ मा नगरपालिका भित्र आगलागी एक प्रमुख मानवजन्य प्रकोपको रुपमा रहेको देखिन्छ । मानवीय क्षति नभएतापनि धनमालको क्षति उल्लेख्य रहेको देखिन्छ । यसको प्रमुख कारणहरु आगो तथा आगजन्य पदार्थहरुको लापरवाह प्रयोग, विद्युतिय सामाग्रीहरुको प्रयोगमा असावधानी साथै जनचेतनाको कमी पनि रहेको छ ।

माथि तालिकामा उल्लेखित विवरणले नगरपालिकामा भएका सबै प्रकोपका घटनाहरुलाई प्रतिविम्बित गर्न सकेको छैन । नगरपालिकाले आफनो माहतमा बिपद् सूचना केन्द्र तथा आपतकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्रको स्थापना गरि विपद्को सूचना तथा क्षतिको विवरण लिने र तद्अनुरुप प्रतिकार्य सञ्चालन गर्ने परिपाटीको थालनी गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यसको साथै नगरपालिकाको बिपद् तथा जलवायु उत्थानशील योजना तर्जुमा गर्न सकिएको खण्डमा विपद् सम्बन्धि धेरै तथ्यांक संकलन गर्न सकिन्छ ।

८.१०.६ संस्थागत विश्लेषण तथा सम्बन्ध चित्र

यस नगरपालिकामा विपद् पूर्वतयारी, रोकथाम र अल्पिकरण, विपद्को समयको प्रतिकार्य र विपद् पश्चात्को पुर्नस्थापना र पुनर्निमार्ण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनका लागि आवश्यक पर्ने सेवा, सहयोग, सुविधा, उपलब्ध गराउने सरकारी निकाय वा सुरक्षा निकायहरु, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, स्थानीय सस्थाहरू र अन्य मानवीय सेवा प्रदायक सङ्घसंस्था, वित्तीय संस्था, सहकारी, स्वास्थ्य सेवा केन्द्र, निजी क्षेत्र आदिको उपलब्धता, पहुँच र सम्बन्धको विश्लेषण गरिएको छ । प्राप्त सूचनाको आधारमा हाल नगरपालिका भित्र करिब १३ वटा निकायहरु बिपद्का अवस्था साथै विपद् पूर्वतयारीमा सक्रियरुपमा कार्य गरिरहेको देखिन्छ ।

तालिका नं. २०७ : संस्थागत विश्लेषण

क्र.स	कार्यालय सङ्घसंस्थाको नाम	ठेगाना	पहुँचको अवस्था	भौगोलिक दुरी	प्राप्त हुन सक्ने सहयोगको क्षेत्र
१	दमक नगरपालिका	दमक १	सहज	दमक को मध्य भागमा रहेको	दमकल सेवा, द्रुत सर्वेक्षण, राहत समन्वय तथा व्यवस्थापन
२	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, उपशाखा दमक	दमक	सहज	दमक को मध्य पूर्वि भागमा रहेको	खोज तथा उद्धार, राहत सामाग्री व्यवस्थापन एबं वितरण, एम्बुलेन्स र सर्पदंस उपचार सेवा
३	इलाका प्रहरी कार्यालय	दमक	सहज	दमकको मध्य भागमा रहेको	खोज तथा उद्धार, द्रुत सर्वेक्षण, राहत वितरण, शिविर व्यवस्थापन तथा शान्ति सूरक्षा
४	सशस्त्र प्रहरी गण	कमल गाउँपालिका	सहज	५ कि मि दमक बाट	खोज तथा उद्धार, राहत सामाग्री ढुवानी तथा वितरण, शिविर व्यवस्थापन तथा शान्ति सूरक्षा
५	इलाका प्रसासन कार्यालय	६	सहज	०.५ कि मि	समन्वय,
६	मालपोत कार्यालय	४	सहज	३.५	सिविर व्यवस्थापनको लागि जग्गा सम्बन्धि परामर्श तथा सेवा
७	नापी कार्यालय	४	सहज	३.५	सिविर व्यवस्थापनको लागि जग्गा सम्बन्धि परामर्श तथा सेवा
८	दुरसंचार कार्यालय	१	सहज	०	सञ्चार सेवा तथा आपतकालिन सञ्चारको व्यवस्था

	नेपाल बिद्युत प्राधिकरण	दमक	सहज		बिद्युत सेवा तथा आपतकालिन बिद्युत सेवा
९	सडक डिभिजन कार्यालय	दमक	सहज	मध्य भाग	खोज तथा उद्धारमा हेभि इक्वीपमेन्ट सहयोग, सडक तथा पूल मर्मत सम्भार
१०	खानेपानी तथा सरसफाई	१	सहज	०	खानेपानी सेवा
११	आम्दा अस्पताल	१	सहज	०	स्वास्थ उपचार, स्वास्थ्य प्रर्वद्धन तथा शिविरको आयोजना
१२	उद्योग बाणिज्य संघ	दमक	सहज	दमकको मध्य भागमा रहेको	निजी क्षेत्रहरुसँग समन्वय र विपद्को समयमा राहत संकलन
१३	क्यारिटास नेपाल	दमक	सहज	दमकको मध्य भागमा रहेको	राहत व्यस्थापन तथा वितरण
१३	लुथरन वर्ल्ड फेडेरेसन	दमक	सहज		भुटानी शररार्थी शिर्विर व्यवस्थापन, राहत व्यवस्थापन

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

बिपद्को अवस्थामा प्रभावकारी र समयमै मानवीय सहयोग प्रदान गर्नका लागि माथि उल्लेखित सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुसँग समन्वय र सहकार्यबाट प्रभावित समुदायहरुमा खोज–उद्धार तथा राहत सेवाहरु संचालन गर्न सकिन्छ । यसका लागि संभावित बिपद्को जोखिम कम गर्न जोखिम व्यवस्थापन योजना आवश्यक पर्दछ । नगरपालिका भित्र मानवीय तवरमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाहरुको पहिचान गरि समय समयमा बैठक तथा अन्तरक्रियमा गर्नसकेको खण्डमा स्रोत र साधनको आँकलनमा सहयोग पुग्दछ। प्राप्त सबै निकायको उपलव्ध स्रोत–साधनको लेखाजोखा गरेर अपुग स्रोतको लागि नगरपालिकाले प्रदेश तथा केन्द्र सरकार, गैरसरकारी संघ–संस्था तथा दातृ निकायहरुसँग सहयोग जुटाएर बिपद् व्यवस्थापनका लागि दिर्घकालिन योजना निर्माण गर्न अग्रसर हुनु पर्ने देखिन्छ।

८.१०.७ स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

नगरपालिकाको स्थानीयस्तरको विभिन्न स्रोतहरुको पहिचानले बिपद्को समयमा तिनलाई के-कस्तो प्रयोग गर्न सकिन्छ कहाँ स्रोत साधनको खाडल छ त्यसको यर्थाथपरक विश्लेषण गरेर विपद् प्रतिकार्यलाई छिटो र सहज बनाउन सकिन्छ । बिपद्बाट विस्थापित जनसंख्यालाई आवास व्यबस्थापन गर्न सुरक्षित स्थान पहिचान गर्न पनि सहयोग पुरयाउछ । बिपद्बाट जोखिमपुर्ण समुदाय तथा बस्तीहरुमा साधन स्रोतको हिसावले पहुँचयोग्य बनाउन नगरपालिकाले लक्षित कार्यक्रमहरु संचालन गर्न तथा गराउन सहयोग पुरयाउदछ ।

तालिका नं. २०८ : स्रोतको उपलब्धता तथा पहुँच

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	संख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
भौतिक स्रोत					
पुल	रतुवा र मावा	४		राम्रो	
सडक		५५४.७ कि मि		राम्रो	
बाँध					
विद्यालय भवन	दमक नगरपालिका	१६०		राम्रो	
मदरसा	दमक ६ र ५	२		राम्रो	
सुरक्षित आवास तथा स्थान					
सामुदायिक चर्पी	पूर्व बस स्टेन्ड	१		राम्रो	
सञ्चारका साधन	नेपाल टेलिकम दमक १	१		राम्रो	
यातायतका साधन	दमक ट्याक्सी स्टेन्ड	१		राम्रो	
पूर्वसूचना प्रणाली	०	०	०	०	
लाइफ ज्याकेट	०	०	०	०	
डुङ्गा	०	०	०	०	
मानवीय स्रोत					
आधारभूत खोज तथा उद्धार तालिम प्राप्त जनशक्ति		०			रेडक्रससँग रहेको
जिल्ला विपद् प्रतिकार्यसम्बन्धी तालिम प्राप्त जनशक्ति		०			रेडक्रसँग रहेको
पौडीबाज र तैराकी		०			
प्राथमिक उपचार तालिम प्राप्त		०			रेडक्रससँग रहेको

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	संख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
ग्रामिण महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता	दमक नगरपालिका	४४			
कृषिसम्बन्धी तालिम प्राप्त		०			
शिक्षक		३२३			सरकारी बिद्यालयमा
कर्मचारी		७६			नगरपालिका मा
स्वयंसेवक		४४			
निर्माणकर्मी		४२९			
सामाजिक स्रोत					
सामुदायिक भवन		०			
पाटी पौवा		०			
धारा					
मठ मन्दिर	१ देखि १० वार्ड	४२		राम्रो	
मस्जीद	१ देखि १० वार्ड	२		राम्रो	
गीर्जाघर	दमक नगरपालिका मा जम्मा	३८		राम्रो	स्रोत ज्योतो चर्च
गुम्बा		५			
सामाजिक संरचना					
महिला घरमुली					
महिलारआमा समूह					प्रतेक वार्ड मा २ का दरले नगरपालिका को पहलमा
आयआर्जनमा सक्रिय महिला समूह	दमक नगरपालिका	१९ वटा			न स के का महिला समूह हरू
निर्णय तहमा भएका महिला	दमक नगरपालिका	२१ जना			नगरपालिका निर्बाचित प्रतिनिधि
शैक्षिक अवस्था (मरपु)		म ७७५ पु ८८५			

विवरण	नाम र रहेको स्थान (कहाँ)	संख्या (कति)	क्षमता	अवस्था	कैफियत
आर्थिक स्रोत					
व्यापार व्यवसाय		११०५			कर तिर्ने
उद्योग कलकारखाना		४६२			दर्ता भएका
नोकरी					
बचत समूह	सबै टोल बिकाश मा	४१४		राम्रो	टोल बिकाश संस्था
समूहको कोष रु					
आपत्कालीन कोष रु					
बैङ्क तथा वित्तीय संस्था	दमक	१२१			
प्राकृतिक स्रोत					
खोतियोग्य जमिन		५५८६.३० हेक्टर			
निजी ताल तलैया					
सार्वजनिक धारा		०			
कुवा					
नदीनाला	रतुवा, मावा दमक	२			
ताल तथा पोखरी					
सिँचाइको साधन र स्रोत					पम्पसेट र खोला
वनजङ्गल (हेक्टर वा रोपनी)		६७७ हेक्टर			
खेर गइरहेको जमिन					
अन्य					

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

माथिको तथ्याङ्कबाट नगरपालिकासँग विपद् व्यवस्थापनका लागि भौतिक, सामाजिक, आर्थिक स्रोतहरु संतोषजनक भएपनि तालीम प्राप्त जनशक्ति र खोज तथा उद्धारका लागि जरुरत साम्राग्रीहरुको अभाव रहेको देखिन्छ । साथै विपद् पश्चात् तत्काल पुरयाइने जीवनरक्षासँग सम्वन्धित खाद्य तथा गैरखाद्य सामाग्रीहरुको मौज्दातको बारेमा सूचना प्राप्त भएको देखिन्दैन । बिपद् प्रतिकार्य समयैमा संपादन गर्न विपद् पूर्वतयारीका गतिविधिहरु संचालन गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकताको आँकलन गर्न सकिन्छ । विस्थापित जनसंख्यालाई विपद् पश्चात् सुरक्षित स्थानमा स्थानन्तरणको लागि नगरपालिका क्षेत्र भित्र सूरक्षित स्थानहरुको पहिचान र प्रमाणीकरण गर्न पनि आवश्यक देखिन्छ ।

८.१०.८ प्रकोपको पात्रोको विवरण

नगरपालिका भित्र कुन समयमा कुन प्रकोप हुन्छ भनेर पत्ता लागाउन प्रकोप पात्रो तयार गर्न सकिन्छ। यो प्रकोप पात्रो नगरपालिकाको सबै वडाहरुको प्रतिनिधित्व भएको समुहगत छलफलबाट तयार गरिएको छ।

तालिका नं. २०९ : प्रकोपको पात्रोको विवरण

प्रकोपहरू	बैशाख	जेठ	असार	साउन	भदौ	असोज	कात्तिक	मङ्सिर	पुष	माघ	फागुन	चैत
भुकम्प	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
बाढी			■	■	■							
आगलागी	■									■	■	■
महामारी	■	■	■	■	■						■	■
हुरीबतास	■	■									■	■
खडेरी	■	■									■	■
शीतलहर									■	■		
सडक दुर्घटना	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
हात्ती आंतक							■	■				

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

माथिको तालिकाबाट असार देखि भदौसम्म बाढी, डुवान तथा कटानको प्रकोप देखिन्छ भने माघ, फागुन, चैत्र र बैशाख महिनाहरुमा आगोलागिको प्रकोप बढि हुने गर्दछ। फागुन, चैत्र र बैशाख जस्ता सुख्खामौसमा हुरीबतासका घटनाहरु हुने गर्दछन्। नेपाल भूकम्पको जोखिमको उच्च स्थानमा रहेको हुदाँ भुकम्पीय जोखिमको संभावना जुनसुकै समयमा हुन सक्ने भएकाले यसको पूर्वतयारीका प्रयासहरु गरिराख्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। सुख्खा मौसमा तथा खडेरी तथा बर्षा मौसमा महामारीको प्रकोप बढि हुने गरेको देखिन्छ। माथिको तालिकामा पहिला र अहिलेको प्रकोप जाने समय राख्न सकिएको खण्डमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव बुज्न सजिलो हुन्छ। उल्लेखित प्रकोपको समयरेखाबाट बिपद्-पूर्व पूर्वतयारीका गतिविधिहरु संचालन गर्नका लागि विपद्मा काम गर्ने निकायहरु विच समन्वय र सहकार्यका लागि नगरपालिकाको भूमिका र पहलकदमी महत्वपूर्ण हुन्छ।

खण्ड ९ : मानव संसाधन तथा संस्थागत विकास विवरण

९.१ परिवारमुलीको लिङ्गको आधारमा प्रतिपरिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण

प्रतिपरिवार वार्षिक आम्दानी र प्रतिव्यक्ति आयमा योगदान गर्ने महिला र पुरुषको तथ्याङ्कलाई हेर्दा समग्रतामा महिलाको भन्दा धैरै घरपरिवारमा पुरुषकै योगदान बढी देखिन्छ । कुल घरधुरीहरू मध्ये ५६.३३ प्रतिशत पुरुषको योगदान र ४३.६७ प्रतिशत महिलाको घरमुली भई आम्दानीमा योगदान भएको देखिन्छ । तुलनात्मक रूपमा पुरुषको योगदान नेपाली पितृसत्तात्मक सामाजिक संरचना भएको समाजमा बढी हुनु स्वभाविक देखिएतापनि महिलाको योगदान समेत उल्लेख्य छ । रु. १,२०,००० भन्दा माथिको आम्दानीमा जीविका चलाउने घरधुरीमा भने महिला घरमूलीको योगदान पुरुषको भन्दा बढी देखिन्छ । विगतका वर्षहरूमा भन्दा हालका वर्षहरूमा महिलाहरूको आर्थिक क्रियाकलापहरूमा सकृयता अवश्य पनि बढेको छ । यसले आय आर्जनमा राम्रो टेवा पुऱ्याएको देखिन्छ । यस तथ्याङ्कको अर्कोपक्ष परिवारको मुख्य आम्दानीमा संलग्न व्यक्ति लामो समयदेखि विदेशमा वा बाहिर रहेका कारण महिला घरमूली भनी उत्तर दिने उत्तरदाताको कारण समेत तथ्याङ्कमा महिलाको सहभागिता बढेको हुन सक्छ तथापी महिला उद्यमशिलता भने विगतभन्दा बढेको तथ्याङ्कले स्पष्ट गर्दछ । परिवारमूली भन्नाले परिवारमा परिआएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने मुख्य व्यक्ति भन्ने बुझिन्छ । थप विवरण तालिकामा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका नं. २१० : परिवारमूलीको लिङ्गको आधारमा प्रतिपरिवार वार्षिक आयसम्बन्धी विवरण

प्रतिव्यक्ति आयको वर्गान्तर	पुरुष		महिला		जम्मा	औषत प्रतिव्यत्ति आय (वार्षिक)
	संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत		
१२००० भन्दा कम	१,५६१	१२.३	१,००३	१०.२	२,५६४	२,३५२
१२०००-३६०००	२,१३३	१६.९	१,१८२	१२.१	३,३१५	२६,६०४
३६,०००-६०,०००	२,९९१	२३.७	१,७८७	१८.२	४,७७८	५१,०३०
६०,०००-१,२०,०००	३,७२९	२९.५	२,८९६	२९.६	६,६२५	९०,९४६
१,२०,०००-१,८०,०००	१,१८७	९.४	१,३८६	१४.१	२,५७३	१५२,४९०
१,८०,००० भन्दा बढी	१,०३७	८.२	१,५४६	१५.८	२,५८३	३५५,४५३
छुटेको	४	०.०			४	
जम्मा	**१२,६४२**	**१००.०**	**९,८००**	**१००.०**	**२२,४४२**	**१००,३२३**

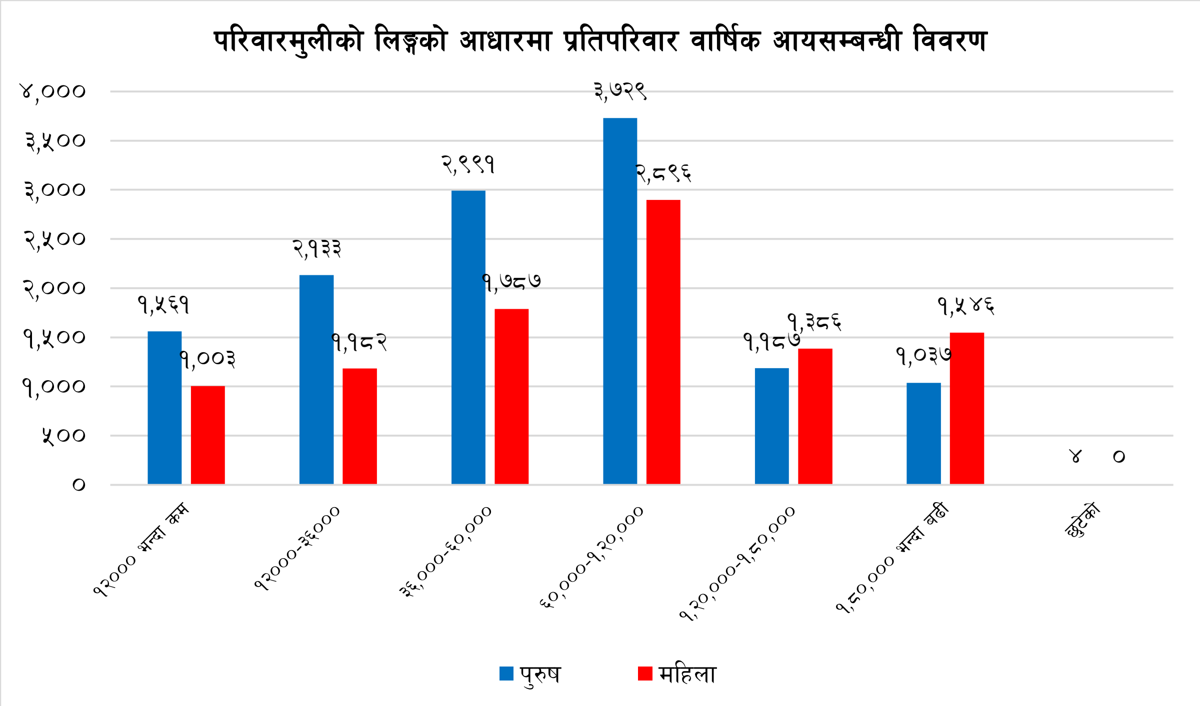

९.२ विपन्नता सुचकाङ्क

संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको सहकार्यमा स्थानीय विकास प्रशिक्षण प्रतिष्ठानले सामाजिक परिचालकहरूको लागि तयार पारेको हाते पुस्तिकाका अनुसार विपन्नता सुचक भन्नाले :

१. ठूला पशुपाल्ने क्षमता र रोजगारका अवसर नभई दैनिक ज्यालादारीमा आधारित जीविकोपार्जन (आर्थिक विपन्नताका कारण दैनिक ज्यालादारीको काम गर्न वाध्य घर परिवार)

२. खाद्य अपर्याप्तता (आफ्नो खेती/मुख्य आम्दानीबाट ३ महिनाभन्दा कम समयसम्म मात्र खान पुग्ने वा ३ देखि ६ महिनासम्म मात्र खान पुग्ने विपन्न घर परिवार । यस अन्तर्गत त्यस्ता घर परिवारहरू पर्दछन् जसले बाँकी अवधिको लागि ज्याला मजदुरी गरेर गुजारा गर्नुपर्ने हुन्छ)

३. सार्वजनिक तथा व्यक्तिगत रूपमा छेउ लगाइएका वा सीमान्तकृत गरिएका (Marginalised वा भेदभाव गरिएका परिवार जस्तैः दलित, जनजाति आदि । यसमा विशेष गरेर समाजमा पिछडिएको वर्गका घर परिवारहरू पर्दछन् । (तर स्पष्ट हुनुपर्ने कुरा केछ भने दलित तथा जनजाति भन्दैमा स्वतः विपन्न हुनेर अन्य जातजाति हुँदैमा स्वतः विपन्न नहुने भने होइन । यो त उनीहरूको सामाजिक, आर्थिक अवस्था र स्थितिको आधारमा बिचार गरी (condition and position) निर्धारण गरिनु पर्ने कुरा हो) ।

४. ऋणबाट ग्रस्त परिवार (ऋणको भुमरीमा फसेको परिवार जस्तैः दैनिक गुजारा गर्न गाह्रोपरी बेसाएर खाँदा ऋणमा डुवेका, सामान्य औषधोपचार गर्न लिएको ऋण चुक्ता गर्न नसकेका, बाबुबाजेको पालामा लिएको ऋण चुक्ता गर्न असक्षम भई मारमा परेका, विपन्न र पीडित परिवार आदि पर्दछन् भने ठूला-ठूला व्यावसायिक ऋण लिने वर्गका)

५. गरिव एकल महिला (विधवा, वृद्धा, बेसहारा, श्रीमान् बेपत्ता भएका, व्यक्तिगत तथा सामुहिक रूपमा सताइएका)

६. घरवार विहीन र सुकुम्वासी वा द्वन्द्वबाट विस्थापित भई आएकोपरिवार (जग्गा जमिन नभएका, अरूको जग्गा कमाउने)

७. आफ्ना हक अधिकारका लागि आवाज उठाउन नसक्ने परिवार (सूचनामा पहुँच भएर वा नभएर आवाज उठाउन सकेका छैनन्, थिचो मिचोर अन्याय विरूद्ध आवाज उठाउन सक्दैनन्) जुटाउन असक्षम परिवार

९.३ सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

सम्पन्न सूचकाङ्कका आधारमा नगरपालिकामा रहेका घरपरिवारमध्ये अति राम्रो अवस्थामा रहेका परिवारको संख्या जम्मा १३ अर्थात् ०.०६ प्रतिशत र राम्रो ८४५ अर्थात् ३.७७ प्रतिशत मात्र रहेको छ । समग्र तथ्याङ्कको विश्लेषणमा यो नगन्य (अति न्यून) हो । यसको अर्थ मध्यम अवस्थामा रहेका ११,३२७ अर्थात् ५०.४७ परिवारहरू बाहेक अन्य सबै परिवारको अवस्था कमजोर र अति कमजोर देखिन्छ । त्यसमाथि पनि ६०० अर्थात् २.६७ प्रतिशत परिवार गरिबीको रेखामूनि रहेका छन् । यसरी नगरपालिकाका हालका आर्थिक गतिविधिहरू सम्पन्नतातर्फ भन्दा पनि निर्वाहतर्फ केन्द्रित हुनुपर्ने बाध्यतामा देखिन्छ । आर्थिक, सामाजिक, भौतिक र साँस्कृतिक सम्पन्नताको यात्रा भने जिवन निर्वाहका नागरिकहरूका सवालहरू पूर्णरूपमा सम्बोधन भएपश्चात मात्र अगाडि बढ्न सक्दछन् । यसतर्फ राज्यको ध्यान जानु जरुरी छ । वडागत थप विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २११ : सम्पन्नता सुचकाङ्कको आधारमा वडाअनुसार परिवारको विवरण

वडा	एकदम कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	अति राम्रो	जम्मा
१	५०	१,५४५	१,३८६	७३	१	**३,०५५**
२	५६	१,०८४	९७८	२७		**२,१४५**
३	८५	१,१६९	१,०४८	२४		**२,३२६**
४	७२	८९३	१,२२०	८०		**२,२६५**
५	२९	१,०६४	२,०३९	२४४	५	**३,३८१**
६	९	४४५	८१०	१४८	४	**१,४१६**
७	५८	७०४	५४१	४५	१	**१,३४९**
८	२५	८५९	१,३०९	११५		**२,३०८**
९	८९	१,२८६	१,४३३	७६	२	**२,८८६**
१०	१२७	६०८	५६३	१३		**१,३११**
जम्मा	**६००**	**९,६५७**	**११,३२७**	**८४५**	**१३**	**२२,४४२**
प्रतिशत	**२.६७**	**४३.०३**	**५०.४७**	**३.७७**	**०.०६**	**१००.००**

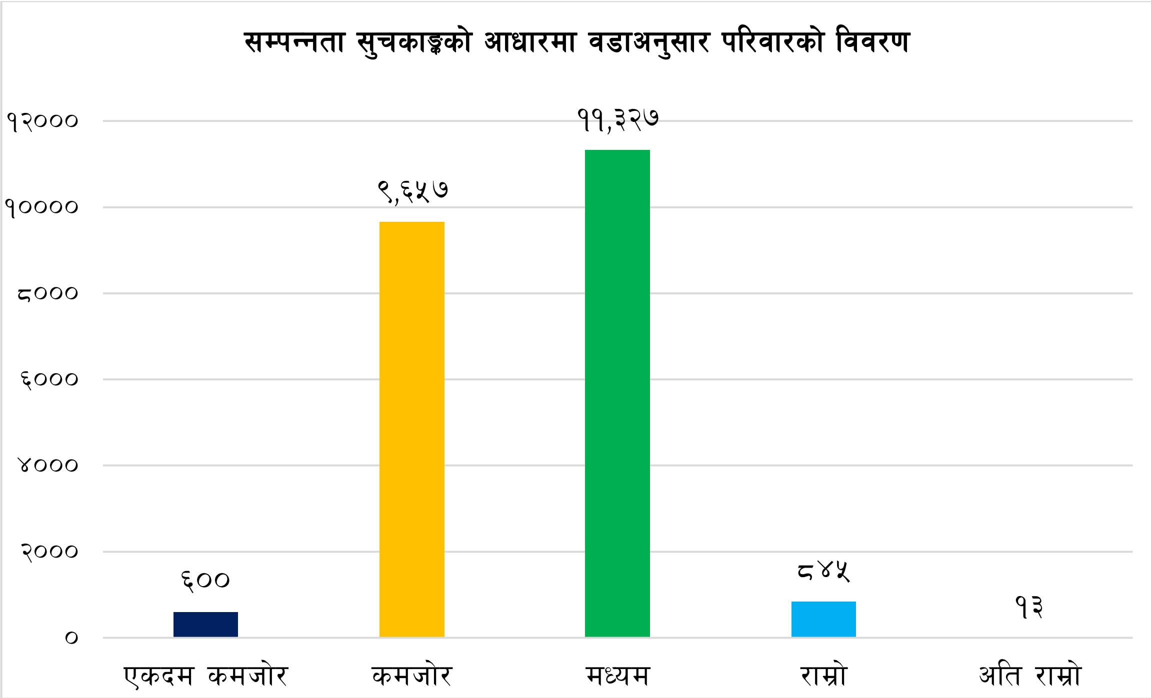

९.४ सम्पन्नता सूचकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण

नगरपालिकामा सम्पन्नता सूचकाङ्कको आधारमा लैङ्गिक हिसाबले गरिएको तुलनात्मक अध्ययनअनुसार स्वाभाविक रूपमा विद्यमान पुरुष प्रधान नेपाली सामाजिक संरचनाका कारण पुरुषको संख्या दुवै तह राम्रो र कमजोरमा बढी देखिन्छ । राम्रो र मध्यम खालकोमा पनि आर्थिक हैसियत हुने परिवारमा भने पुरुष परिवारमूली भएका परिवार संख्या निकै बढी देखिन्छ अर्थात् महिला र पुरुष बिचको अन्तर निकै फराकिलो देखिन्छ । यसको अर्थ परिवारको आर्थिक हैसियत निर्माणमा महिलाको निर्णायक भूमिका पुरुषको भन्दा कमजोर नै छ । यद्यपि महिला सम्पन्नता भने बढेको तथ्याङ्कले देखाउँछ । विस्तृत विवरण तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१२ : सम्पन्नता सूचकांकको आधारमा परिवारमूलीको लिङ्गअनुसार परिवारको विवरण

लिङ्ग	एकदम कमजोर	कमजोर	मध्यम	राम्रो	अति राम्रो	जम्मा
पुरुष	३३७	५,३६०	६,३२१	६१२	१२	१२,६४२
महिला	२६३	४,२९७	५,००६	२३३	१	९,८००
जम्मा	६००	९,६५७	११,३२७	८४५	१३	२२,४४२
प्रतिशत	२.६७	४३.०३	५०.४७	३.७७	०.०६	१००.००

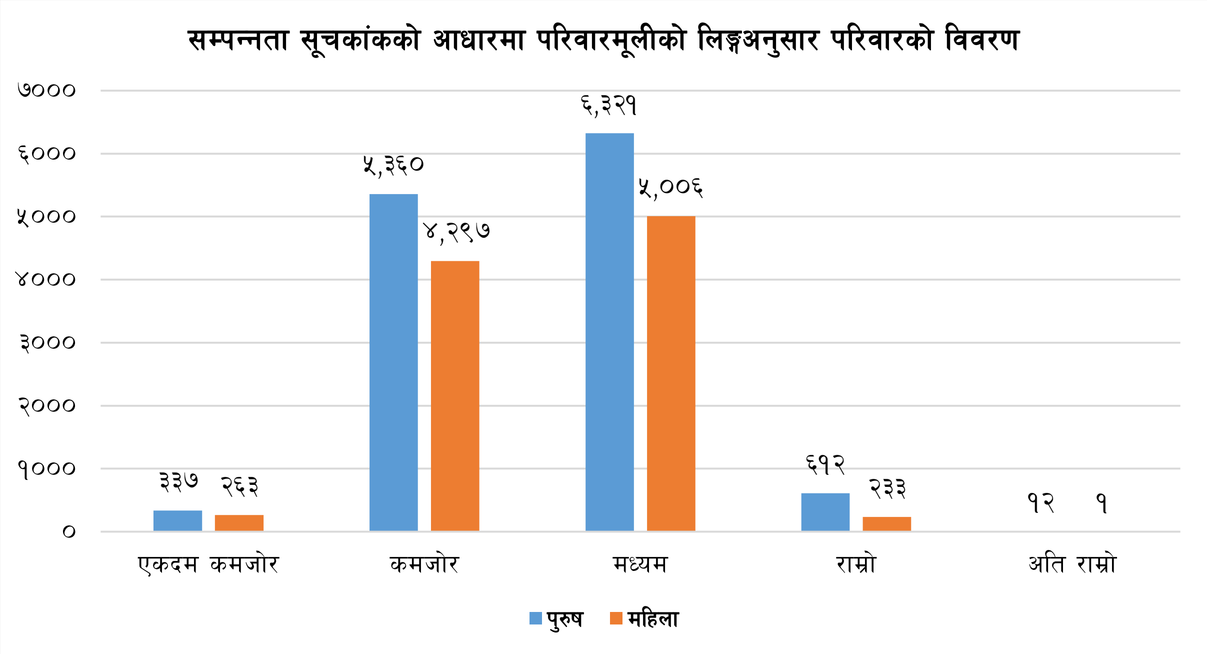

९.५ नगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू

तालिका नं. २१३ : नगरपालिका/सरकारी कार्यालय तथा निकायहरू

क्र. स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वडा नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
१.	**स्थानीय तह**					
	नगरपालिका	दमक	दमक	१	६७	दमक न. पा.
	वडा कार्यालय		दमक	३,४,७,८, ९,१०		आफ्नु वार्ड
२	**स्वास्थ्य संस्थाहरू**					
	अस्पताल	दमक अस्पताल	दमक	१		
	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र					
	स्वास्थ्य चौकी					
	उप स्वास्थ्य चौकी					
३	**कृषि**	कृषि साखा	दमक नगरपालिका	१		द न पा
४	**पशु सेवा**	पशु सेवा	दमक नगरपालिका	१	४	द न पा
५	**हुलाक**	इलाका हुलाक	दमक	५	९	माई पश्चिम
६	**वन**					
७	**प्रहरी कार्यालय**	प्रहरी कार्यालय	ई.प्र.का.दमक (क) थाना	६	९२ जना पु-८२, म-१०	
	जिल्ला/प्रदेश	जिल्ला/प्रदेश	झापा			
	इलाका	इलाका	ई.प्र.का.दमक	६	९२ जना पु-८२, म-१०	

क्र. स.	सरकारी कार्यालय	नाम	स्थान	वडा नं.	जनशक्ति (जना)	कार्यक्षेत्र
	चौकी	चौकी	ईप्रका गौरादह, प्र. चौ.केर्खा, तोपगाछी, महारानि झोडा, अ.प्र.चौ. वेलडाँगी	दमक		
८.	**अन्य कार्यालयहरू**	मालपोत	दमक			माई पश्चिम
		नापी	दमक			माई पश्चिम
		इलाका प्रशासन	दमक	६		माई पश्चिम
९.	**सरकारी स्वामित्वका संस्थान, समिति आदि**					

स्रोतः नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

९.६ सामुदायिक संस्था विवरण

तालिका नं. २१४ : सामुदायिक संस्था विवरण

वडा नम्बर	सामुदायिक संस्थाको संख्या					
	सामुदायिक संस्था	कृषक समूह	वन समूह	सहकारी संस्था	गैसस वा क्लब	परम्परागत समूह
१-१०	४१४	३५	३	९६	१०७	०

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

९.७ नागरिक सचेतना केन्द्र र टोल विकास संस्थाको विवरण

गरीवीका अर्न्तनिहित कारणहरूको खोजी लगायत विभिन्न सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गरी नगरपालिकाका वडा भित्रका पनि अति विपन्न वडा तथा वस्तीहरूको छनोट गरी अति विपन्न, महिला, सामाजिक रूपमा पछिपरेका वर्गका नागरिकहरू सम्मिलित २५-३० जना सदस्यहरू रहेको नागरिक सचेतना केन्द्र गठन गरिएको छ । नागरिक सचेतना केन्द्रका सहभागीहरूलाई साक्षरताद्वारा सशक्तिकरण (REFLECT) विधिहरूको प्रयोग गरी नागरिकका अधिकार, कर्तव्यवारे सुसूचित गराउने, गरीवीका अर्न्तनिहित कारणहरूको खोजी र विश्लेषण गर्न सहयोग पुऱ्याउने, आफ्ना आवश्यकता तथा प्राथमिकताहरूवारे आवाज उठाउन सक्ने, राज्य लगायतसेवा प्रवाहका लागि जिम्मेवार निकायहरूसँग आफ्ना मागहरू राख्न र उत्तरदायीपूर्ण व्यवहारको दावी गर्न, लैङ्गिक समविकास तथा वाल वालिकासँग सम्वन्धित विषयहरूमा छलफल गरी के कस्ता उपायद्वारा यस्ता समस्या हटाउन सकिन्छ भन्ने जस्ता विषय र पक्ष बारेमा विश्लेषण गर्नसक्ने क्षमताको विकास गरी नागरिक सशक्तिकरणको प्रकृयामा अगाडि वढाइएको छ । नागरिक सचेतना केन्द्र गठन गर्दा महिलाहरूलाई विशेष प्राथमिकता दिइएको छ । नागरिक सचेतना केन्द्रमा एकपरिवारबाट एकजनालाई मात्र सदस्य लिइएको छ ।

वडा नागरिक मञ्चको गठन :

सामाजिक परिचालन कार्यक्रमलाई कार्यान्वयन गर्न सम्पूर्ण नगरपालिकाका वडाहरूमा कम्तीमा ३३ प्रतिशत महिलासम्मिलित वडा नागरिक मञ्च गठन भएको छ । वडा नागरिक मञ्च गठन गर्दा वडा भित्रका अन्य कुनै समूह वा संस्थामाआवद्ध हुन नपाएका सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा पछि परेका वर्ग महिलाहरूलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गरिएको छ ।

सामाजिक तथा आर्थिक रूपले पछि परेका विपन्न परिवारहरूलाई सशक्तिकरण गर्ने उदेश्यले विभिन्न सहभागितामूलक विधिहरूको प्रयोग गरी नगरपालिकाका भित्रका पनि अति विपन्न वडामा पर्ने वस्तीहरूमा नागरिकसचेतना केन्द्र गठन गरिएको छ । नागरिक सचेतना केन्द्रका सहभागीहरूलाई रूपान्तरणीय सामाजिक परिचालनका विधिहरूकोप्रयोग गरी सामाजिक रूपमा सशक्तिकरण गर्ने प्रकृयासँगै उनीहरूको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन जिविकोपार्जनसुधार कार्यक्रम संचालनका लागि सामाजिक परिचालन कार्यक्रमका अतिरिक्त अन्य विभिन्न संघ संस्थाहरूसँग समन्वय रसहकार्य गरिएको छ ।

जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम :

स्वःरोजगार वा ज्यालामा आधारित रोजगारीको माध्यमबाट व्यक्ति, घरपरिवार तथा समुदायका सदस्यहरूको जीवनस्तर सुधारका लागि सञ्चालन गरिने आर्थिक तथा गैर आर्थिक क्रियाकलापहरूको योजना नै जीविकापार्जन सुधारयोजना हो । जीविकापार्जन सुधार योजना नागरिकहरूको दिगो आर्थिक सशक्तिकरणसँग सम्वन्धित हुने गर्दछ । यसले गरीवी न्युनीकरणमा सहयोग गर्ने गर्दछ । सामाजिक परिचालनको माध्यमबाट विभिन्न सहभागीतामूलक विधिहरूको प्रयोग गरी सबैभन्दा बढी विपन्न परिवारहरूको घनत्व रहेको वडा तथा वस्ती पहिचान गरी नागरिक सचेतना केन्द्र स्थापना गरिएको छ । यसरी स्थापना भएका नागरिक सचेतना केन्द्रमा विभिन्न समसामयिक विषयमा छलफल गर्ने, गरिबीका अन्तर्निहित कारणहरूको पहिचान र विश्लेषण गर्ने, सार्वजनिक सेवाहरूमा विपन्न तथा लक्षित वर्गहरूको पहुंच वढाउने जस्ता कार्यहरूका साथै नागरिक सचेतना केन्द्रका सदस्यहरूको आर्थिक सशक्तिकरणका लागि आयआर्जनका कार्यक्रमहरू, व्यवसाय विकास, उत्पादनमूलक आर्थिक पुर्वाधारहरूको निर्माण जस्ता पक्षहरूमा सहयोग पुऱ्याउन नागरिक सचेतना केन्द्रस्तरदेखि जीविकोपार्जन सुधार कार्यक्रम लागू गरी कार्यान्वयन गरिएको छ । यस नगरपालिकामा १९ वटा नागरिक सचेतना केन्द्रहरु रहेका छन ।

९.८ गैर सरकारी संस्थासम्बन्धी विवरण

यस नगरपालिकामा विभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाहरूले समुदायमा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा आफ्ना कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेका छन् । यहाँ रहेका सरकारी संस्थाहरू क्रमश नगरपालिका कार्यालय, स्वास्थ्य चौकी, हूलाक, इलाका प्रहरी, नेपाल टेलिकम, नेपाल विद्युत प्राधिकरण, कृषि सेवा केन्द्र, पशु सेवा केन्द्र आदि रहेका छन् । यसका अतिरिक्त नगरपालिकामा विभिन्न समूहहरू युवा क्लबहरू, नागरिक समाज, राजनितिक दलहरू रहेका छन् । यस नगरपालिकमा विभिन्न क्षेत्रहरुमा काम गर्ने गरि १०८ वटा गैर सरकारी संस्थाहरू दर्ता रहेका छन् । तर ति मध्ये अत्यन्त थोरैले मात्र नगर क्षेत्र भित्र आफ्ना गतिविधिहरु सञ्चालन गरिरहेका छन ।

नगरपालिका अन्तर्गत रहेका समितिहरु :

क्र.सं.	समिति को नाम	अध्यक्ष को नाम थर	पद	सम्पर्क नम्बर	कैफियत
१	घरजग्गा धनीपुर्जा वितरण आयोग	अम्बिका प्रसाद खनाल केन्द्र प्रसाईं	अधक्ष्य	९८५२६७६१७०	
२	नगर खेलकुद बिकाश समिति	केन्द्र प्रसाईं	अधक्ष्य	९८५२६७०४५५	
३	पहिलो नागरिक धिमाल बेवस्थापन समिति को कार्यालय	लोक बहादुर धिमाल	अधक्ष्य	९८५२६७५४५५	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

९.९ जनचेतनामुलक तालिम प्राप्त गरेका जनशक्तिको विवरण

तालिका नं. २१५ : जनचेतनामुलक तालिम प्राप्त गरेका जनशक्तिको विवरण

क्र.सं.	तालिम विवरण	लिङ्ग		जम्मा	कैफियत
		पुरुष	महिला		
१	वचत तथा ऋण	१००	३००	४००	४०० टोल
२	संस्थागत नेतृत्व	२५	३५	६०	२ पटक
३	लैङ्गिक समविकास	०	३५	३५	१ निलहिरा समाज
४	स्वास्थ्य	०	५०	५०	३ महिला सेविका
५	परिवार नियोजन	०	०	०	
६	खानेपानी सरसफाइ	३०	२०	५०	LWF मार्फत
७	वन व्यवस्थापन	२५	२५	५०	
८	फोहोरमैला व्यवस्थापन	३०	२०	५०	कानुनी अभिमुखिकरण
९	सिप विकास	५०	३००	३५०	२० वटा
१०	अन्य	१००	२००	३००	१०

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

खण्ड १० : विविध

१०.१ नगरपालिकाको संगठनात्मक ढाँचा

(च) ७५ हजार भन्दा माथि जनसंख्या भएकानगरपालिकाको संगठन संरचना (२६वटा) (अनुसूची ६.१)

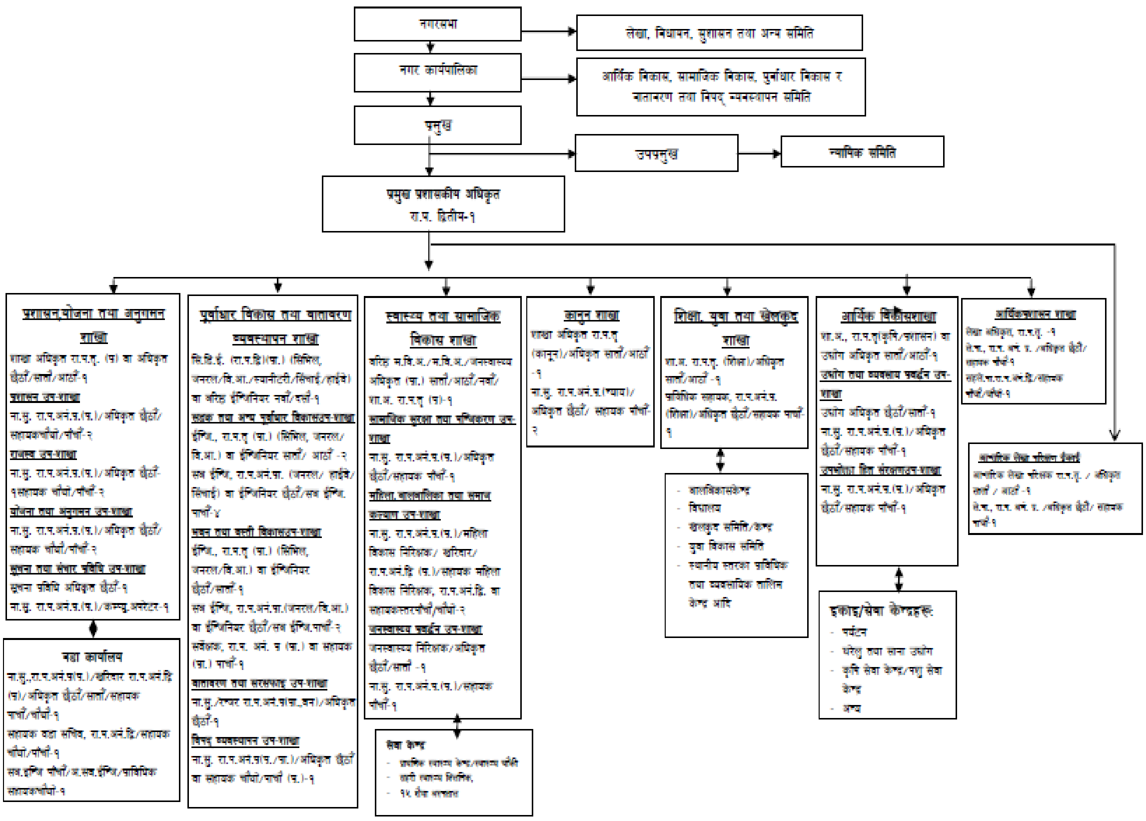

स्रोत : संघिय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, २०७५

१०.२ नगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरू

तालिका नं. २१६ : नगरपालिकासँग साझेदारी गरेका संघ संस्थाहरूको विवरण

क्र.सं.	संघ संस्थाको नाम	कार्यक्रम	स्वीकृत बजेट	कैफियत
१	UNHCR	Refugee		
२	World Food Programme	Refugee		
३	International Organization of Migration	Refugee third country settlement		
४	Pathway Nepal	Waste management		
५	Lutheran World Federation	Refugee and Nepal Development Program		
६	Caritas Nepal	Education		
७	COMMITTED	Municipal Profile		

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.३ नगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण

तालिका नं. २१७ : नगरपालिका आफैले बनाएका नियम/विनियमहरूको विवरण

क.सं.	नियम/विनियमको नाम	कार्यान्वयनमा आएको मिति
१	स्थानीय राजपत्र प्रकाशन कार्यविधि, २०७४	२०७४/९/२८
२	नगर सभा संचालन कार्यविधि, २०७४	२०७४/७/३०
३	घरजग्गा धनीपुर्जा वितरण नियामवाली, २०७४	२०७४/९/२८
४	दमक विपद व्यवस्थापन कोष निर्देशिका, २०७४	२०७४/७/३०
५	नगर कार्यपालिका (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०७४	२०७४/७/३०
६	नगर कार्यपालिका (कार्य बिभाजन) नियमावली, २०७४	२०७४/७/३०
७	मानब संसाधन बिकास कार्यविधि, २०७४	२०७५/४/१
८	स्थानीय बजार व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४	२०७५/४/१
९	दमक खेलकुद निर्देशिका, २०७४	२०७५/४/१
१०	अन्तरिक अनुगमन कार्यविधि, २०७४	२०७५/४/१
११	कृषि उत्पादन तथा पशुपालन व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७४	२०७५/४/१
१२	विपन्नता पहिचान कार्यविधि, २०७४	२०७५/४/१
१३	शिक्षा नियमावली, २०७४	२०७५/४/१
१४	कर तथा गैर कर राजश्व लगाउने र उठाउने सम्बन्धि व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०७५	२०७५/४/१
१५	आर्थिक ऐन, २०७५	२०७५/४/१

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.४ नगरपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरूको विवरण

तालिका नं. २१८ : नगरपालिकाले सञ्चालन गरेका प्रमुख कार्यक्रम तथा योजनाहरूको विवरण

क.सं.	कार्यक्रमगत विवरण	कार्यान्वयनको अवस्था	मुख्य प्रयासहरू
१	प्रशासनिक सांगठनिक सुदृढीकरण, क्षमता र सेवा प्रभावकारिता अभिवृद्धिसम्बन्धी		
२	वित्तीय व्यवस्थापन तथा श्रोत परिचालनसम्बन्धी कार्यक्रम		
३	भौतिक पूर्वाधार तथा शहरी विकाससम्बन्धी कार्यक्रम	दिपिनी मार्ग स्तर उनत्ति, नगरपालिका भवन निर्माणाधीन	
४	समाजकल्याण तथा सामाजिक विकाससम्बन्धी कार्यक्रम		
५	कला संस्कृति, सम्पदा तथा वातावरणिय सुधार कार्यक्रम		
६	पर्यटन विकास कार्यक्रम	चन्द्रमा बाल बाटिका उद्यान निर्माणाधीन	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, दमक २०७४

१०.५ नगरपालिका क्षेत्रका सरकारी कार्यालयहरूको नाम, टेलिफोन विवरण

तालिका नं. २१९ : नगरपालिकामा रहेका सरकारी कार्यालयहरूको नाम र टेलिफोन

क्र.सं.	कार्यालयको नाम	ठेगाना	सम्पर्क नं.
१	दमक नगरपालिका	दमक १	०२३५८००४४/०२३५८१०५३
२	ईलाका प्रशासन कार्यालय	दमक ५	०२३५८००३६
३	ईलाका ट्राफिक कार्यालय	दमक ५	०२३५८०३४५
४	कर दाता सेवा कार्यालय	दमक ६	०२३५८०७२२
५	मालपोत कार्यालय	दमक ४	०२३५८००६१
६	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	दमक ९	०२३५८०३९९/०२३५८००२४
७	नेपाल टेलिकम कार्यालय	दमक १	०२३५८०४४४
८	दमक सरसफाई तथा खानेपानी आयोजना	दमक १	०२३५८००३९
९	दमकल	दमक १	०२३५८०१०१
१०	प्रहरी कार्यालय	दमक	०२३५८०१००
११	दमक नगरपालिका एक्बुलेन्स	दमक १	९८१५९१४३४३, ९८४४६०३६२७
१२	इलाका हुलाक कार्यालय	दमक ५	०२३-५८०२२५,९८४२०८४६६९

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.६ व्यवसायिक खेलाडीको विवरण

तालिका नं. २२० : व्यवसायिक खेलाडीसम्बन्धी विवरण

वडा नम्बर	खेलाडीको नाम	लिङ्ग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जिल्लास्तर)	पाएको सम्मान वा पुरस्कार
दमक २	सन बहादुर धिमाल	पु		बक्सिङ्ग	२०४१ साल, राष्ट्रिय नगर स्तरीय गेम	गोल्डमेडल
दमक २	सन बहादुर धिमाल	पु		बक्सिङ्ग	२०४४ साल, राष्ट्रिय स्तरीय	बुटवलमा एघारौ राष्ट्रिय चेम्पियनसिप तथा गोल्ड मेडल
दमक १	तिलमान राई	पु		बक्सिङ्ग	२०४४ साल, राष्ट्रिय स्तरीय	बुटवलमा एघारौ राष्ट्रिय चेम्पियनसिप तथा गोल्ड मेडल (फेदर वेट ५७ के.जी.) जितेको ।
दमक	दल बहादुर राना मगर	पु		बक्सिङ्ग	२०६४ साल, दमकमा पूर्वाञ्चल स्तरीय खेल	पहिलो स्थान प्राप्त
दमक	गणेश अधिकारी, कुमार सुब्बा, दिपक राई र सुमन बञ्जारा	पु		बक्सिङ्ग	राष्ट्रिय स्तरीय	सफल उत्कृष्ट बक्सिङ्ग खेलाडीहरू

वडा नम्बर	खेलाडीको नाम	लिङ्ग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जिल्लास्तर)	पाएको सम्मान वा पुरस्कार
दमक	फौजराज आचार्य			भलिबल	राष्ट्रिय स्तरीय	२०३४ सालमा फौजराज आचार्य २०३६/०३७
दमक ९	कृष्णा मिश्र कृष्ण धिमाल	पु		भलिबल	राष्ट्रिय स्तरीय	बिभिन्न भलिबल खेलहरूमा सहभागी भई सफलता प्राप्त ।
दमक २	शैलेन्द्र श्रेष्ठ	पु		भलिबल	राष्ट्रिय स्तरीय	२०३९ मा हिं मा. वि. , २०४१ साल विराटनगर भएको दोस्रो अन्तरनगर खेलकुदमा प्रथम, तेस्रो राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगीता वीरगञ्ज २०४२ १४ औं पुरुष भलिबल प्रतियोगीता सल्यान
दमक २	अञ्चल धिमाल	पु		भलिबल	राष्ट्रिय स्तरीय	२०४२ मा कक्षा ६ पढ्दा देखि नै वीरेन्द्र शिल्ड प्रतियोगीतामा सहभागी भई आफ्नो क्षमता र सीप प्रर्दशन गर्दै २०४५ सालमा नेपालगञ्ज बाकेमा आयोजित विद्यालय स्तरीय लगायत विभिन्न दर्जनौ म्याचमा सहभागी भएको ।
दमक ९	बुद्धि धिमाल	पु		भलिबल	अन्तराष्ट्रिय स्तर	सन् १९८७ मा कलकत्तामा दक्षिण एसियाली क्षेत्रीय सहयोग संगठन सार्कको तस्रो सागमा श्रीलंका लाई हराउदै चौथो हुन सफल ।
१	सुसन भण्डारी	पु		फुटबल	राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तर	राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय फुटबल खेलहरूमा राम्रो नतिजा प्राप्त ।
१	सेसेहाङ्ग लिम्बु	पु		फुटबल	राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तर	अन्तराष्ट्रिय खेल प्रतियोगीतामा अफगानलाई हराई प्रथम पुरस्कार प्राप्त
३	नर्बदा बिष्ट	म		फुटबल	अन्तराष्ट्रिय स्तर	२०५८ सालमा फिलिपिन्समा भएको
दमक ६	रेवत बस्नेत (श्रीपाली बस्नेत)	पु		सटपुट	राष्ट्रिय स्तर	२०४४/०४५ सालमा काठमाण्डौमा भएको क्षेत्रिय स्तरको सटपुट खेलमा राम्रो स्थान (२०४७ यता सटपुट लोपउन्मुख)
दमक	श्री नर्बदा बिष्ट	म		एथेलेटिक्स	राष्ट्रिय स्तर, अन्तराष्ट्रिय स्तर	कास्य, रजत र स्वर्ण पदमकहरू हासिल । सन् १९८७ मा सिंगापुरमा एसियन ट्रेक फिल्डमा, १९८७ मा कलकत्तामा भएको

वडा नम्बर	खेलाडीको नाम	लिङ्ग	उमेर	खेलको नाम	खेलाडीको स्तर (राष्ट्रिय, क्षेत्रीय, जिल्लास्तर)	पाएको सम्मान वा पुरस्कार
						साफ गेममा पांचौ स्थान हासिल ।
दमक ६	भूपेन्द्र निरौला (निरज)	पु		बुद्धिचाल (चेस)	राष्ट्रिय स्तर, अन्तराष्ट्रिय स्तर	राष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगीता २०६१ मा प्रथम
दमक	सीताराम अग्रवाल	पु		बुद्धिचाल (चेस)	राष्ट्रिय स्तर, अन्तराष्ट्रिय स्तर	राष्ट्रिय खुल्ला प्रतियोगितामा तेस्रो स्थान, २०६४ मा दिल्लीबाट अन्तराष्ट्रिय रेटिङ्ग प्राप्त, मदन मेमोरीयल राष्ट्रिय खुल्ला प्रतियोगीता २०६६ मा प्रथम
दमक	चन्द्रनारायण शुद्धकार प्रकाश नेपाल, सुमन श्रेष्ठ, राजन सुवेदी लगायत २० भन्दा बढी अन्तराष्ट्रिय बुद्धिचाल खेलाडीहरू दमकका हुन् ।	पु		बुद्धिचाल (चेस)	राष्ट्रिय स्तर, अन्तराष्ट्रिय स्तर	स्मृति राष्ट्रव्यापी प्रतियोगीतामा दोस्रो स्थान, प्रथम राष्ट्रिय युथ अफ नेसन रेटिङ्ग बुद्धिचाल प्रतियोगीतामा प्रथम, तेस्रो ध्रुवतारा कप अन्तराष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगीता २०७० मा संयुक्त प्रथम, जस्ता अन्य अन्तराष्ट्रिय बुद्धिचाल प्रतियोगीतामा सहभागी भई सफलता हासिल तथा अन्तराष्ट्रिय FIDA रेटिङ जस्ता उपाधी प्राप्त ।
दमक ६	गुमानसिंह तामाङ्ग	पु		सितारीयो कराते	राष्ट्रिय स्तर खेलाडी	झापा च्याम्पियनसिप प्राप्त ।
दमक	सुदेन राई	पु		ब्याटमिन्टन	राष्ट्रिय स्तर खेलाडी	बिभिन्न राष्ट्रिय ब्याटमिन्टन प्रतियोगीतामा प्रथम, दोस्रो, तेस्रो स्थान हासिल गरेको ।
दमक ९	दिपक धिमाल मानबहादुर कटुवाल	पु		ताईक्वान्दो (मार्सल आर्ट्स)	राष्ट्रिय स्तर खेलाडी	बिभिन्न राष्ट्रिय ताईक्वान्दो (मार्सल आर्ट्स)प्रतियोगीतामा सहभागी भई सफलता हासील गरेको ।
दमक	मनिषा ठटाल पुर्बिन धिमाल	म पु		उसु	क्षेत्रीय तथा राष्ट्रिय खेलाडी	बिभिन्न राष्ट्रिय स्तरीय उसु प्रतियोगीतामा सहभागी भई सफलता हासील गरेको
दमक	सन्तोष दाहाल	पु		जीत कुने दो	क्षेत्रीय तथा राष्ट्रिय खेलाडी	बिभिन्न राष्ट्रिय स्तरीय जीत कुने दो प्रतियोगीतामा सहभागी भई सफलता हासील गरे

स्रोत : दमक दर्पण

१०.७ शवदाह स्थलको विवरण

तालिका नं. २२१ : शवदाह स्थलको विवरण

क्र.सं.	विवरण	स्थान	अवस्था	कैफियत
१	शवदाह	रतुवा र मावा	अस्थाई रुपमा खोला किनारमा	
२	मुक्तिघाट	रत्वा	योजनामा	निर्माण समिति गठन भएको

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.८ नगरपालिकाको स्थापना कालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

तालिका नं. २२२ : नगरपालिकाको स्थापनाकालदेखि हालसम्मका प्रमुखहरूको विवरण

क्र.सं.	प्रमुखको नाम	कार्य अवधि		निर्वाचित र मनोनित	कैफियत
		देखि	सम्म		
१	इन्द्र बुढाथोकी	२०४८	२०५३	निर्वाचित	
२	रोमनाथ ओली	२०५४	२०५८	निर्वाचित	
३	राम थापा	२०६१	२०६२	निर्वाचित	
४	नैन सिंह भण्डारी	२०६३	२०६३	निर्वाचित	३ महिना
५	रोमनाथ ओली	२०७४		निर्वाचित	निरन्तर
ग्राम/गाउँ/नगर पंचायत २००८ साल देखि का प्रधान पंच					
६	किशन लाल ताजपुरिया	२००८	२०१२	निर्वाचित	ग्राम पंचायत
७	रेवन्त बहादुर कार्की	२०१३	२०१७	निर्वाचित	ग्राम पंचायत
८	नरेन्द्र बहादुर रावत	२०१८	२०२२	निर्वाचित	गाउँपंचायत
९	माबु लाल धिमाल	२०२२	२०२६	निर्वाचित	गाउँपंचायत
१०	धन बहादुर श्रेष्ठ	२०२६	२०३८	निर्वाचित	गाउँपंचायत
११	बलभद्र अधिकारी	२०३८	२०४८	निर्वाचित	नगर पंचायत

स्रोत : मेघराज तिम्सिना, २०७४

१०.९ कार्यपालिकाको पदाधिकारीहरूको विवरण

तालिका नं. २२३ : कार्यपालिकाको पदाधिकारीहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यपालिकाका सदस्यको नाम	पद	सम्पर्क नं.
१	रोमनाथ ओली	अध्यक्ष र प्रमुख	९८५२६३२४४४
२	गिता कुमारी पौडेल	उपाध्यक्ष र उपप्रमुख	९८५२६३२५५५
३	तारा प्रसाद अधिकारी	वडा अध्यक्ष	९८५२६७०२५७
४	निरमाया पुलामी	महिला वडा सदस्य	९८४२६२२९८३
५	प्रजापति सापकोटा	वडा अध्यक्ष	९८५२६७५१५०
६	भक्तादेवी दाहाल	महिला वडा सदस्य	९८४२६२१५१२
७	चन्द्रकला बि क	दलित महिला वडा सदस्य	९८४४६७६४८७
८	नबिन बराल	वडा अध्यक्ष	९८५२६८३६७४
९	कुमार साम्सोहांग	वडा अध्यक्ष	९८४२१८७७५८
१०	सरिता खतिवडा दाहाल	महिला वडा सदस्य	९८६२७६१६८६
११	इन्द्र बहादुर गुरुङ	वडा अध्यक्ष	९८५२६३०३३३
१२	टेक बहादुर थापा	वडा अध्यक्ष	९८५२६८३९१३
१३	भिम प्रसाद पौडेल	वडा अध्यक्ष	९८५२६७०२७५
१४	पशुपति राज गौतम	वडा अध्यक्ष	९८५२६७५९२२
१५	मिना कुमारी घिमिरे	महिला वडा सदस्य	९८४२६४८२७७
१६	राम बहादुर धिमाल	वडा अध्यक्ष	९८४२१३४६४१
१७	सुशिला अधिकारी	महिला वडा सदस्य	९८४४६७६५१११
१८	बोधराज न्यौपाने	वडा अध्यक्ष	९८४२६६५६४५
१९	खड्ग बहादुर धिमाल	कार्यपालिका सदस्य	९८४२६५१२०८
२०	बिक्रम कुमार साह	कार्यपालिका सदस्य	९८५२६७१४६१
२१	टिकाराम बयलकोटी	कार्यपालिका सदस्य	९८५२६७५२०२

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.१० जननिर्वाचित प्रतिनिधिको विवरण

तालिका नं. २२४ : जननिर्वाचित प्रतिनिधिहरूको विवरण

क्र.सं.	निर्वाचित प्रतिनिधिको नाम	पद	सम्पर्क नं.	फोटो
१	रोमनाथ ओली	प्रमूख	९८५२६३२४४४	
२	गीता कुमारी पौडेल	उपप्रमूख	९८५२६७५७१५	

वडा १				
३	तारा प्रसाद अधिकारी	वडा अध्यक्ष	९८५२६७०२५७	
४	निरमाया पुलामी	महिला वडा सदस्य	९८४२६२२९८३	
५	नविना मोहरा	दलित महिला वडा सदस्य	९८१९३०४३६४	
६	गिरिभक्त सोडामेन राई	वडा सदस्य	९८१४०७५४९२	

७	सिताराम पोखेल	वडा सदस्य	९८५२६७०१११	

वडा २				
८	प्रजापति सापकोटा	वडा अध्यक्ष	९८५२६७५१५०	
९	भक्तादेवी दाहाल	महिला वडा सदस्य	९८४२६२१५१२	
१०	चन्द्रकला बि क	दलित महिला वडा सदस्य	९८४४६७६४८७	
११	राजु धिमाल	वडा सदस्य	९८१४०५९४६०	
१२	टंकप्रसाद गौतम	वडा सदस्य	९८४२६५०४४०	

वडा ३

१३	नबिन बराल	वडा अध्यक्ष	९८५२६८३६७४	
१४	तनकुमारी दाहाल	महिला वडा सदस्य	९८४२६३२७४०	
१५	टिका ठटाल	दलित महिला वडा सदस्य	९८१८७६४१५८	
१६	गजेन्ध्र धिमाल	वडा सदस्य	९८०४३४८३१६	
१७	सुकदेव लुइँटेल	वडा सदस्य	९८०३८५६८७२	

वडा ४

१८	कुमार साम्सोहांग	वडा अध्यक्ष	९८४२१८७७५८	

१९	सरिता खतिवडा दाहाल	महिला वडा सदस्य	९८६२७६१६८६	
२०	देवीमाया बिश्वकर्मा	दलित महिला वडा सदस्य	९८१४९८९२१५	
२१	तिलक बहादुर थापा	वडा सदस्य	९८४२६३२४६४	
२२	मणिराज धिमाल	वडा सदस्य	९८५२६७५९७०	

वडा ५				
२३	इन्द्र बहादुर गुरुङ	वडा अध्यक्ष	९८५२६३०३३३	
२४	कृतिका गौतम	महिला वडा सदस्य	९८४२७७१२३५	
२५	सरिता बि.क.	दलित महिला वडा सदस्य	९८५२६३०२२२	

२६	दुर्गा पौडेल	वडा सदस्य	९८४२६२०६७२	
२७	सुर्य प्रसाद नेपाल	वडा सदस्य	९८५२७७६२७६	
वडा ६				
२८	टेक बहादुर थापा	वडा अध्यक्ष	९८५२६८३९१३	
२९	सावित्र प्रसाईं	महिला वडा सदस्य	९८४२६८८४८५	
३०	कमला बस्नेत खाती	दलित महिला वडा सदस्य	९८१५०९८१९८	
३१	कमल कुमार श्रेष्ठ	वडा सदस्य	९८४२७६४९६०	

३२	लक्ष्मी प्रसाद दाहाल	वडा सदस्य	९८४२६२०७७०	

वडा ७				
३३	भिम प्रसाद पौडेल	वडा अध्यक्ष	९८५२६७०२७५	
३४	गायत्रा रेग्मी लामिछाने	महिला वडा सदस्य	९८४२६२१०९६	
३५	लक्ष्मी लामिछाने	दलित महिला वडा सदस्य	९८१७९०४३२०	
३६	धनेश्वर कार्की	वडा सदस्य	९८५२६७६३६५	
३७	कमल उदाश	वडा सदस्य	९८५२६७०४०९	

वडा ८				
३८	पशुपति राज गौतम	वडा अध्यक्ष	९८५२६७५९२२	

३९	मिना कुमारी घिमिरे	महिला वडा सदस्य	९८४२६४८२७७	
४०	बुद्ध कुमारी बि क	दलित महिला वडा सदस्य	२३५८१८२८	
४१	उद्धव प्रसाद राई	वडा सदस्य	९८५२६७०१४६	
४२	भिम राज चम्लागाई	वडा सदस्य	९८५२६७५३५५	

वडा ९				
४३	राम बहादुर धिमाल	वडा अध्यक्ष	९८४२१३४६४१	
४४	सुशिला अधिकारी	महिला वडा सदस्य	९८४४६७६५१११	
४५	मिना बिश्वकर्मा	दलित महिला वडा सदस्य	९८४२७०७६८०	

४६	रमेश कुमार सुनुवार	वडा सदस्य	९८४२६३१८४७	
४७	समिन रिजाल	वडा सदस्य	९८५२६७००१२	
वडा १०				
४८	बोधराज न्यौपाने	वडा अध्यक्ष	९८४२६६५६४५	
४९	सितादेवी काफ्ले	महिला वडा सदस्य	९८११३४८१६१	
५०	शान्ता लकान्द्री	दलित महिला वडा सदस्य	९८१४९१३६८३	
५१	बुद्धिमान कार्की	वडा सदस्य	९८४२६६६०२२	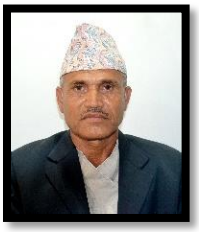
५२	बालकृष्ण खनाल	वडा सदस्य	९८५२६७०६१८	

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४

१०.११ नगरपालिकाको कार्यालयमा हाल कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

तालिका नं. २२५ : नगरपालिकामा कार्यरत कर्मचारीहरूको विवरण

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम थर	पद	कार्यरत शाखा	कैफियत
निजामाति				
१	श्री गणेश तिम्सिना	प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत	सामान्य प्रशासन	९८५२६२८१११
२	श्री शालिग्राम काफ्ले	उप सचिब शिक्षा शाखा	शिक्षा प्रशासन	९८४२०६९५०१
३	बिमिता पोख्रेल	लेखा अधिकृत	लेखा	९८५२६४०९९०
४	श्री बिनोद काफ्ले	लेखापाल	लेखा	९८४९०३८६७२
५	श्री इन्द्र अर्याल	भे.क.सु.	स्वास्थ्य	९८४२७५७९४९
६	श्री गोबिन्द प्रसाद आचार्य	बाली बिकास अधिकृत	वाली विकास	९८४२६२८३१४
७	श्री मोहन मिश्र	प्रा.स.	कृषि प्रसार	९८१२८७२३५१
८	श्री दिनानाथ शिवाकोटी	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६२१५६२
९	श्री टिका खतिवडा	स.महिला वि.नि.	प्रशासन	९८४२७८३६११
१०	श्री गणेश कुमार प्रधान	पशु चिकित्सक	भेटेनरी	९८४२०२३३२३
११	श्री ज्ञानेन्द्र तिम्सीना	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६६६७३२
नगरपालिका				
१	श्री तीर्थनारायण श्रेष्ठ	इन्जिनियर	प्राविधिक	९८५१०७००१०
२	श्री भीम प्रसाद पौडेल	इन्जिनियर	प्राविधिक	९८५२६७०३६५
३	श्री अनन्त प्रसाद सेनेहाङ्ग	इन्जिनियर	प्राविधिक	९८५२६७०७४०
४	श्री भरत गौतम	लेखा अधिकृत	लेखा	९८५२६७६७८४
५	श्री माधव प्रसाद बस्नेत	कानुन अधिकृत	प्रशासन	९८४२६५१५२७
६	श्री अञ्जु पौडेल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४२६२१६५५
७	श्री शालिकराम भट्टराई	लेखापाल	प्रशासन	९८५२६७६६८४
८	श्री डम्बरराज बराल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८५२५७५५११
९	श्री टिकाराम दाहाल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८५२६७०७२८
१०	श्री द्रोर्ण बहादुर थापा	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८५२६७५५९९
११	श्रीमती लक्ष्मी दुलाल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४२६६६०४९
१२	श्री मोहन प्रसाद ओली	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४२६२०९८५
१३	श्री निधीनारायण ढुंगेल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४२७३३८४९
१४	श्री अस्मिता खनाल	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४४६०३६४३
१५	श्री भोस कुमार थुलुङ्ग	नायव सुब्बा	प्रशासन	९८४४६५६१००
१६	श्री बालकृष्ण कोइराला	आ.ले.अ.	प्रशासन	९८०६०९७७५०
१७	श्री छबिलाल दुलाल	खरिदार	प्रशासन	९८४२७०८६७७
१८	श्री टिका कुमारी कट्टेल	खरिदार	प्रशासन	९८५२०५२२५०
१९	श्री प्रकाश घिमिरे	खरिदार	प्रशासन	९८०१४४३५६९
२०	श्री सन्दीप सुबेदी	खरिदार	प्रशासन	९८४२६७४७२६
२१	श्री सबिता मादेन	कम्प्युटर अपरेटर	प्राविधिक	९८४२१५६०५४
२२	श्री भोजराज दुलाल	अमिन	प्राविधिक	९८४२७५७३१७
२३	श्री कमल प्रसाद दाहाल	अ.सव इन्जिनियर	प्राविधिक	९८४२६४०२०४
२४	श्री सुनिल भण्डारी	अ.सव इन्जिनियर	प्राविधिक	९८६२१४९७०४
२५	श्री ओम प्रकाश राई	अ.सव इन्जिनियर	प्राविधिक	९८५२६७०६३४
२६	श्री लक्ष्मी राई	अ.सव इन्जिनियर	प्राविधिक	९८१७२५८६१८

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम थर	पद	कार्यरत शाखा	कैफियत
२७	श्री दान बहादुर श्रेष्ठ	सवारी चालक (हेभी)	प्राविधिक	९८४२६२०८४९
२८	श्री कुमार बरुवाल	सवारी चालक (हेभी)	प्राविधिक	९८४२६२२०८८
२९	श्री जीत बहादुर बुढाथोकी	सवारी चालक (हेभी)	प्राविधिक	९८१५९८०८१८
३०	श्री योगेन्द्र बहादुर कार्की	नगर प्रहरी हवल्दार	प्रशासन	९८४२६४९५०४
३१	श्री सोमनाथ खडका	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६६८७७९
३२	श्री पदममाया कटुवाल	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४१४१३२६५
३३	श्री महेश्वर धिमाल	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६२०७५०
३४	श्री मधु तिम्सीना	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६२०९६०
३५	श्री धन कुमार धिमाल	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६६८७७६
३६	श्री दिलिप कुमार राई	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६२०२३८
३७	श्री दिलमाया तिवारी	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८६२६७५२७७
३८	श्री गोपाल प्रसाद घिमिरे	फायरमेन	प्रशासन	९८४२६२०९१३
३९	श्री सीताराम माझी	फायरमेन	प्रशासन	९८४२६९०७४३
४०	श्री मेघराज तामाङ्ग	फायरमेन	प्रशासन	९८४२७९७९२४
४१	श्री पदम बहादुर कार्की	फायरमेन	प्रशासन	९८१५९३४९०४
करार				
१	श्री समिप चुडाल	क्ष्अत इन्जिनियर	प्राविधिक	९८४९२७५३७०
२	श्री ज्ञानेन्द्र चौधरी	वातावरण अधिकृत	प्रशासन	९८५२६७८५१८
३	श्री प्रभा खतिवडा	(कम्प्युटर अपरेटर)	प्रशासन	९८४२६५१६००
४	श्री निर्मला गुरागाइ	खरिदार	प्रशासन	९८४२६२२५४९
५	श्री साबित्रा पौडेल	खरिदार	प्रशासन	९८४२६३८७५६
६	श्री हिरामाया पोखेल	खरिदार	प्रशासन	९८४२६५१६२८
७	श्री चन्द्रकला निरौला	खरिदार	प्रशासन	९८४२६५१५२९
८	श्री बिष्णु पौडेल	खरिदार	प्रशासन	९८५२६७५०३४
९	श्री हिमालय सिग्देल	खरिदार	प्रशासन	९८५२६२०६६२
१०	श्री निरोज भण्डारी	खरिदार	प्रशासन	९८४४६७८९११
११	श्री कल्पना विश्वकर्मा	खरिदार	प्रशासन	९८०३५१४६३२
१२	श्री ज्ञानेन्द्र गौतम	अमिन	प्राविधिक	९८५२६२११७५
१३	श्री लिला बहादुर खत्री	अमिन	प्राविधिक	९८६२६०५४०१
१४	श्री पारसमणि गौतम	अ.सव इन्जिनियर	प्राविधिक	९८५२६८३९५
१५	श्री आर्जन गौतम	इलेक्ट्रिसियन		९८४४६०१२५५
१६	श्री धन कुमार योङ्गया	सवारी चालक	प्राविधिक	९८५२६८३८२०
१७	श्री बिरमान तामाङ्ग	सवारी चालक	प्राविधिक	९८१६९९९९१७
१८	श्री श्याम पौडेल	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४२७६०११८
१९	श्री प्रकाश भण्डारी	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४४६७८५९१
२०	श्री रोशन तामाङ्ग	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४२७०७४३३
२१	श्री शिवजी धिमाल	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४१६७०९३१
२२	श्री सुमन गुरागाई	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४४६०३०१५
२३	श्री जीवन कोईराला	सवारी चालक	प्राविधिक	९८४२६६५९१८
२४	श्री ओम प्रकाश राई	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८१५०९९४४८
२५	श्री रजना तिवारी	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८०७९२५१७०
२६	श्री मुना देबी पोखेल	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६३२५२५
२७	श्री दुर्गा प्रसाद उपाध्याय	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२६८९४०६

क्र.सं.	कर्मचारीको नाम थर	पद	कार्यरत शाखा	कैफियत
२८	श्री सुमन माझी	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८१५९८१५२८
२९	श्री पवित्रा न्यौपाने	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८१६९२९१०८
३०	श्री गोमा तामाङ्ग	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	
३१	श्री महेन्द्र न्योपाने	कार्यालय सहयोगी	प्रशासन	९८४२७९७८६३
३२	श्री गिता खत्री	माली	प्रशासन	ज्यालादारी
३३	श्री सुरेश डोम	कुचिकारर	प्रशासन	ज्यालादारी
३४	शिव जोगी	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८१०४२५४७६
३५	टंक कार्की	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८१३३८३१३८
३६	जयराम पौडेल	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८४२६९०७३७
३७	मनोज खवास	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८१८७२०४५९
३८	नरेश खवास	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८४२६८८२९५
३९	दिल बहादुर दर्जी	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८०७९८३८४७
४०	अस्मिता थापा मगर	नगर प्रहरी	प्रशासन	९८१६०१८५२२
१	शिला ढुंगाना	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६२२१७७
२	बालिका दंगाल	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६३०७१०
३	पुनम काफ्ले	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६५१२९५
४	यसोदा ढकाल (गुरागाई)	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६६६८९६
५	लक्ष्मी बराल	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८०४९०७६६५
६	सरस्वता सत्याल	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६८९०३८
७	बिष्णु कुमारी घिमिरे	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२७६४८९६
८	इन्दिरा खडका	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६६१७०४
९	सरिता राई	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८१६९४४५५५
१०	सरला डाँगीं	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४३७११३१६
११	सुस्मिता अधिकारी	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२७०६५८३
१२	सुमित्रा अधिकारी(शिवाकोटी)	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८६२६७२९०५
१३	साबित्रा भण्डारी	सामाजिक परिचालक	प्रशासन	९८४२६४३७६०
१४	जयमन्त पंडित	अ.हे.व	प्राविधिक	९८४२५५४३९७
१५	कुबेर प्रसाद भट्टराई	अ.हे.व	प्राविधिक	९८५२६३०५४५
१६	देबी प्रसाद काफ्ले	अ.हे.व	प्राविधिक	९८४२६५१२८८
१७	मिना बराल	अ.न.मि.	प्राविधिक	९८४२६६८९९३
१८	शोभा भण्डारी	अ.न.मि.	प्राविधिक	९८४२६६८८२६
१९	कल्पना घिमिरे (भट्टराई)	कार्यालय सहयोगि	प्रशासन	९८४२६६५९३८
२०	रमेश कुमार थापा	कार्यालय सहयोगि	प्रशासन	९८४२६५०६५६

स्रोत : नगर कार्यपालिकाको कार्यालय, २०७४